IN MARCI EVANGELIUM EXPOSITIO. **(C,S)**

EPISTOLA AD ACCAM.

Expositionem Evangelii secundum Marcum, opitulante ipsa evangelica gratia, scripturi, primo quae fuerit eidem Marco causa Evangelii scribendi, breviter insinuandum esse censuimus. Cum Romanae urbi clarum veri Dei lumen praedicante beato Petro apostolo fuisset exortum, adeo sermo veritatis universorum mentes placito illustrabat auditu, ut quotidie audientibus eum nulla unquam satietas fieret. Unde neque auditio sola eis suffecit, sed Marcum discipulum ejus omnibus precibus obsecrantes orant, ut ea quae ille verbo praedicabat, ad perpetuam eorum commonitionem habendam Scripturae traderet, quo domi forisque in hujuscemodi verbi meditationibus permanerent. Nec prius ab obsecrando desistunt, quam quae oraverant impetrarent. Petrus vero, ut per Spiritum sanctum religioso se spoliatum comperit furto, delectatus est; et fidem eorum devotionemque per haec considerans, factum confirmavit, et in perpetuum legendam Scripturam Ecclesiis tradidit. Clemens in sexto Dispositionum libro haec ita gesta esse describit. Cui simile dat testimonium etiam Hierapolites episcopus, nomine Papias, qui et hoc dicit, quod Petrus in prima epistola sua, quam de urbe Roma scripsit, meminerit Marci, in qua tropice Romam Babyloniam nominarit, cum dicit: *Salutat vos ea Ecclesia, quae in Babylone electa est, et Marcus filius meus.* Assumpto itaque Evangelio quod ipse confecerat, perrexit in Aegyptum, et primum Alexandriae Christum annuntians, constituit Ecclesiam tanta doctrina, et vitae continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo

disertissimus Judaeorum, videns Alexandriae primam Ecclesiam adhuc judaizantem, quasi in laudem gentis suae librum super eorum conversatione scripsit. Et quomodo Lucas enarrat Jerosolymae credentes omnia habuisse communia, sic et ille quod Alexandriae sub Marco fieri doctore cernebat memoriae tradidit. Tradunt autem hunc natione Israelitica, et sacerdotali ortum prosapia, ac post passionem ac resurrectionem Domini Salvatoris, ad praedicationem apostolorum evangelica fide ac sacramentis imbutum, atque ex eorum fuisse numero, de quibus scribit Lucas, quia *multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei* **(Act. VI)**. Quapropter ut pote legalibus institutus edictis, optimum per omnia vivendi ordinem genti, quam ad fidem vocabat, praemonstravit. Sed et canonicam Paschae observantiam, quae universis Christi Ecclesiis foret imitabilis, ostendit. In cujus Evangelium tuo, dilectissime antistitum Acca, nec non et aliorum fratrum plurium commonitus hortatu, prout Dominus dederit, scripturi, maxime quae in Patrum venerabilium exemplis invenimus, hinc inde collecta ponere curabimus. Sed et nonnulla propria ad imitationem sensus eorum, ubi opportunum videbitur, interponemus, lectoremque supplex obsecro, ut si haec nostra opuscula transcriptione digna duxerit, annotationem nominum eorum quae supra apposita sunt, diligens scriptura conservet, quomodo in expositione Evangelii beati Lucae, quam ante annos plurimos auxiliante Dei gratia composuimus, constat esse factitatum. Orantem pro nobis sanctitatem tuam coelestis semper gratia protegat. Sed et hoc ante omnia cunctos qui haec forte lecturi sunt deprecor in Domino, ut pro meis et corporis et animi fragilitatibus, apud pium Judicem intercessores existere dignentur.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Initium Evangelii Jesu Christi, etc. Sicut scriptum est in Isaia propheta. Conferendum hoc Evangelii Marci principium principio Matthaei, quo ait: *Liber generationis Jesu Christi, filii David,* etc. Atque ex utroque unus Dominus noster Jesus Christus, Dei et hominis Filius est intelligendus. Et apte primus evangelista Filium hominis eum, secundus Filium Dei nominat, ut a minoribus paulatim ad majora sensus noster exsurgeret, ac per fidem et sacramenta humanitatis assumptae, ad agnitionem divinae aeternitatis ascenderet. Apte qui humanam erat generationem descripturus a Filio hominis coepit, David videlicet sive Abrahae, de quorum stirpe substantiam carnis assumpsit. Apte is qui librum suum ab initio Evangelicae praedicationis inchoabat Filium magis Dei appellare voluit Dominum nostrum Jesum Christum, quia nimirum et humanae erat naturae de progenie patriarcharum, sive regum, veritatem carnis suscipere, et divinae fuit potentiae Evangelium mundo praedicare. Evangelium quippe bonum nuntium dicitur. Quod autem melius est nuntium quam: *Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum coelorum* **(Matth. III)**? Hominis itaque est humanitus nasci, Dei vero, regni coelestis introitum poenitentibus praedicare.

Et ideo Matthaeus recte Filium David nuncupat, quem in carne venientem asseverat. Recte Marcus Filium Dei, quem in prima voluminis sui fronte auctorem Evangelii et sponsorem regni designat aeterni. Ubi notandum quod Evangelistae sancti, qui dispensationem nobis dominicae incarnationis scriptam reliquere, uno quidem spiritu accensi ad officium scribendi accesserunt, sed diversum narrationis suae primordium singuli, diversum statuere terminum. Matthaeus namque, a nativitate dominica exordium sumens, ad tempus usque dominicae resurrectionis seriem suae narrationis perduxit. Marcus, ab initio evangelicae praedicationis incipiens, pervenit ad tempus usque ascensionis Domini, et praedicationis discipulorum ejus cunctis gentibus per orbem. Lucas, a nativitate praecursoris inchoans Evangelium terminavit in ascensione dominica, cum redeuntes discipuli Jerosolymam adventum sancti Spiritus divinis in laudibus exspectabant. Joannes, ab aeternitate verbi Dei, per quod omnia facta sunt, principium sumens, et ipse ad tempus usque dominicae resurrectionis evangelizando pertingit. Scripturus ergo Evangelium Marcus, congrue primo omnium ponit testimonia prophetarum quibus hoc futurum jam olim praecinebant. Ut eo cunctis vera ac sine scrupulo dubietatis suscipienda quae scriberet intimaret, quo haec a prophetis sancto Spiritu impletis antea praescita ac praedicta esse monstraret, simulque uno eodemque Evangelii sui principio et Judaeos qui legem ac prophetas susceperant, ad suscipienda etiam Evangelii sacramenta quae ipsorum prophetae praedixerant instituit, et gentiles, qui per omnia Evangelii praeconia ad Dominum venerant, ad auctoritatem quoque legis et prophetarum suscipiendam venerandamque provocat, ne si qui juxta haereticos aut Vetus solummodo Testamentum,

aut solummodo Novum suscepisset, alienus a testamento Dei remaneret.

Ecce mitto angelum meum, etc. Angelus vocatur Joannes, non naturae societate juxta haeresim Origenis, sed officii dignitate. *Angelus* enim Graece, Latine *nuntius* dicitur. Quo nomine recte appellari potuit homo ille qui *fuit missus a Deo ut testimonium perhiberet de lumine* **(Joan. I)**, et venientem in carne Dominum mundo nuntiaret. Nec mirandum mystice Angelum nominari eum quo *inter natos mulierum major nemo surrexit* **(Matth. XI)**, cum constet omnes qui sacerdotii gradu rite funguntur ob evangelizandi officium angelos posse vocari, dicente propheta: *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini excercituum est* **(Malach. II)**.

Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, etc. Constat quia unigenitus Filius Verbum Patris vocatur, Joanne attestante qui ait: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* **(Joan. I)**. Et ex ipsa nostra locutione cognoscimus quia prius vox sonat, ut verbum postmodum possit audiri. Joannes ergo vox a propheta vocatur, quia verbum praecedit. Adventum itaque dominicum praecurrens vox dicitur, quia per ejus ministerium Patris Verbum ab hominibus auditur. Qui etiam in deserto clamat, quia derelictae ac destitutae Judaeae solatium redemptionis annuntiat. Quid autem clamaret, aperitur cum subditur: *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Omnis qui fidem rectam et bona opera praedicat, quid aliud quam venienti Domino ad corda audientium viam parat, ut haec vis gratiae penetret, ut lumen veritatis illustret, et rectas Deo semitas faciat, dum mundas in animo cogitationes

per sermonem bonae praedicationis format? Sane notandum quod ex testimoniis propheticis quae posuit Marcus, unum solummodo in Isaia, alterum vero invenitur in Malachia. Nec tamen falli aut fallere putandus est evangelista, qui hoc scriptum dicat in Isaia quod Isaias non scripserit, sed potius intelligendum quod etsi non haec verba quae de Malachia posuit inveniuntur in Isaia, sensus tamen eorum invenitur in Isaia, et in nonnullis locis aliis, et manifestius in eo quod hic ipse subjunxit: *Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Quis enim non videat quanta sit in utraque sententia concordia? Nam quod dixit Malachias, mittendum angelum ante faciem Domini qui praepararet viam ejus, hoc est utique quod dixit Isaias, vocem clamantis audiendam in deserto, qui diceret: *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Quia sicut Joannes recte angelus potuit vocari, pro eo quod faciem Domini evangelizando praevenit, ita recte appellari et vox potuit, quia Verbum Dei sonando praeibat, sicut et supra dictum est. In utraque autem sententia similiter paranda via Domini praedicatur. Ideoque non fallitur evangelista, qui hoc dictum ab Isaia scribit: quod etsi non eisdem verbis, eodem tamen sensu ab ipso scriptum invenit. Potuit autem fieri ut animo Marci Evangelium conscribentis pro Malachia Isaias occurreret, ut fieri solet. Quod tamen sine ulla dubitatione emendaret, saltem ab aliis admonitus, qui ipso adhuc in carne vivente hoc legere potuerunt, nisi cogitaret recordationi suae quae sancto Spiritu regebatur, non frustra occurrisse aliud pro alio nomen prophetae, quia ita Dominus hoc scribi constituit. Cur autem ita constituerit Dominus, prima illa causa utilissima debet facillime cogitari, etiam sic esse insinuatum, ita omnes sanctos prophetas uno spiritu locutos mirabili inter

se consentione constare, ut hoc multo amplius sit, quam si omnium omnia prophetarum uno unius hominis ore dicerentur. Et ideo indubitanter accipi debere quaecunque per eos sanctus Spiritus dixit, et singula esse omnium, et omnia singulorum. Cum ergo et quae dicta sunt per Isaiam tam sint Malachiae quam Isaiae, et quae dicta sunt per Malachiam tam sint Isaiae quam Malachiae, quid opus erat ut emendaret Marcus, cum aliud pro alio sibi nomen occurrens a se scriptum legisset? ac non potius sequens auctoritatem Spiritus sancti, a quo mentem suam regi plus nobis ille utique sentiebat, ita hoc scriptum relinqueret? Sic enim admonendo constituerat ei Dominus ad informandos nos tantam verborum suorum inter prophetas esse concordiam, ut non absurde, imo congruentissime, etiam Isaiae deputaremus quod per Malachiam dictum repperimus.

Fuit Joannes in deserto baptizans, etc. Cunctis gentibus liquet quod Joannes baptismum poenitentiae non solum praedicavit, verum etiam quibusdam dedit, sed tamen baptismum in remissionem peccatorum dare non potuit. Remissio etenim peccatorum in solo nobis baptismo Christi tribuitur. Notandum itaque quod dicitur, *praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum,* quoniam baptisma quod peccata solveret, quia dare non poterat, praedicabat, ut sicut incarnatum Verbum Patris praecurrebat verbo praedicationis, ita baptismum poenitentiae quo peccata solvuntur praecurrerit suo baptismate, quo peccata solvi non possunt. Et baptizabantur ab illo in Jordane flumine, confitentes peccata sua. Exemplum confitendi peccata, ac meliorem vitam promittendi, datur eis qui baptisma accipere desiderant, sicut etiam praedicante Paulo in Epheso multi

credentium veniebant confitentes et annuntiantes actus suos, quatenus, abdicata vita veteri, renovari mererentur in Christo. Unde etiam beato Petro ostensis in lineo coelesti diversis generis animantibus dictum est: *Surge, Petre, occide et manduca* **(Act. X)**. Quod est aperte dicere: Occide infideles ab eo quod fuerant prius, ab renuntiatione scelerum et promissione piae religionis, ac sic fidei Christianae sacramentis imbutos in sanctae Ecclesiae membra commuta.

Et erat Joannes vestitus pilis cameli, etc. Pilis, inquit, vestitus, non lana. Alterum austerae vestis indicium est: alterum luxuriae mollioris. Zona autem pellicea qua accinctus fuit et Elias, mortificationis indicium est. Porro quod sequitur: *Et locustas et mel silvestre edebat,* habitatori solitudinis congruum est, ut non delicias ciborum, sed necessitatem humanae carnis expleret. Potest habitus et victus ejus per significationem, etiam qualitatem internae conversationis ejus non inconvenienter exprimere. Namque austerioribus utebatur indumentis, sicut etiam Dominus in laudibus ejus protestatus est dicens ad Judaeos: *Quid existis in desertum videre? nominem mollibus vestitum? ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt* **(Matth. XI)**, quia vitam peccantium non blandimentis fovit, sed vigore asperae invectionis increpavit dicens: *Genimina viperarum, quis vobis demonstravit fugere a ventura ira* **(Matth. XXIII)**? Zonam pelliceam habebat circa lumbos suos, quia carnem suam crucifixit cum vitiis et concupiscentiis, quod eorum esse proprium qui sunt Jesu Christi, Apostolo attestante, didicimus. *Locustas et mel silvestre edebat,* quia dulce quidem sapiebat turbis praedicatio ejus, existimante populo et cogitantibus omnibus in cordibus suis de eo ne forte ipse esset

Christus. Sed ocius finem sortita est illa opinio, intelligentibus ejus auditoribus quod non ipse Christus, sed praecursor et propheta esset Christi. In melle etenim dulcedo, in locustis est alacer volatus, sed cito deciduus.

Et praedicabat dicens: Veniet fortior, etc. Mos apud veteres fuit ut si quis eam quae sibi competeret accipere uxorem nollet, ille ei calceamentum solveret, qui ad hanc sponsus jure propinquitatis veniret. Quid ergo inter homines Christus, nisi sanctae Ecclesiae sponsus apparuit? De quo et idem Joannes dicit: *Qui habet sponsam sponsus est* **(Joan. III)**. Sed quia Joannem homines Christum esse putaverunt, quod idem Joannes negat, recte se indignum esse ad solvendam corrigiam ejus calceamenti denuntiat. Ac si aperte dicat: Ego Redemptoris vestigia denudare non valeo, quia sponsi nomen mihi immeritus non usurpo. Quod tamen intelligi et aliter potest. Quis enim nesciat quod calceamenta ex mortuis animalibus fiant? Incarnatus vero Dominus veniens quasi calceatus apparuit, qui in divinitate sua morticina nostrae corruptionis assumpsit. Sed hujus incarnationis mysterium humanus oculus penetrare non sufficit. Investigari enim nullatenus potest quomodo corporatur Verbum, quomodo summus et vivificator Spiritus intra uterum matris animatur, quomodo is qui initium non habet et existit concipitur. Corrigia ergo calceamenti est ligatura mysterii. Joannes itaque solvere corrigiam calceamenti ejus non valet, quia incarnationis mysterium nec ipse investigare sufficit, qui hanc per prophetiae spiritum agnovit. *Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.* Non quidem adhuc Joannes Dominum manifeste Deum aut Dei esse Filium, sed tantum virum se fortiorem praedicat. Non enim rudes adhuc

auditores tanti capiebant arcana sacramenti, quod Filius Dei aeternus homine assumpto ex Virgine denuo natus esset in mundo, sed paulatim, per agnitionem glorificatae humanitatis, introducendi erant ad fidem divinae aeternitatis. Quibus tamen quasi latenter quodam modo ac velato sermone Deum hunc esse verum declarat, dum eum Spiritu sancto baptizaturum esse confirmat. Cui enim dubium, nullum posse alium gratiam sancti Spiritus, nisi Deum dare? Tempore autem procedente cum capaciores jam ad intelligendum eosdem suos videret auditores, etiam Filium Dei illum aperte praedicavit, dicens: *Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.* Baptizamur autem a Domino in Spiritu sancto, non solum cum in die baptismatis fonte vitae in remissionem peccatorum abluimur, verum etiam quotidie cum per gratiam ejusdem Spiritus ad agenda quae Deo placent accendimur.

Et factum est in diebus illis, etc. Triplicem ob causam Salvator a Joanne accepit baptismum. Primo, ut, quia homo natus erat, omnem justitiam et humilitatem legis impleret. Secundo, ut baptismate suo Joannis baptisma comprobaret. Tertio, ut Jordanis aquam sanctificans, per descensionem columbae Spiritus sancti in lavacro credentium monstraret adventum.

Et statim ascendens de aqua vidit coelos apertos, etc. Mysterium Trinitatis in baptismate Domini demonstratur. Dominus baptizatur, Spiritus descendit in specie columbae, Patris vox testimonium Filio praebentis auditur. Aperiuntur autem coeli, non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis, quibus et Ezechiel in principio voluminis sui apertos

eos esse commemorat. Sedit quoque columba super caput Jesu, ne quis putaret vocem Patris ad Joannem factam, non ad Dominum. Pulchre autem cum dixisset: *Et Spiritum tanquam columbam descendentem,* addidit, *et manentem in ipso*. Hoc etenim Mediatori Dei et hominum donum est speciale collatum, ut implens semel eum Spiritus sanctus, nunquam recederet, sed perpes in illo maneret. Nam fidelibus ejus ad insignia virtutum et miracula facienda aliquando gratia Spiritus confertur, aliquando tollitur. Quibus tamen ad operationem pietatis et justitiae, ad amorem Dei et proximi conservandum, nunquam gratia Spiritus abest. Unde de illo Spiritu promittitur, dicente eis Domino: *Vos autem cognoscetis eum quia apud vos manebit, et in vobis erit* **(Joan. XIV)**. Verum specialiter in Domino manet Spiritus semper, non quomodo in electis ejus juxta mensuram fidei, sed sicut Joannes ait: *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis* **(Joan. I)**. Manet autem in illo Spiritus, non ex eo tantum tempore quo baptizatus est in Jordane, sed ex illo potius quo in utero conceptus est virginali. Nam quod in baptizatum descendere visus est Spiritus, signum erat conferendae nobis in baptismo gratiae spiritualis, quibus in remissionem peccatorum ex aqua et Spiritu regeneratis amplior ejusdem Spiritus gratia per impositionem manus episcopi solet coelitus dari. Sicut etiam hoc quod apertos coelos vidit post baptisma, nostri utique gratia factum est, quibus per lavacrum undae regeneratricis janua panditur regni coelestis, quae, peccantibus quondam protoplastis ac paradiso ejectis, toti generi humano interpositis cherubim et flammeo gladio clausa est. Exstinguitur namque haec flamma cuique fidelium, cum aquis vitalibus tingitur. Reconciliatur angelicis spiritibus, cum ad

pacem sui redierit Creatoris, adeo ut si percepta fidei sacramenta puro corde et corpore servaverit, mox solutus carne regna possit intrare coelestia. Alioqui quomodo tunc aperirentur Domino coeli, qui cum homo fieret et habitaret nobiscum in terra, coelum pariter divina potentia continebat et terram? Sed et hoc quod vox paterna de coelis innotuit: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui,* non ipse Filius quod nesciebat docetur, sed nobis quod credere debeamus ostenditur: Ipsum videlicet qui baptizandus cum aliis venit ad Joannem homo, verum esse Dei Filium; non solum ipsius Joannis, sed et totius mundi Dominum, et ideo veraciter in Spiritu sancto baptizare valentem. Nos quoque vox eadem docuit per aquam ablutionis et spiritum sanctificationis Dei posse filios effici. *Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* **(Joan. I)**. Bene autem in specie columbae descendit Spiritus sanctus, quod multum simplex est animal, atque a malitia fellis alienum, ut figurate nobis insinuaret quod simplicia corda quaerit, nec habitare dignatur in mentibus impuris, qualis fuit Simon ille cui dicebat Petrus: *Non est tibi pars, neque sors in sermone hoc; in felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse* **(Act. VIII)**.

Et statim Spiritus expulit eum in desertum, etc. Matthaeus similiter, exposito Domini baptismate, et voce de coelis facta, quae diceret: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui,* continuo subjunxit: *Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo* **(Matth. IV)**. Verum ne cui veniret in dubium a quo eum spiritu ductum sive expulsum dicerent in desertum, consulte Lucas primo posuit: quia *Jesus plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane,* ac

deinde intulit: *Et agebatur in Spiritu in desertum,* ne quid contra eum valuisse spiritus immundus putaretur, qui plenus Spiritu sancto, quo volebat digrediens, quae volebat agebat. Quadraginta autem dies et noctes, quibus eum tentat, totum hujus saeculi tempus insinuant, quibus membra ejus, videlicet sanctam Ecclesiam, tentare nunquam desistit. Quia nimirum quadripartitus est mundus, in quo Domino famulamur. Decem vero praecepta sunt, per quorum observantiam Domino famulantes contra hostis indefessi malitiam certamus. Decem autem quater ducta quadraginta faciunt. Ideoque totum militiae nostrae tempus apte quadragenario dierum ac noctium numero comprehenditur. Baptizatus ergo Dominus expellitur a Spiritu in desertum, et tentatur a Satana, ut exemplum vitae suis fidelibus praebeat, qui post acceptam in baptismo remissionem peccatorum, non solum ad exercenda opera virtutum, verum etiam ad tolerandam propter justitiam persecutionem sint accingendi. Secedit enim in desertum, ut nos doceat, relictis mundi illecebris, et societate pravorum, divinis per omnia servire mandatis. Tentatur solitarius a diabolo, ut nobis insinuet quod omnes qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patiuntur, et quod *per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei* **(Act. XIV)**. Tentatur quadraginta diebus et quadraginta noctibus, ut indicet quod quandiu hic viventes Domino servimus, sive prospera blandiantur (quod ad dies pertinet), seu nos adversa feriant (quod noctis figurae congruit), semper ambulantibus in lege Domini adsit toto orbe adversarius, qui iter nostrum tentando impedire non cessat. *Eratque cum bestiis, et angeli ministrabant illi.* Inter bestias commoratur ut homo, sed ministerio utitur angelico ut Deus. Et nos cum in eremo sanctae conversationis bestiales hominum mores impolluta

mente toleramus, ministerium angelorum meremur, a quibus corpore absoluti ad aeterna in coelis gaudia transferamur.

Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galilaeam praedicans Evangelium regni Dei, etc. Joanne tradito, recte incipit ipse praedicare. Desinente lege, consequenter oritur Evangelium. Si autem Salvator eadem praedicat quae Joannes Baptista ante dixerat, ostendit se ejusdem Dei esse filium, cujus ille propheta est. Nemo autem putet traditionem Joannis in carcerem, statim post jejunium quadraginta dierum et tentationem Domini factam. Quisquis enim Joannis Evangelium legerit, inveniet Dominum ante traditionem illius multa et docuisse, et miracula fecisse. Denique habes in Evangelio ipsius: *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilaeae* **(Joan. II)**. Et iterum: *Necdum enim erat missus in carcerem Joannes* **(Joan. III)**. Ferunt autem quia cum legisset Joannes Matthaei, Marci et Lucae volumina, probaverit quidem textum historiae, et vera eos dixisse firmaverit, sed unius tantum anni in quo et passus est, post carcerem Joannis, historiam texisse. Praetermisso itaque anno cujus acta a tribus exposita fuerant, superioris temporis, antequam clauderetur Joannes in carcere, gesta narravit, sicut manifestum esse poterit iis qui Evangeliorum diligenter quatuor volumina legerint. Quae res et dissonantiam quae videbatur Joannis esse cum caeteris tollit. Cum ergo dixisset Marcus quod *venit Jesus in Galilaeam praedicans Evangelium regni Dei,* subjunxit et ait: *Et dicens: Quoniam impletum est tempus, et appropinquavit regnum Dei. Poenitemini, et credite Evangelio. Impletum est tempus,* inquit. Illud nimirum de quo dicit Apostolus: *Postquam autem venit plenitudo temporis,*

misit Deus Filium suum factum ex muliere factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret **(Galat. IV)**. Ergo impleta sunt tempora, poenitemini. Quam olim est quod hoc clamatur, et utinam aliquando audiatur: Quoniam impleta sunt tempora, et appropinquavit regnum Dei! *Poenitemini et credite Evangelio.* Renuntiate operibus mortuis, credite in Deum vivum. Quid prodest credere sine bonis operibus? Non te bonorum operum meritum adduxit ad fidem, sed fides incipit, ut bona opera consequantur.

Et praeteriens secus mare Galilaeae, vidit Simonem et Andream, etc. Isti primi vocati sunt, ut Dominum sequerentur. Piscatores et illitterati mittuntur ad praedicandum, ne fides credentium non in virtute Dei, sed eloquentia atque doctrina putaretur. Quaeri autem potest quomodo binos vocaverit de naviculis piscatores: primo Petrum et Andream, deinde progressus paululum alios duos filios Zebedaei, sicut narrant Matthaeus et Marcus, cum Lucas dicat ambas eorum naviculas impletas magna illa captura piscium, sociosque Petri commemoret Jacobum et Joannem filios Zebedaei vocatos ad adjuvandum, cum retia plena extrahere non possent, simulque miratos tantam multitudinem piscium quae capta erat, et eum Petro tantum dixisse: *Noli timere, ex hoc jam homines eris capiens* **(Luc. V)**, simul eum tamen subductis ad terram navibus secutos fuisse. Unde et intelligendum est hoc primo esse factum quod Lucas insinuat, nec tunc eos a Domino vocatos, sed tantum Petro fuisse praedictum quod homines esset capturus. Quod non ita dictum est, quasi jam pisces nunquam esset capturus. Nam et post resurrectionem Domini legimus esse piscatos. Dictum est ergo quod deinceps esset homines, non dictum est quod jam

non esset capturus pisces. Unde datur secundum Lucam intelligi eos ad capturam piscium ex more remeasse, ut postea fieret quod Matthaeus et Marcus narrant, quando eos binos vocavit, et ipse jussit ut eum sequerentur, primo duobus Petro et Andreae, deinde aliis Zebedaei duobus filiis. Tunc enim non subductis ad terram navibus tanquam cura redeundi, sed ita eum secuti sunt, tanquam vocantem ac jubentem ut sequerentur. Et ingrediuntur Capharnaum, et statim sabbatis ingressus synagogam docebat eos. Quod Sabbatis maxime medicinae doctrinaeque suae dona frequentat, docet se non sub lege esse, sed supra legem, qui eamdem quoque legem adimplere, non autem solvere, venerit; nec Judaicum eligere Sabbatum, quo vel ignem accendere, vel manum pedemque movere non liceat, sed verum Sabbatum, dilectamque Domino esse requiem, si, saluti studentes animarum, ab opere servili, id est, a cunctis contineamus illicitis.

Et stupebant super doctrina ejus, etc. Illi enim ea docebant populos quae scripta sunt in Moyse et prophetis: Jesus vero, quasi Deus et Dominus ipsius Moysi, pro libertate voluntatis suae, vel ea quae minus videbantur addebat in lege, vel commutans praedicabat populis, ut in Matthaeo legimus: *Dictum est antiquis, ego autem dico vobis* **(Matth. V)**.

Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo, etc. Non voluntatis ista confessio est, quam praemium sequitur confitendi, sed necessitatis extorsio, quae cogit in vitos confiteri. Et velut si servi fugitivi post multum temporis dominum suum videant, nihil aliud nisi de verberibus deprecantur, sic et daemones, cernentes Dominum in terris repente versari, ad judicandos se venisse credebant. Praesentia

Salvatoris tormenta sunt daemonum. *Et comminatus est ei Jesus dicens: Obmutesce, et exi de homine.* Quoniam *invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum* **(Sap. XII)**, ideo contra ipsum mortis auctorem primo debuit medicina salutis operari: primo lingua serpentina, ne ultra virus spargeret, occludi; deinde femina, quae prima seducta est, a carnalis concupiscentiae febre curari; tertio vir, qui male suadentis dicta conjugis audivit, ab erroris sui lepra mundari, ut ipse esset ordo restaurationis in Domino, qui erat et casus in protoplastis: *Et discerpens eum spiritus immundus, et exclamans voce magno exivit ab eo.* Lucas de spiritu immundo ait quod sic exierit ab homine, ut nihil ei noceret. Potest ergo videri contrarium, quomodo secundum Marcum *discerpens,* vel sicut aliqui Codices habent *convexans eum,* cui nihil nocuit secundum Lucam. Sed et ipse Lucas: *Et cum projecisset illum* (inquit) *daemonium in medium, exiit ab illo, nihilque ei nocuit* **(Luc. IV)**. Unde intelligitur hoc dixisse Marcum *convexans eum,* sive *discerpens,* quod Lucas dixit *cum projecisset eum in medium,* ut quod secutus ait, *nihilque ei nocuit,* hoc intelligatur quod illa jactatio membrorum atque vexatio non eum debilitavit, sicut solent exire daemonia etiam quibusdam membris amputatis aut evulsis.

Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent, etc. Visa virtute miraculi, novitatem dominicae admirantur doctrinae, atque ad inquisitionem eorum quae audierant per ea quae viderant excitantur. Quia nimirum ad hoc fiebant signa quae vel ipse Dominus in assumpto homine faciebat, vel discipulis facere dedit, ut per haec Evangelio regni Dei, quod praedicabatur, certius crederetur, dum hi qui coelestia terrigenis gaudia

futura promittebant, coelestia in terris ac divina opera monstrabant. Verum discipuli ut puri homines donante Domino cuncta gerebant. At Dominus ipse singularis virtute potentiae et sanitates ac miracula operabatur, et quae a Patre audiebat, loquebatur in mundo. Nam et prius (teste Evangelio) *erat docens eos quasi potestatem habens, et non sicut scribae* **(Matth. VII)**. Et nunc, turba attestante, *in potestate imperat spiritibus immundis, et obediunt ei* **(Marc. I)**.

Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis, etc. Si virum a daemonio liberatum moraliter animum ab immunda cogitatione purgatum significare dixerimus, consequenter femina febribus tentata, sed ad imperium Domini curata, carnem ostendit a concupiscentiae suae fervore per continentiae praecepta frenatam. *Omnis* enim *amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia* **(Ephes. IV)**, spiritus immundi furor est. *Fornicationem vero, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam (quae est idolorum servitus* **[Ephes. V]**) febrem illecebrosae carnis intellige. *Et statim dicunt ei de illa, et accedens elevavit eam apprehensa manu ejus.* In Evangelio Lucae scriptum est quod rogaverunt illum pro ea, et stans super illam imperavit febri. Modo enim Salvator rogatus, modo ultro curat aegrotos, ostendens se contra vitiorum quoque passiones, et precibus semper annuere fidelium, et ea nonnunquam quae ipsi minime in se intelligunt, vel intelligenda dare, vel pie petentibus, etiam non intellecta, dimittere, et juxta hoc quod Psalmista postulat: *Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me, Domine* **(Psal. XVIII)**.

Et continuo dimisit eam febris, et ministrabat eis. Naturale est febricitantibus incipiente sanitate lassescere, et aegrotationis sentire molestiam. Verum sanitas quae Domini confertur imperio, simul tota redit. Nec solum ipsa redit, sed et tanto robore comitante, ut eis continuo qui se adjuverant ministrare sufficiat, et, juxta leges tropologiae, membra quae servierant immunditiae ad iniquitatem ut fructificarent morti, serviant justitiae in vitam aeternam.

Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum, etc. Solis occubitus passionem mortemque significat illius qui dixit: *Quandiu in mundo sum, lux sum mundi* **(Joan. IX)**. Et sole occidente, plures daemoniaci quam ante, plures sanantur aegroti. Quia qui temporaliter in carne vivens paucos Judaeorum docuit, calcato regno mortis, omnibus per orbem gentibus, fidei salutisque dona transmisit. Cujus ministris quasi vitae lucisque praeconibus Psalmista canit: *Iter facite ei qui ascendit super occasum* **(Psal. LXVII)**. Super occasum quippe Dominus ascendit, quia unde in passione occubuit, inde majorem suam gloriam resurgendo manifestavit.

Et daemonia multa ejiciebat, etc. Lucas de his scribit apertius: *Exibant etiam daemonia a multis clamantia, et dicentia: Quia tu es Filius Dei. Et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum* **(Luc. IV)**. Daemonia ergo Filium Dei confitebantur; et sciebant ipsum esse Christum, quia quem dierum XL jejunio fatigatum diabolus hominem cognoverat, nec tentando valebat an et Dei Filius esset experiri; jam nunc per signorum potentiam vel intellexit, vel potius suspicatus est esse Filium Dei. Non ergo ideo Judaeis eum crucifigere persuasit, quia Christum sive Dei Filium non esse putavit, sed quia se morte illius non praevidit

esse damnandum. Vere enim de hoc mysterio a saeculis abscondito dicit Apostolus quod *nemo principum hujus saeculi cognovit. Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent* **(I Cor. II)**. Quare autem Dominus se loqui daemonia prohibeat, Psalmista manifestat qui ait: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam* **(Psal. XLIX)**, et caetera. Ne quis dum praedicantem audit, sequatur errantem. Improbus enim magister est diabolus, qui falsa veris saepe permiscet, ut specie veritatis testimonium fraudis obtexat.

Et diluculo valde surgens, egressus abiit in deserum locum, etc. Si occasui solis mors exprimitur Salvatoris, quare non diluculo redeunte resurrectio ejus indicetur? Cujus manifestata luce abiit in desertum gentium, ibique in suis fidelibus orabat, quia corda eorum per gratiam sui Spiritus ad virtutem orationis excitabat. *Et erat praedicans in synagogis eorum et omni Galilaea, et daemonia ejiciens.* In hac praedicatione quam dicit eum habuisse in omni Galilaea intelligitur etiam sermo ille habitus in monte, cujus commemorationem facit Matthaeus. Namque Marcus ita sequitur:

Et venit ad eum leprosus deprecans eum, etc. De hoc leproso mundato connectit, ut ipse intelligatur quem Matthaeus commemorat tunc esse mundatum, quando post illum sermonem Dominus de monte descendit. Sic enim ait Matthaeus: *Cum autem descendisset de monte, secutae sunt eum turbae multae* **(Matth. VIII)**. *Et ecce leprosus veniens adorabat eum dicens: Domine, si vis, potes me mundare,* etc. Et quia Dominus ait: *Non veni solvere legem, sed*

adimplere **(Matth. V)**, ille qui excludebatur a lege, purgari se Domini potestate praesumens, non ex lege sed supra legem esse gratiam judicabat, quae leprosi maculam posset abluere. Verum ut in Domino potestatis auctoritas, ita in illo fidei constantia declaratur. Ille in faciem procidit, quod humilitatis est et pudoris, ut unusquisque de suae vitae maculis erubescat; sed confessionem verecundia non repressit. Ostendit vulnus, remedium postulavit, et ipse religionis et fidei plena confessio est. *Si vis,* inquit, *potes me mundare.* In voluntate Domini tribuit potestatem. De voluntate autem Domini non quasi pietatis incredulus dubitavit, sed quasi colluvionis suae conscius non praesumpsit. Jesus autem misertus ejus extendit manum suam, et tangens eum ait illi: *Volo, mundare. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, et mundatus est.* Nihil medium est inter opus Dei atque praeceptum, quia in praecepto est opus. Denique *dixit et facta sunt* **(Psal. XXXII)**. Vides ergo quod dubitari non potest quin voluntas Dei potestas sit? Si ergo voluntas ejus potestas est, qui unius voluntatis asserunt, unius utique asserunt potestatis. Itaque quasi potestatem habens sanandi, et jubendi auctoritatem, operandi testimonium non refugit. *Volo* enim dicit propter Photinum, imperat propter Arium, tangit propter Manichaeum. Et lex quidem tangi leprosos prohibet; sed quia Dominus legis est, non obsequitur legi, sed legem facit. Non ergo ideo tetigit, quia sine tactu mundari non poterat, sed ut probaret quia subjectus non erat legi. Nec contagium timebat ut homines, sed quia contaminari non poterat qui alios liberabat, lepra tactu Domini fugatur, quae solebat contaminare tangentem. Simulque illud mirabile, quod eo sanavit genere, quo fuerat obsecratus. *Si vis, potes me mundare. Volo,* inquit, *mundare.* Habes voluntatem, etiam

habes pietatis effectum. Non ergo (ut plerique Latinorum putant) jungendum est et legendum *Volo mundare,* sed separatum, ut primum dicat *volo,* deinde imperet, *mundare.*

Et comminatus est ei statim, et ejecit illum, etc. Quare praecipitur nemini dicere, nisi ut diceret non vulganda nostra beneficia, sed premenda, ut non solum a mercede abstineamus pecuniae, sed etiam gratiae.

Sed vade et ostende te principi sacerdotum, etc. Ostendere se sacerdoti jubetur, ut intelligeret sacerdos cum non legis ordine, sed gratia Dei supra legem esse curatum. Offerre autem sacrificium, ut ostenderet Dominus, quod legem non solveret, sed adimpleret, qui secundum legem gradiens supra legem sanaret eos, quos remedia legis non sanaverant. Et bene addidit: *In testimonium illis,* hoc est, si Deo credant, si impietatis lepra discedat. Quod si quem movet quomodo Dominus Mosaicum videatur approbare sacrificium, cum id non receperit Ecclesia, memineat nondum coepisse sacrificium sanctum sanctorum, quod corpus ejus est. Nondum enim obtulerat in passione holocaustum suum. Non autem oportebat auferri significantia sacrificia, priusquam illud quod significabatur confirmatum esset contestatione apostolorum praedicantium, et fide credentium populorum. Quia vero typice vir iste peccatis languidum genus designat humanum, recte non solum leprosus, verum etiam, juxta Evangelium Lucae, plenus lepra fuisse describitur. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei* **(Rom. III)**. Illa, scilicet, ut, extenta manu Salvatoris, hoc est incarnato Dei Verbo, humanamque contingente naturam, ab erroris prisci varietate mundentur, possintque cum apostolis audire: *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum*

vobis **(Joan. XV)**, et qui diutius abominabiles a populo Dei erant castris secreti, jam aliquando templo reddi, et sacerdoti queant offerri, illi utique cui dicitur: *Tu es sacerdos in aeternum* **(Psal. CIX)**, audientes ab Apostolo: *Templum enim Dei sanctum est quod estis vos* **(I Cor. III)**; offerantque pro emundatione sui sicut praecepit Moyses, id est *exhibeant corpora sua hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* **(Rom. XII)**.

At ille egressus coepit praedicare, et diffamare sermonem, ita ut jam non posset manifeste in civitatem introire, sed foris in desertis locis esset: et conveniebant ad eum undique. Unius perfecta salvatio, multas ad Dominum cogit turbas: ut enim ipse se interius exteriusque doceret esset sanatum, nequaquam perceptum beneficium, ut ab ipso a quo acceperat jussus, tacet: quin potius evangelistae functus officio, mox egressus coepit praedicare et diffamare sermonem. Unde merito quaeritur quidnam sit quod Dominus nonnulla quae gessit abscondi jussit, et nec ad horam potuerunt abscondi? Nunquid enim unigenitus Filius Patri et Spiritui sancto coaeternus, hac in re velle habuit quod implere non potuit? Sed notandum quod Redemptor noster per mortale corpus omne quod egit hoc nobis in exemplo actionis praebuit. Miraculum namque faciens, et taceri jussit, et tamen taceri non potuit. Ut videlicet electi ejus exemplum doctrinae illius sequentes, in magnis quae faciunt latere quidem in voluntate habeant, sed ut prosint aliis, prodantur inviti, quatenus et magnae humilitatis sit quod sua opera taceri appetunt, et magnae sublimitatis sit quod eorum opera taceri non possunt. Non ergo Dominus voluit quidquam fieri et minime potuit, sed quid velle ejus membra

debeant, quidve de eis etiam nolentibus fiat, doctrinae magisterio exemplum dedit.

CAPUT II.

Et iterum intravit Capharnaum, etc. Salvator omnium Deus salutari omnia lustrat incessu. Et tunc in desertis, nunc in civitate, nunc ad mare, doctrinae coelestis et virtutum dona turbis ministrat. Nunc in monte solus orat, nunc laborantes in mari, ne perire debeant, adjuvat. Ubique munera salutis impertit, ut omnes gradus ac conditiones ad suam gratiam pertinere demonstret. Juxta mysticum vero intellectum, post factum in civitate miraculum, secedit in desertum, ibique convenientes ad se turbas benigna pietate suscipit, ut ostendat se magis quietam, et a saeculi curis remotam diligere vitam, atque, ob hujus appetitum, se sanandis curam adhibere corporibus. Et quidem more humano, quasi frequentiam se quaerentium declinans, nolebat manifeste in civitatem introire. Sed allegorice docebat quia tumultuosis carnalium mentibus apertam sui manifestationem veritas non exhibet, sed quoscunque ab illecebris rerum temporalium viderit esse discretos, iis suorum lucem donorum largius infundit. Verum quia nec carnales superna pietas deserit, quin etiam iis gratiam suae visitationis, per quam et ipsi spirituales effici valeant, indulget, post desertum Dominus in civitatem redit: multisque eodem convenientibus loquitur verbum: ac sanato paralytico pluribus occasionem internae sanationis quae est in fide tribuit. Quod vero docente Domino et domo

tam multi convenerunt, ut non caperent, neque ad januam, nostram proprie salvationem qui de gentibus ad fidem venimus designat, quia praedicante in Judaea Domino necdum intrare ad audiendum valuimus. Ad quos tamen etsi foris positos verba suae doctrinae fecit pervenire, quia nos ipse per sanctorum ora praedicatorum collegit, et quamvis extra synagogam in qua ipse praedicabat inventos, Evangelii sui fecit esse participes. *Et venerunt ferentes ad eum paralyticum, quia a quatuor portabatur.* Curatio paralytici hujus salvationem designat animae post diuturnam illecebrae carnalis inertiam ad Christum suspirantis, quae primo omnium ministris qui eam sublevent et Christo afferant, id est bonis doctoribus qui spem sanationis opemque intercessionis suggerant, indiget. Qui bene quatuor fuisse referuntur, sive quia quatuor sancti Evangelii libris omnis praedicantium virtus, omnis sermo firmatur, seu quia quatuor sunt virtutes quibus ad promerendam sospitatem fiducia mentis erigitur. De quibus in aeternae sapientiae laude dicitur: *Sobrietatem enim et sapientiam docet et justitiam et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus* **(Sap. VIII)**. Quas nonnulli diversis nominibus prudentiam, fortitudinem, temperantiam et justitiam nuncupant. *Et cum non possent offerre eum illi prae turba, nudaverunt tectum ubi erat.* Desiderant paralyticum Christo offerre, sed turba interposita ab omni parte intercluduntur, quia saepe anima post infirmi corporis desidiam ad Deum resipiscens, supernaeque gratiae remedio cupiens innovari, priscae consuetudinis obstaculo retardatur. Saepe inter ipsas orationis secretae dulcedines, et quasi suave cum Domino colloquium, turba cogitationum interveniens aciem mentis ne Christus videatur impedit. Et quid inter haec agendum? Non utique in infimis exterius qua turbae

tumultuantur remanendum, sed tectum domus in qua Christus docet ascendendum, id est sacrae Scripturae sublimitas est appetenda, lexque Domini cum Psalmista die noctuque meditanda. *In quo* enim *corrigit junior viam suam? In custodiendo,* inquit, *sermones tuos* **(Psal. CXVIII)**. Et patefacientes, submiserunt grabatum in quo paralyticus jacebat. Patefacto tecto aeger ante Jesum submittitur, quia, reseratis Scripturarum mysteriis, ad notitiam Christi pervenitur, hoc est ad ejus humilitatem fidei pietate descenditur. Et bene domus Jesu juxta alterius evangelistae narrationem tegulis esse contecta reperitur, quia sub contemptibili litterarum velamine si adsit qui reseret divina, spiritualis gratiae virtus invenietur. Denudatio etenim tegularum in domo Jesu apertio est in vilitate litterae sensus spiritualis et arcanorum coelestium. Quod autem cum grabato deponitur infirmus, significat ab homine in ista adhuc carne constituto Christum debere cognosci.

Cum vidisset autem Jesus fidem illorum, etc. Curaturus hominem a paralysi Dominus, primo peccatorum vincula dissolvit, ut ostenderet eum ob nexus culparum artuum dissolutione fuisse damnatum, nec nisi his relaxatis membrorum posse recuperatione sanari. Sic et illi paralytico, qui juxta Probaticam piscinam diu motum aquae frustra praestolabatur, sanato a Domino dicitur: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* **(Joan. XIV)**.

Fili, inquit, dimittuntur tibi peccata. O mira humilitas! Despectum et debilem totisque membrorum compaginibus dissolutum filium vocat, quem sacerdotes non dignarentur attingere. Aut recte ideo filium, quia dimittuntur ei peccata

sua. Intuendum sane quanti propria cujusque fides apud Deum valeat, ubi tanti valuit aliena, ut totus homo repente, hoc est, exterius interiusque jam salvatus exsurgeret, aliorumque merito aliis laxarentur errata.

Erant autem illic quidam de scribis sedentes et cogitantes in cordibus suis, etc. Verum dicunt scribae, quod nemo dimittere peccata nisi Deus potest, qui per eos quoque dimittit, quibus dimittendi tribuit potestatem. Et ideo Christus vere Deus esse probatur, quia dimittere peccata quasi Deus potest. Verum Deo testimonium reddunt, sed personam Christi negando falluntur. Errant itaque Judaei, qui cum Christum et Deum esse et peccata dimittere posse credant, Jesum tamen Christum esse non credunt. Sed multo dementius errant Ariani, qui cum Jesum Christum esse, et peccata posse dimittere, Evangelii verbis devicti, negare non audeant, nihilominus Deum negare non timent. At ipse perfidos salvare desiderans, et occultorum cognitione et virtute operum Deum se esse manifestat. Nam sequitur: *Quo statim cognito, Jesus spiritu suo quia sic cogitarent inter se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris?* Ostendit se Deum, qui potest cordis occulta cognoscere. Et quodam modo tacens loquitur: Eadem majestate et potentia qua cogitationes vestras intueor, possum et hominibus delicta dimittere. Ex vobis intelligite quid paralyticus consequatur. *Quid est facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge et tolle grabatum tuum et ambula?* Inter dicere et facere, multa distantia est. Utrum sint paralytico peccata dimissa, solus noverat qui dimittebat. *Surge* autem *et ambula,* tam ille qui surgebat quam ii qui surgentem videbant approbare poterant. Fit ergo carnale signum, ut probetur spirituale, quanquam

ejusdem virtutis sit et corporis et animae vitia dimittere. Et datur nobis intelligentia, propter peccata plerasque evenire corporum debilitates. Et idcirco forsan prius peccata dimittuntur, ut causis debilitatis ablatis, sanitas restituatur. Quinque siquidem sunt differentiae causarum pro quibus in hac vita molestiis corporalibus affligimur. Aut enim ad merita augenda per patientiam justi corporis infirmitate gravamur, ut beati patres, Job et Tobias et innumeri martyres in utroque Testamento. Aut ad custodiam virtutum perceptarum, ne superbia tentante dispereant, sicut apostolus Paulus, cui ne magnitudine revelationum extolleretur, datus est stimulus carnis suae angelus Satanae, qui eum colaphizaret. Aut ad intelligenda et corrigenda peccata nostra sicut Maria soror Aaron in eremo ob verba temeritatis et superbiae lepra percussa est. Vel sicut paralyticus de quo tractamus, qui nonnisi dimissis primo peccatis, potuit ab infirmitate curari. Aut ad gloriam Dei salvantis sive per seipsum sive per famulos suos, sicut caecus natus in Evangelio, qui *neque ipse peccavit neque parentes ejus, sed ut manifestarentur opera Dei in illo.* Sicut Lazarus, cujus infirmitas non fuit ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificaretur Filius Dei per eam. Aut ad inchoationem damnationis aeternae, quod reproborum est, et proprium, sicut Antiochus et Herodes, qui utrique suo tempore adversus Deum repugnantes, quod tormentorum in gehenna perpetuo passuri essent, praesentium afflictionum misera cunctis ostendebant. Quibus congruit illud prophetae: *Et duplici contritione contere eos.* Unde necesse est in omnibus quae temporaliter adversa patimur, cum humilitate Domino gratias agamus, et infirmitatis nostrae conscii de collatis nobis remediis gratulemur. Necesse est ut ad conscientiam nostram reversi solerter opera nostra simul et

cogitationes exploremus, et quidquid nos peccasse deprehendimus, digna castigatione purgemus; quidquid de his quae nos recte fecisse credebamus, vitio in nobis elationis perisse comperimus, et hoc humili satisfactione castigemus. Haec enim nobis saepius fit causa flagellorum. Caeterum innocentes et justos ob augmenta praemiorum flagellari, perfectorum est, et donum speciale virorum. Verberibus autem temporalibus ad aeterna tormenta compelli, impoenitentium est poena reproborum.

Ut autem sciatis quia potestatem habet Filius hominis, etc. Si et Deus est juxta Psalmistam, qui quantum distat Oriens ab Occasu elongavit a nobis iniquitates nostras, et *Filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata,* ergo idem ipse et Deus, et filius hominis est, ut et homo Christus per divinitatis suae potentiam peccata dimittere possit, et idem Deus Christus per humanitatis suae fragilitatem pro peccatoribus mori Spiritualiter autem de grabato surgere est animam se a carnalibus desideriis ubi aegra jacebat abstrahere. Grabatum vero tollere est ipsam quoque carnem per continentiae frena correptam, spe coelestium praemiorum a deliciis segregare terrenis. Sublato autem grabato domum ire, ad paradisum redire est. Haec etenim vera est domus nostra, quae hominem prima suscepit, non jure amissa, sed fraude, tandem restituta per eum qui fraudulento hosti nihil debuit. Aliter sanus qui languerat domum reportat grabatum, cum anima, remissione accepta peccatorum, ad internam sui custodiam cum ipso se corpore refert, ne quid post veniam unde iterum juste feriatur admittat. *Et statim ille surrexit, et sublato grabato abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, et honorificarent Deum dicentes, Quia nunquam sic*

vidimus. Quam miranda divinae potentiae virtus, ubi nulla temporis interveniente morula, jussu Salvatoris salus festina comitatur! Merito qui adfuerant, damnatis blasphemiae jaculis, ad laudem tantae majestatis stupentia corda convertunt. *Et egressus est rursus ad mare, omnisque turba veniebat ad eum, et docebat eos.* Docens in Capharnaum Dominus, virtutem doctrinae suae coelestem paralytici curatione commendabat. Quo facto egressus est ad mare, ut non solum civilem vitam hominum in via veritatis institueret, verum etiam habitatoribus maris Evangelium regni praedicaret, eosque fluctivagos rerum labentium motus contemnere ac fidei firmitate superare doceret. Denique advenientem ad se ibi turbam plurimam docet. Ibi publicanum de teloneo vocatum apostolum et evangelistam facit. Ibi multos peccatores per poenitentiam correctos sua dignos coena, suorum auditu reddit arcanorum, atque ab undis tumentibus, ac cetis cupiditatum fallentium sequestratos ad soliditatem quietae conversationis, quae est in spe coelestium bonorum pertrahit. Nam sequitur:

Et cum praeteriret, vidit Levi Alphei, etc. Ad teloneum, ad curam dispensationemque vectigalium dicit; τέλος enim Graece, Latine *vectigal* nominatur: idem autem Levi qui et Matthaeus est. Sed Lucas Marcusque, propter verecundiam et honorem evangelistae, nomen ponere noluerunt vulgatum. Ipse autem Matthaeus, juxta illud quod scriptum est, justus accusator sui est: in primordio sermonis Matthaeum se et publicanum nominat; ut ostendat legentibus nullum debere conversum de salute diffidere, cum ipse de publicano in apostolum, de teloneario in evangelistam sit repente mutatus.

Et surgens secutus est eum. In Evangelio Lucae plenius scriptum est: *Et relictis omnibus surgens secutus est eum* **(Luc. V)**. Intelligens ergo Matthaeus quid sit veraciter Dominum sequi, relictis omnibus sequitur. Sequi enim imitari est. Ideoque ut pauperem Christum non tam gressu quam affectu consectari posset, reliquit propria, qui rapere solebat aliena. Perfectamque nobis abrenuntiationis saeculi formam tribuens, non solum lucra reliquit vectigalium, sed periculum contempsit, quod evenire poterat a principibus saeculi, quia vectigalium rationes imperfectas atque incompositas reliquerit. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est, ut in nullo prorsus hujus vitae respectum vel cogitationem sibimet reservarit. Si quidem ipse Dominus qui hunc exterius humana allocutione ut se sequeretur vocavit, intus divina inspiratione ut mox vocantem sequeretur accendit, ipse invisibiliter quo modo sequendum esset edocuit. Propter quod ille merito obedientiae dum humana contemnens negotia deserit, dominicorum fidelis dispeusator factus est talentorum.

Et factum est cum accumberet in domo illius, multi publicani, etc. Scribit evangelista Lucas quod fecerit ei convivium magnum Levi in domo sua, quod mysteriorum figuris apte congruit. Qui enim domicilio Christum receperit interno, maximis delectationibus exuberantium pascitur voluptatum. Itaque Dominus libenter ingreditur, et in ejus qui crediderit recumbit affectu. Et hoc est bonorum operum spirituale convivium quo dives populus eget, pauper epulatur. Publicani autem sicut etiam nomine probant, appellantur ii qui vectigalia publica exigunt, sive qui conductores sunt vectigalium fisci, vel rerum publicarum,

necnon et ii qui saeculi hujus lucra per negotia sectantur, eodem vocabulo censentur. Viderant itaque publicanum a peccatis ad meliora conversum locum invenisse poenitentiae, et ob id etiam ipsi non desperant salutem. Neque vero in pristinis vitiis permanentes publicani veniunt ad Jesum, ut Pharisaei et Scribae murmurantes, sed poenitentiam agentes, ut sequens Evangelistae sermo significat, dicens: *Erant enim multi, qui et sequebantur eum.* Ibat autem Dominus ad convivia peccatorum, ut occasionem haberet docendi, et spirituales invitatoribus suis praeberet cibos. Denique cum frequenter pergere ad convivium describant, nihil refertur aliud nisi quid ibi fecerit, quid docuerit, ut et humilitas Domini eundo ad peccatores, et potentia doctrinae ejus in conversione poenitentium demonstretur.

Et Scribae et Pharisaei videntes quia manducaret cum peccatoribus, etc. Si per Matthaei electionem et vocationem Publicanorum fides exprimitur gentium, quae prius mundi lucrum inhiabant, at nunc cum Domino epulis charitatis et bonorum operum sedula devotione reficiuntur, profecto supercilium Scribarum et Pharisaeorum Judaeorum invidiam qua de gentium salute torquentur insinuat. Quibus ipse loquitur: *Amen dico vobis, quia publicani et meretrices praecedent vos in regno Dei.---Hoc audito Jesus ait illis: Non necesse habent sani medicum, sed qui male habent. Non enim veni vocare justos sed peccatores.* Suggillat Scribas et Pharisaeos, qui justos se putantes peccatorum consortia declinabant. Se ipsum medicum dicit, qui miro medicandi genere vulneratus est propter iniquitates nostras, et *livore ejus sanati sumus* **(Isai. LIII)**. Sanos autem et justos appellat eos qui *ignorantes Dei justitiam, et suam* volentes

constituere, *justitiae Dei non sunt subjecti* **(Rom. X)**; qui ex lege praesumentes Evangelii gratiam non quaerunt. Porro male habentes et peccatores vocat eos qui suae fragilitatis conscientia devicti, nec per legem se justificari posse videntes, Christi gratiae poenitendo colla submittunt.

Et erant discipuli Joannis, etc. Alii referunt evangelistae ipsos Pharisaeos ac discipulos Joannis hac Dominum quaestione pulsasse. Hic vero ita sonare videtur evangelicus sermo, quasi alii aliqui quos hujus rei cura movisset, hanc ei quaestionem intulerint. Unde colligendum a pluribus hanc Domino objectam esse quaestionem, et a Pharisaeis scilicet et a discipulis Joannis, et a convivis, vel aliis quibuslibet, quos hoc movebat, quare discipuli Joannis et Pharisaei jejunarent; discipuli autem Salvatoris non jejunarent. Mystico autem sensu potest ita exponi: quod discipuli Joannis et Pharisaeorum jejunant, Christi autem non jejunant, quia omnis qui vel de operibus legis sine fide gloriatur, vel, quod est gravius, traditiones sequitur hominum, vel certe ipsum etiam Christi praeconium aure tantum corporis, non autem et fide cordis percipit, spiritualibus abstinens bonis jejuno corde tabescit. Qui vero Christi membris fideli incorporatur amore, non potest jejunare qui carne ipsius epulatur et sanguine. Aliter Joannes vinum et siceram non bibit, Dominus cum publicanis et peccatoribus manducat ac bibit, quia ille abstinentia meritum auget, cui potentia nulla naturae. Dominus autem cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret quos abstinentibus poterat reddere puriores? Sed jejunavit et Christus, ne praeceptum declinares, manducavit cum peccatoribus, ut gratiam cerneres, agnosceres potestatem. Et ait illis Jesus: *Nunquid possunt filii*

nuptiarum, quandiu sponsus cum illis est, jejunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt jejunare. Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus; et tunc jejunabunt in illa die. In Matthaeo ita positum est: *Nunquid possunt filii sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus* **(Matth. IX)**? Sponsus ergo Christus, sponsa Ecclesia est. De quo sancto et spirituali connubio apostoli sunt creati. Qui lugere ac jejunare non possunt, quandiu sponsum in thalamo vident, et sciunt sponsum esse cum sponsa. Quando vero transierint nuptiae et passionis ac resurrectionis tempus advenerit, tunc sponsi filii jejunabunt. Juxta leges autem tropologiae sciendum quod quandiu sponsus nobiscum est et in laetitia sumus, nec jejunare possumus, nec lugere. Cum autem ille propter peccata a nobis recesserit et avolaverit, tunc indicendum jejunium est, tunc luctus recipiendus. *Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri. Alioquin aufert supplementum novum a veteri, et major scissura fit.* Cum interrogatus esset Dominus, cur discipuli ejus non jejunarent, respondit carnales adhuc quosque et necdum passionis resurrectionisque suae fide solidatos non posse severiora jejunia et continentiae sustinere praecepta, ne per austeritatem nimiam etiam credulitatem quam habere videbantur amittant. Ipsos ergo adhuc discipulos tanquam vetera vestimenta dicit, quibus inconvenienter novus pannus assuitur, id est aliqua particula doctrinae quae ad novae vitae temperantiam pertinet, quia si hoc fiat, et ipsa doctrina quodam modo scinditur, cujus particula quae ad jejunium ciborum valet, importune traditur, cum illa doceat generale jejunium non a concupiscentia ciborum tantum, sed ab omni laetitia temporalium delectationum. Cujus quasi pannum, id est partem aliquam quae ad cibos pertinet, dicit non oportere

hominibus adhuc veteri consuetudini deditis impertiri, quia et illinc quasi conscissio videtur fieri, et ipsi vetustati non convenit.

Et nemo mittit vinum, etc. Eosdem quoque veteribus comparat utribus, quos vino novo, id est spiritualibus praeceptis facilius disrumpi quam id posse continere dicit. Erant autem jam utres novi, cum post ascensum Domini desiderio consolationis ejus orando et sperando innovabantur. Tunc enim acceperunt Spiritum sanctum, quo impleti cum linguis omnibus loquerentur, a Judaeis nescientibus, sed tamen vere attestantibus, dictum est: *Quia musto pleni sunt isti* **(Act. II)**. Novum enim vinum jam novis utribus venerat, hoc est Spiritus sancti fervor spiritualium corda repleverat. Aliter. Cavendum doctori est ne animae nondum renovatae, sed in vetustate malitiae perduranti, novorum mysteriorum secreta committat. Quod si quaerit aliquis quid inter vinum novum mystice et vestimentum distet novum, facile patet, quia vino intus reficimur et inebriamur, vestimento autem forinsecus induimur. Cum vero utrumque ad significantiam vitae pertineat spiritualis, vestimentum profecto opera nostra bona quae foris agimus, et quibus coram hominibus lucemus, insinuat. Vino autem novo fervor fidei, spei, et charitatis, quo in conspectu nostri Conditoris in novitate sensus nostri intus ipsi reformamur, exprimitur.

Et factum est iterum cum Sabbatis, etc. Legimus in sequentibus quia erant qui veniebant et redibant multi, et nec manducandi quidem spatium habebant, et ideo quasi homines esuriebant. Quod autem spicas segetum manibus confricant, et inediam consolantur, vitae austerioris indicium est, non praeparatas epulas, sed cibos simplices quaerentium.

Pharisaei autem dicebant ei: *Ecce quid faciunt discipuli tui Sabbatis quae non licet?* Nota quod primi apostoli Salvatoris litteram Sabbati destruunt adversum Hebionitas. qui cum caeteros recipiant apostolos, Paulum quasi transgressorem legis repudiant. Mystice autem discipuli per sata transeunt, illa videlicet de quibus Dominus ait: *Levate oculos vestros et videte regiones, quia albae sunt jam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit* **(Joan. IV)**, cum doctores sancti eos quos in fide veritatis instituere quaerunt cura piae sollicitudinis inspiciunt, et qualiter unumquemque quove ordine ad salutem attrahere debeant sedula consideratione perpendunt. Atque ideo nihil melius esurire quam salutem intelliguntur hominum, quam ipse messorum primus quondam inter preces esuriens, mox oblatis sibi eis quas desiderabat dapibus, audivit: *Surge, Petre, occide et manduca* **(Act. X)**. Et mira sacramenti concordia, quia et ibi mactari ac manducari jubentur animalia coelitus missa, et hic spicas Domino lustrante consecratas vulsisse discipuli, atque juxta aliorum narrationem evangelistarum confricantes manibus manducasse perhibentur. Hoc est enim quod ait Apostolus: *Mortificate membra vestra quae sunt super terram, et exuite vos veterem hominem cum actibus ejus* **(Coloss. III)**. Quia non aliter transit quisque in corpus Christi, non aliter doctorem profectus sui fructibus pascit, quam si, veteribus abdicatis concupiscentiis, novo dilectionis mandato novus homo fuerit factus. Vellere itaque spicas, est homines a terrena intentione qua solum mentis quasi radicem fixerant eruere; fricare autem manibus, exemplis virtutum ab ipsa etiam carnis concupiscentia quasi folliculis atque integumentis aristarum puritatem mentis exuere. Grana vero manducare, est mundatum quemque a sordibus vitiorum per

ora praedicantium Ecclesiae membris incorporari. Et bene haec discipuli praegredientes ante Dominum fecisse memorantur, quia doctoris necesse est sermo praecedat, et sic cor auditoris subsequens gratia supernae visitationis illustret. Bene *Sabbatis,* quia sancti doctores et ipsi in praedicando pro spe futurae quietis laborant, et auditores aeque suos admonent non propter amorem saeculi supervacuis insistere negotiis, sed potius pro aeterna requie bonis insudare laboribus. Item per sata ambulant cum Domino, qui divinis obtemperare studentes imperiis solerter eloquia sacra meditari delectantur. Esuriunt in satis, cum in eisdem sacris eloquiis quae legendo pertranseunt panem vitae invenire desiderant, hoc est, ad illa curant verba pervenire, quibus ampliorem in se sui Conditoris amorem incendant. Et hoc in Sabbatis, cum sopita mente a turbulentis cogitationibus vacare gaudent, et videre *quam suavis est Dominus,* quamque *beatus vir qui sperat in eo* **(Psal. XXXIII)**. Assumptoque pietatis et humilitatis habitu, ad requiem animarum suarum attingere contendunt. Vellunt spicas quae forte occurrunt, et tandiu versant manibus contritasque purgant, donec ad escam perveniant, cum testimonia Scripturarum ad quae legentes perveniunt meditando assumunt, et tandiu scrutatione sedula discutiunt, donec in eis medullam dilectionis quae latere videbatur invenientes extrahant. Sicut enim asperitate aristarum, quae horrent, velantur grana tritici quae reficiunt, ita saepe sub ea quae videbatur utilitate litterae teguntur dona divinae dilectionis, quae mentes fidelium esurientes sitientesque justitiam suavitatis internae dapibus pascant. Verum haec mentium refectio stultis quidem Sabbati defensoribus displicet, sed a Domino Sabbati probatur, quia qui solam litterae superficiem sequuntur, nec veram mentium

refectionem nosse, nec ad internam pervenire animarum requiem norunt. Unde temeritas eorum merito Veritatis ore confunditur, dum subditur:

Et ait illis: Nunquam legistis, etc.? Ad confutandam calumniam Pharisaeorum veteris recordatur historiae, quando David fugiens Saulem venit in Nobe, et ab Abimelech sacerdote susceptus postulavit cibos **(I Reg. XXI)**. Qui cum panes laicos non haberet, dedit ei consecratos, quibus non licebat vesci nisi solis sacerdotibus et Levitis. Et hoc tantum interrogavit, *si mundi essent pueri a mulieribus:* et illo respondente ab *heri et nudiustertius,* non dubitaverit panes dare, melius arbitratus (propheta dicente, *Misericordiam volo, et non sacrificium* **[Ose. VI]**) de famis periculo homines liberare, quam Deo offerre sacrificium. Hostia enim Deo placabilis hominum salus est. Opponit ergo Dominus et dicit: Si et David sanctus est, et Abimelech pontifex a vobis non reprehenditur, sed legis uterque mandatum probabili excusatione transgressi sunt, et fames in causa est, cur eamdem famem non probatis in apostolis quam probatis in caeteris? Quanquam et in hoc multa distantia sit. Isti spicas in Sabbato manu confricant, illi panes comederunt Leviticos. Ibi et ad Sabbati solemnitatem accendebant neomeniarum dies, quibus in convivis requisitus fugit ex aula regia. Figurate autem quod dicit, David et pueri ejus panes accepere sanctificatos, ostendit sacerdotalem cibum ad usum transiturum esse populorum, sive quod omnes vitam sacerdotalem debemus imitari, sive quia omnes filii Ecclesiae sacerdotes sunt. Ungimur enim in sacerdotium sanctum, offerentes nosmetipsos Deo hostias spirituales. De qua tota historia pro captu nostro plenius in expositione libri Regum

diximus, et de mensa ac panibus propositionis, in libro expositionis tabernaculi et vasorum ejus. Quod vero Dominus Abiathar principem sacerdotum pro Abimelech appellat, nihil habet dissonantiae. Ambo etenim fuerunt illic, cum veniens David panes petiit et accepit, Abimelech videlicet princeps sacerdotum, et Abiathar, filius ejus. Occiso autem Abimelech a Saule, cum viris domus suae generis sacerdotalis octoginta quinque, fugit Abiathar ad David et comes factus est totius exsilii ejus. Postea regnante eo summi sacerdotii et ipse gradum accepit, ac toto tempore regni illius in pontificatu perseverans, multo majoris excellentiae quam pater suus effectus est. Ideoque dignus fuit cujus memoriam Dominus etiam vivente patre quasi summi faceret sacerdotis. Et dicebat eis: *Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter Sabbatum.* Major est cura sanitati et vitae hominis, quam custodiae Sabbati adhibenda. Sic enim et mandatum est sabbatum custodiri, ut tamen si necessitas esset, reus non esset qui sabbatum violasset. Ideo Sabbato circumcidi non est prohibitum, quia necesse erat fieri. Nam et Josue muros Hiericho septem diebus cum exercitu circuivit. Et Macchabaei necessitate instante Sabbato pugnabant. Unde discipulis esurientibus, quod licitum non erat in lege, necessitate famis factum est licitum. Talis haec causa est, qualis hodie in jejuniis legitimis: ubi si quis aeger jejunium corruperit, nulla ratione reus tenetur. *Itaque Dominus est Filius hominis, etiam Sabbati.* Si, inquit, David rex sacerdotali cibo pastus excusabilis est, et juxta alterius evangelistae narrationem sacerdotes sabbatum per templi ministerium violantes crimine carent, quanto magis Filius hominis qui verus rex est et verus sacerdos, et ideo Dominus Sabbati, evulsarum sabbato spicarum noxa non tenetur?

CAPUT III.

Et introivit iterum in synagogam, etc. Homo qui manum habet aridam, humanum genus indicat in fecunditate boni operis arefactum, sed Domini miseratione curatum. Cujus dextera quae in primo parente dum vetitae arboris poma decerperet aruerat, per Redemptoris gratiam dum insontes manus in crucis arbore tenderet, bonorum operum succis est restituta saluti. Et bene in synagoga manus erat arida, quia ubi scientiae donum majus, ibi gravius est inexcusabilis noxae periculum. *Et ipsi observabant eum si Sabbatis curaret, ut accusarent illum.* Quia destructionem Sabbati quam in discipulis arguebant, probabili magister excusaverat exemplo, nunc ipsum observando magistrum calumniari volunt, ut si sabbato curet, transgressionis: si non curet, crudelitatis aut imbecillitatis arguant. *Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium. Et dicit eis: Si licet Sabbatis bene facere, an male?* Praeveniens Dominus calumniam Judaeorum quam sibi perfida mente paraverant, arguit eos quia legis praecepta prava interpretatione violarent, aestimando in Sabbato etiam a bonis operibus feriandum, cum lex a malis abstinere jubeat dicens: *Omne opus servile non facietis in eo, id est peccatum.* Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati. Quo praecepto etiam futuri saeculi formam in praesentibus adumbrat: ubi illi qui per sex hujus saeculi aetates bona fecerunt, in septima aetate malorum tantummodo, non autem et bonorum sunt ferias habituri. Nam etsi saecularia opera conquiescant, non otiosus tamen boni operis actus est in Dei laudibus quiescere. *Animam*

salvam facere, an perdere? Hoc est, hominem curare, an non? Idem est quod praemiserat, *Bene facere, an male?* Non quod Deus summe bonus, auctor mali nobis aut perditionis esse possit, sed quod ejus non salvare Scripturae consuetudine perdere dicatur. Sicut dicitur indurasse cor Pharaonis, non quod molle induraverit, sed quod meritis praecedentibus obduratum misericorditer emollire noluerit. Et nos cum rogamus, *Ne nos inducas in tentationem* **(Matth. VI)**, protinus addendo, *Sed libera nos a malo,* manifeste docemur ejus inducere in tentationem, non esse aliud quam non liberare a malo, ejusque perdere animam, esse a perditione non salvare. Si quem vero movet, quare Dominus cum corpus esset curaturus, de animae salvatione interrogaverit, intelligat vel animam more Scripturarum pro homine positam, sicut dicitur: *Hae sunt animae quae exierunt de femore Jacob* **(Exod. I)**, vel quod illa miracula propter animae salutem faciebat, vel quod ipsa manus sanatio salutem animae significabat, quae a bonis (ut praedixi) cessans operibus, aridam quodammodo dexteram habere videbatur. *At illi tacebant. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super caecitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit; et restituta est manus illi.* Sananda manus arida jubetur extendi, quia infructuosa debilitas animae nullo melius ordine, quam eleemosynarum largitate curatur. Unde Joannes Baptista, turbis sciscitantibus quid facerent, ut non velut arbores aridae mitterentur in ignem, hoc solum praecipit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti. Et qui habet escas, similiter faciat* **(Luc. III)**. Et in Ecclesiastico dicitur: *Fili, non sit manus tua ad accipiendum porrecta, et ad dandum correpta* **(Eccli. IV)**. Frustra enim manus ad Deum

pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad viduam rogantem, beneficium collaturus, extenderit.

Exeuntes autem Pharisaei, statim cum Herodianis, consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent. Herodianos Herodis tetrarchae ministros dicit, qui propter inimicitias quas dominus ipsorum adversus Joannem exercebat, etiam Salvatorem quem Joannes praedicabat, insidiis insequebantur et odiis. Magna autem insipientia fuit eos qui salute plurimum indigebant, de nece Salvatoris agere consilium. Qui quantum nequitiae studeant, ostenditur, cum et hoc in crimen reputant, quod ad verbum illius salvam qui languebat extendit dexteram, quasi non ipsorum quisque majora Sabbatis egerit, cibos portando, porrigendo calicem, caeteraque quae victui necessaria sunt exsequendo. Neque enim ille, qui *dixit, et facta sunt,* Sabbato laborasse poterat convinci.

Et Jesus cum discipulis suis secessit ad mare. Secessit quasi homo fugiens persequentium insidias, quia neque adhuc venerat hora passionis ejus, neque extra Jerusalem fuit locus passionis. Secessit fugiens sese odio persequentes; sed illuc accessit ubi plures invenit sese per amorem sequentes. Nam subditur: *Et multa turba a Galilaea et Judaea secuta est eum, et ab Jerosolymis et ab Idumaea, et trans Jordanem, et qui circa Tyrum et Sidonem, multitudo magna, audientes quae faciebat, venerunt ad eum.* Ecce Pharisaei et Herodiani, magistri videlicet plebis et regis ministri, unanimo Dominum consilio perdere quaerunt. At turba indocta et vulgus undecunque collectum unanimi illum dilectione sequuntur. Illi videntes opera virtutum ejus, et verba doctrinae audientes, nihil amplius discere, quam ut eum persequerentur, volebant. Isti opinione tantum ducti virtutum ejus, congesto agmine

permagno veniunt ad audiendum eum, opemque salutis flagitandam. Unde mox suae voluntatis ac desiderii consequi merentur effectum, plurimis a Domino sanatis, ut in sequentibus legitur. Ubi et exemplum dedit suis, si in una civitate persecutionem paterentur, in alteram fugiendi. Denique Paulus exemplo simul et praecepto Domini edoctus, fugit ex Damasco, ubi insidiis appetebatur pravorum. Sed inde digressus, innumeros alibi, qui se ad pietatem sequerentur, populos invenit. Juxta vero leges allegoriae, Dominus in eo quod egressus de synagoga secessit ad mare, ubique venientem ad se plurimam populi multitudinem sanaturus ac docturus excepit, nostram manifeste salvationem praefiguravit, ad quos venire per fidem relicta ob perfidiam Judaea dignatus est. Recte enim incredulae diu ac diversis errorum anfractibus jactatae nationes, instabilitati, amaritudini, obscuritati fluctuantis pelagi comparantur. Sed Dominus venit ad mare cum discipulis, multaque turba a diversis provinciis secuta est eum, quia praedicantibus Apostolis corda gentium adiit. Et postquam in eis dilectam sibi domum propitius consecravit; jam multos ad se venientes benigne suscepit, ac desideratae salutis donavit esse compotes. Quibus apte congruit quod sequitur: *Et dixit discipulis suis, ut in navicula sibi deservirent propter turbam, ne comprimerent eum. Multos etenim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent.* Navicula etenim deserviens Domino in mari, Ecclesia est, congregata de gentibus, et fluctus saeculi labentis liberae mentis virtute transgressa.

Quae quanto sinum cordis amplius recipiendae gratiae sui conditoris dilatat, tanto sublimius cunctis transeuntium rerum voluminibus, quasi fluctibus pelagi aestuantis navicula ventis

agitata secundis insultat. Distat autem inter comprimere Dominum, et tangere illum. Tangit namque eum, qui fidem ejus ac dilectionem vero corde suscipit.

Comprimunt eum qui carnalibus cogitationibus, aut etiam factis pacem eorum, in quibus veritas manere consueverat, turbant. Unde apte qui eum tetigerunt salvati esse perhibentur, quia nimirum vera fides et dilectio salutem gignere solet aeternam.

Propter turbam vero, ne se comprimeret, naviculam Dominus ascendit, quia turbidas carnalium mentes fugiens, ad eos potius qui fluxam saeculi gloriam simul et abjectionem spernere didicerunt, venire et mansionem apud eos facere gaudet.

Quotquot autem habebant plagas, spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei. Procidebant quidem utrique Domino, id est, et qui habebant plagas infirmitatum corporalium, et qui ab spiritibus vexabantur immundis: sed infirmi simplici intentione obtinendae salutis, daemoniaci autem vel potius habitantes in eis daemones, vi divini timoris coacti, nec solum ad procidendum ei, verum etiam ad confitendum ejus majestatem compulsi. Perculsi enim praesentia virtutis ejus, ac nimium perterriti, nequaquam celare audebant, quem Filium Dei esse jamjamque cognoverant. Ubi satis superque arianorum est miranda vel potius dolenda caecitas, qui illum post resurrectionis et ascensionis ipsius gloriam, post dilatatam toto orbe fidem Evangelii, post aedificatas in omnibus gentibus ecclesias, laudatumque in eis nomen Domini salvatoris, a solis ortu usque ad occasum, repente negant Filium Dei, quem

daemones mortali adhuc sub habitu carnis indutum, Filium esse Dei aperta voce profitentur. Sic enim sequitur: *Et clamabant dicentes: Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum.* Quare autem spiritus immundos de se loqui prohibeat, Psalmista manifestat, qui ait: *Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, et projecisti sermones meos post te* **(Psal. XLIX)**.

Prohibetur ergo Dominum praedicare peccator, ne quis dum praedicantem, sequatur errantem. Improbus enim magister est diabolus, qui falsa veris saepe permiscet, ut specie veritatis testimonium fraudis obtexat. Caeterum, non soli daemones, qui inviti confitebantur, lubenter silere de Christo, sed et illi qui ab eo sanati sponte confiteri volebant. Imo ipsi apostoli qui eum post resurrectionem toto erant orbe praedicaturi, ante passionem ejus praecipiuntur omnino reticere de illo, ne divina videlicet majestate praedicata, passionis dispensatio differretur, et dilata passione, salus mundi quae per hanc futura erat, negaretur.

Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse, et venerunt ad eum, et fecit ut essent duodecim cum illo. Mons ille in quo apostolos elegit Dominus, altitudinem designat justitiae qua instituendi erant, et quam praedicaturi hominibus. Nam quia missurus erat eos ad praedicandum Evangelium regni coelestis, merito per sublimitatem loci in quo electi sunt, admonere voluit eos, non in infimis desideriis animum dissolvere, sed ad superna desideranda et quaerenda semper erigere debere. Sic etiam legem daturus priori populo suo in monte apparuit: de monte quae agenda essent intonuit.

Verum quia necdum erat tempus ut diceretur: *Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum coelorum* **(Matth. IV)**: sed tantum dicebatur, *Honora patrem tuum et matrem, ut sis longaevus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi* **(Exod. XX)**, quamvis haec eadem verba typice nobis regnum aeternum, quod est in terra viventium promittant: nequaquam populus loquenti in monte Domino appropinquare valuit; sed de inferioribus quae dicerentur audivit, quia necdum mente capaci ad intelligenda mysteria quae dicebantur, ascendere noverat: solusque Moyses quia legem spiritaliter audire didicerat, montis in quo erat Deus, verticem conscendit. Bene autem dicitur, quia *ascendens in montem Dominus, vocavit ad se quos voluit ipse.* Non enim illorum electionis ac studii, sed divinae erat dignationis et gratiae, ut in apostolatum vocarentur. Unde et eis alibi dicit: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos* **(Joan XV)**.

Fecitque ut essent duodecim cum illo. Certi utique gratia mysterii, ut videlicet mundi salutem quam verbo praedicarent, suo quoque numero commendarent. Ter etenim quaterni duodecim faciunt. Et ter quaterni ad praedicandum sunt missi apostoli, ut per universas quadrati orbis plagas baptizarent gentes in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti.

Unde et de civitate sancta Jerusalem descendente de coelo a Deo, scriptum est, quia erant ei ab *oriente portae tres, et ab aquilone portae tres, et ab austro portae tres, et ab occasu portae tres* **(Apoc XXI)**. Ubi figuraliter ostenditur, quod praedicantibus apostolis apostolorumque successoribus, cunctae per orbem nationes in fide sanctae Trinitatis Ecclesiam essent ingressurae. In quo etiam sacramento ita quondam filii Israel circa tabernaculum castrametabantur, ut

ex omni parte per quadrum ternae tribus manerent **(Num. I)**. Quia primitiva nimirum Ecclesia quae erat in Judaea, undique per circuitum sui credentibus toto orbe nationibus, spiritalia Deo castra erat in fide et confessione sanctae Trinitatis fixura.

Et ut mitteret eos praedicare Evangelium. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, et ejiciendi daemonia. Postquam nefandos spiritus se praedicare prohibuit, elegit sanctos, qui et immundos spiritus ejicerent, et ipsi munda Evangelium mente ac lingua praedicarent. Quibus etiam caeteras infirmitates curandi, nec non et mortuos suscitandi (ut Matthaeus evangelista scribit) contulit facultatem, ut promissorum coelestium magnitudini, attestaretur etiam magnitudo factorum, fidemque verbis daret virtus ostensa, et nova facerent qui nova praedicarent. Unde nunc quoque cum fidelium numerositas excrevit, intra sanctam Ecclesiam multi sunt, qui viam virtutum tenent, et signa virtutum non habent.

Quia frustra miraculum foris ostenditur, si deest quod intus operetur. Nam juxta magistri gentium vocem, *linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus* **(Cor. XIV)**.

Et imposuit Simoni nomen Petrus. Non nunc primum Simoni Petri nomen indidit, verum longe ante cum a fratre Andrea ad se adductum intuitus, dixit: *Tu es Simon filius Joanna; tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus* **(Joan. I)**. Sed cum volens Evangelista nomina duodecim apostolorum enumerare, necesse haberet Petrum dicere, breviter intimare curavit quia non hoc ante vocaretur, sed ita eum Dominus cognominaverit, quamvis non tunc, sed quando Joannes ipsa Domini verba posuit, intentos videlicet reddens auditores.

Nam si hoc ante vocaretur, non ita videres mysterium petrae, putans eum casu sic vocari, non providentia Dei. Ideo voluit eum prius aliud vocari, ut ex ipsa commutatione nominis, sacramenti vivacitas commendaretur. Idem ergo Graece sive Latine Petrus, quod Syriace Cephas. Et in utraque lingua nomen a petra derivatum est: haud dubium quin illa de qua Paulus ait: *Petra autem erat Christus* **(I Cor. X)**. Nam sicut lux vera donavit Christus apostolis, ut lux mundi vocentur, sic et Simoni qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen. Cujus alias alludens etymologiae dixit: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam* **(Matth. XVI)**. Quod vero Simon, ponens moerorem, sive audiens tristitiam, interpretatur, illi tempori congruit, quando post resurrectionem, viso Domino, vel mortis illius, vel suae negationis moerorem deposuit: sed suae confestim mortis tristitiam audivit, dicente Domino: *Cum autem senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo non vis* **(Joan. XXI)**.

Et Jacobum Zebedaei et Joannem fratrem Jacobi (Subauditur *a superioribus vocavit ad se, cum ascenderet in montem). Et imposuit eis nomina Boanerges, quod est filii tonitrui.* Apte filii tonitrui sunt cognominati, quorum unus e coelestibus intonans vocem illam theologicam, quam nemo prius edere noverat, emisit: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum,* etc. **(Joan I)**. Quae tantae virtutis pondere gravida reliquit, ut si aliquando plus intonare voluisset, nec ipse capere mundus posset. Sed et ambo saepe seorsum et in montem a Domino duci, et aliquando sonum de

nube terrificum percipere meruerunt: *Hic est filius meus dilectus, ipsum audite* **(Marc. IX.)**

Prisca quoque nomina meritis aptissima gestabant. Jacobus enim supplantator. Joannes in quo et gratia, vel Domini gratia, dicitur. Namque ille et carnis curam, Domino vocante, supplantare, et ipsam carnem, Herode trucidante, gavisus est contemnere; iste ob amoris praecipui gratiam quam virginali gloria meruerat, super Redemptoris sui pectus in coena recubuit.

Et Andream et Philippum et Bartholomaeum, et Matthaeum, et Thomam. Andreas Graecum nomen est, et interpretatur *virilis,* ab eo quod Graece vir appellatur Ἀνήρ. Quo aptissime vocabulo decoratur ille qui ad praedicationem Joannis mox Agnum Dei sequi, videre et audire curavit, et postmodum ipsum se vocantem relictis omnibus sequi, ipsi perpetuo adhaerere non tardavit. Philippus os lampadis sive lampadarum interpretatur. Et recte, quia vocatus a Domino lumen gratiae, quo ipse in corde accensus atque illustratus est, confestim invento fratri per oris officium propinare studuit, dicens: *Quem scripsit Moyses in lege et prophetae, invenimus, Jesum filium Joseph a Nazareth* **(Joan. I)**. Bartholomaeus Syrum est, non Hebraeum, et interpretatur, filius suspendentis aquas, quod evidenter Filium Dei sonat, qui praedicatorum suorum mentes ad coelestio contemplanda suspendit, ut quo celsa liberius pervolant, eo terrenorum corda feracius dictorum suorum guttis inebrient. Matthaeus donatus dicitur, videlicet quia magno Domini munere de teloneario ac publicano, in apostoli est et evangelistae delegatus officium. Thomas, abyssus vel geminus, quod est Graece Δίδυμος quae utraque interpretatio ejus statui congruit. Didymus etenim

recte vocari potuit, propter dubium cor in credendo effectu dominicae resurrectionis. Abyssus idem potuit jure dici, cum altitudinem dominicae virtutis in resurrectione celebratam certa fide penetravit. Notandum sane quod apostolorum nomine describens evangelista Matthaeus, ita ponit: Philippus et Bartholomaeus, Thomas, et Matthaeus publicanus. Caeteri ergo evangelistae in conjunctione nominum primum ponunt Matthaeum, et postea Thomam, et publicanum eum non ascribunt, ne antiquae conversationis recordantes, suggillare evangelistam viderentur. Ipse vero et Thomam sibi anteponit, et se publicanum appellat, ut *ubi abundavit peccatum, superabundet gratia* **(Rom. V)**. Et Jacobum Alphaei, et Thaddaeum. Jacobum Alphaei cum additamento posuit, ad distinctionem Jacobi Zebedaei. Ipse est qui in Evangeliis nominatur frater Domini, et in Epistola ad Galatas: quia Maria uxor Alphaei soror fuit Mariae matris Domini, quam Mariam Cleophae Joannes evangelista cognominat, fortasse quia vel idem Alphaeus etiam Cleophas est dictus vel ipsa Maria, defuncto post natum Jacobum Alphaeo, Cleophae nupsit. Quia vero Jacobus merito filius Alphaei, id est docti, sit cognominatus, ipsi testantur apostoli, qui eum post Domini passionem statim regendae Hierosolymorum ordinaverunt Ecclesiae. Thaddaeus autem ipse est quem Lucas et in Evangelio suo, et in Actibus apostolorum Judam Jacobi nominat. Erat enim frater Jacobi fratris Domini, ut ipse in Epistola sua scribit. Unde etiam ipse frater Domini vocabatur, attestantibus civibus ipsius, qui de virtutibus ejus stupentes aiebant: *Nonne iste est fabri filius et Mariae, frater Jacobi et Joseph, et Judae, et Simonis* **(Matth. XIII)**?

Et Simonem Chananaeum, et Judam Scarioth, qui et tradidit illum. Et hos cum additamento posuit, ad distinctionem Simonis Petri et Judae Jacobi. Simon autem Chananaeus a Chana vico Galilaeae cognomen accepit, quod evangelista Lucas cum interpretatione posuit, Simon Zelotes. Chana quippe, zelus. Chananaeus dicitur Zelotes, id est aemulator. Judas autem Scarioth, aut a vico in quo ortus est, aut ex tribu Issachar, praesagium suae damnationis, vocabulum sumpsit. Issachar quippe, quod dicitur merces, pretium proditionis insinuat. Scarioth, autem quod memoria mortis interpretatur, arguit eum non repente persuasum, sed meditatum diutius dominicae traditionis patrasse flagitium. Qui non per imprudentiam, sed per providentiam inter apostolos eligitur. Quanta enim est veritas, quam nec adversarius minister infirmat? Quanta moralitas Domini, qui periclitari apud nos judicium suum quam affectum maluit? Susceperat enim hominis fragilitatem, et ideo nec has partes recusavit infirmitatis humanae. Voluit deseri, voluit prodi, voluit ab apostolo suo tradi, ut tu a socio desertus, a socio proditus, moderate feras tuum errasse judicium, periisse beneficium. Ordinatis autem in monte apostolis, qui ad praedicandum Evangelium mitterentur, apte subditur:

Et veniunt ad domum. Electos namque in monte apostolos ad domum reducit, quasi tacite eos admonens ut post acceptum apostolatus gradum ad conscientiam suam redeant, et quo ampliorem docendorum curam susceperunt populorum, eo solertius ipsi habitacula mentium suarum considerando penetrent, et ne quid ibi forte quod occulti inspectoris oculos offendat inveniatur, sedula examinatione perquirant. Sic

etenim quisque, sic proximum rite regit, si a suo prius corde studiosa exploratione quidquid inerat pravitatis expurgat.

Et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare. O quam felix occupatio Salvatoris, quam beata frequentia turbae confluentis, cui tantum studii ad audiendum verbum Dei, tantum fuit curae ad obtinendam salutem, ut auctori salutis cum eis qui secum erant, ne vescendi quidem hora a solatio vitae miseris impendendo, libera maneret! Utinam, Domine Jesu, et in nostri temporibus aevi tantum gratiae tuis fidelibus largiaris, qui doctores suos assiduitate discendi, non solum ab appetitu carnalium voluptatum, verum etiam nonnunquam ab ipsa quoque panis quotidiani perceptione praepediant. Sed quem turba frequentat externa, videamus quanti hunc propinquorum aestimatio pendat. Sequitur,

Et cum audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant enim, quoniam in furorem versus est. Vere sicut ipse dicit alibi, *Non est propheta sine honore, nisi in patria sua et in domo sua.* Quem enim caeteri quasi auctorem vitae, et sapientiam Dei adire, videre, et audire desiderant, hunc propinqui, quasi mentis impotem, esse ligandum decernunt. Quia enim altitudinem sapientiae quam audiebant capere non poterant, quasi alieno eum sensu locutum esse credebant: juxta exemplum eorum qui sacramentum carnis ejus manducandae et bibendi sanguinis non ferentes aiebant: *Durus est hic sermo. Quis eum potest audire? Et propterea retro abierunt, et jam cum illo non ambulabant.* Allegorice autem in eo quod turba ad illum conveniente frequenti, ut furiosus a suis contemnitur, salus credentium de gentibus approbatur, et invidia Judaeorum perfidiaque notatur. De quibus ait

Joannes: *In propria venit, et sui eum non receperunt* **(Joan. I)**. Multum sane distat inter eos qui verbum Dei pro mentis tarditate non intelligunt, et eos qui hoc quod intelligunt de industria blasphemant ac persequuntur. His etenim spes salutis adhuc, si forte intellexerint, restat; illis autem qui nolentes intelligere ut bene agant, et iniquitatem meditantur in cubili suo, quae spes salvandi ultra remanet, cum et hoc quod pro salute animae suae recte intelligendo perceperunt detestando atque odiis insequendo rejicere contendunt? Vide enim quid sequitur.

Et scribae qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant quoniam Beelzebub habet: et quia in principe daemonum ejicit daemonia. Nec sine causa qui tantum blasphemiae Domino inferebant, ab Hierosolymis descendisse dicuntur; sed futurum utique portendebant eum a civibus orbis illius usque ad mortem esse persequendum. Legimus quidem supra quia *multa turba a Galilaea secuta est eum, et ab Hierosolymis, et ab Idumaea et trans Jordanem, et qui circa Tyrum et Sidonem, multitudo magna, audientes quae faciebat, venerunt ad eum.* Turba ergo ab Hierosolymis veniens secuta est Dominum, sicut et ab aliis regionibus Judaeorum, sive etiam gentium. Quis enim nescit Idumaeam, Tyrum et Sidonem, provincias sive civitates fuisse gentilium? Sed scribae ab Hierosolymis descendentes blasphemiis illum persequebantur horrendis, quia sic nimirum erat passionis tempore futurum, ut turba illum populi Judaeorum cum palmis ac laudibus Hierosolymam perduceret, gentiles videre desiderarent, sed scribae et seniores populi de ejus nece tractarent. Turbis ergo, quae minus eruditae videbantur, Domini semper facta mirantibus, illi contra vel negare haec,

vel quae negare nequiverant sinistra interpretatione pervertere laborabant, quasi non haec Divinitatis, sed opera essent immundissimi spiritus, id est Beelzebub, qui deus erat Accaron. Nam Beel quidem ipse est Baal, Zebub autem musca vocatur. Nec juxta quaedam mendosa exemplaria, *k* littera, vel *d,* in fine est nominis legenda, sed *b.* Beelzebub ergo Baal muscarum, id est vir muscarum, sive habens muscas interpretatur, ob sordes videlicet immolatitii cruoris, ex cujus spurcissimo ritu vel nomine principem daemoniorum cognominabant.

Et convocatis eis, in parobolis dicebat illis: Quomodo potest Satanas Satanam ejicere? Et si regnum in se dividatur, non potest stare regnum illud. Et si domus super semetipsam dispertiatur, non poterit domus illa stare. Non potest regnum et civitas contra se divisa, perstare. Sed *quomodo concordia parvae res crescunt, sic discordia maximae dilabuntur (Sallust.*). Si ergo Satanas pugnat contra se, et daemon inimicus est daemonis, deberet jam mundi venisse consummatio, ne haberent in eo locum adversariae potestates, quarum inter se bellum pax hominum est. Si autem putatis, o Scribae et Pharisaei, quod recessio daemonum obedientia sit in principem suum, ut homines ignorantes fraudulenta simulatione deludant, quid potestis dicere de corporum sanitatibus, quas Dominus perpetravit. Aliud est si membrorum quoque debilitates, et spiritualium virtutum insignia daemonibus assignatis. *Et si Satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, et non poterit stare, sed finem habet.* Hoc dicens ex ipsorum confessione volebat intelligi, quod in eum non credendo in regno diaboli esse delegissent, quod utique adversum se divisum stare non posset. Eligant

ergo Pharisaei quod voluerint. Si Satanas Satanam non potest ejicere, nihil contra Dominum quod dicerent invenire potuerint. Si autem potest, multo magis sibi prospiciant, et recedant de regno ejus, quod adversum se divisum stare non potest.

Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, et tunc domum ejus diripiet. Fortem diabolum dicit, vasa ejus, homines ab eo deceptos; domum ejus, mundum qui in maligno positus est. In quo usque ad Salvatoris adventum, male pacato potiebatur imperio, quia in cordibus infidelium sine ulla contradictione quiescebat. Alligavit autem fortem Dominus, hoc est ab electorum seductione compescuit diabolum, et tunc domum ejus diripuit, quia ereptos a diaboli laqueis eos quos suos esse praevidit, Ecclesiae suae membris adunavit, ac per distinctas in ea graduum variorum dignitates ordinavit. Vel certe domum ejus diripuit, quia omnes mundi partes quibus olim hostis dominabatur antiquus, apostolorumque successoribus, ut in sua quisque provincia revocatos ab errore populos ad viam vitae converteret, distribuit. Ostendit ergo per parabolam, sed jam manifestissimam Dominus, quod non concordi fallax operatione cum daemonibus, ut calumniabantur, sed diversa prorsus atque adversa virtute divinitatis homines a daemonibus liberaret: ideoque grande scelus committerent, qui hoc quod Dei esse cognoverant diaboli esse clamabant.

Amen dico vobis quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, et blasphemiae quibus blasphemaverint. Omnia peccata et blasphemiae non passim dimittuntur omnibus hominibus, sed iis qui dignam pro erratibus suis in hac vita poenitentiam egerint. Neque ullum habet locum pravae

assertionis vel Novatianus ut poenitentibus eis qui in martyrio lapsi sunt veniam neget esse tribuendam; vel Origenes, ut asserat post judicium universale, transactis licet saeculorum voluminibus innumeris, cunctos peccatores ac blasphemos veniam peccatorum esse consecuturos, atque ad regnum coeleste perducendos. Cujus errorem sequentia quoque Domini verba redarguunt, cum subditur:

Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in aeternum, sed reus erit aeterni delicti. Qui ergo manifeste intelligens opera Dei cum de virtute negare non possit, stimulatus invidia calumniatur, et Christum Deique verbum, et Spiritus sancti opera dicit esse Beelzebub, isti *Non dimittetur neque in praesenti saeculo, neque in futuro.* Non quod negemus et ei, si poenitentiam agere voluerit, posse dimitti ab eo qui vult omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire; sed quod ipsi judici et largitori veniae credentes, qui et se poenitentiam semper accepturum, et hanc blasphemiam nunquam dicit esse remittendam, credamus hunc blasphemum exigentibus meritis, sicut nunquam ad remissionem, ita nec ad ipsos dignae poenitentiae fructus esse perventurum. Juxta hoc quod Joannes evangelista de quibusdam blasphemiae suae merito excaecatis, veracissime scripsit: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excaecavit oculos eorum, et induravit cor eorum, ut non videant oculis, et intelligant corde, et convertantur, et sanem eos* **(Joan. XII)**. Sola ergo blasphemia in Spiritum sanctum, qua quisque in similitudinem diaboli et angelorum ejus contra conscientiam suam, majestatem Deitatis oppugnare non trepidat, non habet remissionem in aeternum, sed reus erit aeterni delicti, sicut

evangelista manifeste declarat, qui posito hoc Domini testimonio subjunxit, atque ait:

Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet. Nam neque ii qui Spiritum sanctum non esse; neque qui hunc esse quidem sed Deum non esse neque qui hunc Deum quidem esse, sed Patre Filioque minorem credunt et confitentur, quia non invidentia diabolica, sed humana ignorantia ducti faciunt hoc, irremissibilis blasphemiae crimine tenentur: qua proprie principes Judaeorum et quique simili invidiae peste corrupti, majestatem blasphemant, sine fine peribunt. Quod vero secundum Matthaeum dicitur, *eum qui blasphemaverit in Spiritum sanctum, vel verbum dixerit contra Spiritum sanctum, non habere remissionem neque in hoc saeculo, neque in futuro,* datur intelligi, quasdam culpas in hoc saeculo, quasdam vero in futuro laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet quia de quibusdam conceditur. Sed tamen hoc de minimis parvisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curae rei familiaris, quae vix sine culpa vel ab ipsius agitur qui culpam qualiter declinare debeant sciunt, aut in non gravibus culpis errore ignorantiae, quae cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positis minime fuerint relaxata. Hoc tamen sciendum est quia illic saltem de minimis nil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, ut illic obtineat promereatur.

Et veniunt mater ejus et fratres, et foris stantes miserunt ad eum vocantes eum. Et sedebat circa eum turba, etc. Fratres Domini, non filii beatae semper virginis Mariae, juxta Helvidium, nec filii Joseph ex alia uxore, juxta quosdam,

putandi, sed eorum potius intelligendi sunt esse cognati. Sane quod Dominus ad matrem fratresque rogatus, ab officio verbi dissimulat egredi, non maternae refutat obsequia pietatis, cujus praeceptum est, *Honora patrem tuum et matrem,* sed paternis se mysteriis amplius quam maternis debere monstrat affectibus: idem nobis exemplo quod verbo commendans, cum ait, *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus* **(Matth. X)**. Non injuriose fratres contemnit, sed opus spiritale carnis cognationi praeferens, religiosiorem cordium copulam docet esse quam corporum. Mystice autem mater et fratres Jesu, Synagoga, ex cujus carne est editus, et populus est Judaeorum, qui Salvatore intus docente, venientes intrare nequeunt: cujus spiritaliter intelligere dicta negligunt. Praeoccupans enim turba, ejus ingreditur domum, ejus auscultatura sermonibus, ut evangelista Matthaeus declarat: quia differente Judaea gentilitas confluxit ad Christum, atque interna vitae mysteria quanto fide vicinior, tanto mente capacior hausit. Juxta quod Psalmista ait, *Accedite ad eum, et illuminamini* **(Psal. XXXIII)**.

Et dicunt ei: Ecce mater tua et fratres tui foris quaerunt te. Et respondens eis ait: Quae est mater mea et fratres mei? Intus verbum, intus est lumen. Unde alibi, *Ut intrantes,* inquit, *videant lumen* **(Luc. VIII)**. Si ergo foris stantes nec ipsi agnoscuntur parentes, et propter nostrum fortasse non agnoscuntur exemplum, quemadmodum nos agnoscemur, si foris stemus? Foris enim stantes nolunt Dominum videre cognati ipsius, cum Judaei spiritualem in lege sensum non quaerentes, sese ad custodiam litterae foris fixerunt, et quasi Christum potius ad carnalia docenda cogunt exire, quam se ad discenda spiritualia consentiunt ingredi.

Et circumspiciens eos qui in circuitu ejus sedebant, ait: Ecce mater mea, et fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, et soror mea, et mater est. Cum is qui voluntatem Dei fecerit soror et frater Domini dicitur, propter utrumque sexum qui ad fidem colligitur, mirum non est. Mirandum vero valde est quomodo etiam mater dicatur. Fideles etenim discipulos fratres vocare dignatus est, dicens: *Ite, nuntiate fratribus meis.* Qui ergo frater Domini fieri ad fidem veniendo potuerit, quaerendum est quomodo etiam mater esse possit. Sed sciendum est nobis quia qui Jesu frater et soror est credendo, mater efficitur praedicando. Quasi enim parit Dominum, quem cordi audientis infuderit. Et mater ejus efficitur si per ejus vocem amor Domini in proximi mente generatur.

CAPUT IV.

Et iterum coepit docere ad mare. Si Evangelium Matthaei inspicimus, patet profecto hanc doctrinam Domini ad mare eadem die qua superiorem in domo celebratum esse sermonem. Terminato namque eo sermone, subjunxit continuo Matthaeus dicens: *In illo die exiens de domo, sedebat secus mare, et congregatae sunt ad eum turbae multae,* etc. **(Matth. XIII)**. Non solum autem facta et verba Domini, verum etiam itinera ac loca in quibus virtutes operatur et praedicat, coelestibus sunt plena sacramentis. Post sermonem quippe in domo habitum, ubi nefanda blasphemia daemonium habere dictus est egrediens docebat ad mare, ut ostenderet se, relicta ob culpam perfidiae Judaea, ad gentes

salvandas esse transiturum. Gentilium namque superba et incredula diu corda merito tumidis amarisque fluctibus maris assimilantur. Domum vero Domini perfidam fuisse Judaeam quis nesciat? Sed relicta domo in qua blasphemias perpessus est impiorum, coepit docere ad mare, quia derelicta ob incredulitatem Synagoga, ad colligendam per apostolos populi gentilis multitudinem venit. Unde apte praemittitur, quod eo in domo praedicante, mater ac fratres ejus foris steterunt et quasi agniti ab illo non sint, ac sic de domo exiens ad mare docturus transierit, quia postquam Synagoga ad custodiam se litterae foris fixit, internisque dominicae fidei arcanis figuras legis anteponere maluit, Dominus sacramenta salutis quae illa spreverat, externis per orbem nationibus contulit.

Et congregata est ad eum turba multa, ita ut in navem ascendens sederet in mari, et omnis turba circa mare super terram erat; et docebat eos in parabolis multa. Quod turba multa ad Dominum docentem ad mare congregata est, significat frequentiam populorum praedicantibus apostolis ad fidem veritatis confluentium. Quod vero ipse navem ascendens sedebat in mari, praefigurabat Ecclesiam in medio nationum non credentium et contradicentium aedificandam. Quasi enim Dominus sedet in navi, medio in mari posita, cum mentes fidelium inter fideles commorantium gratia suae visitationis illustrat, dilectamque sibi in his mansionem consecrat. Porro, turba quae circa mare super terram posita, verbis Domini auscultabat, ita ut nec fluctibus maris tangeretur, nec cum illo in navi transcensis fluctibus sederet, illorum aptissime gestat figuram qui nuper ad audiendum verbum convenerant. Et quidem pietate animi a reproborum

amaritudine, obscuritate, instabilitate, secreti sunt, sed necdum coelestibus mysteriis quae desiderant imbuti.

Et dicebat illis in doctrina sua: Audite; ecce exit seminans ad seminandum. Ipse Dominus in sequentibus hanc parabolam exponens, semen esse verbum Dei, seminantem vero seipsum asseverat. Quod vero dicit quia *exiit seminans ad seminandum,* nobis quaerendum reliquit. *Exiit* ergo *seminans ad seminandum,* quia Dominus de sinu Patris egrediens venit in mundum, ac verbum veritatis quod apud Patrem vidit, humano generi vel per seipsum, vel per eos quos instituit ipse seminavit, juxta quod in ejus laudibus dicit Abacuc, *Existi in salutem populi tui, ut salvos facias christos tuos* **(Habac. III)**, id est eos quos unctione Spiritus tui consecrare, ac tui sancti nominis participes facere dignaris. Vel certe exiit ad seminandum, cum post vocatam ad fidem suam partem Synagogae electam, ad collectionem quoque gentium gratiae suae dona diffudit. Quod ipsum etiam suo itinere designavit, cum post praedicationem domi habitam ad mare docturus exiit. Denique in domo praedicans, quosdam ob blasphemiae suae scelus irremissibile deseruit; quosdam ob devotionem pietatis, matrem suam appellavit et fratres. Quod differentiam manifeste Judaeae gentis exprimit; in qua multi Domino rebelles, nonnulli sunt divina adoptione condigni.

Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, et venerunt volucres, et comederunt illud. In Evangelio Lucae ita de hoc semine scriptum est: *Aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres coeli comederunt illud.* Quaecunque ergo Dominus in hac parabola exponere dignatus est, pia fide suscipienda sunt. Quae vero tacita nostrae intelligentiae dereliquit, aeque

pia intentione perquirenda ac perstringenda sunt breviter. Semen quod circa viam cecidit, duplici laesura disperiit, et ab itinerantibus scilicet conculcatum, et a volucribus raptum. Via ergo est mens assiduo malarum cogitationum meatu trita atque arefacta, ne verbi semen accipere ac germinare sufficiat; atque ideo quidquid boni seminis vicinia talis viae contigerit, perit, quia improbo pessimae cogitationis transitu conculcatum a daemonibus rapitur. Qui recte volucres coeli, sive quia coelestis spiritalisque sunt naturae, sive quia per aera volitant, appellantur.

Aliud vero cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam, et statim exortum est: quoniam non habebat altitudinem terrae. Et quando exortus est sol, exaestuavit, et eo quod non haberet radicem exaruit. Et hujus mysterium seminis Dominus exponit. In qua videlicet expositione discimus quia nequaquam ipsae res in una eademque significatione semper allegorice ponantur. Namque petram duritiam protervae mentis, terram lenitatem animae obedientis, solem dicit fervorem persecutionis saevientis: cum ipse alibi solem in bono ponat, dicens fulgere justos in futuro quasi solem in regno Patris eorum: et in structura domus spiritalis fodiendum in altum, terram ejiciendam, et petram in fundamento doceat esse locandam, hoc est ab intimo cordis sinu cogitationes terrenas expurgandas, et fortitudinem fidei invictae pro his in fundamento bonorum operum inferendam esse moneat. In hoc ergo loco, altitudinem terrae quae competenter exculta semen verbi debuerat excipere, probitas est animi, disciplinis coelestibus exercitati, atque ad auscultandum obediendumque divinis eloquiis regulariter instituti. Petrosa vero loca, quae tenui cespite contecta,

susceptum semen cito germinare queunt, sed vim radicis figendae non habent, illa nimirum sunt praecordia quae nullis disciplinae studiis erudita, nullis tentationum probationibus emollita, dulcedine tantum auditi sermonis ac promissis coelestibus ad horam delectantur, sed in tempore tentationis recedunt; quia cum momentaneam coelestis oraculi dulcedinem insitae sibi austeritati praetendunt, quasi locus semini sancto deputatus, magnam lapidum congeriem pauca terrae humo cooperiunt. Quae ideo ad fructum pervenire justitiae non valent, quia parum eis inest desiderii salutaris quod semen vitae concipiat, et multum inest duritiae nocentis quod fructui salutis obsistat.

Et dicebat, Qui habet aures audiendi, audiat. Quoties haec admonitiuncula vel in Evangelio, vel in Apocalypsi Joannis interponitur, mysticum esse hoc quod dicitur, atque ad audiendum discendumque salubre insinuatur. Aures enim audiendi, aures sunt cordis, et sensus interiores, aures obediendi et faciendi quae jussa sunt.

Illis autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt, ut videntes videant, et non videant: et audientes audiant et non intelligant: ne quando convertantur, et dimittantur eis peccata. Notandum in his Domini verbis quod non solum ea quae loquebatur, verum etiam quae faciebat parabolae fuerunt, id est rerum signa mysticarum, cum dicuntur illi quibus in parabolis omnia fiebant, neque quae videbant, neque quae audiebant, ad intellectum potuisse perducere. Quid enim obstaret intuentibus ne ea quae viderent ejus facta vel itinera intelligerent, si non his aliquid amplius quam carnis oculis patebat spiritualiter vellet intelligi? Illis ergo qui foris sunt, neque appropinquant pedibus Domini, ut accipiant de

doctrina ejus, in parabolis omnia fiunt, et facta scilicet et verba Salvatoris, quia neque in his quae operabatur virtutibus, neque in eis quae praedicabat arcanis, eum cognoscere Deum valent. Ideoque ad remissionem peccatorum quae per gratiam fidei ipsius obtinenda est, non merentur attingere. *Hi autem sunt qui circa viam, ubi seminatur verbum. Et cum audierint, confestim venit Satanas, et aufert verbum quod seminatum est in corde eorum,* etc. In hac Domini expositione omnis eorum qui audire quidem verba salutis potuerunt, sed ad salutem pervenire nequeunt, distantia comprehenditur. Sunt namque qui verbum quod audiunt nulla fide, nullo intellectu, nulla saltem tentandae utilitatis occasione percipere dignantur. Quorum indisciplinatis ac duris cordibus mandatum verbum, confestim immundi spiritus quasi vitae tritae volucres semen eripiunt. Sunt qui auditi verbi et utilitatem probant, et desiderium gustant, sed ne ad id quod probant perveniant, alios hujus viae adversa terrendo, alios prospera blandiendo retardant. Quorum primos Dominus terrae petrosae, secundos comparat spinosae. Excipiuntur sane gentiles, qui ne audire quidem verba vitae merentur. Nec mirum videri debet quare spinis divitias comparaverit Dominus, cum illae pugnant, istae delectent. Recte enim spinae vocantur, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant. Et cum usque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. Sed et exceptis vitiorum punctionibus, divitiarum cupido plurimum mentem devastat, ac securum esse non sinit. Cum enim quisque sollicitus invigilat, quo ordine sive arte ea quae nondum habet acquirat, qua rursum providentia ea quae jam acquisierat conservet, qua denique gloria ac dignitate acquisitorum copia perfruatur: quantis necesse est misera mens per horas singulas curarum

stimulis exulceretur? Unde apte Dominus in expositione spinarum appellaturus divitias, praemisit aerumnas dicens: *Et alii sunt qui in spinis seminantur, hi sunt qui verbum audiunt: et aerumnae saeculi, et deceptio divitiarum, et circa reliqua concupiscentiae introeuntes suffocant verbum: et sine fructu efficitur. Aerumnae* (inquit), *saeculi, et deceptio divitiarum.* Quemcunque enim supervacuus divitiarum decipit appetitus, necesse est mox curarum aerumna continuarum comitans, sive etiam praecurrens, affligat. Quid enim aerumnosius illis, qui quanto plus habent, tanto plus egent, et minus sibi ipsis habere videntur? Juxta quod poetarum quidam philargyris illudens ait: Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. **(Juven.)** Quantoque feliciores non solum appetitu verarum divitiarum, verum etiam ipso contemptu falsarum, qui se esse veraciter fatentur tanquam nihil habentes, et omnia possidentes? Bene autem cum dixisset: *Et aerumnae saeculi, et deceptio divitiarum,* addidit: *Et circa reliqua concupiscentiae.* Praecipit enim Scriptura: *Concupiscens sapientiam, serva mandata, et Deus praebet illam tibi.* Et iterum dicit: *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus cupit nimis* **(Psal. CXI)**. Cui contra, qui, neglecta sapientia mandatisque Domini contemptis, circa reliqua concupiscens aberrat, nec fructum accipere sapientiae, nec ad gaudium potest verae beatitudinis attingere. Suffocant enim hujusmodi concupiscentiae verbum, quia importunis cogitationibus suis guttur mentis strangulant. Et dum bonum desiderium intrare ad cor non sinunt, quasi aditum flatus vitalis necant. Cui justo judicio contingit ut quantum circa reliqua concupiscit, tantum longe absit ab illo pauperum spiritu ac desiderio, quo cupiunt *dissolvi, et esse cum Christo* **(Philip. I)**. Quin potius

timet miser quod revera eventurum est ei, dissolvi ab hac vita, et esse cum diabolo.

Et hi sunt qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum et suscipiunt et fructificant, unum triginta, et unum sexaginta, et unum centum. Terra bona, hoc est fidelis electorum conscientia, omnibus terrae nequam proventibus contraria facit, quia et commendatum sibi semen verbi libenter excipit, et exceptum inter adversa ac prospera constanter ad fructus usque tempora conservat. *Fructificat autem, et facit unum triginta, et unum sexaginta, et unum centum.* Triginta videlicet, cum fidem sanctae Trinitatis electorum cordibus insinuat. Sexaginta, cum perfectionem docet bonae operationis. Nam quia in senario numero mundi ornatus expletus est, recte per hunc bona operatio designatur. Centum, cum in universis quae agimus quaerenda nobis in regno coelesti praemia demonstrat. Centum namque quae computando in dexteram transferuntur, recte in significatione ponuntur perpetuae beatitudinis. Siquidem triginta et sexaginta in laeva adhuc manu continentur, centum transeunt ad dexteram. Quamvis enim magna sit fides, quae nobis cognitionem nostri Conditoris revelat, magna sint opera quibus fides, ne sit otiosa, consummatur, in hac tamen ambo sunt vita necessaria, praemium vero fidei et operationis, quae per dilectionem exercentur, in futura est vita sperandum.

Et dicebat illis: Nunquid venit lucerna, ut sub modio ponatur aut sub lecto? Nonne ut super candelabrum ponatur? Quia supra dixerat apostolis et eis qui cum illis erant: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt,* nunc ostendit per eos, aliquando etiam

caeteris idem mysterium esse revelandum, et pectus omnium qui domum Dei essent intraturi fidei flammis illustrandum. Quibus etiam verbis typice fiduciam docet praedicandi, ne quis timore carnalium incommodorum lucem scientiae, quam novit, abscondat. Modii namque et lecti nomine, vitam hanc praesentem, et carnem, in qua vivimus; lucernae autem vocabulo, verbum quo illustramur, designat. Nam quia tempus vitae nostrae sub certa divinae provisionis mensura continetur, recte modio comparatur. Lectum vero animae, corpus, in quo temporaliter inhabitans, quiescit, recte appellari posse quis non videat? Unde sanato cuidam dicitur: *Surge, tolle tectum tuum, et vade in domum tuam* **(Matth. IX)**. Quod est aperte dicere: Surge de corpore negligentiae; et corpus, in cujus desideriis diutius jacebas, in exercitia bonorum operum sedulus attolle: et sic domum aeternae habitationis, praemia bonorum operum percepturus, ingredere. Qui ergo amore hujus vitae temporalis et illecebrarum carnalium, occultat verbum Dei, quasi modio vel lecto lucernam operit, quia concupiscentias carnis praeponit manifestationi veritatis, quam praedicare metuit. Super candelabrum autem ponit lucernam, qui corpus suum ministerio Dei subjicit, ut superior sit praedicatio veritatis, et inferior servitus corporis: per ipsam tamen corporis servitutem excelsior luceat doctrina, quae per officia corporalia, id est, per vocem et linguam et caeteros corporis motus, in bonis operibus insinuatur discentibus. Super candelabrum ergo ponit lucernam, cum dicit Apostolus: *Non sic pugno, tanquam aerem caedens, sed castigo corpus meum, et servituti subjicio: ne forte aliis praedicans, ipse reprobus efficiar* **(I Cor. IX)**.

Non enim est aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut palam veniat. Nolite, inquit, erubescere Evangelium Dei, sed inter tenebras persecutorum, lumen verbi supra vestri corporis candelabrum levate, fixa mente retinentes illum retributionis extremae diem, quo illuminabit Dominus abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordium. Tunc enim et vos a Deo laus, et adversarios veritatis poena manet aeterna.

Si quis habet aures audiendi, audiat. Si quis habet sensum intelligendi verbum Dei, non se subtrahat, non auditum ad fabulas convertat, sed scrutandis eis quae veritas dixit diligenter aurem accommodet, diligenter manus implendis eis quae jam intellexit, diligenter linguam praedicandis opportune importuneque subjiciat.

Et dicebat illis: Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, et adjicietur vobis. Si solerter (inquit) omnia quae valetis bona facere, ac proximis intimare studetis: aderit divina pietas quae vobis, et in praesenti, sensum altiora capiendi, ac potiora gerendi, effectum conferat; et in futuro, supra id quod sperare nostis, dona vobis aeternae retributionis vere adjiciat.

Qui enim habet, dabitur illi. Et qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab illo. Tota (inquit) intentione, verbo quod auditis, reminiscendo et scrutando operam date: quia qui amorem habet verbi, dabitur illi etiam sensus intelligendi quod amat. At qui verbi amorem non habet audiendi, etiam si vel naturali ingenio vel litterarum sibi callere videtur exercitio, nulla verae sapientiae dulcedine gaudebit. Quod etsi specialiter dictum esse videtur de apostolis, quibus

charitate fideque potius datum est scire mysterium regni Dei, et de perfidis Judaeis, qui in parabolis videntes, non videbant; et audientes, non intelligebant; quod videlicet litteram legis in qua gloriabantur, essent amissuri: potest tamen et generaliter accipi quod nonnunquam lector ingeniosus negligendo se privet sapientia, quam tardus ingenio, sed studiosus, elaborando degustat.

Et dicebat illis: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jactet semen in terram et dormiat; et exsurgat nocte ac die, et semen germinet et increscat dum nescit ille. Ultro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Semen homo jactat in terram, cum cordi suo bonam intentionem inserit. Et postquam semen jactaverit, dormit, quia jam in spe boni operis quiescit. Nocte vero exsurgit ac die, quia inter adversa et prospera proficit. Et semen germinat et crescit, dum ille nescit; quia et cum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad profectum ducitur. Et ultro terra fructificat, quia praeveniente se gratia, mens hominis spontanea ad fructum boni operis assurgit. Sed haec eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonae adhuc teneritudinem habere. Ad spicam vero herba pervenit, cum se virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum vero frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti et perfecti operis possit. Et cum se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu mittit falcem, et

messem suam desecat, quia cum unumquemque ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad coelestia horrea perducat. Cum ergo desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cum vero operari recta incipimus, herba sumus. Cum autem ad perfectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus. Cum in ejusdem operationis perfectione solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus. Nullus itaque ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, quia frumentum Dei ab herba incipit ut granum fiat.

Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei, aut cui parabolae comparabimus illud? Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quae sunt in terra. Regnum Dei praedicatio Evangelii est, et notitia Scripturarum quae ducit ad vitam, et de qua dicitur ad Judaeos: *Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus.* Simile est ergo hujuscemodi regnum grano sinapis, quod, juxta Evangelium Matthaei, *accipiens homo seminavit in agro suo* **(Matth. XIII)**. Homo qui seminat a plerisque Salvator intelligitur, quod in animis credentium seminet. Ab aliis homo ipse seminans in terra sive agro suo, hoc est in semetipso, et in corde suo. Quis est iste qui seminat, nisi sensus noster, et animus? Qui suscipiens granum praedicationis, et fovens sementem humore fidei, facit in agro sui pectoris pullulare.

Quod cum seminatum, inquit, *fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quae sunt in terra. Et cum seminatum fuerit, ascendit et fit majus omnibus oleribus, et facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra ejus aves coeli*

habitare. Praedicatio Evangelii minima est in omnibus disciplinis.

Ad primam quippe doctrinam fidem non habet veritatis, hominem Dominum Deum mortuum et scandalum crucis praedicans. Confer hujuscemodi doctrinam dogmatibus philosophorum, et libris eorum et splendori eloquentiae compositionique sermonum, et videbis quanto minor sit caeteris seminibus sementis Evangelii. Sed illa cum creverint, nihil mordax, nihil vividum, nihil vitale demonstrat. Totum flaccidum marcidumque ebullit in olera et in herbas, quae arescunt et corruunt. Haec autem praedicatio quae parva videbatur in principio, vel cum in anima credentis, vel cum in toto mundo sata fuerit, non exsurgit in olera, sed crescit in arborem, ut in aliis Evangelistis apertissime dicitur. Ascendit ergo granum sinapis seminatum in terra sive agro Domini, et de olere mutatur in arborem, cujus natura est altitudine, amplitudine, annositate, herbarum omnium transcendere naturam. Magna est enim hujus altitudo arboris, quia mentes auditorum suorum praedicatio Evangelii ad appetenda coelestia sustollit. Diffusa est ramis, quia per praedicatores ex sese nascentes, totius mundi terminos occupavit. Diuturnitate praeminet, quia veritas quam praedicat, nullo unquam fine delebitur. Sub umbra illius volucres coeli habitant, quoniam animae fidelium quae ad coelestia per desiderium volare, et neglectis temporalium rerum cupiditatibus sursum cor habere consueverunt, juxta Psalmistae vocem: *In protectione alarum Domini sperabunt* **(Psal. XC)**. Unde et sponsa in Canticis canticorum, hoc est una de multis animabus collecta sanctorum Ecclesia, gloriatur et dicit: *Sub umbra illius, quem desiderabam, sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo* **(Cant.**

II). Quod est aperte dicere: Sub protectione illius quem videre desiderabam, me caeterorum solatio destitutam subjeci, et gaudium aspectus ac praesentia illius dulcis cordi meo, quidquid extra illum est me contemnere, imo fastidire coegit.

Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire. Sine parabola autem non loquebatur eis. Seorsum autem discipulis suis disserebat omnia. Non hoc ita dictum est quasi nullum apertum ad turbas sermonem fecerit, sed per solas parabolas locutus eis fuerit: verum ita potius, quia nullus facile sermo ejus invenitur, in quo non aliquid parabolarum sit intermistum.

LIBER SECUNDUS.

Et ait illis illa die cum sero esset factum: Transeamus contra. Et dimittentes turbam, assumunt eum, ita ut erat in navi, et aliae naves erant cum illo. In hac navigatione Dominus, utramque, unius ejusdemque suae personae naturam dignatur ostendere, dum ipse qui ut homo dormit in navi, furorem maris verbo compescit ut Deus. Porro, juxta allegoriam mare quod cum suis transire desiderat, tenebrosus amarusque saeculi praesentis aestus accipitur. Navicula autem quam ascendit, nulla melius quam sacratissimae passionis ipsius intelligitur arbor. Cujus beneficio quique fideles adjuti, transcensis mundi fluctibus, ad habitationem patriae coelestis, quasi ad stabilitatem securi littoris perveniunt. Aliae autem naves quae fuisse dicuntur cum Domino, nec tamen in altum ductae, vel

aliquid tempestatis pertulisse narrantur, illos nimirum significans qui ita fide dominicae crucis imbuti sunt, ut necdum turbine tribulationum pulsati, tantum in pace Ecclesiae suscepta fidei mysteria conservent; vel certe qui post crebras tentationum procellas aliquantula ad tempus serenitate concessae pacis utuntur. Incertum namque est naves illae utrum nuper factae in portum deductae sint, an post experta maris pericula ad portum reductae. Unde utrosque recte possunt designare, et eos videlicet qui necdum sunt tentationibus probati, et illos qui post examinationem crebram tribulationum pro Christo aliquantum sopitis tentationibus, sunt rerum tranquillitate potiti.

Et facta est procella magna venti, et fluctus mittebatur in navem, ita ut impleretur navis. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens. Discipulis navigantibus Christus obdormivit: quia calcantibus saeculum fidelibus futurique regni quietem animo meditantibus, et vel secundo Spiritus sancti flatu, vel remigio proprii conatus, infidos mundi fastus certatim post terga jactantibus, tempus subito dominicae passionis advenit. Unde bene hoc sero facto gestum fuisse perhibetur, ut veri solis occubitum non sola Domini dormitio, sed et ipsa decedentis lucis hora significet. Ascendente autem illo puppim crucis, qua somnum mortis caperet, fluctus blasphemantium persecutorum daemoniacis excitati procellis, assurgunt. Quibus tamen non ipsius patientia turbatur, sed discipulorum imbecillitas concutitur, trepidat, periclitatur.

Et excitant eum, et dicunt ei: Magister, non ad te pertinet, quia perimus? Et excitant Dominum discipuli, ne eo dormiente fluctuum feritate dispereant, quia cujus mortem viderant,

maximis votis resurrectionem quaerebant, ne si diutius ipse morte carnis sopiretur, eorum mens spiritali in perpetuum morte periret. Unde bene sequitur:

Et exsurgens comminatus est vento, et dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus, et facta est tranquillitas magna. Vento quippe exsurgens comminatus est, quia resurrectione celebrata diaboli superbiam stravit, dum per mortem destruit eum qui habebat mortis imperium. Mare quoque silere praecepit, ac tranquillitatem reduxit, quia vesanam Judaeorum rabiem, quae caput quatiens clamaverat: *Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credimus ei* **(Matth. XXVII)**, mortem superando ac de sepulcro resurgendo dejecit. Ubi notandum juxta litteram quod omnes creaturae sentiant Creatorem. Quibus enim increpatur et imperatur, sentiunt imperantem. Non errore haereticorum, qui omnia putant animantia, sed majestate Conditoris. Quae enim apud nos insensibilia, illi sensibilia sunt.

Et ait illis: Quid timidi estis? Necdum habetis fidem. Recte arguuntur, qui praesente Christo timebant, cum utique qui ei adhaeserit, perire non possit. Cui simile est hoc quod post mortis somnium, discipulis apparens exprobravit incredulitatem illorum et duritiam cordis, qui his, quia viderant eum resurrexisse, non crediderunt **(Marc. ult.)**. Iterumque dixit ad eos: *O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quae locuti sunt prophetae. Nonne haec oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam* **(Luc. ult.)**? Ac si per metaphoram navigii diceret: Nonne oportuit Christum soporari, verrentibus undique fluctibus navem in qua dormiebat, et ita expergefactum sedatis extemplo tumidis

gurgitum aestibus, divinitatis suae cunctis patefacere virtutem? *Et timuerunt timore magno, et dicebant ad alterum: Quis putas est iste? Quia ventus et mare obediunt ei.* Matthaeus ita scribit: *Porro homines mirati sunt dicentes: Qualis est hic?* etc. Non ergo discipuli, sed nautae et caeteri qui in navi erant mirabantur, et de ejus, cui ventus et mare obediret, persona dubitabant. Sin autem quis contentiose voluerit eos qui mirabantur fuisse discipulos, respondebimus recte homines appellatos, quia necdum potentiam noverant Salvatoris. Et nos quoque singuli cum signo dominicae crucis imbuti, saeculum relinquere disponimus, navem profecto cum Jesu conscendimus, mare transire conamur. Sed qui non dormitabit, neque obdormiet, Israel custodiens semper, nobis tamen saepe navigantibus, quasi inter aequoris fremitus obdormivit, quando crebrescente inter medios virtutum nisus, vel immundorum spirituum, vel hominum paucorum, vel ipso nostrarum cogitationum impetu fidei splendor obtenebrescit, spei celsitudo contabescit, amoris flamma refrigescit. Verum inter hujusmodi procellas ad illum necesse est gubernatorem curramus, illum sedulo excitemus, qui non serviat sed imperet ventis. Mox tempestates compescet, refundet tranquillitatem, portum salutis indulgebit.

CAPUT V.

Et venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum. Gerasa est urbs insignis Arabiae trans Jordanem, juncta monti Galaad, quem tenuit tribus Manassae non longe a stagno Tiberiadis, in quod porci praecipitati sunt.

Significat autem nationem gentium, quam post somnum passionis, resurrectionisque suae gloriam missis praedicatoribus Salvator est visitare dignatus. Unde bene Gerasa, sive Gergesii (ut quidam legunt) colonum ejiciens, sive, advena propinquans, interpretatur; videlicet insinuans quia gentium populus et eum a quo nequiter incolebatur hostem de suo corde repulerit, et qui erat longe, factus sit prope in sanguine Christi.

Et exeunte eo de navi, statim occurrit ei de monumentis homo in spiritu immundo, qui domicilium habebat in monumentis. Homo iste qui spiritu vexabatur immundo, et Domino vesanus, sed mox curandus occurrit, figuram habet populi gentilis, qui usque ad tempora dominicae incarnationis, daemonicis delusus doctrinis idola pro Deo colebat. Qui *domicilium habebat in monumentis,* quia in mortuis operibus, hoc est in peccatis delectabatur. Quid enim sunt corpora perfidorum, nisi quaedam defunctorum sepulcra, in quibus non Dei habitat sermo, sed anima peccatis mortua recluditur?

Et neque catenis jam quisquam eum poterat ligare, quoniam saepe compedibus et catenis vinctus dirupisset catenas, et compedes comminuisset. Et nemo poterat eum domare. Catenis et compedibus graves et durae leges significantur gentium, quibus et in eorum republica peccata cohibentur. *Ruptisque catenis* (ut Lucas scribit) *agebatur a daemonio in deserto,* qui etiam ipsis transgressis legibus ad ea scelera cupiditate ducebatur quae jam vulgarem consuetudinem excederent.

Et semper nocte ac die in monumentis et in montibus erat, et clamans, et concidens se lapidibus. Semper nocte ac die furebat daemoniosus, quia gentilitas sive adversis rerum casibus laboraret, seu pax et prosperitas aliqua mundi blandientis arrideret, nequaquam a servitio malignorum spirituum collum mentis excutere noverat, sed per operum foeditatem quasi in monumentis jacebat, per factum superbiae in montium jugis errabat, per verba durissimae infidelitatis, quasi arreptis furibunda cautibus, seipsam concidebat. Sed attestante Joanne Baptista Dominus de lapidibus suscitavit filios Abrahae, dum dura infidelium corda ad gratiam pietatis convertit.

Videns autem Jesum a longe cucurrit, et adoravit eum, et clamans voce magna dixit: Quid mihi et tibi, Jesu fili Dei altissimi? Quanta Arii vesania Jesum creaturam et non Deum credere, quem Filium Dei altissimi daemones credunt et contremiscunt! Quae impietas Judaeorum, eum dicere in principe daemoniorum ejecisse daemonia, quem ipsa daemonia fatentur nihil secum habere commune! Qui hoc ipsum, quod tunc per daemoniaci clamare furorem, postmodum in delubris idolorum dicere et confiteri non cessarunt, Jesum videlicet esse Christum Filium Dei altissimi, nec sese aliquid cum illo pacis aut societatis habere.

Adjuro te per Deum, ne me torqueas. Dicebat enim illi: Exi, spiritus immunde, ab homine. Hostis humanae salutis non exiguum sibi ducit esse tormentum ab hominis laesione cessare, quantoque hunc diutius possidere solebat, tanto difficilius dimittere consentit.

Unde studendum summopere est ut et si quando, ut homines, a diabolo superemur, mox ejus laqueos evitare satagamus, ne si aliquanto tardius ejus viribus resistatur, laboriosius quandoque pellatur.

Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio nomen mihi est, quia multi sumus. Non velut inscius nomen inquirit, sed ut confessa publice peste quam furens tolerabat, virtus curantis gratior emicaret. Sed et nostri temporis sacerdotes, qui per exorcismi gratiam daemones ejicere norunt, solent dicere patientes non aliter curari, nisi quantum sapere possunt, omne quod ab immundis spiritibus visu, auditu, gustu, tactu, vel alio quolibet corporis, aut animi sensu vigilantes dormientesve pertulerint, confitendo patenter exponant.

Quod vero dicebat spiritus, *Legio nomen mihi est, quia multi sumus,* significat populum gentium non uni cuilibet, sed innumeris ac diversis idololatriae cultibus esse mancipatum.

Cui contra scriptum est, quod *multitudinis credentium erat cor unum, et anima una* **(Act. IV)**. Unde bene in Babylonis constructione linguarum unitas per spiritum superbiae scissa, in Jerosolyma est per gratiam sancti linguarum varietas adunata. Et illa confusio, haec visio pacis interpretatur, quia videlicet electos in pluribus linguis et gentibus una fides ac pietas toto orbe pacificando confirmat; reprobos autem plures sectae quam linguae dissociando confundunt.

Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem. In Evangelio Lucae ita scriptum est: *Et rogabant eum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent.* Sciebant ergo

daemones aliquando futurum ut per adventum Domini mitterentur in abyssum, non ipsi futura praedivinantes, sed prophetarum de se dicta recolentes. Ideoque gloriam dominici adventus, quam mirabantur, ad suam pertimescebant tendere damnationem.

Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus pascens. Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et concessit eis statim Jesus. Ideo permisit, quod petebant, daemonibus, ut per interfectionem porcorum, hominibus salutis occasio praeberetur. Pastores enim ista cernentes, statim nuntiant civitati. Erubescat Manichaeus. Si de eadem substantia et ex eodem auctore hominum bestiarumque sunt animae, quomodo ob unius hominis salutem duo millia porcorum suffocantur. In quorum tamen interitu figuraliter homines immundi, vocis et rationis expertes, judicantur, qui in monte superbiae pascentes, lutulentis oblectantur in actibus. Talibus enim per cultus idolorum possunt daemonia dominari. Nam nisi quis porci more vixerit, non in eum diabolus accipiet potestatem, aut ad probandum tantum, non autem etiam ad perdendum accipiet.

Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos, et magno impetu grex praecipitatus est in mare ad duo millia, et suffocati sunt in mari. Significat quod jam clarificata Ecclesia, et liberato populo gentium a dominatione daemoniorum, in abditis agunt sacrilegos ritus suos, qui Christo credere noluerunt, caeca et profunda curiositate submersi. Et notandum quod spiritus immundi in porcos irent, nisi hoc illis benignus ipse Salvator petentibus, quos certe in abyssum posset relegare, concederet. Rem necessariam docere nos volens, ut scilicet noverimus eos multo minus

posse sua potestate nocere hominibus, qui nec pecoribus qualibuscunque potuerunt. Hanc autem potestatem Deus bonus occulta justitia dare nobis potest, injusta non potest.

Qui autem pascebant eos, fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem et in agros. Quod pastores porcorum fugientes ista nuntiant, significat quosdam etiam primates impiorum, quanquam Christianam legem fugiant, potestatem tamen ejus per gentes stupendo et mirando praedicare.

Et egressi sunt videre quid esset factum. Et veniunt ad Jesum, et vident illum qui a daemonio vexabatur sedentem, vestitum et sanae mentis, et timuerunt, etc. In Evangelio Lucae scriptum est, *Sedentem ad pedes ejus.* Significat autem multitudinem vetusta sua vita delectatam, honorare quidem, sed nolle pati Christianam legem, dum dicunt quod eam implere non possunt, admirantes tamen fidelem populum a pristina perdita conversatione sanatum. Sedere namque ad pedes Domini, est eum a quo daemonia exierant, eos qui a peccatis correcti fuerint, fixa mentis intentione vestigia sui Salvatoris quae sequantur intueri. Vestitum resumere, est virtutum studia quae vesani perdiderant, jam sana mente recipere. Cui figurae apte congruit illa Domini parabola, in qua rediens ad patrem filius luxuriosus et prodigus, mox stola prima cum annulo induitur, manifeste insinuans quod quisquis vero corde de amissis poenituerit, potest donante Christi gratia, prima justitiae opera de quibus ceciderat, cum annulo inviolatae fidei recuperare.

Et rogare eum coeperunt, ut discederet a finibus eorum. Conscii fragilitatis suae Geraseni, praesentia Domini judicant se indignos, non capientes verbum Dei, nec infirma

adhuc mente pondus sapientiae sustinere valentes. Quod et Petro ipsi viso piscium miraculo contigisse legitur: Et vidua Sareptana beati Eliae cujus se sensit hospitio benedici, nihilominus se putavit praesentia gravari dicens: *Quid mihi et tibi, vir Dei? Ingressus es ad me ut rememorarentur iniquitates meae, et occideres filium meum* **(III Reg. XVII)**.

Cumque ascenderet navem, coepit illum deprecari, qui a daemonio vexatus fuerat, ut esset cum illo; et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, et annuntia illis quanta tibi Dominus fecerit, et misertus sit tui. Haec ex illa Apostoli sententia recte possunt intelligi, cum ait: *Dissolvi et esse cum Christo, multo magis optimum, manere in carne, necessarium propter vos* **(Philip. I)**; ut sic quisque intelligat post remissionem peccatorum redeundum esse sibi in conscientiam bonam, et serviendum Evangelio, propter aliorum etiam salutem, ut deinde cum Christo requiescat, ne cum praepropere jam vult esse cum Christo, negligat ministerium praedicationis fraternae redemptioni accommodatum. Quod vero Matthaeus duos dicit a daemonum legione curatos, Marcus autem et Lucas unum commemorant, intelligas unum eorum fuisse personae alicujus clarioris et famosioris, quem regio illa maxime dolebat, et pro cujus salute plurimum satagebat. Hoc volentes significare duo Evangelistae, solum commemorandum judicaverunt, de quo facti hujus fama latius praeclatius flagraverat.

Sed et allegoriae summa concordat, quia sicut unus a daemonio possessus, sic et duo gentilis populi typum non inconvenienter exprimunt. Nam cum tres filios Noe generaverit, unius solum familia in possessionem ascita est

Dei, ex duobus reliquis diversarum nationum quae idolis manciparentur, procreati sunt populi.

Et venit quidam de archisynagogis nomine Jairus, et videns eum, procidit ad pedes ejus, etc. In hac lectione ubi archisynagogus salvare filiam petit suam, sed pergente ad domum ejus Domino, praeoccupans haemorrhoissa mulier praeripit sanitatem, ac deinde filia archisynagogi ad optatam pervenit sanitatem, imo de morte revocata est ad vitam, salus ostenditur generis humani, quae Domino in carne veniente ita dispensata est, ut primo aliqui ex Israel ad fidem venirent, deinde plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret.

Quis ergo archisynagogus iste, quid ad Dominum pro filia rogaturus advenit, melius quam ipse Moyses intelligitur? Unde bene Jairus, id est illuminans, sive illuminatus, vocatur, quia accepit verba vitae dare nobis, et per haec caeteros illuminat, et ipse a Spiritu sancto, quo vitalia monita scribere vel docere posset, illuminatus est.

Qui videns Jesum, procidit ad pedes ejus, quia praevidens in spiritu venturum in carne Dominum, humili corde se ejus potentiae subdidit: quem ita circa finem saeculi hominem incarnandum esse cognovit, ut aeternum ante omne saeculum Deum existere non dubitaret. Si enim caput Christi Deus, pedes ejus, quid aptius quam assumpta humanitas, qua terram nostrae mortalitatis tetigit, accipiendi sunt? Et procidere archisynagogum ad pedes Jesu, est legislatorem cum tota progenie patrum Mediatorem Dei et hominum longe sibi dignitatis gloria praeferendum esse cognoscere, et confiteri

cum Apostolo, quia *quod infirmum est Dei, fortius est hominibus* **(I Cor. I)**.

Et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est, veni, impone manus super eam, ut salva sit et vivat. In Evangelio Lucae ita scriptum est quia filia unica erat illi fere annorum duodecim, et haec moriebatur. Filia ergo archisynagogi ipsa est Synagoga, quae sola legali institutione composita, quasi unica Moysi nata erat. Et haec velut duodecimo aetatis anno, hoc est tempore pubertatis appropinquante, moriebatur, quia nobiliter a prophetis educata, postquam ad intelligibiles annos pervenerat, postquam spiritalem Deo sobolem generare debebat, subito errorum languore consternata, spiritalis vitae vias ingredi desperabiliter omisit, et si non a Christo succurreretur, horrendam per omnia corruisset in mortem.

Et abiit cum illo, et sequebatur eum turba multa: et comprimebant illum. Ad puellam pergens sanandam Dominus a turba comprimitur, quia genti Judaeae salutaria monita praebens, quibus aegram vitiis ejus conscientiam erigeret, noxia carnalium populorum est consuetudine gravatus.

Et mulier quae erat in profluvio sanguinis duodecim annis. Mulier sanguine fluens, sed a Domino curata, Ecclesia est congregata de gentibus, quae ingenito carnalium delectationum polluta fluxu, atque a coetu jam fuerat segregata fidelium, sed dum verbum Dei Judaeam salvare decerneret, illa paratam jam promissamque aliis praeripuit spe certa salutem. Notandumque quod et archisynagogi duodenis sit filia, et mulier haec ab annis duodecim sanguine fluxerit,

hoc est eodem quo haec nata sit tempore, illa coeperit infirmari.

Unde enim pene eademque saeculi hujus aetate, et Synagoga in patriarchis nasci, et gentium exterarum natio per orbem coepit idololatriae sanie foedari. Nam et fluxus sanguinis bifariam, hoc est, et super idololatriae pollutione, et super iis quae carnis ac sanguinis delectatione geruntur, potest recte intelligi.

Et fuerat multa perpessa a compluribus medicis, et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat. Medicos sive falsos intellige theologos, sive philosophos legumque doctores saecularium, qui multa de virtutibus vitiisque subtilissime disputantes, utilia vivendi credendique instituta se mortalibus dare promittebant, seu certe ipsos spiritus immundos, qui velut hominibus consulendo sese pro Deo colendos ingerebant. Quibus certatim audiendis gentilitas quanto magis naturalis industriae vires expenderat, tanto minus potuit ab iniquitatis suae sorde purgari. Sed haec ubi populum Judaeorum aegrotasse, verumque de coelo cognovit adesse medicum, coepit et ipsa languoris sui sperare pariter et inquirere remedium.

Cum audisset de Jesu venit in turba retro, et tetigit vestimentum ejus. Dicebat enim quia si tetigero vestimentum ejus, salva ero. Et confestim siccatus est fons sanguinis ejus. Venit, et Dominum tangit Ecclesia, cum ei per fidei veritatem appropinquat. Venit autem retro, sive juxta id quod ipse ait: *Si quis mihi ministrat, me sequatur* **(Joan. XII)**. Et alibi praecipitur: *Post Dominum Deum tuum ambulabis.* Sive quia praesentem in carne Dominum non videns, peractis jam

sacramentis incarnationis illius, ad fidei et agnitionis ejus gratiam pervenit. Sicque dum participatione sacramentorum ejus salvari a peccatis meruit, quasi tactu vestimentorum ejus fontem sui sanguinis siccavit.

Fons quippe sanguinis est origo peccati. Cujusque fons sanguinis, est immundae primordium cogitationis, ex quo peccatum omne nascitur. Sed Dominus cum verbis evangelicis non solum opera et verba mala compescere, sed et cogitationum nequam radicem exstirpare curavit, cum haec utraque sacramentis evangelicis emundari donavit, quasi virtutem exsiccandi fontis obsceni suis vestimentis indidit.

Et statim Jesus cognoscens in semetipso virtutem quae exierat de eo, conversus ad turbam aiebat: Quis tetigit vestimenta mea? Non ut ipse quae nesciat doceatur interrogat, sed ut virtus quam bene noverat, imo quam ipse dederat, in muliere declararetur, et declarata agnitaque virtute fidei multi ad salutem perveniant.

Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, et dicis, Quis me tetigit? Quem turba passim comitans comprimit, una credula mulier Dominum tangit, quia qui diversis inordinate glomerantium haeresibus, sive perversis moribus gravatur, solo catholicae Ecclesiae fideliter corde veneratur. Nam sicut quidam videntes non vident, et audientes non audiunt, ita etiam tangentes non tangunt, qui non simplici, sed dubio vel simulato corde Christum tangunt. Unde cuidam amanti quidem, sed nondum plene credenti, dicit ipse: *Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad Patrem meum* **(Joan. XX)**.

Aperte dicens quid sit ipsum veraciter tangere, Patri scilicet aequalem credere.

Et circumspiciebat videre eam quae hoc fecerat. Non obliviscitur fidelium suorum Dominus, nec in se sperantes intueri desistit, sed omnes qui salvari merentur, suo dignos intuitu ac miseratione judicat. *Iste autem pauper clamavit, et Dominus exaudivit eum.*

Mulier autem timens et tremens, sciens quod factum esset in se, venit et procidit ante eum, et dixit ei omnem veritatem. Ecce quo interrogatio Domini tendebat, ut videlicet confitente palam muliere veritatem suae diutinae infirmitatis, subitae credulitatis, divinae propitiationis, ac donatae sibi sanationis, et ipsa certius confirmaretur in fide, et pluribus salutis et vitae praeberetur exemplum. Denique sequitur.

Ille autem dixit: Filia, fides tua te salvam fecit. Vade in pace, et esto sana a plaga tua. Nec dixit: Fides tua te salvam factura est, sed salvam fecit. In eo enim quod credidisti, jam salva facta es: *Adhuc eo loquente, veniunt ad archisynagogum dicentes: Quia filia tua mortua est, quid ultra vexas magistrum?* Sanata a profluvio sanguinis muliere, mox filia archisynagogi mortua nuntiatur, quia dum Ecclesia a vitiorum labe mundata, et ob fidei meritum filia est cognominata, continuo Synagoga perfidiae simul et invidiae luctu soluta est. Perfidiae quidem, quia in Christo credere noluit. Invidiae vero, quia Ecclesiam credere doluit. Scriptum namque est in Actibus apostolorum: *Sequenti autem sabbato, pene universa civitas convenit audire verbum Domini. Videntes autem turbas Judaei, repleti sunt zelo, et contradicebant his quae a Paulo dicebantur, maledicentes* **(Act. XIII)**. Et quod aiebant

nuntii archisynagogo, *Quid ultra vexas magistrum?* per eos hodieque dicitur qui adeo destitutum synagogae statum vident, ut restaurari posse non credant; ideoque pro resuscitatione illius supplicandum esse non aestiment. Sed *quae impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum* **(Marc. X)**; unde apte sequitur:

Jesus autem verbo quod dicebatur audito, ait archisynagogo: Noli timere, tantummodo crede. Archisynagogus, coetus doctorum legis accipitur, de quo Dominus ait: *Super cathedram Moysi sederunt Scribae et Pharisaei* **(Matth. XXIII)**. Qui si credere ipse voluerit, etiam subjecta ei Synagoga salva erit.

Et veniunt in domum archisynagogi, et vident tumultum, et flentes et ejulantes multum. Et laetentur, inquit, *omnes qui sperant in te, in aeternum exsultabunt, et inhabitabis in eis.* Quia vero Synagoga laetitiam hanc dominicae inhabitationis merito infidelitatis amisit, quasi inter flentes et ejulantes mortua jacet. Nec tamen superna pietas funditus eam interire patitur, quin potius circa finem saeculi reliquias ejus secundum electionem gratiae saluti et vitae restituit. Unde apte subjungitur:

Et ingressus ait eis: Quid turbamini et ploratis? Puella non est mortua, sed dormit. Hominibus mortua qui suscitare nequiverant, Deo dormiebat, in cujus dispositione et anima recepta vivebat, et caro resuscitanda quiescebat. Unde mos Christianus obtinuit ut mortui qui resurrecturi esse non dubitantur, dormientes vocentur; sicut Apostolus: *Nolumus,* inquit, *vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini sicut et caeteri, qui spem*

non habent **(I Thess. IV)**. Sed et in parte allegoriae, cum anima quae peccaverit ipsa moriatur, tamen ea quam Dominus resuscitandam atque ad vitam aeternam praevidit esse venturam, nobis quidem mortua fuisse, sed ei obdormivisse dici non incongrue potest.

Et irridebant eum. Ipse vero, ejectis omnibus, assumit patrem et matrem puellae, etc. Quia verbum resuscitantis irridere quam credere malebant, merito foras excluduntur, ut pote indigni qui potentiam resuscitantis ac resurgentis mysterium viderent. Item foras turba ejicitur, ut puella suscitetur, quia si non prius a secretioribus cordis expellitur, importuna saecularium multitudo curarum anima quae intrinsecus jacet mortua, non resurget. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit.

Et tenens manum puellae, ait illi: Tabatha cumi, quod est interpretatum: Puella tibi dico, surge. Quaerat diligens lector quare verax Evangelista dictum Salvatoris exponens, interposuerit de suo: *tibi dico,* cum in Syro sermone quem posuit non plus sit dictum quam *Puella, surge.*

Nisi forte propter exprimendam vim dominicae jussionis, hoc agendum putavit, magis sensum loquentis quam ipsa verba suis curans intimare lectoribus.

Nam et familiare constat esse Evangelistis atque apostolis, cum de Veteri Testamento testimonia assumunt, magis sensum propheticum ponere curare quam verba. Tenens autem manum puellae Dominus, suscitavit eam, quia nisi

prius mundatae fuerint manus Judaeorum, quae sanguine plenae sunt, synagoga eorum mortua non consurget.

Et confestim surrexit puella, et ambulabat. Bene, *surrexit et ambulabat.* Quemcunque enim peccatis mortuum supernae manus miserationis resuscitatura tetigerit, non solum a sordibus et veterno scelerum exsurgere, sed et in bonis continuo proficere debet operibus, videlicet juxta psalmistam, ingrediens sine macula, et opera exercens justitiae.

Et obstupuerunt stupore maximo. Et praecepit illis vehementer ut nemo id sciret. Et jussit dari illi manducare. Ad testimonium quidem verae resuscitationis dari puellae manducare praecepit, ne non veritas sed phantasma, quod apparebat, ab incredulis putaretur. Sed et si quis a spiritali morte surrexerit, coelesti necesse est mox pane satietur, et divini scilicet verbi et sacrosancti altaris particeps effectus. Nam juxta moralem intellectum, tres illi mortui quos Salvator in corporibus suscitavit, tria genera resurrectionis animarum significant. Siquidem nonnulli consensum malae delectationi praebendo, latente tantum cogitatione peccati sibi mortem consciscunt. Sed tales se vivificare significans Salvator, resuscitavit filiam archisynagogi nondum foras elatam, sed in domo mortuam, quasi vitium secreto in corde regentem. Alii non solum noxiae delectationi consentiendo, sed et ipsum malum quo delectantur explendo, mortuum suum quasi extra portas efferunt. Et hos se si poeniteant, resuscitari demonstrans, suscitavit juvenem filium viduae extra portas civitatis elatum, et reddidit matri suae, quia resipiscentem a peccati tenebris animam unitati restituit Ecclesiae. Quidam vero non solum cogitando, vel faciendo illicita, sed et ipsa peccandi consuetudine se, quasi sepeliendo corrumpunt.

Verum nec ad hos erigendos minor fit virtus et gratia Salvatoris, si tamen adsint cogitationes sollicitae, quae super eorum salute velut devotae Christo sorores invigilant. Nam ad hoc intimandum, resuscitavit Lazarum quatuor dies in monumento habentem, et sorore attestante jam fetentem, quia nimirum pessima noxios actus solet fama comitari. Notandum autem, quod quanto gravior animae mors ingruerit, tanto acrius necesse est, ut resurgere mereatur, poenitentis fervor insistat. Nam leviores et quotidiani erratus levioris poenitentiae possunt remedio curari. Quod occulte nolens ostendere Dominus, jacentem in conclavi mortuam facillima ac brevissima voce resuscitat dicens: *Puella, surge.* Quam etiam ob facilitatem resuscitandi jam mortuam fuisse negaverat. Delatum autem foras juvenem mortuum, pluribus ut reviviscere debeat dictis corroborat, cum ait: *Juvenis, tibi dico, surge.* Quatriduanus vero mortuus, ut longa prementis sepulcri claustra evadere posset. *Fremuit spiritu Jesus, turbavit seipsum, lacrymas fudit, rursum fremuit, ac magna voce clamavit: Lazare, veni foras.* Et sic tandem qui erat desperatus, discusso tenebrarum pondere, vitae lucique redditur. Sed et hoc notandum, quod quia publica noxa publico eget remedio, levia autem peccata leviori et secreta queunt poenitentia deleri, puella in domo jacens paucis arbitris exsurgit, eisdemque vehementer ut nemini id manifestent praecipitur. Juvenis extra portam turba multa comitante atque intuente, suscitatur. Lazarus de monumento vocatus, in tantum populis innotuit, ut ob eorum qui videre testimonium, plurimae Domino turbae cum palmis occurrerent, et multi propter illum abirent ex Judaeis, et crederent in Jesum. Quartum vero mortuum nuntiante discipulo Dominus audivit, sed quia qui pro ejus excitatione

precarentur, vivi defuerant: *Dimitte,* inquit, *ut mortui sepeliant mortuos suos* **(Luc. IX)**, id est mali malos noxiis laudibus gravent: et quia non adest justus, qui corripiat in misericordia, oleum peccatoris impinguet caput eorum.

CAPUT VI.

Et egressus inde abiit in patriam suam, et sequebantur illum discipuli sui; et facto sabbato coepit in synagoga docere. Et multi audientes admirabantur in doctrina ejus dicentes: Unde huic haec omnia? Et quae est sapientia quae data est illi, et virtutes tales quae per manus ejus efficiuntur? Patriam ejus Nazareth dicit, in qua erat nutritus. Sed quanta Nazarenorum caecitas, qui eum quem in verbis factisque ipsius, *si mens non leva fuisset,* Christum cognoscere poterant, ob solam generis notitiam contemnant. Sapientiam autem ad doctrinam, virtutem referunt ad sanitates et miracula, quae faciebat. Quae solerti ac pulchra distantia commemorat Apostolus dicens: *Judaei signa petunt, et Graeci sapientiam quaerunt; nos autem praedicamus Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Ipsis vero vocatis Judaeis et Graecis, Christum Dei virtutem et Dei sapientiam* **(I Cor. I)**. In qua nimirum sententia virtutem ad signa retulit propter Judaeos, sapientiam autem ad doctrinam propter Graecos, id est gentes.

Nonne iste est faber filius Mariae, frater Jacobi, et Joseph, et Judae, et Simonis? Nonne et sorores ejus hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. Scandalum et error Judaeorum,

salus nostra est, et haereticorum condemnatio. In tantum enim cernebant hominem Jesum Christum, ut hunc fabrum, et juxta alium Evangelistam, fabri clamarent filium; fratres quoque et sorores ejus secum esse testarentur. Qui tamen non liberi Joseph aut Mariae, juxta haereticos, putandi sunt, sed potius juxta morem sacrae Scripturae, cognati ipsorum sunt intelligendi, quo modo Abraham et Lot fratres appellantur, cum esset Lot filius fratris Abrahae. Et multa habes hujusmodi.

Non autem sine certi provisione sacramenti Dominus in carne apparens, faber et fabri filius aestimari ac dici voluit: quin potius etiam per hoc se ejus ante saecula filium esse docuit, qui fabricator omnium *in principio creavit coelum et terram* **(Joan. I)**. Nam etsi humana non sunt comparanda divinis, typus tamen integer est, quia pater Christi igni operatur et spiritu. Unde et de ipso tanquam de fabri filio praecursor suus ait: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni* **(Matth. III)**. Qui in domo magna hujus mundi diversi generis vasa fabricat, imo vasa irae sui spiritus igne molliendo, in misericordiae vasa commutat: sed hujus sacramenti Judaei ignari: divinae virtutis opera prosapiae carnalis contemplatione despiciunt.

Et dicebat eis Jesus, quia non est propheta sine honore, nisi in patria sua, et in cognatione sua, et in domo sua. Prophetam dici in Scripturis Dominum Jesum Christum, et Moyses testis est, qui futuram ejus incarnationem praedicens filiis Israel, ait: *Prophetam vobis suscitavit Dominus Deus vester de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis*. Non solum autem ipse qui caput et Dominus est prophetarum, sed et Elias et Jeremias, caeterique prophetae, minores in patria sua quam

in exteris civitatibus habiti sunt, quia propemodum naturale est cives semper civibus invidere. Non enim considerant praesentia viri opera, sed fragilem recordantur infantiam, quasi non et ipsi per eosdem aetatis gradus ad maturam aetatem venerint.

Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. Et mirabatur propter incredulitatem illorum. Non quo etiam illis incredulis facere non potuerit virtutes multas, sed quo ne multas faciens, cives incredulos condemnaret. Potest autem et aliter intelligi, quod Jesus despiciatur in domo et in patria sua, hoc est in populo Judaeorum, et ideo pauca signa ibi fecerit, ne penitus inexcusabiles fierent.

Majora autem signa quotidie in gentibus per apostolos facit, non tam in sanatione corporum, quam in animarum salute. Quod autem mirari dicitur Dominus incredulitatem illorum, non quasi inopinata et improvisa miratur, qui novit omnia antequam fiant, sicut nec fidem Centurionis, quasi novam et ante incognitam mirari tunc coepit, quando audiens verba piae confessionis ejus ait: *Quia nec in Israel tantam fidem inveni* **(Luc. VII)**, sed qui novit occulta cordis, quod mirandum intimare vult hominibus, mirari se coram hominibus ostendit. Miranda enim erat fides Centurionis, qui sine homine doctore, sine eloquiis Scripturarum, sine oraculis angelorum, tantum naturali sensu divinitus illuminato cognovit per miracula Deum esse verum quem per humanae fragilitatis infirma hominem esse verum noverat. At contra, non minus admiranda Nazarenorum infidelitas, qui et doctoribus abundantes, et eloquiis divinis in quibus Christi praedicabatur adventus, ipsum etiam praesentem habentes

Christum, agnitionem sui illis et verbis ingerentem et signis, nihilominus increduli durabant. Sed in uno eorum, Judaeorum miranda notatur caecitas, qui nec prophetis suis credere de Christo, nec ipsi inter se nato voluerunt credere Christo. In altero fides coronatur gentium, qui inter Judaeos natum, sed expulsum ipsi cum oraculis sacris mediatorem Dei et hominum, hominem Jesum Christum suscipere meruerunt.

Et circumibat castella in circuitu docens; et vocavit duodecim et coepit eos mittere binos, et dabat illis potestatem spirituum immundorum. Benignus et clemens Dominus ac magister non invidet servis atque discipulis ad virtutes suas; et sicut ipse curaverat omnem languorem et omnem infirmitatem, apostolis quoque suis dedit potestatem, ut curarent omnem infirmitatem, et omnem languorem. Sed multa distantia est inter habere et tribuere, donare et accipere. Iste quodcunque agit, potestate Domini agit, illi si quid faciunt, imbecillitatem suam et virtutem Domini confitentur, dicentes, ut Petrus: *In nomine Jesu Christi Nazareni, surge et ambula* **(Act. III)**.

Et praecepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum. Non peram, non panem, neque in zona aes, sed calceatos sandaliis, et ne induerentur duabus tunicis. Tanta praedicatori debet in Deo esse fiducia, ut praesentis vitae sumptus quamvis non provideat, tamen sibi hos non deesse certissime sciat. Ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minus aliis provideat aeterna. Solet autem quaeri, quomodo Matthaeus et Lucas commemoraverint, dixisse Dominum discipulis, ut nec virgam ferrent; cum dicat Marcus: *Et praecepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum.* Quod ita solvitur, ut intelligamus, sub alia significatione dictam virgam, quae secundum Marcum ferenda est, et sub alia illam, quae

secundum Matthaeum et Lucam non est ferenda: sicut sub alia significatione intelligitur tentatio, de qua dictum est, *Deus neminem tentat,* et sub alia dictum est, *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum.* Illa seductionis est, haec probationis. Utrumque ergo accipiendum est a Domino apostolis dictum, et ut nec virgam ferrent, et ut non nisi virgam ferrent. Cum enim secundum Matthaeum diceret eis: *Nolite possidere aurum, neque argentum,* etc.; continuo subjecit: *Dignus est enim operarius cibo suo.* Unde satis ostendit cur eos haec possidere ac ferre noluerit. Non quod necessaria non sint sustentationi nujus vitae, sed quia sic eos mittebat, ut eis haec deberi monstraret ab illis, quibus Evangelium credentibus annuntiarent. Claret autem, haec non ita praecepisse Dominum, tanquam Evangelistae vivere aliunde non debeant, quam eis praebentibus quibus annuntiant Evangelium. Alioquin contra hoc praeceptum fecisset apostolus, qui victum de manuum suarum laboribus transigebat, ne cuiquam gravis esset; sed potestatem dedisse, in qua scirent sibi ista deberi. Cum autem a Domino aliquid imperatur, nisi fiat, inobedientiae culpa est. Cum autem potestas datur, licet unicuique non uti, et tanquam de suo jure cedere. Hoc ergo ordinans Dominus, quod eum ordinasse dicit apostolus, iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere, illa apostolis loquebatur, ut securi non possiderent, nec portarent huic vitae necessaria, nec magna, nec minima. Ideo apposuit, *Nec virgam,* ostendens a fidelibus suis omnia deberi ministris suis, nulla superflua requirentibus. Ac per hoc addendo, *Dignus est enim operarius cibo suo,* prorsus aperuit et illustravit, unde haec omnia loqueretur. Hanc ergo potestatem virgae nomine significavit, cum dixit, ne quid tollerent in via, *nisi virgam tantum,* ut intelligatur quia per

potestatem a Domino acceptam (quae virgae nomine significata est) etiam quae non portantur, non deerunt. Hoc et de duabus tunicis intelligendum est, ne quidquam eorum praeter eam, quam esset indutus, aliam portandam putaret, sollicitus ne opus esset, cum ex illa potestate posset accipere. Proinde Marcus dicendo calceari eos sandaliis vel soleis, aliquid hoc calceamentum mysticae significationis habere admonet, ut pes neque tectus sit, neque nudus ad terram, id est, nec occultetur Evangelium, nec terrenis commodis innitatur.

Et quod non portari vel haberi duas tunicas, sed expressius indui prohibet, dicens; et ne induerentur duabus tunicis, quid eos admonet, nisi non dupliciter, sed simpliciter ambulare? Aliter. In duabus tunicis videtur mihi duplex ostendere vestimentum, non quod in locis Scythiae glaciali nive rigentibus, una quis tunica debeat esse contentus; sed quod in tunica vestimentum intelligamus, ne aliud vestiti, aliud nobis futurorum timore servemus. Allegorice autem per peram, onera saeculi, per panem deliciae temporales, per aes in zona occultatio sapientiae designatur.

Qui enim sapientiae verbum habet, sed hoc erogare proximo negligit, quasi pecuniam in zona clausam tenet: et scriptum est: *Sapientia abscondita, et thesaurus occultus, quae utilitas in utrisque* **(Eccli. XLI)**? Non ergo apostolis pera, non panis, non aes in zona ferendum est, quia quisquis officium doctoris accepit, neque oneribus saecularium negotiorum deprimi, neque desideriis carnalibus resolvi, neque commissum sibi talentum verbi, sub otio debet lenti torporis abscondere.

Et dicebat eis: Quocunque introieritis in domum, illic manete, donec exeatis inde. In Matthaeo ita scriptum est: *In quamcunque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, et ibi manete, donec exeatis* **(Matth. X)**. Dat constantiae generale mandatum, ut hospitalis necessitudinis jura custodiant, alienum a praedicatore regni coelestis astruens cursitare per domos, et inviolabilis hospitii jura amittere. Nec otiose secundum Matthaeum, domus quam ingrediantur apostoli eligenda decernitur, ut mutandi hospitii necessitudinisque violandae causa non suppetat.

Et quicunque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde excutite pulverem de pedibus vestris, in testimonium illis. Pulvis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quod ingressi sint civitatem, et praedicatio apostolica ad illos usque pervenerit. Sive excutitur pulvis, ut nihil ab eis accipiant, ne ad victum quidem necessarium, qui Evangelium spreverint.

Et exeuntes praedicabant ut poenitentiam agerent, et daemonia multa ejiciebant, etc. Dicit apostolus Jacobus: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiae, et orent super ipsum, ungentes eum oleo in nomine Domini. Et si in peccatis sit, dimittentur ei* **(Jac. V)**. Unde patet ab ipsis apostolis hunc sanctae Ecclesiae morem esse traditum, ut energumeni, vel alii quilibet aegroti ungantur oleo, pontificali benedictione consecrato.

Et *audivit Herodes rex (manifestum enim factum est nomen ejus) et dicebant, quia Joannes Baptista resurrexit.* Quanta Judaeorum invidia, qui contra Dominum malitiae furor exstiterit, ex omnibus pene locis Evangelii docemur; ecce

enim Joannem de quo dictum est, quia *signum fecit nullum,* a mortuis potuisse resurgere, nullo attestante credebant. *Jesum* autem *virum approbatum a Deo virtutibus et signis* **(Act. II)**, in cujus videlicet morte elementa tremuerunt, resurrectionem vero atque ascensionem, angeli, apostoli, viri ac feminae certatim praedicabant; non resurrexisse, sed furtim esse ablatum, credere maluerunt.

Qui cum dicerent Joannem resurrexisse a mortuis, et propterea virtutes inopinatas sive operatas esse in illo, bene omnimodis de virtute resurrectionis senserunt, quod majoris potentiae futuri sint sancti cum a mortuis resurrexerint, quam fuere cum carnis adhuc infirmitate gravarentur.

Sed et ipsum resurrectionis miraculum non esse incredibile docuerunt, quod nullo docente sponte crediderunt, qui tamen seipsos rem credibilem in Domino non credidisse, suae merito caecitatis et invidiae probarunt.

Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Joannem, hic a mortuis resurrexit. Lucas de hoc ita scripsit: *Audivit autem Herodes tetrarcha omnia quae fiebant ab eo, et haesitabat, eo quod diceretur a quibusdam, quia Joannes resurrexit a mortuis; a quibusdam vero, quia Elias apparuit,* etc. **(Luc. IX)**. Intelligendum est ergo, aut post hanc haesitationem confirmasse eum in animo suo, quod ab aliis dicebatur, cum ait: *Quem ego decollavi Joannem, hic a mortuis resurrexit.* Aut ita pronuntianda sunt haec verba, ut haesitantem adhuc indicent. Si enim diceret: Nunquid nam hic est, aut nunquid forte hic est Joannes Baptista? non opus esset admonere aliquid de pronuntiatione, quia dubitans atque haesitans intelligatur. Nunc quia illa verba desunt, utroque

modo pronuntiari potest, ut aut confirmatum eum ex aliorum verbis credendum dixisse accipiamus, aut adhuc (sicut Lucas commemorat) haesitantem.

Ipse enim Herodes misit ac tenuit Joannem, et vinxit eum in carcere propter Herodiadem. Vetus narrat historia Philippum Herodis majoris filium, sub quo Dominus fugit in Aegyptum, fratrem ejus Herodis sub quo passus est Christus, duxisse uxorem Herodiadem, filiam regis Aretae. Postea vero, socerum ejus, exortis quibusdam contra generum simultatibus, tulisse filiam suam, et in dolorem mariti prioris, inimici ejus nuptiis copulasse. Quis sit autem hic Philippus, Evangelista Lucas plenius docet? *Anno quintodecimo imperii Caesaris, procurante Pontio Pilato Judaeam, tetrarcha autem Galilaeae Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ituraeae et Trachonitidis regionis* **(Luc. III)**. Ergo Joannes Baptista, qui venit in spiritu et virtute Eliae, eadem auctoritate qua ille Achab corripuerat et Jezabel, arguit Herodem et Herodiadem quod illicitas nuptias fecerint, et non liceat fratre vivente germano, illius uxorem ducere, malens periclitari apud regem, quam propter adulationem esse immemor praeceptorum Dei.

Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui caenam fecit principibus, etc. Soli mortalium Herodes et Pharao leguntur diem natalis sui gaudiis festivis celebrasse; sed uterque rex infausto auspicio festivitatem suam sanguine foedavit. Verum Herodes tanto majore impietate, quanto sanctum et innocentem doctorem veritatis, et praeconem vitae ac regni coelestis occidit, et hoc pro voto ac petitione saltatricis, neque eum caput occisi ante convivas inferre puduit. Nam Pharao nil talis vesaniae commisisse legitur, sed

tantum peccantem sibi eunuchum vita privari jubens, quo longius a verae cultu religionis aberrat, eo levius in violatione suae festivitatis deliquit. Attamen ex utriusque exemplo probatur, utilius esse nobis diem mortis futurae timendo, et caste agendo saepius in memoriam revocare, quam diem nativitatis luxuriando celebrare. *Homo* enim *ad laborem nascitur in mundo* **(Job. V)**, et electi ad requiem per mortem transeunt e mundo.

Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, et saltasset, et placuisset Herodi. Non excusatur Herodes quod invitus et nolens propter juramentum homicidium fecerit, quia ad hoc forte juravit, ut futurae occisioni machinas praepararet. Alioquin si ob jusjurandum fecisse se dicit, si patris, si matris postulasset interitum, facturus fuerat, an non? Quod in se ergo repudiaturus fuit, contemnere debuit et in propheta.

Quae cum exisset, dixit matri suae: Quid petam? Et illa dixit: Caput Joannis Baptistae, etc. Herodias timens ne Herodes aliquando resipisceret, vel Philippo fratri amicus fieret, atque illicitae nuptiae repudio solverentur, monet filiam, ut in ipso statim convivio caput Joannis postulet, digno opere saltationis, dignum sanguinis praemium!

Et contristatus est rex, propter jusjurandum, et propter simul recumbentes noluit eam contristari, sed misso spiculatore praecepit afferri caput ejus in disco, etc. Consuetudinis Scripturarum est, ut opinionem multorum sic narret historicus, quomodo eo tempore ab omnibus credebatur. Sicut Joseph ab ipsa quoque Maria appellatur pater Jesu, ita et nunc Herodes dicitur contristatus, quia hoc discumbentes putabant. Dissimulator enim mentis suae et artifex homicida, tristitiam

praeferebat in facie, cum laetitiam haberet in mente. Scelusque excusat juramento, ut sub occasione pietatis, impius fieret. Quod autem subjicit: *Et propter simul recumbentes,* vult omnes sceleris sui esse consortes, ut in luxurioso impuroque convivio, cruentae epulae deferrentur.

Et attulit caput ejus in disco, et dedit illud puellae, et puella dedit matri suae. Hoc juxta litteram factum sit, nos autem usque hodie cernimus in capite Joannis prophetae, Judaeos Christum, qui caput prophetarum est, perdidisse. Aliter: Decollatio Joannis minorationem famae illius, qua Christus a populo credebatur, insinuat, sicut exaltatio in cruce Domini Salvatoris, profectum designabat fidei, quia ipse prius a turbis propheta esse putabatur Dominus prophetarum, et Christus Dei filius a cunctis fidelibus est agnitus. Minutus ergo capite Joannes, exaltatus est in cruce Dominus, quia, sicut idem Joannes ait, illum oportebat crescere, Joannem autem minui. Illum autem qui propheta aestimabatur Christum cognosci, et eum qui Christus pro virtutum sublimitate putabatur, Christi esse prophetam, et praecursorem decebat intelligi. Quod ipsum quoque distinctione temporis quo uterque illorum natus est, satis aperte signatum est, quia Joannes quidem, quem oportebat minui, cum divinum lumen decrescere incipit, natus est. Dominus autem, qui vera lux mundi est, eo anni tempore quo dies crescere incipit, luciflua nobis suae dona nativitatis exhibuit.

Quo audito, discipuli ejus venerunt, et tulerunt corpus ejus, et posuerunt illud in monumento. Narrat Josephus, vinctum Joannem in castellum Macherunta abductum, ibique truncatum. Narrat Historia ecclesiastica, sepultum eum in

Sebaste urbe Palaestinae, quae quondam Samaria dicta est. At tempore Juliani principis, invidentes Christianis qui sepulcrum ejus pia sollicitudine frequentabant, paganos invasisse monumentum, ossa dispersisse per campos, et rursum collecta igni cremasse, ac denuo dispersisse per agros. Affuisse tunc temporis ibidem de Jerosolymis monachos, qui, mixti paganis, ossa legentibus maximam eorum partem congregaverunt, et ad patrem suum Philippum Jerosolymam detulerunt. Et ille misit ea beato Athanasio Alexandriae episcopo, ibique servata usque ad tempora Theophili ejusdem urbis episcopi, quando, jubente Theodosio principe, omnia gentium fana destructa sunt. Tunc expurgato a sordibus templo Serapis, ibidem illata, et basilicam pro aedicula Serapis in honorem sancti Joannis esse consecratam. Lege undecimum Historiae ecclesiasticae librum.

Et convenientes apostoli ad Jesum, renuntiaverunt illi omnia quae egerant et docuerant. Non solum quae ipsi egerant, et docuerant, apostoli Domino renuntiant; sed etiam quae Joannes eis in docendo occupatis sit passus, vel sui, vel ejusdem Joannis ei discipuli renuntiant, sicut Matthaeus describit. Unde hoc quod sequitur:

Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum, etc. Non solum causa facit requietionis ipsorum: sed et mysticae gratia significationis, quia videlicet derelicta Judaea, quae prophetiae sibi caput non credendo abstulerat, in deserto Ecclesiae quae virum non habuerat, verbi esset cibaria credentibus, quasi epulas panum largiturus et piscium. Ibi etenim praedicatores sancti, qui apud Judaeam non credentem, et contradicentem, aliquandiu gravi tribulationum sarcina premebantur, requiem nacti sunt de collata gentibus

gratia fidei. Quae autem necessitas fuerit concedendae requiei discipulis, subsequenter ostenditur, cum dicitur:

Erant enim qui veniebant, et redibant multi, et nec manducandi spatium habebant. Ubi magna temporis illius felicitas de labore docentium simul et discentium studio demonstratur, qui utinam nostro in aevo rediret, ut tanta ministris verbi frequentia fidelium desistat auditorum, quae nec liberum eis curandi corporis spatium concedat. Nam quibus necessaria curandi corporis hora negatur: quanto minus illecebris animae sive carnis studendi facultas adest? Quin potius a quibus verbum fidei et salutare ministerium opportune importune exigitur, horum animus consequenter ad agenda semper et cogitanda coelestia succenditur, ne ea quae verbis docent, factis impugnent.

Et ascendentes in navem, abierunt in desertum locum seorsum. Non discipuli soli, sed assumpto Domino ascenderunt in navem, et locum petiere desertum, ut evangelista Matthaeus aperte demonstrat.

Et viderunt eos abeuntes, et cognoverunt multi, et pedestres de omnibus ei, etc. Dum pedestres eos praevenisse dicuntur, ostenditur quod non in aliam maris sive Jordanis ripam navigio pervenerunt discipuli cum Domino, sed cum transito navi aliquo freto aut stagno, proximos ejusdem regionis locos adierunt, quo etiam indigenae pedestres pervenire potuerunt.

Et exiens, vidit turbam multam Jesus et misertus est super eos, qui erant sicut oves non habentes pastorem, et coepit docere illos multa. Quomodo misertus sit super eos, Matthaeus exponit plenius dicens: *Et misertus est eis, et curavit*

languidos eorum. Hoc est enim veraciter pauperum et non habentium pastorem misereri, et viam eis veritatis docendo aperire; et molestias corporales medicando auferre; sed et jejunos reficiendo ad laudem supernae largitatis animare. Quod etiam sequentia lectionis hujus eum fecisse commemorant. Tentat autem fidem turbarum, et probatam digna mercede recompensat. Petendo enim solitudinem an sequi curant explorat. Illae sequendo, et non in jumentis aut vehiculis diversis: sed proprio labore pedum iter arripiendo deserti, quantam salutis suae curam gerant ostendunt. Rursum ipse, ut potens piusque salvator ac medicus, excipiendo fatigatos, docendo inscios, sanando aegrotos, recreando jejunos, quantum devotione credentium delectetur, insinuat. Juxta vero leges allegoriae, petentem deserta gentium Christum, multae fidelium catervae relictis moenibus priscae conversationis, neglectoque variorum dogmatum praesidio, sequuntur. Et qui primum notus in Judaea Deus, postquam *dentes* Judaeorum *arma et sagittae, et lingua eorum machaera acuta facta est* **(Psal. LVI)**, exaltatus est super coelos Deus, et super omnem terram gloria ejus.

Et cum jam hora multa fieret, accesserunt discipuli ejus dicentes: Desertus est locus, et jam hora praeteriit. Dimitte illos ut euntes in proximas villas et vicos, emant sibi cibos quos manducent. Horam multam, vespertinum tempus dicit, Luca teste, qui ait: *Dies autem coeperat declinare, et accedentes duodecim dixerunt illi: Dimitte turbas,* etc. **(Luc. IX)**. Die autem declinata turbas Salvator reficit, quia vel fine saeculorum propinquante, vel cum sol justitiae pro nobis occubuit, a diutina spiritalis inediae sumus tabe salvati.

Et respondens ait illis: Date eis manducare, etc. Provocat apostolos ad fractionem panis, ut illis se non habere testantibus, magnitudo signi notior fiat: simul insinuans, quia quotidie per eos jejuna nostra corda sunt pascenda, videlicet cum eorum vel exemplis vel litteris ad amanda coelestia suscitamur. Notandum autem quod hoc miraculum panum scripturus evangelista Joannes, praemisit, quod proximum esset Pascha, dies festus Judaeorum. Matthaeus vero et Marcus, hoc, interfecto Joanne, continuo factum esse commemorant. Unde colligitur Joannem, imminente eadem festivitate paschali, fuisse decollatum, et anno post hunc sequente, cum denuo tempus paschale rediret, mysterium dominicae passionis esse completum. Et propterea quod in libro Sacramentorum, natale ejus quarto Kalendarum Septembrium denotatum est, et in Martyrologio, quod Eusebii et Hieronymi vocabulis insignitum est, legitur, quarto Kalend. Septemb. in Edessa civitate Phoeniciae provinciae, natale Joannis Baptistae, die quo decollatus est: non specialiter ipsum diem decollationis ejus, sed diem potius, quo caput ejus in eadem Edessa civitate repertum, atque in ecclesia est conditum, designat. Siquidem ut Chronica Marcellini comitis testantur, tempore Marciani principis, duo monachi orientales venerant adorare in Jerosolymis, et loca sancta videre; quibus per revelationem assistens idem praecursor Domini praecepit, ut ad Herodis quondam regis habitaculum accedentes, caput suum ibi requirerent, et inventum digno honore reconderent. Quod ibi ab eis inventum et assumptum, sed non multo post culpa incuriae perditum, perlatum est Edessam ab aliis, et in quodam specu in urna sub terra, non pauco tempore ignobiliter reconditum, donec denuo idem Joannes sese suumque caput ostendit Marcello cuidam religioso abbati ac presbytero, dum

in eodem specu habitaret. Quod videlicet caput Julioramo ejusdem episcopo civitatis, per praefatum presbyterum constat inventum. Ex quo tempore coepit in eadem civitate beati praecursoris decollatio, ipso (ut arbitramur) die quo caput inventum sive elevatum est celebrari. De quibus latius in praefato Chronicorum libro scriptum reperies.

Et dicit eis: Quot panes habetis? Ite et videte. Et cum cognovissent, dicunt: Quinque, et duos pisces. Per quinque panes Apostolorum, et duos pisces, tota Testamenti veteris scriptura signatur. Per quinque videlicet panes, quinque Mosaicae legis libri, quibus divinae aeternitatis cognitio, mundi creatio, procursus saeculi labentis, et vera Deo serviendi religio generi humano innotuit. Per duos vero pisces, psalmi sunt, et prophetae figurati, qui eruditum in lege Dei populum de promissione Dominicae incarnationis nova gratiae dulcedine pascebant. Qua trina Scripturae sacrae distinctione, totam veteris instrumenti seriem comprehendi Dominica auctoritate docemur. Apparens enim post resurrectionem discipulis ait Dominus ipse, quia *oportebat impleri omnia quae scripta sunt in lege, Moysi, et prophetis, et Psalmis de me* **(Luc. XXIV)**. Et cum aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas, et intellectas spiritaliter fidelibus traderent auditoribus, quasi benedicens panibus apostolicis ac piscibus, hosque internae suavitatis dono multiplicans, turbis dispertiri praecepit. Bene autem juxta Evangelium Joannis, panes qui legem designant, hordeacei fuisse referuntur, qui jumentorum maxime rusticorumque est cibus servorum, quia incipientibus necdumque perfectis auditoribus, asperiora et quasi grossiora sunt committenda praecepta. *Animalis enim homo non percipit ea quae sunt spiritus Dei* **(I Cor. II)**.

Atque ideo Dominus pro suis cuique viribus dona tribuens, semperque ad perfectiora provocans, primo quinque panibus quinque millia, secundo septem panibus quatuor hominum millia reficit, tertio discipulis suae carnis et sanguinis mysterium credit: ad ultimum magno munere dat electis, ut edant et bibant super mensam suam in regno suo.

Et praecepit illis, ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride foenum. Et discubuerunt in partes, per centenos, et per quinquagenos. Diversi convivantium discubitus distinctos per orbem Ecclesiarum conventus, quae unam catholicam faciunt, designant. Quos bene Dominus quinquagenos per turmas vel centenos discumbere praecepit, ut videlicet turba fidelium escam suam et locis distincta, et moribus conjuncta perciperet. Jubilaei quippe requies quinquagenarii numeri mysterio continetur, et quinquagenarius bis ducitur, ut ad centenarium perveniatur. Quia ergo prius a malo quiescitur opere, ut post anima plenius quiescat in cogitatione, alii quinquageni; alii autem centeni discumbunt, quoniam sunt nonnulli qui a pravis actibus habent requiem operis, et sunt nonnulli qui a perversis cogitationibus habent jam requiem mentis. Bene etiam super viride foenum discubuerunt. Scriptum quippe est, *Omnis caro foenum* **(Isa. XL)**. Et illi super viride foenum discumbentes Dominicis pascuntur alimentis, qui per studium continentiae calcatis illecebris carnalium concupiscentiarum, audiendis implendisque Dei verbis operam impendunt.

Et acceptis quinque panibus, et duobus piscibus, intuens in coelum benedixit, et fregit, et dedit discipulis suis, ut ponerent ante eos, et duos pisces divisit omnibus. Turbis esurientibus Salvator non nova creat cibaria, sed acceptis eis quae

habuerunt discipuli, benedicit; quia veniens in carne, non alia quam praedicta sunt, praedicabat, sed legis et prophetarum scripta, quam sint mysteriis gratiae gravida demonstrat. Intuetur in coelum, ut illuc dirigendam mentis aciem, ibi lucem scientiae doceat esse quaerendam. Frangit, et ante turbas ponenda discipulis distribuit, quia sacramenta prophetiae sanctis doctoribus qui haec toto orbe praedicent, patefecit.

Et manducaverunt omnes et saturati sunt, et sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, et de piscibus. Quod turbis superest, a discipulis sustollitur; quia sacratiora mysteria quae a rudibus capi nequeunt, non negligenter omittenda, sed sunt inquirenda perfectis. Nam per cophinos duodecim apostoli, et per apostolos cuncti sequentium doctorum chori figurantur, foris quidem hominibus despecti, sed intus salutaris cibi reliquiis ad alenda humilium corda cumulati. Constat enim, cophinis opera servilia geri solere, sed ipse cophinos panum fragmentis implevit, qui infirma hujus mundi, ut fortia confunderet, elegit.

Erant autem qui manducaverunt, quinque millia virorum. Quia quinque sunt exterioris hominis sensus, quinque millia viri Dominum secuti designant eos, qui in saeculari habitu adhuc positi exterioribus, quae possident, bene uti noverunt. Qui recte quinque panibus aluntur, quia tales necesse est legalibus adhuc praeceptis institui. Nam qui mundo ad integrum renuntiant, et quatuor sunt millia, et septem panibus refecti, hoc est et Evangelica perfectione sublimes, et spiritali sunt gratia intus eruditi.

Et statim coegit discipulos suos ascendere navem, ut praecederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum, etc. Quare coegerit discipulos ascendere navem, et ipse mox dimisso populo in montem oraturus abierit, Joannes manifeste declarat, qui, completa refectione illa coelesti, continuo subjecit: *Jesus ergo cum cognovisset, quia ventur essent ut raperent eum, et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus* **(Joan. VI)**. Ubi necessarium nobis vivendi monstrat exemplum, ut in bonis quae agimus, humani favoris retributionem vitemus, neque nos operatio virtutum spiritualium ad concupiscentiam reflectat temporalium voluptatum. Nonnullis etenim contigit, ut dum ob meritum vitae sublimioris mirandi in moribus ac laudabiles existerent, et jure honorandi putarentur, acceptis pecuniis sive praediis, inchoata justitiae rudimenta perderent, et cum carnalibus sese illecebris atque avaritia incauti corrumperent, ipsis etiam a quibus honorabantur pro bonis, denuo pro malis actibus non solum in fastidium, verum etiam devenirent in odium. Minusque multo periculosum est in his quae recte agimus, adversantium nos improbitate fatigari, quam honorantium favore demulceri. Hic etenim securiorem saepe corrumpit animum, illa circumspectum semper reddit et cautum. Unde Dominus viam nobis vitae quam sequamur initians, cum ii qui virtutes ejus admirabantur, regem eum facere vellent, fugit in montem orare. Cum vero illi qui virtutibus ejus invidebant, eum morti tradere disponerent, occurrit promptus, et vinciendum se crucifigendumque furentibus obtulit, evidenti nos informans exemplo, ut parati simus ad adversa saeculi toleranda, cauti ad blandimenta cum forte arriserint, declinanda: et ne nos prospera mundi affluant, emolliendo decipiant, crebris a Domino precibus imploremus.

Praecedebant autem Dominum discipuli trans fretum ad Bethsaidam, quae est in Galilaea civitas Andreae et Petri et Philippi apostolorum, prope stagnum Genezareth, ut in locorum libris invenimus. Ubi merito monet, quomodo dicat Marcus, peracto miraculo panum discipulos venisse trans fretum ad Bethsaidam, cum videatur dicere Lucas, quod in locis Bethsaidae factum fuerit miraculum illud memorabile, et refectio coelestis. Ait enim: *Assumptis illis, secessit: seorsum in locum desertum, qui et Bethsaida. Quod cum cognovissent turbae, secutae sunt illum, et excepit illis* **(Luc. IX)**. Et caetera quae sequuntur, usque ad completam sacrae refectionis historiam. Nisi forte intelligamus eo, quod Lucas ait in locum desertum, qui est Bethsaida, non ipsius viciniam civitatis, sed loca deserti ad eam pertinentis esse designata. Marcus enim dicit aperte, quod praecederent eum ad Bethsaidam: ubi ipsius fines civitatis constat esse notatos. Lucas vero, qui non dicit in locum desertum quae est Bethsaida, sed qui est Bethsaida, potest, nisi fallor, recte intelligi, quia non ipsam civitatem voluerit intelligi, sed locum desertum ipsius, id est ad ejus confinia pertinentem. Narrat autem Evangelista Joannes manducasse panem turbas juxta Tiberiadem, et ascendentes navem discipulos, venisse trans mare in Capharnaum, quae ambae sint civitates in Galilaea juxta stagnum Genezareth, quod etiam Tiberiadis a civitate Tiberiade vocatur.

Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare. Non omnis qui orat, ascendit in montem; est enim oratio quae peccatum facit. Sed qui bene orat, qui Deum orando quaerit, hic a terrenis ad superiora progrediens, verticem curae sublimioris ascendit. Qui vero de divitiis, aut de honore saeculi, aut certe de inimici morte sollicitus obsecrat, ipse in infimis jacens,

viles ad Deum preces mittit. Orat autem Dominus, non ut pro se obsecret, sed ut pro me impetret. Nam etsi omnia posuerit in potestate filii; filius tamen, ut formam hominis impleret, obsecrandum patrem putat pro nobis, quia advocatus est noster. *Advocatum enim,* inquit Apostolus, *habemus apud patrem Jesum Christum* **(I Joan. II)**. Si advocatus est, debet pro meis intervenire peccatis. Non ergo quasi infirmus, sed quasi pius obsecrat. Vis scire quod omnia quae velit possit? Et advocatus et judex est. In altero pietatis officium, in altero insigne est potestatis.

Et cum sero esset factum, erat navis in medio mari, et ipse solus in terra. Et videns eos laborantes in remigando, erat enim ventus contrarius eis. Labor discipulorum in remigando, et contrarius eis ventus, labores sanctae Ecclesiae varios designat, quae inter undas saeculi adversantis, et immundorum flatus spirituum ad quietem patriae coelestis quasi ad fidam littoris stationem pervenire conatur. Ubi bene dicitur, quia *navis erat in medio mari, et ipse solus in terra.* Quia nonnunquam Ecclesia tantis gentilium pressuris, non solum afflicta, sed et foedata est, ut (si fieri posset) redemptor ipsius eam prorsus deseruisse ad tempus videretur. Unde est illa vox ejus inter undas procellasque tentationum verrentium deprehensae, atque auxilium protectionis illius gemebundo clamore quaerentis. *Unde quid, Domine, recessisti longe, despicis in opportunitatibus, in tribulatione* **(Psal. IX)**? Quae pariter vocem inimici persequentis exponit sequentibus psalmi subjiciens: *Dixit enim in corde suo, oblitus est Deus; avertit faciem suam ne videat usque in finem* **(Ibid.)**. Verum ille non obliviscitur orationem pauperum, neque avertit faciem suam a sperantibus

in se: quin potius et certantes cum hostibus ut vincat adjuvat, et victores in aeternum coronat. Unde hic quoque aperte dicitur, quia *vidit eos laborantes in remigando.* Vidit quippe Dominus laborantes in mari, quamvis ipse positus in terra, quia etsi ad horam differre videatur auxilium tribulatis impendere, nihilominus eos ne in tribulationibus deficiant, suae respectu pietatis corroborat, et aliquando etiam manifesto adjutorio, victis adversitatibus, quasi calcatis, sedatisque fluctuum voluminibus, liberat, sicut hic quoque subsequenter insinuatur cum dicitur:

Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans super mare. Stationes et vigiliae militares in terna horarum spatia dividuntur. Quando ergo dicit, quarta vigilia noctis venisse ad eos Dominum, ostendit tota nocte periclitatos, et extremo noctis tempore eis auxilium praebitum.

Laborant ergo toto noctis opacae tempore, sed diluculo appropinquante, et Lucifero solis dieique exortum promittente, venit Dominus, et superambulans, tumida freti terga comprimit. Quia cum pressuris obsita fragilitas humana, pusillitatem virium suarum considerat, nihil erga se aliud quam tenebras angustiarum, et aestus cernit hostium confligentium. Cum vero mentem ad superni lumen praesidii, et perpetuae dona retributionis erexerit: quasi inter umbras noctis repente exortum Luciferi conspicit, qui diem proximum nuntiet. Lucifer namque cum plurimum, tres horas noctis, id est totam vigiliam matutinam illuminare perhibetur.

Aderitque Dominus qui, sopitis tentationum periculis, plenam libertatis fiduciam suae protectionis attribuat. Sequitur:

Et volebat praeterire eos. At illi ut viderunt eum super mare ambulantem, putaverunt phantasma esse, et exclamaverunt. Omnes enim eum viderunt, et conturbati sunt. Adhuc haeretici putant phantasma fuisse Dominum, nec veram assumpsisse carnem de virgine. Denique Theodorus Pharanitanus quondam episcopus ita scripsit, corporale pondus non habuisse secundum carnem Dominum: sed absque pondere et corpore super mare deambulasse. At contra fides catholica, et pondus secundum carnem habere eum praedicat, et onus corporeum, et cum pondere atque onere corporali incedere super aquas non infusis pedibus. Nam Dionysius, egregius inter ecclesiasticos scriptores, in opusculis de divinis Nominibus, hoc modo loquitur: *Ignoramus enim qualiter de virgineis sanguinibus alia lege praeter naturalem formabatur, et qualiter infusis pedibus corporale pondus habentibus, et materiale onus, deambulabat in humidam et instabilem substantiam.* Quomodo autem volebat Dominus eos praeterire, tanquam alienos, ad quos de periculo naufragii liberandos advenerat, nisi ut ad horam turbati et paventes, sed continuo liberati, amplius ereptionis suae miraculum stuperent, ac majores ereptori suo gratias referrent? Quia et in tempestatibus passionum quae pro constantia fidei a perfidis ingeruntur, talis nonnunquam provisio divinitus ostenditur. Saepe enim ita fideles in tribulatione positos superna pietas deseruisse visa est, ut quasi laborantes in mari discipulos praeterire Jesus voluisse putaretur. Unde est et illud in psalmista, Ecclesiae in martyrii certamine desudantis: *Quare me oblitus es, quare me repulisti, et quare tristis incedo dum affligit me inimicus? Dum confringuntur omnia ossa mea,* etc. Sed *dicunt inimici terrentes, Ubi est*

Deus eorum **(Psal. XLII)**? quasi naufragium fessis minitantes apostolis. Dicit ipse Deus eorum: *Cum transieris per aquas tecum ero, et flumina non operient te. Cum ambulaveris in igne, non combureris, et flamma non ardebit in te* **(Isa. XLIII)**. Unde hic quoque recte subditur:

Et statim locutus est eis, et dixit illis: Confidite, ego sum, nolite timere. Et ascendit ad illos in navem, et cessavit ventus. Prima trepidantium et periclitantium subventio est, incussum cordibus expellere timorem. Secunda tempestatum furias suae praesentiae virtute compescere. Nec mirandum si, ascendente in naviculam Domino, ventus cessavit. In quocunque enim corde Deus per gratiam sui adest amoris, mox universa vitiorum, et adversantis mundi, sive spirituum malignorum bella compressa quiescunt.

Et plus magis intra se stupebant. Non enim intellexerant de panibus. Erat enim cor illorum obcaecatum. Dominus quidem et in miraculo panum, quod esset conditor rerum, ostendit: et in ambulando super undas, quod haberet corpus ab omni peccatorum gravedine liberum, edocuit: et in placando ventos, undarumque rabiem sedando, quod elementis dominaretur, monstravit. Sed cardinales adhuc discipuli, necdum hunc Deum esse cognoscunt. Et quidem virtutum magnitudinem stupebant: necdum tamen in eo veritatem divinae majestatis cognoscere valebant.

Cum egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum: Et percurrentes universam regionem illam, coeperunt in grabatis eos qui se male habebant circumferre, ubi audiebant eum esse. Cognoverunt eum rumore, non facie: vel certe pro signorum magnitudine quae parabat in populis, etiam plurimis

vultu notus erat. Et vide quanta fides sit hominum terrae Genezareth, ut non praesentium tantum salute contenti sint, sed mittant ad alias per circuitum civitates, quo omnes currant ad medicum.

Et quocunque introibat in vicos vel in villas, aut in civitates: in plateis ponebant infirmos, et deprecabantur eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quotquot tangebant eum, salvi fiebant. Qui male se habent, non tangant corpus Jesu, neque totum vestimentum ejus, sed extremam fimbriam. Et quicunque tetigerint, sanabuntur. Fimbriam vestimenti ejus, minimum mandatum intellige, quod qui transgressus fuerit, minimus vocabitur in regno coelorum: vel assumptionem carnis per quam venimus ad verbum Dei, et illius postea fruimur majestate.

CAPUT VII.

Et conveniunt ad eum Pharisaei, et quidam de Scribis venientes ab Jerosolymis. Et cum vidissent quosdam ex discipulis ejus communibus manibus (id est non lotis) manducare panes, vituperaverunt. O quam vera illa confessio Domini ad patrem, *quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* Homines terrae Genezareth, qui minus docti videbantur, non solum ipsi veniunt, sed et suos infirmos adducunt: imo gestant ad Dominum, ut vel fimbriam ejus quo salvari queant, mereantur contingere. Ideoque confestim merita cupitae salutis mercede potiuntur. At vero Pharisaei et Scribae, qui doctores esse

populi debuerant, non ad verbum audiendum, non ad quaerendam medelam, sed ad movendas solum quaestionum pugnas, ad Dominum concurrunt: eosque de non lotis corporis manibus vituperant, in quorum operibus quae per manus sive per caetera corporis membra fiunt, nihil immunditiae sordidantis invenire valebant; cum se magis ipsos culpare debuerint, qui lotas aqua manus habentes, conscientiam livore pollutam gestabant. Pharisaei enim et omnes Judaei, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum, et a foro nisi baptizentur, non comedunt.

Superstitiosa est hominum traditio, semel lotos ad manducandum panem crebrius lavare, et a foro nisi baptizentur, non comedere. Sed necessaria est doctrina veritatis, quae jubet eos, qui cum pane vitae descendente de coelo participare desiderant, crebro eleemosynarum, lacrymarum aliorumque justitiae fructuum lavamento sua opera purgare, ut casto corde et corpore coelestibus valeant communicare mysteriis. Necessarium est inquinamenta quae ex temporalium negotiorum curis quisque contraxerit, subsequenti bonarum cogitationum et actuum permundet instantia, si internae refectionis cupit epulis perfrui. Sed Pharisaei spiritalia prophetarum verba carnaliter accipientes, quae illi de cordis et operis castigatione praecipiebant, dicentes: *Lavamini, mundi estote, et mundamini, qui fertis vasa Domini* **(Isa. I)**, isti de corpore solummodo lavando servabant.

Frustra autem Pharisaei, frustra omnes Judaei lavant manus, et a foro baptizantur, quandiu contemnunt fonte Salvatoris ablui. In vanum baptismata servant vasorum, qui cordium

suorum et corporum eluere sordes negligunt: cum certum sit Moysen, et prophetas qui vasa populi Dei vel aquis dilui, vel igne purgari, vel oleo sanctificari quacunque ex causa jusserunt, non in hoc materialium rerum emundationem, sed mentium potius et operum castigationem ac sanctimoniam, atque animarum nobis mandare salutem.

Et interrogabant eum Pharisaei et Scribae: Quare discipuli tui non ambulant juxta traditionem seniorum, sed communibus manibus manducant panem? Mira Pharisaeorum Scribarumque stultitia. Dei filium arguunt, quare hominum traditiones et praecepta non servet. Manus autem, id est opera, non corporis utique manus, sed animae lavandae sunt, ut fiat in illis verbum Dei.

Et dicebat illis: Bene irritum facitis praeceptum Dei, ut traditionem vestram servetis. Falsam calumniam vera responsione confutat. Cum (inquit) vos propter traditionem hominum praecepta Domini negligatis, quare discipulos meos arguendos creditis, quod seniorum jussa parvi pendant, ut Dei scita custodiant.

Moyses enim dixit: Honora patrem tuum et matrem tuam. Et qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Honor in Scripturis non tantum in salutationibus et officiis deferendis, quantum in eleemosyna ac munerum collatione sentitur.

Honora (inquit Apostolus) *viduas quae vere viduae sunt* **(I Tim. V)**. Hic honor donum intelligitur. Et in alio loco: *Presbyteri duplici honore sunt honorandi, maxime qui laborant in verbo et doctrina Domini* **(Ibid.)**. Et per hoc

mandatum jubemur, *bovi trituranti os non claudere, ut dignus sit operarius mercede sua* **(Ibid.)**.

Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri aut matri, corban (quod est donum) quodcunque ex me, tibi profuerit. Et ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo aut matri, etc. Praeceperat Dominus vel imbecillitates, vel aetates, vel penurias parentum considerans, ut filii honorarent etiam in vitae necessariis ministrandis parentes suos. Hanc providentissimam Dei legem volentes Scribae Pharisaeique subvertere, ut impietatem sub nomine pietatis inducerent, docuerunt pessimos filios, ut si quis ea quae parentibus offerenda sunt, Deo vovere voluerit, qui verus est pater, oblatio Domini praeponatur parentum muneribus. Vel certe ipsi parentes quae Deo consecrata sunt, ne sacrilegii crimen incurrerent, declinantes, egestate conficiebantur; atque ita fiebat ut oblatio liberorum sub occasione templi et Dei in sacerdotum lucra cederet. Haec pessima Pharisaeorum consuetudo de tali occasione veniebat. Multos habentes obligatos aere alieno, et nolentes sibi creditum reddere, delegabant sacerdotibus, ut, exacta pecunia, ministeriis templi et eorum usibus deserviret. Potest autem et hunc breviter habere sensum: *Munus quodcunque ex me est, tibi proderit.* Compellitis, inquit, filios ut dicant parentibus suis: Quodcunque donum oblaturus eram Deo, in tuos consumo cibos, tibique prodest, o pater et mater, ut illi timentes accipere, quod Deo videbant mancipatum, inopem magis vellent vitam ducere quam comedere de consecratis

Et advocans iterum turbam dicebat illis: Audite me, omnes, et intelligite: Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare. Sed quae de homine procedunt, illa

sunt quae communicant hominem. Verbum *communicat,* proprie Scripturarum est, et publico sermone teritur. Populus Judaeorum partem Dei esse se jactans, communes cibos vocat, quibus omnes utuntur homines. Verbi gratia: suillam carnem, ostreas, lepores, et istiusmodi animantia, quae ungulam non findunt, nec ruminant, nec squamosa in piscibus sunt. Unde et in Actibus Apostolorum scriptum est: *Quod Deus sanctificavit, tu ne commune dixeris* **(Act. X)**. Commune ergo quod caeteris hominibus patet, et quasi non est de parte Dei, pro immundo appellatur. *Nihil est* (inquit) *extra hominem introiens in eum quod possit eum coinquinare. Sed quae de homine procedunt, illa sunt quae coinquinant hominem.* Opponat prudens lector et dicat: Si quod intrat in os, non coinquinat hominem, quare idolothytis non vescimur? Et Apostolus scribit: *Non potestis calicem Domini bibere, et calicem daemoniorum* **(I Cor. X)**. Sciendum ergo quod ipsa quidem cibaria, ut Dei creatura, per se munda sint, sed idolorum ac daemonum invocatio ea facit immunda.

Et cum introisset in domum a turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam. Et ait illis: Sic et vos imprudentes estis? Quod aperte dictum fuerat, et patebat auditu, apostoli per parabolam dictum putant, et in re manifesta mysticam quaerunt intelligentiam. Corripiunturque a Domino quare parabolice dictum putant quod perspicue locutus est. Ex quo animadvertimus vitiosum esse auditorem qui obscure manifesta aut manifeste dicta obscure velit intelligere.

Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem non potest eum communicare, quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem et in secessum emittitur purgans omnes

escas? Omnium Evangeliorum loca apud haereticos et perversos plena sunt scandalis. Et ex hac sententiola quidam calumniantur, quod Dominus, physicae disputationis ignarus, putet omnes cibos in ventrem ire, et in secessu digeri, cum statim infusae escae per artus et venas ac medullas nervosque fundantur. Unde et multos videmus qui vitio stomachi perpetem sustinent vomitum, post coenas et prandia statim evomere quod ingesserint, et tamen corpulentos esse, quia ad primum tactum liquidior cibus et potus per membra funditur. Sed istiusmodi homines dum volunt alterius imperitiam reprehendere, ostendunt suam. Quamvis enim tenuissimus humor et liquens esca, cum in venis et artubus concocta fuerit et digesta, per occultos meatus corporis, quos Graeci πόρους vocant, ad inferiora delabitur, et in secessum vadit. *Dicebat autem quoniam quae de homine exeunt, illa communicant hominem. Ab intus enim de corde hominum cogitationes malae procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiae,* et caetera. *De corde,* inquit, *exeunt cogitationes malae.* Ergo animae principale non, juxta Platonem, in cerebro, sed juxta Christum in corde est. Et arguendi ex hac sententia, qui cogitationes a diabolo immitti putant, et non ex propria nasci voluntate. Diabolus adjutor esse et incentor malarum cogitationum potest, auctor non potest. Sin autem semper in insidiis positus, levem cogitationum nostrarum scintillam suis fomitibus inflammarit, non debemus opinari eum cordis quoque occulta rimari, sed ex corporis habitu et gestibus aestimare quid versemus intrinsecus. Verbi gratia, si pulchram mulierem nos crebro viderit respicere, intelligit cor amoris jaculo vulneratum.

Et inde surgens abiit in fines Tyri et Sidonis. Scribis et Pharisaeis calumniatoribus derelictis, transgreditur in partes Tyri et Sidonis, ut Tyrios Sidoniosque curaret.

Et ingressus domum, neminem voluit scire, et non potuit latere. Merito quaeritur quomodo dicatur quod Dominus neminem voluerit iter suum scire, nec tamen latere potuerit. Quid enim est quod ille non potuerit, qui etiam temporaliter inter homines positus omnia invisibiliter quae foris agebantur intus cum Patre disponebat? Aut quam ob causam putandus est fines Tyri et Sidonis intrasse, nisi ut filiam Syrophoenissae a daemonio liberaret, ac per fidem feminae gentilis perfidiam argueret scribarum ac Pharisaeorum? Sed fideliter ac pie sentiendum est quia nequaquam de illo hac in re, quod ipse noluit factum est, sed fidelibus iter ejus sequentibus quid principaliter in bonis quae agunt velle debeant ostensum. Ingressus quippe domum praecepit discipulis ne se cuiquam in regione ignota quis esset aperirent. Attamen ipse suum illum introitum gentili feminae, quibuscunque voluit ipse prudentibus publicavit, ipse cor illius ad quaerendam a se salutem invisibili accendit instinctu, ut exemplo ejus discerent quibus sanandi infirmos gratiam conferret in exhibitione miraculorum humani gloriam favoris, quantum possent, declinare, nec tamen a pio virtutis opere cessare, quando haec fieri vel fides bonorum juste mereretur, vel incredulitas pravorum necessario cogeret.

Et non potuit, inquit, *latere. Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus habebat filia spiritum immundum, intravit et procidit ad pedes ejus. Erat autem mulier gentilis Syrophoenissa genere.* Typice autem mulier haec gentilis, sed cum fide ad Dominum veniens, Ecclesiam designat de gentibus

collectam. Quae pro filia daemoniaca Dominum rogat, cum pro populis suis necdum credentibus, ut et ipsi a diaboli fraudibus absolvantur, supernae pietati supplicat. Quae bene juxta Matthaeum *de finibus suis egressa,* in hoc vero Evangelista ingressa esse ad Dominum, atque ad pedes ejus procidisse refertur, quatenus ex utriusque assertione colligatur quod illi solum fideliter ac recte pro errantibus orant, qui priscas suae perfidiae mansiones relinquunt, atque in domum Domini, videlicet Ecclesiam, pia se devotione transferunt.

Et rogabat, inquit, *eum ut daemonium ejiceret de filia ejus. Qui dixit illi: Sine prius saturari filios.* Quasi apertius diceret: Restat futurum ut etiam vos qui de gentibus estis, salutem consequamini; sed primo oportet Judaeos, qui merito antiquae electionis filiorum Dei solent nomine censeri, pane coelesti refici, et sic tandem gentibus vitae pabula ministrari.

Non est enim bonum sumere panem filiorum et mittere canibus. At illa respondit et dixit ei: Utique, Domine. Nam et catelli comedunt de micis puerorum. Mira sub persona mulieris Chananitidis Ecclesiae fides, patientia, humilitas, praedicatur. Fides, qua credidit sanari posse filiam suam. Patientia, qua toties contempta (ut Matthaeus scribit) in precibus perseverat. Humilitas, qua se non canibus, sed catulis comparat. Scio me, inquit, filiorum panem non mereri, nec integros capere posse cibos, nec sedere ad mensam cum patre; sed contenta sum reliquiis catulorum, ut humilitate micarum ad panis integri veniam magnitudinem. Mira rerum conversio, Israel quondam filius, non canes, pro diversitate fidei ordo nominum commutatur. De illis postea dicitur: *Circumdederunt me canes multi* **(Psal. XXI)**. Et: *Videte canes, videte malos operarios, videte*

concisionem **(Philipp. III)**. De nobis a latratu blasphemiae contradictionis ad pietatis gratiam conversis ipse alibi dicit: *Et alias oves habeo quae non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient* **(Joan. X)**. Notandum sane quod mystice loquitur, credens ex gentibus mulier, quia catelli sub mensa comedunt de micis puerorum. Mensa quippe est Scriptura sancta, quae nobis panem vitae ministrat. Hinc etenim dicit Ecclesia: *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me* **(Psal. XXII)**. Micae puerorum interna sunt mysteria Scripturarum, quibus humilium solent corda refici. De quibus alias sanctae Ecclesiae promittitur, dicente Propheta de Domino: *Qui posuit fines tuos pacem, et adipe frumenti satiat te* **(Psal. CXLVII)**. Non ergo crustas, sed micas de pane puerorum edunt catelli, quia conversi ad fidem, qui erant despecti in gentibus, non litterae superficiem in Scripturis, sed spiritualium medullam sensuum, qua in bonis actibus proficere valeant, inquirunt. Et hoc sub mensa dominorum, dum, verbo sacri eloquii humiliter subditi, ad implenda quae praecepta sunt cuncta sui cordis et corporis officia supponunt, quatenus ad speranda quae a Domino promissa sunt praemia in coelis merito se debitae humilitatis erigant.

Et ait illi: Propter hunc sermonem vade. Exiit daemonium de filia tua. Propter humilem matris fidelemque sermonem filiam deseruit daemonium. Ubi datur exemplum catechizandi et baptizandi infantes, quia videlicet per fidem et confessionem parentum in baptismo, liberantur a diabolo parvuli, qui necdum per se sapere vel aliquid agere boni possunt aut mali.

Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilaeae inter medios fines Decapoleos. Decapolis est (ut ipso nomine probatur) regio decem urbium trans Jordanem ad Orientem circa Hippum et Pellem et Gadaram, contra Galilaeam. Quod ergo dicitur quod Dominus venit ad mare Galilaeae, inter medios fines Decapoleos, non ipsos fines Decapolis eum intrasse significat. Neque enim mare transnavigasse dicitur, sed potius ad mare usque venisse, atque ad ipsum pervenisse locum qui medios fines Decapolis longe trans mare positos respiciebat.

Et adducunt ei surdum et mutum; et deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Surdus et mutus est, qui nec aures audiendis Dei verbis, nec os aperit proloquendis, quales necesse est ut hi qui loqui jam et audire divina eloquia longo usu didicerunt, Domino sanandos offerant, quatenus eos quos humana fragilitas nequit, ipse gratiae suae dextera salvet.

Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas. Prima salutis janua est infirmum apprehendente Domino de turba seorsum educi. Apprehendens namque infirmum de turba seorsum educit, cum mentem peccatis languidam, visitatione suae pietatis illustrans, a consuetis humanae conversationis moribus avocat, atque ad sequenda praeceptorum suorum itinera provocat. Mittit digitos suos in auriculas, cum per dona sancti Spiritus aures cordis ad intelligenda ac suscipienda verba salutis aperit. Namque digitum Dei appellari Spiritum sanctum testatur ipse Dominus, cum dicit Judaeis: *Si ergo in digito Dei ejicio daemonia, filii vestri in quo ejiciunt* **(Luc. II)**? Quod exponens alius Evangelista dicit: *Si ego in spiritu Dei ejicio daemonia* **(Matth. XII)**. Quo nimirum digito et magi

in Aegypto superati sunt a Moyse dicentes: *Digitus Dei est hic* **(Exod. VIII)**; et lex in tabulis scripta est lapideis, quia per donum sancti Spiritus et ab insidiis defendimur hominum, sive spirituum malignorum, et in agnitione divinae voluntatis erudimur. Digiti ergo Dei in auriculas missi ejus qui sanandus erat, dona sunt sancti Spiritus, quibus corda quae a via veritatis aberraverant, ad scientiam salutis audiendam discendamque revelat. Et quia cognitam veritatis lucem sequi confessio debet, apte subjungitur:

Et exspuens tetigit linguam ejus. Exspuens quippe Dominus linguam tangit aegroti, cum ad confessionem fidei ora catechizatorum instruit. Sputum namque Domini saporem designat sapientiae, quae, teste viro sapiente, loquitur: *Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita* **(Eccli. XXIV)**. Unde et alibi sputo ejus terrae comisto, caecus natus illuminatur. Sputum etenim quod ex capite Domini descendit divinam ejus naturam, quae ex Deo est; portio terrae cui idem sputum immiscuit, humanam quae ex hominibus assumpta est, designat. Et per medicamentum ex sputo suo ac terra compositum oculos caeci nati aperuit, quia genus humanum per confessionem utriusque suae naturae ab ingenitis errorum suorum tenebris eruit. Exspuens ergo Dominus, linguam muti ut loqui valeat tangit, cum ora diu bruta ad verba sapientiae proferenda contactu suae pietatis informat. Bene autem subditur:

Et suspiciens in coelum, ingemuit; et ait illi: Effeta, quod est adaperire. Suspexit namque in coelum, ut inde mutis loquelam, inde surdis auditum, inde cunctis infirmitatibus medelam doceret esse quaerendam. Ingemuit autem, non quia ipsi opus esset cum gemitu aliquid petere a Patre, qui cuncta

petentibus donat cum Patre, sed ut nobis gemendi daret exemplum, cum vel pro nostris vel pro nostrorum erratibus proximorum supernae pietatis praesidia invocamus. Quod autem ait: *Effeta, id est adaperire,* ad aures proprie pertinet. Aures etenim ad audiendum aperiendae, lingua vero ut loqui posset a retinaculis erat suae tarditatis solvenda; unde et subditur:

Et statim apertae sunt aures ejus, et solutum est vinculum linguae ejus, et loquebatur recte. Ubi utraque unius ejusdemque mediatoris Dei et hominum natura manifeste distincta est. Suscipiens enim in coelum quasi homo Deum precaturus ingemuit, sed mox uno sermone quasi divina potens majestate curavit. Bene autem dicitur de eo, cujus Dominus aperuit aures, ac linguae vinculum solvit, quia loquebatur recte. Ille etenim solus recte loquitur, sive Deum confitendo, seu aliis praedicando, cujus auditum ut coelestibus possit auscultare et obsecundare mandatis, divina gratia reserat, cujus linguam Dominus tactu sapientiae, quae ipse est, ad loquendum instituit. Talis autem merito potest dicere cum Psalmista: *Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam* **(Psal. L)**. Et cum Isaia: *Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lassus est verbo. Erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum* **(Isai. L)**.

Et praecepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis praecipiebat, tanto magis plus praedicabant, et eo amplius admirabantur dicentes: Bene omnia fecit, et surdos fecit audire, et mutos loqui. Si sciebat eos, sicut ille qui notas habebat et praesentes et futuras hominum voluntates, tanto magis praedicaturos quanto magis ne praedicarent eis

praecipiebat, ut quid hoc praecipiebat, nisi quia pigris volebat ostendere quanto studiosius quantoque ferventius eum praedicare debeant, quibus jubet ut praedicent, quando illi qui prohibebantur tacere non poterant?

CAPUT VIII.

In illis diebus iterum cum turba multa esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis, ait illis: Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent, etc. Et in hac lectione consideranda est in uno eodemque Redemptore nostro distincta operatio divinitatis et humanitatis; atque error Eutychetis, qui unam tantum in Christo operationem dogmatizare praesumit, procul a Christianis finibus expellendus. Quis enim non videat hoc quod super turbam miseretur Dominus, ne vel inedia vel viae longioris labore deficiat, affectum esse et compassionem humanae fragilitatis? Quod vero de septem panibus et pisciculis paucis quatuor hominum millia saturavit, divinae opus esse virtutis? Mystice autem hoc miraculo designatur quod viam saeculi praesentis aliter incolumes transire nequimus, nisi nos gratia Redemptoris nostri alimento verbi sui reficiat. Hoc vero typice inter hanc refectionem et illam quinque panum ac duorum piscium distat, quod ibi littera Veteris Instrumenti spiritali gratia plena esse signata est, hic autem Novi veritas ac gratia Testamenti fidelibus ministranda monstrata est. Sane utraque refectio in monte celebrata est, ut aliorum evangelistarum narratio declarat, quia utriusque Scriptura Testamenti recte intellecta altitudinem nobis

coelestium et praeceptorum mandat et praemiorum: utraque altitudinem Christi, qui est mons domus Domini in vertice montium consona voce praedicat. Qui enim aedificatam super se civitatem sive domum Domini, id est, Ecclesiam in altum bonorum extollit operum, et cunctis manifestam gentibus exhibet, ipse hanc ab infimis delectationibus abstractam pane coeli reficit, atque ad appetitum supernae suavitatis dato pignore cibi spiritalis accendit.

Misereor, inquit, *super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Et si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via.* Quare triduo turba Dominum sustinuerit, Matthaeus exponit plenius, qui ait: *Et ascendens in montem sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbae multae habentes secum mutos, caecos, claudos, debiles, et alios multos, et projecerunt eos ad pedes ejus, et curavit eos* **(Matth. XV)**. Turba ergo triduo Dominum propter sanationem infirmorum suorum sustinet, cum electi quique fide sanctae Trinitatis lucidi Domino pro suis suorumque peccatis, animae videlicet languoribus, perseveranti instantia supplicant. Item turba triduo Dominum sustinet, quando multitudo fidelium, peccata quae perpetravit per poenitentiam declinans, ad Dominum se in opere, in locutione, atque in cogitatione convertit. Quos dimittere jejunos in domum suam Dominus non vult, ne deficiant in via, quia videlicet conversi peccatores in praesenti vitae via deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinae sanctae pabulo dimittantur. Ne ergo lassentur in hujus peregrinationis itinere, pascendi sunt sacra admonitione. Valde autem pensanda est pia sententia quae processit ex ore veritatis, qua dicitur:

Quidam enim ex eis de longe venerunt. Est enim qui nihil fraudis et nihil carnalis corruptionis expertus ad omnipotentis Dei servitium festinavit. Iste de longinquo non venit, quia per incorruptionem et innocentiam proximus fuit. Alius nulla impudicitia, nullis flagitiis inquinatus, solum autem conjugium expertus, ad ministerium spiritale conversus est. Neque iste venit e longinquo, quia usus conjunctione concessa per illicita non erravit. Alii vero post carnis flagitia, alii post falsa testimonia, alii post facta furta, alii post illatas injurias et violentias, alii post perpetrata homicidia, ad poenitentiam redeunt, atque ad omnipotentis Dei servitium convertuntur. Hi videlicet ad Dominum de longinquo veniunt. Quanto enim quisque plus in pravo opere erravit, tanto ab omnipotente Domino longius recessit. Dentur ergo alimenta eis etiam qui de longinquo veniunt, quia conversis peccatoribus doctrinae sanctae cibi praebendi sunt, ut in Deum vires reparent, quas in flagitiis amiserunt. Item Judaei quicunque in Christo crediderunt, de prope ad illum venerunt, quia legis et prophetarum erant litteris edocti de illo. Credentes vero ex gentibus de longe utique venerunt ad Christum, quia nullis paginarum sanctarum monimentis de ejus erant fide praemoniti.

Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem. Bene septem panes in mysterio Novi Testamenti ponuntur, in quo septiformis gratia Spiritus sancti plenius fidelibus cunctis et credenda revelatur, et credita datur. Neque hordeacei fuisse produntur, sicut illi quinque, de quibus quinque sunt hominum millia saturata, ne iterum sicut in lege vitale animae alimentum corporalibus sacramentis obtegeretur. Hordei etenim medulla tenacissima palea tegitur.

Et praecepit turbae discumbere super terram. Supra in refectione quinque panum turba super fenum viride discumbebat, nunc ubi septem panibus reficienda est, supra terram discumbere praecipitur, quia per Scripturam legis carnis desideria calcare et comprimere jubemur. *Omnis enim caro fenum, et omnis gloria ejus tanquam flos feni* **(I Petr. I)**. In Novo autem Testamento ipsam quoque terram ac facultates temporales derelinquere praecipimur. Vel certe quia mons in quo turba dominicis panibus reficiebatur, altitudinem (ut supra diximus) Redemptoris nostri significat, ibi super fenum, hic super terram reficitur. Ibi enim celsitudo Christi propter carnales homines et Jerusalem terrenam, carnali spe et desiderio tegitur; hic autem, remota omni cupiditate carnali, convivas Novi Testamenti, spei permanentis firmamentum tanquam ipsius montis soliditas, nullo feno interposito, continebat.

Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, et dabat discipulis suis ut apponerent, et apposuerunt turbae. Dominus accipiens panes dabat discipulis, ut ipsi acceptos turbae apponerent, quia spiritalis dona scientiae tribuens apostolis, per eorum ministerium voluit Ecclesiae suae, per orbem vitae cibaria distribui. Quod autem fregit panes quos discipulis daret, apertionem designat sacramentorum, quibus ad perpetuam salutem nutriendus erat mundus. Cum enim ait ipse Dominus: *Et nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit filius revelare* **(Matth. II)**, quid nisi panem vitae nobis per se aperiendum demonstravit, ad cujus interiora cernenda per nos ipsos penetrare nequivimus? Cui contra propheta miserabilem quorumdam famem deplorans aiebat: *Parvuli petierunt*

panem, nec erat qui frangeret eis **(Thren. IV)**. Quod est aliis verbis dicere: Indocti quaesierunt pabulum verbi Dei, quo ad virtutem bonae operationis convalescerent refici, nec erat, magistris deficientibus, qui eis Scripturarum arcana patefaceret, eosque ad viam veritatis institueret. Acceptis autem ad frangendum panibus Dominus gratias agit, ut et ipse quantum de salute generis humani congaudeat ostendat, et nos ad agendas semper Deo gratias informet, cum vel terreno pane carnem, vel animam coelesti superna gratia largiente reficimus.

Et habebant pisciculos, et ipsos benedixit et jussit apponi. Si in panibus septem Scriptura Novi Testamenti designatur, in cujus lectione per gratiam sancti Spiritus internas mentium epulas invenimus, quid in pisciculis quos benedicens pariter Dominus turbae jussit apponi, nisi sanctos accipimus illius temporis, quo eadem est condita Scriptura, vel quorum ipsa Scriptura fidem, vitam, et passiones continet? Qui de turbulentis hujus saeculi fluctibus erepti, ac divina benedictione consecrati, refectionem nobis internam, ne in hujus mundi transeuntis excursu deficiamus, exemplo suae vel vitae praebuere vel mortis.

Et manducaverunt et saturati sunt. Manducant de panibus Domini ac piscibus, et saturantur, qui audientes verba Dei et exempla intuentes, ad profectum vitae correctioris per haec excitari atque assurgere festinant. Quibus apte congruit illud Psalmistae: *Edent pauperes et saturabuntur, et laudabunt Dominum qui requirent eum. Vivet cor eorum in saeculum saeculi* **(Psal. XXI)**. Quod est aperte dicere: Audient humiles verbum Dei et facient, et ad laudem non suam, sed superni largitoris, cuncta quae bene gerunt referent. Unde merito ad

vitam interioris hominis aeternam, ut pote pane vitae saturati pervenient. Cui contra tardis auditoribus per prophetam exprobratur: *Manducastis, et non estis saturati.* Manducant namque et non saturantur, qui panem verbi Dei audiendo degustant, sed non faciendo quae audiunt, nihil ex his internae dulcedinis quo cor ipsorum confirmetur in ventre memoriae recipiunt.

Et sustulerunt quod superaverat de fragmentis septem sportas. Quod turbis saturatis supererat apostoli sustollunt, et septem sportas implent, quia sunt altiora perfectionis praecepta, vel potius exhortamenta et consilia, quae generalis fidelium multitudo nequit servando et implendo attingere. Quorum exsecutio illos proprie respicit, qui majore sancti Spiritus gratia pleni, generalem populi Dei conversionem mentis atque operis sublimitate transcendunt. Qualibus dicitur: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes* **(Matth. XIX)**, etc. Unde bene sportae, quibus dominicorum sunt condita fragmenta ciborum, propter septiformem spiritus gratiam, septem fuisse memorantur. Nam quia sportae junco et palmarum foliis solent contexi, merito in sanctorum significatione ponuntur. Juncus quippe super aquas nasci consuevit, palma vero victricem ornat manum. Et junceis vasis recte comparantur electi, cum radicem cordis, ne forte ab amore aeternitatis arescat, in ipso vitae fonte collocant. Assimilantur et eis quae de palmarum sunt foliis contexta, cum in defectivam aeternae retributionis memoriam puro in corde retinet. Et bene turba quamvis reliquias dominici prandii non caperet, manducasse tamen et saturata esse narratur. Quia sunt nonulli qui etsi omnia sua relinquere nequeunt, neque explere hoc quod de virginibus

dicitur: *Qui potest capere capiat* **(Matth. XIX)**, caeteraque hujusmodi, tamen esurientes et sitientes justitiam saturantur, cum audiendo mandata legis Dei, ad vitam perveniunt aeternam.

Erant autem qui manducaverunt quasi quatuor millia, et dimisit eos. Bene quatuor millia, ut ipso etiam numero docerent evangelicis se pastos esse cibariis.

Et statim ascendens navem cum discipulis suis venit in partes Dalmanutha. Pro hoc in Matthaeo legimus: *Et dimissa turba ascendit in naviculam, et venit in fines Magedan* **(Matth. XV)**. Non autem dubitandum est eumdem locum esse sub utroque nomine. Nam plerique Codices non habent, etiam secundum Marcum, nisi Magedan.

Et exierunt Pharisaei, et coeperunt conquirere cum eo, quaerentes ab illo signum de coelo, tentantes eum. Sic signum quaerunt, quasi quae viderant, signa non fuerint. Sed quid quaerant ostenditur, cum dicitur: *Quaerentes ab illo signo de coelo.* Vel in morem Eliae ignem de sublimi venire cupiebant, vel in similitudinem Samuelis, tempore aestivo mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere, quasi non possint et illa calumniari, et dicere ex occultis et variis aeris passionibus accidisse. At tu qui calummaris ea quae oculis vides, manu tenes, utilitate sentis, quid facies de his quae de coelo venerint? Utique respondebis, et Magos in Aegypto multa signa de coelo fecisse. Vel certe signum de coelo quaerunt, ut qui multa hominum millia secundo paucis de panibus satiavit, nunc in exemplum Moysi manna coelitus misso et per omnia passim disperso, populum omnem multo tempore reficiat. Quod in Evangelio Joannis post edulium panum turbas ab eo

quaesisse legimus, dicentes: Quod ergo tu facis signum, ut videamus et credamus tibi? Quid operaris? *Patres nostri manna manducaverunt in deserto* **(Joan. VI)**, sicut scriptum est: *Panem de coelo dedit eis manducare* **(Ibid.)**.

Et ingemiscens spiritu ait: Quid generatio ista quaerit signum? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum. Qui supra turbam credentem coelesti beneficio refecturus gratias agebat, nunc ob stultam Pharisaeorum non credentium et tentantium petitionem gemit et contristatur, quia veram hominis naturam, veros humanae naturae circumferens affectus, sicut de hominum salute laetatur, ita super eorum dolet et ingemiscit erroribus. Unde et alibi, cum multi ad salutem apostolis praedicantibus essent perducti, scriptum est de illo: *In ipsa hora exsultavit in Spiritu sancto, et dixit: Confiteor tibi, Pater Domine coeli et terrae, quod abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis* **(Luc. X.)** Et cum Judae facinus esset redarguturus, turbatus est spiritu, ut Joannes scribit, et protestatus est, et dixit: *Amen amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me* **(Joan. XIII)**. Quod autem ait: *Si dabitur generationi isti signum,* significat non dabitur, juxta illud in psalmo: *Semel juravi in sancto meo, si David mentiar* **(Psal. LXXXVIII)**, id est, non David mentiar. Denique sanctus Augustinus, de consensu evangelistarum loquens, ita in Marco scriptum esse testatur: *Et signum non dabitur ei.* Non ergo dabitur generationi illi signum, id est tentantium Dominum et resultantium verbis ejus. Tale utique signum quale tentantes quaerebant, hoc est de coelo. Quibus tamen multa coelestia signa dabat in terra. Caeterum generationi quaerentium donum requirentium faciem Dei Jacob, signum de coelo

ostendebat, quando, cernentibus apostolis, ascendit in coelum, quando, misso desuper Spiritu, primitivam implevit Ecclesiam, quando ad impositionem manus apostolorum in Samaria, Caesarea, Epheso, aliisque urbibus ac locis plurimis, gratiam de coelo Spiritus sancti credentibus ministravit.

Et dimittens eos ascendit navim iterum et abiit trans fretum. Et obliti sunt sumere panes, et nisi unum panem non habebant secum in navi. Quaerat aliquis et dicat quomodo panes non habebant qui, statim impletis septem sportis, ascenderunt naviculam, et venerunt in fines Magedan, ibique audiunt navigantes quod cavere debeant a fermento Pharisaeorum et Saducaeorum. Sed Scriptura testatur quod obliti sint eos secum tollere. Quod autem navigaturi trans fretum obliti sunt viaticum sumere secum, indicium est quam modicam carnis curam haberent in reliquis, quibus ipsa reficiendi corporis necessitas, quae naturaliter cunctis mortalibus inest, intentione dominici comitatus menti excesserat. Unus vero panis quem secum habebant in navi, mystice ipsum panem vitae, Dominum videlicet Salvatorem, designat. Cujus amore quia semper intus reficiebantur in corde, minus de terreno pane, quo corpus pasci solet, curabant.

Et praecipiebat eis dicens: Videte et cavete a fermento Pharisaeorum et fermento Herodis. Fermentum Pharisaeorum est decreta legis divinae traditionibus hominum postponere, vel certe legem verbis praedicare, factis impugnare. Fermentum eorum est Dominum tentare, nec doctrinae ejus aut operibus credere, sed insultando alia quibus credere debeant petere. Fermentum Herodis est adulterium, homicidium, temeritas jurandi, simulatio religionis, et quod omnium caput est et origo scelerum, odium ac persecutio in

Christum et praecursorem ejus praeconemque primum regni coelestis. A quo utrorumque fermento etiam Apostolus non prohibens ait: *Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiae, et nequitiae, sed azymis sinceritatis et veritatis* **(I Cor. V)**.

Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus. Quo cognito Jesus ait illis: Quid cogitatis quia panes non habetis? Nondum cognoscitis neque intelligitis? Adhuc caecatum habetis cor vestrum? Oculos habentes non videtis, et aures habentes non auditis, nec recordamini quando quinque panes fregi in quinque millia, et quot cophinos fragmentorum sustulistis? etc. Per occasionem praecepti quo Salvator jusserat dicens: *Cavete a fermento Pharisaeorum et fermento Herodis,* docet eos quid significent quinque panes et septem, sive pisciculi, aut quinque millia hominum et quatuor millia quae pasta sunt in eremo. Quod licet signorum magnitudo perspicua sit, tamen aliud spiritali intelligentia demonstratur. Si enim fermentum Pharisaeorum et Sadduccaeorum, et fermentum Herodis non corporalem panem, sed traditiones perversas et haeretica significat dogmata, quare et cibi quibus nutritus est populus Dei, non veram doctrinam integramque significent? Istiusmodi fermentum, quod omni ratione vitandum est, habuit Marcion et Valentinus, et omnes haeretici. Fermentum hanc vim habet, ut si farinae mistum fuerit, quod parvum videbatur crescat in majus, et ad saporem suum universam conspersionem trahat. Ita et doctrina haeretica, si vel modicam scintillam in tuum pectus jecerit, in brevi ingens flamma succrescet, et totam hominis possessionem ad se trahet. Hoc est de quo et

Apostolus loquitur: *Modicum fermentum totam massam corrumpit* **(Galat. V)**.

Et veniunt Bethsaida, et adducunt ei caecum, et rogabant eum ut illum tangeret. Cuncti qui a Domino curantur languores spiritalium sunt signa languorum quibus anima per peccatum aeternae morti propinquat. Sicut enim in surdo et muto a Domino sanato sanatio mentis insinuatur eorum qui neque audire verbum Dei neque loqui noverant, et mox in refectione turbae esurientis quae Dominum secuta fuerat suavitas figuratur illa qua diligentium se et quaerentium solet corda nutrire, ita in hoc caeco paulatim curato a Domino illuminatio designetur cordium stultorum, ac longe a via veritatis aberrantium. Rogabant autem eum ut illum tangeret, scientes quia tactus Domini sicut leprosum mundare, ita etiam caecum illuminare valeret. Tangimus autem Dominum nos, cum ei fide integra et sincera adhaeremus. Quem profecto tactum nobis esse saluberrimum exemplo mulieris quae fimbriam ejus felici audacia tetigit ediscimus. Tangit nos Dominus cum mentem nostram afflatu sui spiritus illustrat, atque ad agnitionem nos propriae infirmitatis studiumque bonae actionis accendit.

Et apprehendens manum caeci, eduxit eum extra vicum. Apprehendit manum caeci, ut eum ad exsecutionem bonae operationis quam pro diutina cordis obscuritate non noverat confortaret. Eduxit extra vicum, ut a vita vulgari segregatus voluntatem sui conditoris, qua illuminari mereretur, liberius sedulo corde scrutaretur. Quisquis enim lumen aeternitatis videre desiderat, non exempla turbarum, sed ducatum necesse est semper sui redemptoris sequatur.

Et exspuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum si aliquid videret. Et aspiciens ait: Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, et coepit videre, et restitutus est ita ut videret clare omnia. Ideo secum hunc Dominus paulatim et non statim repente curat quem uno mox verbo, si vellet, poterat curare, ut magnitudinem humanae caecitatis ostenderet quae quasi pedetentim et per quosdam profectuum gradus ad lucem divinae visionis solet pervenire, seu ut suae nobis gratiae crebra daret indicia, per quam singula nostrae perfectionis incrementa, ut proficere aliquid possint nec deficiant, adjuvat. De sputo autem oris Domini, quod gratiam spiritus ejus designet, saepe dictum est. De tactu manuum ejus, quod virtutem adjutorii ipsius insinuent, nulli dubium est. Sputum quippe ab intus de capite Domini procedit; manus vero sunt membra corporis exterius posita. Exspuens ergo in oculos caeci Dominus, imponit manus suas ut videat, quia caecitatem generis humani et per invisibilia divinae pietatis dona et per exhibita foris sacramenta assumptae humanitatis abstersit. Primo autem is qui curabatur, videbat homines velut arbores ambulantes, hoc est formam quidem corporum inter umbras aspiciens, sed nulla membrorum lineamenta, visu adhuc caligante, discernere valens, quales condensae arbores a longe spectantibus, vel certe in luce nocturna solent apparere, ita ut non facile arbor an homo sit possit dignosci. Quia primus nimirum cuique virtutis introitus est, hominum vitam moresque caeterorum inspicere, ut quidquid uspiam boni viderit, imitetur, quidquid mali, caveat ac detestetur. Sed quisquis ita desipit, ac longi temporis obscuritate depressus est, ut inter bonum et malum, fidem et perfidiam, sincera pietatis opera et simulationem justitiae

adhuc discernere nesciat, quasi ambulantes homines instar arborum cernit, quia facta multitudinis absque luce discretionis videt. Et quid talibus superest, nisi ut divina dignatio, quae ei curam hominis considerandi tribuit, etiam donum conferat discernendi quae maxime hominum vita sequenda, quorum sit audienda doctrina? Unde apte dicitur quia secunda impositione manuum suarum Dominus ei lucem clare omnia vivendi restituerit. Clare namque videt omnia qui caecus fuit, cum is qui illuminari intus meruit manifeste didicerit quomodo credendum, qualiter vivendum, quae pro fide veritatis atque operatione justitiae praemia sint in futuro speranda.

Et misit illum in domum suam dicens: Vade in domum tuam: et si in vicum introieris, nemini dixeris. Quod eum in domum suam ire praecepit, mystice admonet omnes qui agnitione veritatis illustrantur, ut ad cor suum redeant, et quantum sibi donatum sit sollicita mente perpendant, collatisque sibi beneficiis digna operum exsecutione respondeant. Quod vero eum sicut et multos quos sanavit alios, sanationem suam silentio tegere jubet, exemplum suis tribuit, ne de his quae faciunt mirandis favorem vulgi requirant, sed divinis tantum aspectibus ubi et merces operum restat, sint placere contenti.

Et egressus est Jesus et discipuli ejus in castellum Caesareae Philippi. Philippus iste est frater Herodis de quo supra diximus, tetrarcha Ituraeae et Trachonitidis regionis, qui in honorem Tiberii Caesaris Caesaream Philippi, quae nunc Paneas dicitur, appellavit, et est in provincia Phoenicis; imitatus Herodem patrem, qui in honorem Augusti Caesaris appellavit Caesaream, quae prius Turris Stratonis vocabatur, et ex nomine filiae ejus Libyadem trans Jordanem exstruxit.

Iste locus est Caesareae Philippi, ubi Jordanis ad radices oritur Libani, et habet duos fontes, unum nomine Jor, et alterum Dan, qui simul misti Jordanis nomen efficiunt.

Et interrogabat in via discipulos suos dicens: Quem me dicunt esse homines? Qui responderunt illi dicentes: Alii Joannem Baptistam; alii Eliam; alii vero quasi unum de prophetis. Pulchre Dominus, fidem discipulorum exploraturus, primo hominum sententiam interrogat, ne videlicet illorum confessio non veritatis agnitione probata, sed vulgi videatur opinione firmata, nec comperta credere, sed instar Herodis de auditis haesitare putentur. Unde et Petro se Christum confitenti secundum Matthaeum dicit: *Quia caro et sanguis non revelavit tibi* **(Matth. XVI)**, hoc est, doctrina humana fidei te veritatem non docuit. Pulchre etiam qui diversam de Domino sententiam ferunt hominum nomine notantur. Nam qui veritatem potentiae ejus fideliter ac pia mente cognoscunt, nequaquam homines, sed dii appellari merentur. Quales fuisse apostolos secunda sua interrogatione Dominus ostendit. Nam sequitur:

Tunc dicit illis: Vos vero quem me dicitis esse? Attende enim, prudens lector, quod ex consequentibus textusque sermonis apostoli nequaquam homines, sed dii appellentur. Cum enim dixisset: *Quem me esse dicunt homines,* subjecit: *Vos vero, quem me dicitis esse?* Illis quia homines sunt humana opinantibus, vos, qui dii estis, quem me esse existimatis?

Respondens Petrus ait: Tu es Christus. Licet caeteri apostoli sciant, Petrus tamen respondit prae caeteris. Complexus est itaque omnia, qui et naturam et nomen expressit, in quo summa virtutum est. Etiamne nos de generatione Dei

disserimus quaestiones? Cum Paulus indicaverit nihil se scire nisi Christum JESUM, et hunc crucifixum, Petrus nihil amplius quam Christum Dei Filium putaverit confitendum, nos et quando et quomodo natus sit, et quantus sit humanae infirmitatis contemplatione rimamur. Finis ergo fidei meae Christus est, finis fidei Filius est. Non licet mihi scire generationis seriem, non liceat tamen nescire generationis fidem.

Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo. Et coepit docere illos quoniam oportet Filium hominis multa pati, et reprobari a senioribus, et a summis sacerdotibus, etc. Idcirco se ante passionem et resurrectionem noluit praedicari, ut, completo postea sanguinis sacramento, opportunius apostolis diceret: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Quia non prodesset eum publice praedicari, et ejus vulgari in populis majestatem, quem post paululum flagellatum visuri sint et crucifixum, multa pati a senioribus et scribis, et principibus sacerdotum. Et notandum quod eum qui multa pati et occidi, et resurgere debeat, Filium hominis appellat, quia, passo in carne Christo, divinitus impassibilis mansit.

Et apprehendens eum Petrus, coepit increpare eum. Quomodo increpaverit eum Matthaeus exponit apertius, dicens: *Et assumens Petrus coepit increpare illum dicens: Absit a te, Domine, non erit tibi hoc* **(Matth. XVI)**. Saepe diximus nimii ardoris, atque amoris quam maximi fuisse Petrum in Dominum Salvatorem. Quia ergo post confessionem suam qua dixerat, *Tu es Christus Filius Dei vivi,* et praemium Salvatoris, quo audierat secundum Matthaeum: *Beatus es Simon Bar Jona, quia caro et sanguis*

non revelavit tibi, sed Pater meus qui in coelis est **(Matth. XVI)**, repente audit a Domino oportere eum ire in Jerosolymam, ibique multa pati a senioribus et scribis et principibus sacerdotum, et occidi, et tertia die resurgere: non vult destrui confessionem suam, nec putat fieri posse ut Dei Filius occidatur; apprehenditque eum in affectum suum, vel separatim ducit, ne praesentibus caeteris condiscipulis magistrum videatur arguere. Et coepit increpare illum amantis affectu, et optantis dicere: *Absit a te, Domine,* vel (ut melius habetur in Graeco), *Propitius esto tibi, Domine, non erit istud;* hoc est, non potest fieri, nec recipiunt aures meae, ut Dei Filius occidendus sit.

Qui conversus, et videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade post me, Satana. Satanas interpretatur *adversarius,* sive *contrarius.* Quia contraria (inquit) loqueris voluntati meae, debes adversarius appellari. Multi putant quod non Petrus correptus sit, sed adversarius spiritus, qui haec dicere apostolo suggerebat. Sed mihi error apostolicus, et de pietatis affectu veniens, nunquam incentivum videbitur diaboli. Vade, Satana, diabolo dicitur: *Vade post me.* Petrus audit: *Vade post me,* hoc est sequere sententiam meam.

Quoniam non sapis quae Dei sunt, sed quae hominum. Meae voluntatis est, et Patris, cujus veni facere voluntatem, ut pro hominum salute moriar. Tu tuam tantum considerans voluntatem, non vis granum tritici in terram cadere, ut multos fructus afferat.

Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: Si quis vult post me sequi, deneget seipsum, etc. Postquam discipulis

mysterium suae passionis et resurrectionis ostendit, hortatur eos una cum turba ad sequendum suae passionis exemplum. Et omnibus quidem propter se tribulationem perpessis, salutem in futuro promittit animarum, non tamen omnibus, verum perfectioribus: quanta ipse passurus, quodve a mortuis esset resurrecturus, aperuit. Ubi formam docendi ministris verbi praefixit, ut capacitatem considerantes auditorum, pro suo quemque modo instruere meminerint, neque infirmis auditoribus altiora quam capiunt arcana committant. *Si quis vult* (inquit) *post me sequi, deneget seipsum.* Tunc autem nos ipsos abnegamus, cum vitamus quod per vetustatem fuimus, et ad hoc nitimur quo per novitatem vocamur. Pensemus quo modo se Paulus abnegaverat, qui dicebat: *Vivo autem jam, non ego* **(Galat. II)**. Exstinctus quippe fuerat saevus ille persecutor, et vivere coeperat praedicator pius. Si enim ipse esset, pius profecto non esset. Sed qui se vivere denegat, dicat unde est quod sancta verba per doctrinam veritatis clamat. Protinus subdit: *Vivit vero in me Christus* **(Ibid.)**. Ac si aperte dicat: Ego quidem a memetipso exstinctus sum, quia carnaliter non vivo; sed tamen essentialiter mortuus non sum, qui in Christo spiritaliter vivo. Dicat ergo Veritas, dicat: *Si quis vult post me sequi, deneget seipsum.* Quia nisi quis a semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est non appropinquat. Nec valet apprehendere quod ultra ipsum est, si nescierit mactare quod est. Sed jam qui se a vitiis abnegat, exquirendae ei virtutes sunt in quibus crescat. Nam cum dictum est: *Si quis vult post me sequi, deneget seipsum,* protinus adjungitur:

Et tollat crucem suam, et sequatur me. Duobus etenim modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam affligitur corpus, aut

per compassionem proximi affligitur animus. Pensemus qualiter utroque modo Paulus crucem suam tulerat, qui dicebat: *Castigo corpus meum, et in servitutem reaigo, ne forte aliis praedicans ipse reprobus efficiar* **(I Cor. IX)**. Ecce in afflictione corporis audivimus crucem carnis; nunc in compassione proximi audiamus crucem mentis. Ait: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror* **(II Cor. XI)**? Perfectus quippe praedicator, ut exemplum daret abstinentiae, crucem portabat in corpore. Et quia in se trahebat damna infirmitatis alienae, crucem portabat in corde.

Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me et Evangelium, salvam eam faciet. Sic dicitur fideli: *Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me et Evangelium, salvam faciet.* Ac si agricolae dicatur: Frumentum si servas, perdis: si seminas, renovas. Quis enim nesciat quod frumentum cum in semine mittitur perit ab oculis, in terra deficit? Sed unde putrescit in pulvere, inde virescit in renovatione. Quia vero sancta Ecclesia aliud tempus habet persecutionis, atque aliud pacis, Redemptor noster ipsa ejus tempora designavit in praeceptis. Nam persecutionis tempore, ponenda est anima. Pacis autem tempore, ea quae amplius dominari possunt frangenda sunt desideria terrena. Unde et nunc dicitur:

Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, et detrimentum faciat animae suae? Aut quid dabit homo commutationis pro anima sua? Cum persecutio ab adversariis deest, valde vigilantius cor custodiendum est. Nam pacis tempore quia licet vivere, licet etiam ambire. Plerumque

autem et avaritiam vincimus, sed adhuc obstat quod vias rectitudinis minori tenemus custodia, perfectioni. Nam saepe habentia cuncta despicimus, sed tamen adhuc humanae verecundiae usu praepedimur, ut rectitudinem quam servamus in mente, nondum exprimere valeamus in voce. Et tantum Dei faciem ad justitiae defensionem negligimus, quantum humanas facies contra justitiam veremur. Sed huic quoque vulneri congruum subjungitur medicamentum, cum Dominus dicat:

Qui enim me confessus fuerit, et mea verba, in generatione ista adultera et peccatrice, et Filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria Patris sui cum angelis sanctis. Sed ecce nunc apud se homines dicunt: Nos jam Dominum et sermones ejus non erubescimus, quia aperta eum voce confitemur. Quibus ego respondeo quod in hac plebe Christiana sunt nonnulli qui Christum ideo confitentur, quia cunctos Christianos esse conspiciunt. Non ergo ad probationem fidei vox sufficit professionis, quam defendit a verecundia professio generalitatis. Et tamen ubi se quisque interroget, ut in confessione Christi se veraciter probet, si non jam nomen ejus erubescit, si plene virtuti mentis humanum pudorem subdidit. Certe enim persecutionis tempore erubescere poterant fideles substantiis denudari, de dignitatibus dejici, verberibus affligi. Pacis autem tempore, quia haec a nostris persecutionibus desunt, est aliud ubi ostendamur nobis. Veremur saepe a proximis despici, dedignamur injurias verbi tolerare. Si contingat jurgium fortasse cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quippe carnale, dum hujus vitae gloriam quaerit, humilitatem respuit.

LIBER TERTIUS.

CAPUT VIII.

Et dicebat illis: Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem donec, etc. Regnum Dei hoc loco praesens Ecclesia vocatur. Et quia nonnulli ex discipulis usque adeo in corpore victuri erant, ut Ecclesiam Dei constructam conspicerent, et contra mundi hujus gloriam erectam, consolatoria promissione nunc dicitur: *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute.* Sed cum tanta Dominus subeundae mortis praecepta ederet, quid necessarium fuit ut ad hanc subito promissionem veniret? Quod si subtiliter attendamus, quanta dispensatione pietatis agatur agnoscemus. Discipulis enim rudibus etiam de praesenti vita aliquid promittendum fuit, ut possent robustius in futura solidari. Sic Israelitico populo ex Aegypti terra liberando repromissionis terra promittitur, ut dum vocandus esset ad dona coelestia, terrenis promissionibus suaderetur. Unde recte quoque per Psalmistam dicitur: *Dedit eis regiones gentium, et labores populorum possederunt, ut custodiant justificationes ejus, et legem ejus requirant* **(Psal. CIV)**. Sic ergo hoc loco rudibus discipulis Veritas loquens videndum regnum Dei promittit in terra, ut hoc ab eis fidelius in coelo praesumatur. Quod si

regnum Dei hac sententia futuram in coelis beatitudinem velimus accipere, et hoc quidam de astantibus non post multos dies in monte viderunt. Quod pia utique provisione factum est, ut contemplatione semper manentis gaudii, tametsi raptim atque ad breve momentum delibata, fortius instantia saeculi transeuntis adversa tolerarent. Decentissimo sane verbo sanctos mortem gustare testatur, a quibus nimirum mors corporis quasi libando gustatur, vita vero animae veraciter possidendo tenetur.

Et post dies sex assumpsit Jesus Petrum et Jacobum et Joannem, et duxit illos in montem excelsum seorsum solos, et transfiguratus est coram ipsis. In Evangelio Lucae ita scriptum est: *Factum est autem post haec verba fere dies octo, et assumpsit Petrum, et Jacobum, et Joannem, et ascendit in montem ut orarent* **(Luc. IX)**. et caetera: Octava autem die Dominus promissat futurae beatitudinis gloriam discipulis manifestat ut et ostensa coelestis vitae dulcedine, cunctorum qui haec audire possint corda refoveat, et octonario dierum numero, verum tempore resurrectionis gaudium doceat esse venturum. Nam et ipse octava die, id est, post sextam Sabbati quia crucem ascendit, ac septimam Sabbati qua in sepulcro quievit, a mortuis resurrexit, et nos post sex hujus saeculi aetates in quibus pro Domino pati et laborare gaudemus, ac septimam Sabbati animarum, quae interim in alia vita geritur, octava profecto aetate resurgemus. Nam quod Matthaeus, Marcusque Dominum post sex transfiguratum dicunt dies, nec temporis ordine nec ratione mysterii discrepant a Luca, qui octo dies dicit, quia illi medios tantum ponunt dies, unde et absolute post sex dies factum commemorant. Hic primum quo haec Dominus promisit, et ultimum quo sua promissa

complevit adjungit. Ideoque temperantius fere dies octo ponit. Et in ratione mystica illic post sex mundi aetates sanctis ab omni labore quiescendum, hic vero tempore octavo designat esse resurgendum. Unde pulchre et sextus psalm. *Pro octava* inscribitur, cui initium est, *Domine, ne in furore arguas me,* quia nimirum per sex aetates quibus operari licet precibus est insistendum, ne in octavo retributionis tempore a judice corripiamur irato. Quod et ipse Dominus hoc loco voluit nos, ostenso suae orationis exemplo, docere, de quo secundum Lucam dicitur quia *ascendit in montem ut oraret.* In montem namque oraturus et transfiguratus sic ascendit, ut ostendat eos qui fructum resurrectionis exspectant, qui regem in decore suo videre desiderant, mente in excelsis habitare, et continuis precibus incumbere debere. Tres solummodo secum discipulos ducit, vel quia *multi sunt vocati, pauci vero electi* **(Matth. XX)**, vel quod ii qui nunc fidem qua imbuti sunt sanctae Trinitatis incorrupta mente servaverint, tunc aeterna ejus merentur visione laetari.

Et transfiguratus (inquit) *coram ipsis, et vestimenta ejus facta sunt splendentia candida nimis velut nix.* Transfiguratus Salvator non substantiam verae carnis amisit, sed gloriam futurae vel suae vel nostrae resurrectionis ostendit. Qui qualis tunc apostolis apparuit, talis post judicium cunctis apparebit electis. Nam ipso tempore judicandi et bonis simul et malis in forma servi videbitur, ut videlicet impii quem sprevere, Judaei quem negavere, milites quem crucifixere, Pilatus Herodesque quem judicavere, queant agnoscere judicem. Vestimenta autem Domini, recte sancti ejus accipiuntur, teste Apostolo qui ait: *Quicunque ergo in Christo baptizati estis, Christum induistis* **(Galat. III)**. Quae videlicet

vestimenta, Domino in terris consistente, despecta aliorumque similia videbantur; sed ipso montem petente, novo candore refulgent, quia nunc, quidem filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. *Scimus autem quia cum apparuerit, similes ei erimus. Videbimus enim eum sicut est* **(I Joan. III)**. Unde bene de eisdem vestimentis subditur: *Qualia fullo super terram non potest candida facere.* Nam quia ille hoc loco intelligendus est fullo, quem poenitens Psalmista precatur: *Amplius lava me ab injustitia mea, et a delicto meo munda me* **(Psal. L)**. Non potest suis fidelibus in terra dare claritatem, quae eos conservata manet in coelis.

Et apparuit illis Elias cum Moyse, et erant loquentes cum Jesu. Moyses et Elias quorum unum mortuum, alterum in coelis raptum legimus, visi in majestate cum Domino (ut Lucas scribit) futuram in illo omnium sanctorum gloriam significant. Qui videlicet tempore judicii, vel vivi in carne reperiendi, vel et, olim gustata morte, resuscitandi et pariter sunt regnaturi cum illo. Attestante etenim Apostolo: *Mortui qui in Christo sunt, resurgent primi; deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis obviam Domino in aera, et sic semper cum Domino erimus* **(I Thess. IV)**. Aliter. Moyses et Elias, hoc est legislator et prophetarum eximius, apparent et loquuntur cum Domino in carne veniente, ut ostendant ipsum esse quem cuncta legis et prophetarum oracula promiserunt. Apparent autem non in infimis, sed in monte cum illo, quia nimirum soli illi qui mente terrena desideria transcendunt majestatem sanctae Scripturae, quae in Domino est adimpleta, perspiciunt. Denique et filii Israel videre Moysen, sed ad Deum in montana subeuntem sequi non merentur, ad se quoque reversum non sine velamine cernunt.

Eliam novere, sed solus triumphum ascendentis cum filiis prophetarum contemplatur Eliseus. Quia multi passim Scripturae verba legimus; sed quam celsa in Christi mysteriis splendeat, perpauci perfectiores intelligunt.

Et respondens Petrus ait: Rabbi, bonum est nos hic esse. Faciamus tria tabernacula, tibi unum, et Moysi unum, et Eliae unum. Non enim sciebat quid diceret. Erant enim timore exterriti. O quanta felicitas visioni deitatis inter angelorum choros adesse perpetuo, si tantum transfigurata Christi humanitas, duorumque societas sanctorum ad punctum visa delectet, ut eos ne discedant etiam obsequio Petrus sistere velit, qui et si pro stupore humanae fragilitatis nesciat quid dicat, insiti tamen sibi dat affectus indicium! *Nesciebat enim quid diceret,* qui oblitus est regnum Dei sanctis a Domino, non alicubi terrarum, sed in coelis esse promissum. Nec recordatus est se suosque coapostolos mortali adhuc carne circumseptos, immortalis vitae statum subire non posse, cui mente excesserat, quod in domo patris quae in coelis est, domus manu facta necessario non sit. Sed et usque nunc imperitiae notatur, quisquis legi et prophetis et evangelicis tria tabernacula facere cupit, cum haec ab invicem nullatenus valeant separari, unum habentia tabernaculum, hoc est Ecclesiam Dei.

Et facta est nubes obumbrans eos. Qui materiale tabernaculum quaesivit, nubis accepit obumbraculum, ut discat in resurrectione non tegmine domorum, sed Spiritus sancti gloria sanctos esse protegendos. De qua Psalmista: *Filii autem hominum in protectione alarum tuarum sperabunt* **(Psal. XXXV)**. Et in Apocalypsi sua Joannes: *Et*

templum, inquit, *non vidi in ea* **(Apoc. XXI)**, Dominus omnipotens templum illius est, et agnus.

Et venit vox de nube dicens: Hic est Filius meus charissimus, audite illum. Quia imprudenter interrogaverant, propterea responsionem Domini non merentur; sed Pater respondet pro Filio, ut verbum Domini compleretur. *Ego testimonium non dico pro me, sed Pater qui me misit, ipse pro me dicit testimonium* **(Joan. V)**. Vox quoque de coelo Patris loquentis auditur, quae testimonium perhibeat de Filio, et Petrum, errore sublato, doceat veritatem: imo in Petro caeteros apostolos. *Hic est* (inquit) *Filius meus charissimus;* huic figendum est tabernaculum, huic obtemperandum. Hic est Filius, illi servi sunt, Moyses et Elias. Debent et ipsi vobiscum in penetralibus cordis sui Domino tabernaculum praeparare. Concordat sane hic Evangelii locus cum verbis ipsius Moysi, quibus incarnationi dominicae testimonium ferens aiebat: *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester de fratribus vestris: eum tanquam meipsum audietis, juxta omnia quae locutus fuerit vobis. Erit autem: Omnis anima quaecunque non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe* **(Deut. XVIII)**. Quem ergo Moyses cum venerit in carne, audiendum ab omni anima quae salvari velit praedixit, hunc jam venientem in carne Deus Pater audiendum discipulis ostendit, et suum esse Filium coelesti voce signavit. Et quasi manifestius fidem adventus ejus illis insinuans: Hic vir (inquit) hic est ille, quem Moyses iste vobis saepius in mundo nasciturum promisit. Hujus verbis juxta praeceptum ipsius Moysi et vos auscultate, et omnes veri amatores auscultare jubete. Et notandum quod sicut Domino in Jordane baptizato, sic et in monte clarificato totius sanctae Trinitatis mysterium

declaratur. Quia nimirum gloriam ejus quam in baptismo credentes confitemur, in resurrectione videntes collaudabimus. Nec frustra Spiritus sanctus hic in lucida nube, ut alius evangelista commemorat, illic apparebat in columba, quia qui nunc simplici corde fidem quam percepit servat, tunc luce apertae visionis quod crediderat contemplabitur, ipsaque qua illustrabitur in perpetuum gratia protegetur.

Et statim circumspicientes neminem viderunt amplius, nisi Jesum tantum secum. Ubi coepit Filius designari, mox servi discesserunt, ne ad illos paterna vox emissa putaretur. Aliter, cum fieret vox super Filium, inventus est ipse solus, quia cum manifestaverit seipsum electis, erit Deus omnia in omnibus; imo ipse cum suis unus per omnia Christus, id est, caput cum corpore splendebit. Propter quam unitatem alibi dicebat: *Et nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo, Filius hominis, qui est in coelo* **(Joan. III)**.

Et descendentibus illis de monte, praecepit illis, ne cui quae vidissent narrarent, nisi cum Filius hominis a mortuis resurrexerit. Futuri regni praemeditatio, et gloria triumphantis demonstrata fuerat in monte. Non vult ergo hoc in populis praedicari, ne et incredibile esset pro rei magnitudine, et post tantam gloriam apud animos sequens crux scandalum faceret.

Et interrogabant eum dicentes: Quid ergo dicunt Pharisaei et Scribae quia Eliam oporteat venire primum. Traditio Pharisaeorum est, juxta Malachiam prophetam, qui est novissimus in duodecim, quod Elias veniat ante adventum Salvatoris, et reducat cor patrum ad filios, et filiorum ad patres, et restituat omnia in antiquum statum. Aestimant ergo

discipuli transformationem gloriae hanc esse, quam in monte viderant, et dicunt: Si jam venisti in gloria, quomodo praecursor tuus non apparet? Maxime quia Eliam viderant recessisse. Quando autem adjiciunt scribae, et dicunt: *quia Eliam oporteat primum venire,* primum dicendo ostendunt, quod nisi Elias venerit, non sit secundus Salvatoris adventus.

Qui respondens ait illis: Elias cum venerit, primo restituet omnia. Omnia restituet, utique illa quae propheta praefatus ostendit dicens: *Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis, et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres eorum* **(Malach. IV)**. Restituet et hoc quod morti debet, ac diu vivendo distulit. Quod etiam hic Dominus consequenter intimavit, cum protinus adjunxit:

Et quomodo scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur et contemnatur. Id est quomodo de Christi passione multifarie prophetae multa scripserunt, sic et Elias, cum venerit, multa passurus est, contemnendus ab impiis. Restituet ergo omnia, primo videlicet corda hominum illius aevi, instituendo ad credendum Christo, ac resistendum perfidiae Antichristi; deinde ipse suam animam propter martyrium fidei Christi ponendo. De quo in Apocalypsi plenius mystico sermone narratur.

Sed dico vobis, quia et Elias venit, et fecerunt illi quaecunque voluerunt, sicut scriptum est de eo. Ipse qui venturus est in secundo Salvatoris adventu juxta corporis fidem, nunc per Joannem venit in virtute et spiritu. *Fecerunt ei quaecunque voluerunt,* hoc est spreverunt, et decollaverunt eum.

Et veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, et scribas conquirentes cum illis. Et confestim omnis populus videns eum stupefactus est, et expaverunt. Et accurrentes salutabant eum. Notanda in omnibus locis distantia mentis scribarum et turbae. Erat enim cum discipulis turba, erant et scribae; sed, adveniente Domino, mox omnis turba stupefacta expavit, eumque salutans accurrit. Scribae nihil devotionis, fidei, humilitatis et reverentiae, ei exhibuisse narrantur. Quid autem cum discipulis Domini turbae sive scribae conquirerent, evangelista non dicit. Potest vero (ni fallor) apte intelligi de hoc quaestionem fuisse motam, quare ipsi cum essent discipuli Salvatoris, salvare daemoniacum, qui in medio erat positus, non possent. Quod ex sequentibus Evangelii verbis potest conjici, dum dicitur:

Et interrogavit eos: Quid inter vos conquiritis? Et respondens unus de turba dixit: Magister, attuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum; qui ubicunque eum apprehenderit, allidit eum, et spumat, et stridet dentibus, et arescit. Et dixi discipulis tuis ut ejicerent illum, et non potuerunt. Notandum autem quod semper loca rebus congruunt. In monte Dominus orat, transformatur, discipulis arcana suae majestatis aperit. In inferiora descendens turbae occursu excipitur, miserorum fletu pulsatur. Sursum discipulis mysteria regni reserat, deorsum turbis peccata infidelitatis exprobrat. Sursum Patris vocem iis qui sequi se poterant pandit; deorsum spiritus malos ab his qui vexabantur expellit. Qui etiam nunc pro qualitate meritorum aliis ascendere, aliis vero non desistit descendere. Nam carnales adhuc et incipientes, quasi ima petens confortat, docet, castigat. Perfectos autem quorum conversatio in coelis est,

sublimius extollendo glorificat, liberius de aeternis instruit, et saepe quae a turbis ne audiri quidem valeant docet. Daemoniacum autem hunc, quem descendens de monte Dominus sanavit, Marcus quidem surdum mutumque, Matthaeus vero lunaticum fuisse commemorat. Significat autem eos de quibus scriptum est: *Stultus ut luna mutatur.* Qui nunquam in eodem statu permanentes, nunc ad haec, nunc ad illa vitia mutati, crescunt atque decrescunt. Qui muti sunt, non confitendo fidem: surdi, nec ipsum aliquatenus veritatis audiendo sermonem. Spumant autem cum stultitia tabescunt. Stultorum namque et languentium atque hebetum est spumas salivarum ex ore dimittere. Strident dentibus, cum iracundiae furore flammescunt. Arescunt, cum otio torpente languescunt, et, nulla virtutis industria confortati, enerviter vivunt. Quod autem ait: *Et dixi discipulis tuis ut ejicerent illum, et non potuerunt,* latenter apostolos accusat, cum impossibilitas curandi interdum non ad imbecillitatem curantium, sed ad eorum qui curandi sunt fidem referatur, dicente Domino: *Fiat tibi secundum fidem tuam* **(Matth. II)**.

Qui respondens eis dixit: O generatio incredula, quandiu apud vos ero, quandiu vos patiar? Non quod taedio superatus sit, mansuetus ac mitis, qui non aperuit sicut agnus coram tondente os suum, nec in verba furoris erupit, sed quo in similitudinem medici, si aegrotum videat contra sua praecepta se gerere, dicat: Usquequo accedam ad domum tuam? quousque artis meae perdam industriam, me aliquid jubente et te aliud perpetrante? In tantum autem non est iratus homini sed vitio, et per unum hominem Judaeos arguit infidelitatis, ut statim intulerit:

Afferte illum ad me. Et attulerunt eum. Et cum vidisset illum, statim spiritus conturbavit eum, et elisus in terram volutabatur spumans. Allatum Domino puerum spiritus conturbat et elidit, quia saepe dum converti ad Dominum post peccata conamur, majoribus novisque antiqui hostis pulsamur insidiis. Quod ob id utique callidus facit adversarius, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suae vindicet injuriam. Hinc est enim (ut de specie transeamus ad genus) quod Ecclesiae sanctae primordiis tot gravissima inferebat certamina persecutionum, quod suo regno dolebat subito animarum illata fuisse dispendia.

Et interrogavit patrem ejus: Quantum temporis est, ex quo hoc ei accidit. At ille ait: Ab infantia. Et frequenter eum et in ignem, et in aquas misit, ut eum perderet. Erubescat Julianus, qui dicere audet omnes homines absque ulla peccati contagione nasci in carne, tamque innocentes per omnia quam fuit Adam quando creatus est. Quid enim habuit iste puer, ut ab infantia daemonio vexaretur acerbissimo, si non ullo originalis peccati vinculo tenebatur, quem constat nullum adhuc proprium potuisse habere peccatum? Confiteatur Catholicus, quia nemo immunis a noxa primae praevaricationis nascitur, et invocet gratiam Dei, qua liberetur de corpore mortis per Jesum Christum Dominum nostrum. Intelligat scriba doctus in regno coelorum, in hoc daemoniaco a Domino curato salvationem omnium fidelium esse designatam, qui originalis culpae reatu astricti veniunt in mundum, nec nisi unius Redemptoris Jesu Christi fide sunt et gratia salvandi. Quod autem dictum est: *Et frequenter eum et in ignem et in aquas misit,* maxima humanae vecordiae facinora designat. Ignis namque ardor ad fervorem iracundiae

referendus est. Aqua ad voluptates carnis, quae dissolvere mentem per delicias solent. Vel certe in ignem fertur daemoniacus, quo adulterantium corda succensa sunt, et in aquas quae solent extinguere charitatem.

Sed si quid potest, adjuva nos, misertus nostri. Jesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia credenti. Aptum Dominus responsum reddit petenti. Ipse enim ait: *Si quid potes, adjuva nos.* Et Dominus: Si potes, inquit, credere, possum vos misertus adjuvare, quia fides non ficta omnia quae salubriter petit, impetrare meretur. Cui contra leprosus qui fideliter clamabat: *Domine, si vis, potes me mundare* **(Luc. V)**, congruum suae fidei accepit responsum: *Volo, mundare* **(Ibid.)**.

Et continuo exclamans pater pueri cum lacrymis aiebat: Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam. Nemo repente fit summus: sed in bona conversatione a minimis quisque inchoat, ut ad magna perveniat. Alia namque sunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Si enim et ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur: iste interrogatus an crederet, non responderet, *Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.* Si enim credebat, cur incredulitatem dicebat? Si vero incredulitatem habere se noverat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiae meritorum suorum gradibus fides crescit: uno eodemque tempore is qui necdum perfecte crediderat, simul et credebat, et incredulus erat.

Et cum videret Jesus concurrentem turbam, commitatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde et mute spiritus, ego tibi praecipio, exi ab eo, et amplius ne introeas in

eum. Comminatio Domini, divini est virtus imperii. Non autem puero qui vim patiebatur, sed daemoni qui inferebat comminatus est. Quia qui peccantem emendare desiderat, vitium utique increpando et exsecrando debet exterminare, sed hominem amando refovere. Bene autem Dominus qui spiritum immundum pellit ab homine, simul ne amplius in eum ingrediatur imperat. Quia ille veraciter a daemoniaca dominatione liberatur, qui ad peccata a quibus semel poenitendo mundatus est, vitat male vivendo reverti.

Et exclamans et multum discerpens eum, exiit ab eo. Exiturus ab homine spiritus immundus discerpit eum, ac furenti clamore terruit intuentes. Quia plerumque diabolus dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat quam prius excitaverat, quando hoc quietus possidebat.

Et factus est sicut mortuus; ita ut multi dicerent, quia mortuus est. Jesus autem tenens manum ejus, elevavit illum et surrexit. Quem hostis impius jam fugere compulsus stravit, ac mortuo similem reddidit, hunc pius Salvator miti suae dexterae tactus levavit. Qui sicut verum se esse Deum potentia salvandi docuit, ita etiam veram se habuisse carnis naturam more tactus humani declaravit. Negat namque Manichaeus insanus veraciter eum carne indutum fuisse: sed ipse cum tot languentes suo tactu erexit, mundavit, illuminavit, haeresim illius et antequam nata esset damnavit.

Et cum introisset in domum, discipuli ejus secreto interrogabant eum: Quare nos non potuimus ejicere eum? Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione et jejunio. Dum docet apostolos quomodo daemon nequissimus debeat expelli, omnes instituit ad vitam, ut scilicet noverimus

gravissima quaeque vel immundorum spirituum vel hominum tentamenta, jejuniis et orationibus esse superanda. Iram quoque Domini cum in ultionem nostrorum scelerum fuerit accensa, hoc remedio singulari posse placari. Jejunium autem generale est non solum ab escis, sed et a cunctis illecebris abstinere carnalibus, imo ab omnibus vitiorum se continere passionibus. Sic et oratio generalis non in verbis solum est, quibus divinam clementiam invocamus, verum etiam in omnibus quae in obsequium nostri conditoris fidei devotione gerimus, teste apostolo qui ait: *Semper gaudentes, sine intermissione orate* **(I Thess. V)**. Quomodo enim quis omnibus horis atque momentis sine intermissione Deum potest invocare sermonibus? Sed tunc sine intermissione oramus, cum ea solum opera gerimus quae nos pietati nostri commendent auctoris. Quo nimirum jejunio, et qua oratione, juvante Domino, cunctas antiqui hostis debellabimus ac propulsabimus insidias.

CAPUT IX.

Et inde profecti praetergrediebantur Galilaeam, nec volebat quemquam scire. Docebat autem discipulos suos, et dicebat illis: Quoniam Filius hominis tradetur in manus hominum et occident eum. Et occisus tertia die resurget. Semper prosperis miscet tristia, ut cum repente venerint, non terreant apostolos, sed a praemeditatis ferantur animis. Si enim contristat eos quod occidendus est, debet laetificare quod die tertio resurrecturus est.

At ignorabant verbum istud, et timebant interrogare eum. Haec ignoratio discipulorum, non tam de tarditate ingenii eorum quam de amore nascitur Salvatoris, qui carnales adhuc et mysterii crucis ignari, quem Deum verum cognoverant, moriturum credere nequibant. Et quia per figuras eum saepe loquentem audire solebant, horrentes eventum mortis ejus, etiam in eis quae de sua traditione et passione aperte loquebatur, figurate aliud significari volebant.

Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi essent, interrogabat eos. Quid in via tractabatis? At illi tacebant. Si quidem inter se in via disputaverant quis esset illorum major. Inde orta videtur disputatio discipulorum de primatu, quia viderant Petrum, Jacobum et Joannem seorsum ductos in montem, secretumque eis ibi aliquod esse creditum. Sed et Petro superius juxta quod Matthaeus narrat, claves regni coelorum promissas, Ecclesiamque Domini super petram fidei a qua ipse nomen acceperat, aedificandam esse. Querebantur ergo vel ipsos tres caeteris, vel omnibus apostolis Petrum esse praelatum.

Et residens vocavit duodecim, et ait illis: Si quis vult primus esse inter vos, erit omnium novissimus et omnium minister. Et accipiens puerum statuit eum in medio eorum. Quem complexus esset, ait illis: Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit. Videns cogitationes discipulorum Dominus curat desiderium gloriae, humilitatis contentione sanare, primatumque non esse quaerendum: et prius simplici humilitatis commonet imperio, et mox puerilis innocentiae docet exemplo. Quod enim ait: Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit; vel

simpliciter pauperes Christi, ab his qui velint esse majores, pro ejus ostendit honore recipiendos, vel certe malitia parvulos ipsos esse suadet, ut instar aetatis parvulae simplicitatem sine arrogantia, charitatem sine invidia, devotionem sine iracundia conservent. Quod autem complectitur puerum, significat humiles suo dignos esse complexu ac dilectione, talesque cum impleverint quod praecepit: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* **(Matth. XI)**, jure posse gloriari ac dicere: *Laeva ejus sub capite meo, et dextera ejus amplexabitur me* **(Cant. II)**. Bene autem cum dixisset, Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit, addidit: in nomine meo, ut videlicet formam virtutis, quam natura duce puer observat, ipsi pro nomine Christi, juvante rationis industria, sequantur. Sed quia se in pueris recipi docebat, videlicet quasi caput in membris suis, ne putaretur hoc esse solum quod videbatur, adjunxit atque ait:

Et quicunque me susceperit, non me suscipit, sed eum qui me misit. Talem se utique ac tantum credi volens qualis et quantus est Pater. Usque adeo enim, inquit, nihil distat inter me et eum, ut qui me receperit, recipiat et eum qui misit me.

Respondit illi Joannes dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem daemonia, qui non sequitur nos, et prohibuimus eum. Joannes praecipua devotione Dominum amans, ideoque redamari dignus, excludendum beneficio putavit eum qui non utatur officio, sed docetur neminem a bono quod ex parte habet arcendum, sed ad hoc potius, quod nondum habet, esse provocandum. Nam sequitur: *Jesus autem ait: Nolite prohibere eum; nemo est enim qui faciat virtutem in nomine meo, et possit cito male loqui de me. Qui enim non est adversum vos, pro vobis*

est. Hac doctus sententia dicit Apostolus: *Sed sive occasione, sive veritate Christus annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et gaudebo* **(Philip. I)**. Sed licet ille gaudeat, etiam de his qui Christum annuntiant non sincere, et tales aliquando in nomine Christi signa facientes ob aliorum salutem censeantur non esse prohibendi; non tamen ipsis per talia signa, secura sua conscientia redditur, quin potius in illa die cum dixerint: *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo daemonia ejecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus* **(Matth. VII)**? Responsum accipient: *Quia nunquam novi vos; discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem* **(Ibid.)**. Itaque in haereticis ac malis catholicis non sacramenta communia, in quibus nobiscum sunt, et adversum nos non sunt, sed divisiones pacis veritati contrarias, qua adversum nos sunt, et Dominum non sequuntur nobiscum, detestari et prohibere debemus.

Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquae frigidae in nomine meo, quia christi estis, amen dico vobis, non perdet mercedem suam **(Psal. CXL)**. Legimus in propheta David: Ad excusandas excusationes in peccatis, quod multi peccatorum suorum quasi justas praetendebant occasiones, ut quod voluntate delinquunt, videantur necessitate peccare. Dominus scrutator cordis et renum, qui futuras cogitationes in singulis contuetur, dixerat: *Quisquis unum parvulum receperit in nomine meo, me recipit.* Poterat aliquis causari et dicere: Paupertate prohibeor, tenuitas me retinet, ut hospitalis esse non possim. Et hanc excusationem levissimo praecepto diluit, ut calicem aquae, et hunc frigidae, juxta Matthaeum, toto animo porrigamus. Frigidae, inquit, aquae, non calidae, ne et in calida paupertatis et penuriae lignorum occasio

quaerereretur. Tale quid et Apostolus ad Galatas praecipit, *Communicetis qui catechizatur ei qui se catechizat, in omnibus bonis* **(Gal. VI)**. Et discipulos ad magistrorum refrigeria cohortatur. Et quia poterat quilibet obtendere paupertatem, et praeceptum eludere, priusquam illud proponat, imminentem solvit quaestionem dicens: *Nolite errare; Deus non irridetur. Quae enim seminaverit homo, haec et metet* **(Ibid.)**.

Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis credentibus in me, bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus, et in mare mitteretur. Quanquam haec generalis possit esse sententia adversum omnes qui aliquem scandalizant, tamen juxta consequentiam sermonis, etiam contra apostolos dictum intelligi potest, qui inter se disputantes, quis esset illorum major, videbantur invicem de dignitate contendere. Et si in hoc vitio permansissent, poterant eos quos ad fidem vocabant, per suum scandalum perdere, dum Apostolos viderent inter se de honore pugnare. Quod autem dixit: *Bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus,* secundum ritum provinciae loquitur, quo majorum criminum apud veteres Judaeos poena fuerit, ut in profundum ligato saxo demergerentur. Et revera melius est innoxium, poena quamvis atrocissima temporali, tamen vitam finire corpoream, quam laedendo fratrem, mortem animae mereri perpetuam. Recte autem qui scandalizari potest, pusillus appellatur. Qui enim magnus est, quaecunque viderit, quaecunque passus fuerit, non declinat a fide. Qui autem pusillus est animo et parvus, occasiones quaerit quomodo scandalizetur. Propterea denique oportet nos maxime iis consulere, qui parvi sunt in fide, ne occasione nostri

offendantur, et recedant a fide, ac decidant a salute. Notandum sane, quod in nostro bono opere, aliquando cavendum est scandalum proximi: aliquando vero pro nihilo contemnendum. In quantum enim sine peccato possumus vitare proximorum scandalum, debemus. Si autem de veritate scandalum oritur, utilius permittitur scandalum nasci, quam veritas relinquatur. Item per molam asinariam, saecularis vitae circuitus ac labor exprimitur, et per profundum maris, extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, vel verbo caeteros destruit, vel exemplo; melius profecto erat ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quam sacra officia in culpa caeteris imitabilem demonstrarent. Quia nimirum si solus caderet, utcunque hunc tolerabilior inferni poena cruciaret.

Et si scandalizaverit te manus tua, abscinde illam. Bonum est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inexstinguibilem. Quia supra docuerat, ne scandalizemus eos qui credunt in eum, nunc consequenter admonet quantum cavere debeamus eos qui scandalizare nos, id est, verbo vel exemplo suo ad ruinam peccati propellere certant. Manum quippe nostram appellat necessarium amicum, cujus opere atque auxilio quotidiano opus habemus. Sed talis si nos laedere in causa animae voluerit, excludendus est a nostra societate, ne si cum perdito in hac vita partem habere voluerimus, simul in futura cum illo pereamus. Quod aut subditur:

Ubi vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguetur. In verme putredinem gehennae, sicut in igne ardorem designat, sive vermis dicit seram scelerum poenitudinem, quae nunquam in tormentis conscientiam afflictorum mordere

cessabit: ut ignis sit poena extrinsecus saeviens, vermis dolor interius accusans.

Et si pes tuus scandalizat te, amputa illum. Bonum est tibi claudum introire in vitam aeternam, quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inexstinguibilis, etc. In pede sicut et in manu charos, inemendabiles docet alienandos a nobis, ne per immunditiam eorum quos castigare nequimus, et ipsi polluti pereamus. Sed manus propter opus necessarium nobis, pes sunt dicti tales propter ministerium discursusque in nostris usibus accommodos.

Quod si oculus tuus scandalizat te, ejice eum. Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. In oculo quoque propter scandalum eruendo, iidem nostri carnaliter amici, spiritaliter vero adversarii designantur. Sed cum nos eorum consultu ac provisione opus habemus, illi vero consilio nos pravo decipere, atque in iter erroris deflectere quaerunt, penitus nobis eorum omittenda est societas. Scandalum quippe sermo Graecus est, quod nos offendiculum, vel ruinam et impacti pedis dicere possumus. Quidam, scandalum Graece, Latine scrupulum dicunt. Ille ergo scandalizat fratrem, qui ei dicto factove minus recto occasionem ruinae dederit. Potest et simpliciter dici: Si quis ita necessarius nobis esse videtur, ut manus, pes, et oculus, utilis videlicet atque sollicitus et acutus ad perspiciendum, scandalum autem nobis facit, et per dissonantiam morum nos trahit in gehennam, ne sic quidem temporalibus ejus commodis cum periculo animarum nostrarum uti ac refoveri debemus. Quia vero Dominus tertio mentionem vermis et ignis fecit aeterni, restat dicere quomodo

fetorem vermis, et ignis valeamus evitare tormentum. Sequitur:

Omnis enim igne satietur, et omnis victima sale salietur. Fetor quippe vermium de corruptione solet nasci carnis et sanguinis. Ideoque caro recens sale conditur, ut exsiccato humore sanguineo vermescere nequeant. Caro ergo et sanguis vermes creant, quia delectatio carnalis, cui condimentum continentiae non resistit, poenam luxuriosis generat aeternam. Cujus fetorem quisquis vitare desiderat, et corpus sale continentiae, et mentem studeat condimento sapientiae ab erroris et vitiorum labe constringere. Mire autem dictum est: *Omnis enim igne salietur.* Quod enim sale salitur, vermis putredinem arcet. Quod vero igne salitur, id est, ignibus sale aspersis conditur, non solum omnem vermium contagionem longe abigit, sed ipsam quoque quae ita salitur carnem consumit. Quod in hostiis quae in altari cremabantur, fieri solere divinae legis scita declarant, ubi in omni victima et sacrificio sal offerri praeceptum est. Sal ergo dulcedinem sapientiae, ignis Spiritus sancti gratiam designat. *Et omnis igne salietur,* quia omnis electus, sapientia debet spiritali a corruptione concupiscentiae carnalis expurgari, ut victima divinis altaribus apta possit effici. Unde bene, cum dixisset, *Omnis enim igne salietur,* addidit: *Et omnis victima sale salietur.* Ille etenim veraciter victima Domini existit qui suum corpus et animam a vitiis emundando per amorem sancti Spiritus Deo consecrat. Nec solum victima talis sale aspergitur, sed et igni consumitur, quando non peccati tantum contagio pellitur, sed ab electorum mente ipsa etiam vitae praesentis quae in carne est delectatio, tollitur, et futurae magis vitae conversatio intenta mente suspiratur. An non

hostia sacro igne salita erat qui dicebat: *Nostra autem conversatio in coelis est* **(Phil. III)**. Unde etiam *Salvatorem exspectamus Dominum Jesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae* **(Ibid.)**. Qui enim spe certissima futurae immortalitatis quasi jam reformatum in similitudinem dominicae resurrectionis, corpus suae fragilitatis intuebantur, quasi sacrata igne spiritali Deo victima etiam in praesenti vivebant, juxta illud ejusdem apostoli: *Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* **(Rom. XV)**. Possumus et ita recte intelligere quod dictum est: *Omnis enim igne salietur. Et omnis victima sale salietur* **(Marc. IX)**, quod altare sit Dei cor electorum, hostiae vero sacrificia in hoc altari offerenda, bona sint opera fidelium: In omnibus autem sacrificiis sal debeat offerri, quia nullum est opus bonum quod non sal sapientiae ab omni corruptione vanae laudis, caeterisque pravis sive superfluis cogitationibus expurget. Nam cura continentiae a carnalibus castigat illecebris. Ignis autem qui sacrificia in altari consumit, ille est utique de quo Joannes ait: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni* **(Ibid. III)**; per quem nostra bona opera, ut vel inchoari vel perfici valeant, juvantur, vel certe ignis tribulationis quo patientia fidelium ut perfectum opus habere possint exercietur. *Omnis ergo igne salietur, et victima sale salietur* **(Ibid. IX)**, quia omnis fidelis qui aeterni vermem tormenti cavere vult, igne vel gratiae spiritalis, vel incurrentium deforis tribulationum debet castigari, ut dignum Deo sacrificium fieri possit. Respicit hic locus ad superiora, ubi membra scandalizantia evelli praecepta sunt: quia et hoc igni saliri est, id est,

tentationibus exerceri, proximos nobis ac dilectos, ob Christi amorem negare.

Bonum sal. Quod si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis? Bonum est Dei verbum audire frequentius, sale sapientiae spiritalis cordis arcana condire, imo ipsum cum apostolis sal terrae fieri, id est, eorum quoque qui adhuc terrena sapiunt, imbuendis mentibus sufficere. At si quis semel condimento veritatis refectus, ad apostasiam redierit, quo alio doctore corrigitur, qui eam quam ipse gustavit sapientiae dulcedinem, vel adversus saeculi perterritus, vel allectus prosperis respuit? Cui apte congruit illud viri sapientis: *Quis medebitur incantatori a serpente percusso?* Hac sane sententia specialiter Judae Scariothis socios ipsumque designari non immerito credetur qui philargyria corruptus et gradum apostolatus perdere, et Dominum tradere non dubitavit. Verum quia sunt nonnulli, quos dum major scientia erigit, a caeterorum societate disjungit, et quasi quo plus sapiunt, eo longius a concordiae virtute desipiscunt, recte subjungitur:

Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos. Per sal quippe verbi sapientia designatur. Qui ergo loqui sapienter nititur, magnopere metuat ne ejus eloquio audientium unitas confundatur. Sal quippe sine pace non virtutis est donum, sed damnationis augmentum. Quo enim quisque melius sapit, eo deterius delinquit. Et ideo inexcusabiliter merebitur supplicium, qui prudenter, si voluisset, potuit vitare peccatum.

CAPUT X.

Et inde exsurgens venit in fines Judaeae ultra Jordanem. Hucusque Marcus evangelista ea narravit de Domino quae in Galilaea fecit et docuit. Hic incipit ea narrare quae in Judaea fecit et docuit, sive passus est. Et primo quidem trans Jordanem ad orientem, deinde etiam cis Jordanem, quando venit Jericho, Bethaniam et Hierosolymam. Nam cum omnis Judaeorum provincia generaliter ad distinctionem aliarum gentium Judaea dicta sit, specialius tamen meridiana ejus plaga appellatur Judaea, ad distinctionem Samariae, Galilaeae, Decapolis, et caeterarum in eadem provincia regionum.

Et conveniunt iterum turbae ad eum, et sicut consueverat iterum docebat illos. Et accedentes Pharisaei interrogabant eum si licet viro uxorem dimittere, tentantes eum. Et hic notanda mentium distantia in turbis et Pharisaeis. Hae conveniunt, ut doceantur, et sui sanentur infirmi, sicut evangelista Matthaeus aperte commemorat. Illi accedunt, ut Salvatorem ac doctorem veritatis tentandae decipiant. Neque hoc mirandum. Nam hos devotio pietatis, illos stimulus adduxit livoris. Interrogant ergo, utrum liceat homini dimittere uxorem suam qualibet causa, ut quasi cornuto eum teneant syllogismo, et quodcunque responderit captioni pateat. Si dixerit dimittendam esse uxorem qualibet ex causa, et ducendas alias, pudicitiae praedicator sibi docere contraria videbitur. Sin autem responderit non omnem ob causam debere dimitti, quasi sacrilegii reus tenebitur, et adversus doctrinam Moysi ac per Moysen Dei facere. Igitur Dominus

sic responsionem temperat ut decipulam transeat, Scripturam sanctam adducens in testimonium, et naturalem legem primamque Dei sententiam secundo opponens, quae non voluntate Dei, sed peccantium necessitate concessa est.

Quid, inquit, *vobis praecepit Moyses? Qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudii scribere et dimittere. Quibus respondens Jesus ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis,* etc. Quod dicit istiusmodi est. Nunquid potest Deus sibi esse contrarius, ut aliud ante jusserit, et sententiam suam novo frangat imperio? Non ita sentiendum est. Sed Moyses cum videret propter desiderium secundarum conjugum, quae vel ditiores vel juniores vel pulchriores essent, primas uxores interfici, aut malam vitam ducere, maluit indulgere discordiam, quam odia, et homicidia perseverare ac perpetrari. Simulque considera quod non dixit, propter duritiam cordis vestri permisit vobis Deus, sed Moyses; ut juxta Apostolum, consilium sit hominis, non imperium Dei.

Ab initio autem creaturae masculum et feminam fecit eos Deus. Hoc in exordio Geneseos scriptum est. Dicendo autem masculum et feminam, ostendit secunda vitanda conjugia. Non enim ait masculum et feminas, quod ex priore repudio quaerebatur, sed masculum et feminam, ut unius conjugis consortio necterentur.

Propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit ad uxorem suam. Similiter ait, *Adhaerebit ad uxorem suam,* non ad uxores.

Et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Praemium est nuptiarum e duabus unam carnem fieri. Castitas juncta spiritui unius efficitur spiritus.

Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Quae Deus conjunxit, unam faciendo carnem viri et feminae, haec homo non potest separare, nisi forsitan solus Deus. Homo separat, quando propter desiderium secundae uxoris primam dimittit. Deus separat qui et conjunxerat, quando ex consensu propter servitutem Dei, eo quod tempus in arcto sit, sic habemus uxores quasi non habentes.

Et in domo iterum discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. Et dixit illis: Quicunque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum et alii nupserit, moechatur. In Matthaeo scriptum plenius est: *Quicunque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur* **(Matth. V)**. Una ergo solummodo causa est carnalis, fornicatio: una spiritalis, timor Dei, ut uxor dimittatur, sicut multi religionis causa fecisse leguntur. Nulla autem causa est Dei lege perscripta, ut vivente ea quae relicta est, alia ducatur.

Et offerebant illi parvulos ut tangeret illos. Discipuli autem comminabantur offerentibus. Non quod nollent eis Salvatoris et voce et manu benedici, sed quod necdum habentes plenissimam fidem, putarent eum in similitudinem hominum, offerentium importunitate lassari.

Quos cum videret Jesus, indigne tulit, et ait illis. Sinite parvulos venire ad me, et ne prohibueritis eos, talium est enim

regnum Dei. Significanter dixit, talium est, non istorum, ut ostenderet non aetatem regnare, sed mores; et his qui similem haberent innocentiam et simplicitatem, praemium repromitti. Apostolo quoque in eamdem sententiam congruente: *Fratres, nolite fieri pueri sensibus, sed malitia parvuli estote, sensu autem ut perfecti sitis*

Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud. Sicut puer non perseverat in iracundia, non laesus meminit, non videns pulchram mulierem delectatur, non aliud cogitat, aliud loquitur; sic et vos nisi talem habueritis innocentiam et animi puritatem, regnum coelorum non poteritis intrare. Aliter regnum Dei, id est, doctrinam Evangelii sicut parvuli accipere jubemur, quia quomodo parvulus in discendo non contradicit doctoribus, neque rationes et verba componit adversum eos resistens, sed fideliter suscipit quod docetur, et cum metu obtemperat et quiescit; ita et nos in obediendo simpliciter et sine ulla retractatione verbis Domini facere debemus.

Et complexans eos et imponens manus super illos benedicebat eos. Complexus benedicit parvulos, ut humiles spiritu sua benedictione, gratia et dilectione dignos esse significet.

Et cum egressus esset in viam, procurrens quidam genuflexo ante eum rogabat eum dicens, etc. Audierat credo iste quaesitor vitae aeternae a Domino, tantum eos qui parvulorum velint esse similes, dignos esse introitu regni coelestis, atque ideo curam gerens tractatus certioris possit sibi non per parabolas, sed aperte quibus operum meritis vitam aeternam consequi possit, exponi.

Jesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi unus Deus. Quia magistrum vocaverat bonum, et non Deum, vel Dei filium confessus fuerat, discit quamvis sanctum hominem, comparatione Dei non esse bonum, de quo dicitur: *Confitemini Domino quoniam bonus* **(Psal. CV)**. Unus autem Deus bonus, non Pater solus intelligendus est, sed et Filius qui dicit: *Ego sum pastor bonus* **(Joan. X)**; sed et Spiritus sanctus, quia *Pater de coelo dabit Spiritum bonum petentibus se* **(Luc. XI)**, id est, ipsa una et individua Trinitas, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, solus et unus Deus, bonus est. Non ergo Dominus se bonum negat, sed esse Deum significat; non magistrum bonum se esse negat, sed magistrum absque Deo nullum bonum esse testatur.

Haec est puerilis innocentiae castitas, quae nobis imitanda proponitur, si regnum Dei volumus intrare. Notandum sane, quod justitia legis suo tempore custodita, non solum bona terrae, verum etiam suis cultoribus vitam conferebat aeternam.

Et ille respondens ait: Magister, haec omnia observavi a juventute, etc. Non est putandus homo iste vel voto tentantis (ut quidam putavere) Dominum interrogasse, vel de sua esse vita mentitus, cum se legis mandata custodisse dicebat, sed simpliciter, ut vixerit esse confessus. Quia si mendacii aut simulationis noxa reus teneretur, nequaquam intuitus arcana cordis ejus, eum diligere diceretur Jesus. Diligit enim Dominus eos, qui mandata legis quamvis minora custodiunt, sed nihilominus quod in lege minus fuerat, iis qui perfecti esse desiderant, ostendit, quia non venit solvere Legem aut Prophetas, sed adimplere. Ad quam profecto adimpletionem pertinet quod hic consequenter adjungitur.

Vade, quaecunque habes vende, et da, etc. Quicunque perfectus esse voluerit, debet vendere quae habet, et non ex parte vendere sicut Ananias et Sapphira, sed totum vendere, et cum vendiderit dare omne pauperibus, et sic sibi praeparare thesaurum in regno coelorum. Nec hoc ad perfectionem sufficit, nisi post contemptas divitias Salvatorem sequatur, id est, relictis malis faciat bona. Facilius enim sacculus contemnitur quam voluntas. Multi divitias relinquentes, Dominum non sequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator ejus est, et per vestigia illius graditur. Qui enim dicit se in Christo credere, debet quomodo ille ambulavit et ipse ambulare.

Qui contristatus in verbo abiit moerens. Erat enim habens possessiones multas. Haec est tristitia, quae ducit ad mortem. Causaque tristitiae redditur, quod habuerit possessiones multas, id est, spinas nascentes et tribulos, quae sementem dominicam suffocaverunt.

Et circumspiciens Jesus ait discipulis suis: Quam difficile qui pecunias habent, in reg., etc. Claret quidem, quia qui hic multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vitae gaudia quaerere contemnunt: sed inter pecunias habere, et pecunias amare, multa distantia est. Multi enim habentes non amant, multi non habentes amant. Item alii et habent et amant. Alii nec habere, nec amare se divitias saeculi gaudent, quorum tutior status est, quia dicere cum Apostolo valent: *Nobis mundus crucifixus est, et nos mundo* **(Gal. V)**. Unde et Salomon non ait, qui habet, sed *qui amat divitias, fructus non capiet ex eis* **(Eccle. V)**. Et ipse Dominus obstupescentibus in verbis hujus sententiae discipulis exponendo subjunxit dicens:

Filioli, quam difficile est confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire. Ubi notandum quod non ait, quam impossibile, sed quam difficile est. Quod enim impossibile est, fieri omnino non potest. Quod difficile, cum labore potest. Potest etenim fieri, sed cum maximo labore, juvante Dei gratia, ut pecunias habentes, vel in pecuniis confidentes, exutis philargyriae retinaculis, januam intrent regni coelestis: *Facilius est camelum per foramen,* etc. **(Matth. XIX)**. Si facilius est camelum ingentibus membris enormem, angustum foramen acus penetrare, quam divitem intrare in regnum Dei, nullus ergo dives intrabit in regnum Dei. Et quomodo vel in Evangelio Matthaeus, Zacchaeus, et Joseph, vel in Veteri Testamento quam plurimi divites intraverunt in regnum Dei? Nisi forte, quia divitias vel pro nihilo habere, vel ex toto corde relinquere, Domino inspirante, didicerunt. Nunquid enim David in regni divitiis confidebat? qui et de semetipso canit: *Quoniam unicus et pauper sum ego* **(Psal. XXIV)**; et alios hortatur, *Divitiae si affluant, nolite cor apponere* **(Psal. LXI)**. Credo non ausus dicere, nolite suscipere. Nunquid Abraham Domino substantiam praetulisse credibile est, pro quo unicum ferire non dubitavit haeredem? Altiore autem sensu facilius est Christum pati pro dilectoribus saeculi quam dilectores saeculi ad Christum posse converti. Cameli enim nomine se intelligi voluit, qui sponte humilitatis infirmitatis nostrae onera sustulit. In quo enim manifestius intelligitur quam in ipso, quod scriptum est: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus* **(Eccli. III)**? Per acum autem punctiones significat, per punctiones dolores in passione susceptos. Foramen ergo acus dicit angustias passionis. Qua scissa nostrae quasi vestimenta naturae quodam modo resarcire, id est, recuperare dignatus est; quatenus post lapsum

melius reformati, gaudeamus ad testimonium Apostoli dicentis: *Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis* **(Gal. III)**.

Qui magis admirabantur dicentes ad semetipsos: Et quis potest salvus fieri? Quo pertinet ista responsio cum incomparabiliter major sit turba pauperum, quae divitibus perditis potuerit salvari, nisi quia intellexerunt cunctos qui divitias amant, etiam si adipisci nequeant, in divitum numero deputari?

Et intuens illos Jesus ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum. Omnia enim possibilia sunt apud Deum. Non ita accipiendum est, quod cupidi et superbi, qui nomine illius divitis significati sunt, in regnum coelorum sint intraturi cum suis cupiditatibus et superbia: sed possibile est Deo, ut per verbum ejus, sicut etiam factum esse et quotidie fieri videmus, a cupiditate temporalium ad charitatem aeternorum, et a perniciosa superbia ad humilitatem saluberrimam convertantur.

Coepit Petrus ei dicere: Ecce nos dimisimus omnia et secuti sumus te. Grandis fiducia, Petrus piscator erat, dives non fuerat, cibos manu et arte quaerebat, et tamen loquitur confidenter, *Dimisimus omnia.* Et quia non sufficit tantum dimittere, jungit quod perfectum est: *Et secuti sumus te.* Fecimus quod jussisti, quid ergo nobis dabis praemii?

Respondens Jesus ait: Amen dico vobis: Nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, et propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore

hoc, domos, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros, cum persecutionibus, et in saeculo futuro vitam aeternam. Quidam ex occasione hujuscemodi sententiae, Judaicam mille annorum fabulam post resurrectionem justorum dogmatizant, quando omnia quae propter Deum dimisimus, multiplici nobis sint foenore reddenda, insuper et vita aeterna donanda. Nec vident inepti, quod et si in caeteris digna sit repromissio, in uxoribus tamen juxta alios evangelistas centenis appareat turpitudo, praesertim cum Dominus et in resurrectione nubendum non esse testetur, et ea quae dimissa fuerint propter se, recipienda in hoc tempore cum persecutionibus asseveret. Quas utique persecutiones illi Chiliastae, sicut et caetera quoque contraria, mille annis suis omnimode abesse confirmant. Sensus ergo iste est: Qui propter Evangelium Christi carnalia reliquerit, spiritalia bona recipiet: quae comparatione et merito sui ita erunt, quasi parvo numero centenarius numerus comparetur. Quia nimirum a fratribus atque consortibus propositi sui, qui ei spiritali glutino colligantur, multo gratiorem etiam in hac vita recipiet charitatem. Lege Actus apostolorum, quod *multitudinis credentium erat cor unum, et anima una, et erant illis omnia communia, nullusque egens erat inter eos* **(Act. IV)**, qui sua pro Domino reliquerant. De quibus et Apostolus ait, *Tanquam nihil habentes, et omnia possidentes* **(II Cor. VI)**. Potest sane hoc quod ait, *Accipiet centies tantum nunc in tempore hoc, domos, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros cum persecutionibus* **(Marc. X)**, per significationem altius intelligi. Centenarius quippe numerus de laeva translatus in dexteram, licet eamdem in flexu digitorum videatur tenere figuram quam habuerat denarius in laeva, nimium tamen quantitatis magnitudine supercrescit. Quia videlicet omnes

qui propter regnum Dei temporalia spernunt, etiam in hac vita persecutionibus plenissima, ejusdem regni gaudium fide certa degustant, atque in exspectatione patriae coelestis (quae jure in dextera significatur) omnium pariter electorum sincerissima dilectione fruuntur. Verum quia multi virtutum studia non eadem qua incipiunt intentione pietatis consummant, sed vel accepto virtutum amore tepescunt, vel ex integro ad scelerum volutabra relabuntur, terribilis mox sententia subinfertur.

Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi. Vide enim Judam de apostolo in apostatam versum, et dicito, quod multi erunt primi novissimi; vide latronem in cruce factum confessorem, eodemque die quo pro suis crucifixus est peccatis, gratia fidei cum Christo in paradiso gaudentem, et dicito quod et novissimi erunt primi. Sed et quotidie videmus multos in laico habitu constitutos magnis vitae meritis excellere, et alios a prima aetate spiritali studio ferventes, ad extremum otio torpentes, flaccescere, atque inerti stultitia, quod spiritu coeperant, carne consummare.

Erant autem in via ascendentes Jerosolymam, et praecedebat illos Jesus, et stupebant, et sequentes timebant. Ideo Jerosolymam tendentes discipuli cum Domino, stupebant et timebant, quia meminerant sermonis ejus quo se passurum multa a summis sacerdotibus et scribis, et occidendum praedixerat esse, metuentes ne vel ipsi cum eo occiderentur, vel saltem ille cujus vita et magisterio gaudebant, inimicorum manibus occumberet.

Et assumens iterum duodecim, coepit illis dicere quae essent ei ventura. Quia ecce ascendimus Jerosolymam, et Filius

hominis tradetur principibus sacerdotum, et scribis, et damnabunt eum morte, et tradent eum gentibus, et illudent ei, et conspuent eum, et flagellabunt eum, et interficient eum, et tertia die resurget. Redemptor noster praevidens ex passione sua discipulorum animos perturbandos, eis longe ante et ejusdem passionis poenam, et resurrectionis suae gloriam praedicit, ut cum morientem (sicut praedictum esset) cernerent, etiam resurrecturum non dubitarent. Ubi paganorum quoque dementiam, qua ejus crucem deridere solent, apertissime confutat, cum proximae suae passionis et tempus quasi futurorum praescius ostendit, et locum mortis quasi intrepidus adiit.

Et accedunt ad eum Jacobus et Joannes filii Zebedaei dicentes: Magister, volumus ut quodcunque petierimus, facias nobis. At ille dixit eis: Quid vultis ut faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis ut unus ad dexteram tuam, et alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. Matthaeus scribit, haec matrem filiorum Zebedaei Dominum postulasse pro illis; sed Marcus ipsorum desiderium atque consilium volens aperire legentibus, tacet de interveniente matre, ipsos potius dicit postulare, quod ipsorum rogatu per matrem noverat esse postulatum. Denique Dominus secundum utrumque Evangelistam, non matri, sed ipsis respondit:

Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibo, aut baptismo quo ego baptizor baptizari? At illi dixerunt ei: Possumus. Nesciunt quid petant, qui sedem gloriae a Domino quam nondum merebantur inquirunt. Jam enim delectabat eos culmen honoris, sed prius viam habebant exercere laboris. Desiderabant regnare sublimiter cum Christo, sed prius erat pati humiliter pro Christo. Nomine enim calicis sive baptismi,

passionem designat martyrii, qua et ipsum, et illos decebat consummari. Unde et alibi de sua passione loquitur: *Baptismo autem habeo baptizari, et quomodo coarctor usque dum perficiatur* **(Luc. XII)**? Et eidem passioni appropians, orabat dicens: *Pater, si vis, transfer calicem istum a me* **(Marc. XIV)**.

Jesus autem ait eis: Calicem quidem quem ego bibo, bibetis; et baptismo quo ego baptizor baptizabimini. Quaeritur, quo modo calicem martyrii Zebedaei filii, Jacobus videlicet et Joannes biberint, aut quomodo baptismo Domini fuerint baptizati, cum Scriptura narret, Jacobum tantum apostolum ab Herode capite truncatum; Joannes autem propria morte vitam finierit. Sed si legamus ecclesiasticas historias, in quibus fertur quia et ipse propter martyrium sit missus in ferventis olei dolium, et inde ad suscipiendam coronam Christi athleta processerit, statimque exsilio relegatus in Pathmos insulam sit, videbimus martyrio animum non defuisse, et bibisse Joannem calicem confessionis, quem et tres pueri in camino ignis biberunt, licet persecutor non fuderit sanguinem. Quod autem subjungit:

Sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est, sic intelligendum est: *Regnum coelorum non est dantis, sed accipientis. Non est enim personarum acceptio apud Deum* **(Rom. II)**, sed quicunque talem se praebuerit, ut regno coelorum dignus sit, hic accipiet quod non personae, sed vitae paratum est. Si itaque tales estis qui consequamini regnum coelorum, quod Pater meus triumphantibus et victoribus praeparavit, vos quoque accipietis illud. Item, *non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.* Non est meum dare superbis, hoc enim

adhuc erant. Sed si vultis accipere illud, nolite esse quod estis. Aliis paratum est, et vos alii estote, et vobis paratum est. Quid est, alii estote? Prius humiliamini, qui jam vultis exaltari.

Et audientes decem coeperunt indignari de Jacobo et Joanne. Decem apostoli non indignantur matri filiorum Zebedaei, nec ad mulierem audaciam referum postulationis, sed ad filios, qui ignorantes mensuram suam, immodica cupiditate exarserunt. Quibus et Dominus dixerat: *Nescitis quid petatis.*

Jesus autem vocans eos, ait illis: Scitis quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis, et principes eorum potestatem habent ipsorum. Non ita autem in vobis, etc. Humilis magister et mitis, nec cupiditatis immodicae duos arguit postulantes, nec decem reliquos indignationis increpat et livoris, sed tale ponit exemplum, quo doceat eum majorem esse qui minor fuerit, et illum dominum fieri qui omnium servus sit. Frustra igitur aut illi immoderata quaesierunt, aut isti dolent super majorum desiderio, cum ad summitatem virtutum non potentia, sed humilitate veniatur. Denique sui proponit exemplum, ut si dicta parvi penderent, erubescerent ad opera. Et dicit:

Nam et Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, et daret animam suam redemptionem pro multis. Nota quod crebro diximus, eum qui ministraret, Filium hominis appellari, et dare animam suam redemptionem pro multis; quando formam servi accepit, ut pro mundo sanguinem funderet. Et non dixit, dare animam suam redemptionem pro omnibus, sed pro multis, id est, pro eis qui credere voluerunt.

Et veniunt Jericho, et proficiscente eo de Jericho, et discipulis ejus, et plurima multitudine, filius Timaei Bartimaeus caecus sedebat juxta viam mendicans. Qui cum audisset, quia Jesus Nazarenus est, coepit clamare, etc. Matthaeus hoc in loco duos juxta viam sedentes, et ad Dominum clamantes caecos dicit esse illuminatos. Lucas autem cum appropinquaret Jericho, pari ordine illuminatum ab eo caecum esse perhibet. Ubi nemo sapiens autumet Evangelistas sibimet contraria scribere, sed alium scribere plenius quod alter omisit. Quod vero Matthaeo referente, quia Dominus duos illuminaverit caecos, Marcus unum maluit ponere illuminatum, cui tamen alterum adfuisse non negat, intelligendum est unum eorum fuisse notissimum. Quod ex hoc etiam satis apparet, quod et nomen ejus et patris ejus Marcus commemoravit, quod in tot superius sanatis a Domino non facile occurrit, nisi cum Jairum archisynagogum etiam nomine expressit, cujus filiam resuscitavit Jesus. In quo etiam magis iste sensus apparet, quia et ille archisynagogus utique in loco illo nobilis fuit. Procul dubio itaque Bartimaeus iste Timaei filius, ex aliqua magna felicitate dejectus, notissimae et famosissimae miseriae fuit, qui non solum caecus, verum etiam mendicus sedebat. Hinc est ergo, quod ipsum solum voluit commemorare Marcus, cujus illuminatio tam claram famam huic miraculo comparavit, quam erat illius nota calamitas. Caeci ergo quos Dominus ad se clamantes illuminavit, homines sunt verae lucis (quae Christus est) inscii, sed ipso donante ad cognoscendam confitendamque suam caecitatem ac petendam veritatis lucem compuncti. Jericho autem quae interpretari dicitur luna, defectum nostrae mutabilitatis ac mortalitatis significat. Quod ex illa maxime Evangelii parabola claruit, ubi homo descendens a Jerusalem in Jericho

incidit in latrones, et vulneratus ab eis ac despoliatus, per piam Samaritani industriam ad salutem revocatus est, quia nimirum genus humanum a visione summae pacis, in desideria saeculi hujus labe mortifera decidens, per Dominum Salvatorem ad vitam quam errando perdiderat, reducitur. Appropinquans ergo Dominus Jericho, caeco lumen reddidit, quia veniens in carnem et passioni appropinquans multos ad fidem et confessionem divinae cognitionis adduxit. Non enim primis incarnationis suae temporibus, sed paucis antequam pateretur annis, id est, postquam triginta esse coeperat annorum, ministerium verbi mundo quo illuminaretur exhibuit. Sed et de Jericho proficiscens, caecos illuminavit: quia resurgens a mortuis atque ascendens in coelum, misit Spiritum sanctum apostolis, eosque ad illustrationem omnium populorum dispersit in mundum. Quod autem appropinquans Jericho unum illuminavit, et proficiscens de Jericho duos, hoc intimavit typice, quod ante passionem suam uni tantum populo Judaeorum praedicavit, post resurrectionem vero atque ascensionem suam manifestius per apostolos et Judaeis et gentibus, et aeternae divinitatis et assumptae a se humanitatis arcana patefecit. Quod vero Marcus unum illuminatum scribit, ad gentium salutem specialiter respicit, qui omnimodis a luce veritatis extorres fuerant. Et ideo quantum famosa infidelitatis eorum erat caecitas, tantum famosa facta est illuminantis eos gratia Salvatoris. Et bene Marcus, qui in gentibus scribebat Evangelium, unum dicit illuminatum, ut eorum quos instituebat ad fidem salvationi figura congrueret. Matthaeus vero qui credentibus ex Hebraeis suum scribebat Evangelium, quod in gentium quoque notitiam erat perventurum, recte duos dicit illuminatos, ut ad utrumque populum unam eamdemque fidei

gratiam pertinere doceret. Quod etiam in sequenti lectione de asino, in quo Dominus sedere dignatus est, eadem Evangelica servare Scriptura curavit. Matthaeus namque qui fidelibus ex Judaeis evangelizabat, asinam simul et pullum adductos Domino refert. Porro caeteri tres Evangelistae qui congregatae de nationibus Ecclesiae scripserunt, asini solummodo ad Dominum adducti faciunt mentionem, de matre omnino reticent. Quia illi simpliciter fidem gentium figurant; iste autem natum ex fideli synagoga fidelem gentium populum proximo ordine suae narrationis intimare curavit. Proficiscente ergo Domino et discipulis ejus et plurima multitudine de Jericho, caecus sedebat juxta viam mendicans; quia ascendente ad coelos Domino, et multis fidelium sequentibus, imo cunctis ab initio mundi electis, una cum illo januam regni coelestis ingredientibus, mox gentium populus diu perfidia caecus, audito Salvatoris adventu coepit et ipse suae salutis atque illuminationis spem habere. De quo bene dicitur, quia *sedebat juxta viam mendicans*. Mendicat enim juxta viam sedens, qui necdum iter veritatis ingrediens, necdum cognoscens, sedula intentione atque inquisitione desiderii salutaris ad hoc pervenire contendit, et qui sit verus religionis cultus investigare persistit. Quod in historia Cornelii centurionis praecipue declaratum est, qui Deum quem colebat crebris precibus ut sese illuminare dignaretur, orabat. Quid est autem transeundo audire, stando lumen restituere, nisi quod per humanitatem suam misertus est, qui per divinitatis potentiam a nobis mentis nostrae tenebras exclusit? Qui enim propter nos natus et passus est, qui resurrexit et ascendit in coelum, quasi transiit Jesus; quia haec nimirum actio temporalis est. Sed stans caecum illuminavit, quia non sicut illa temporalis dispensatio, ita verbi aeternitas

transit, quae in se manens innovat omnia. Stare enim Dei, est incommutabili cogitatione mutabilia cuncta disponere. Qui ergo voces petentis transiens audivit, stans lumen reddidit. Quia etsi propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, unde habere mutabilitatis transitum nescit. Sed qui Deum quem colebat, crebris precibus, ut sese illuminare dignaretur, orabat.

Cum audisset quia Jesus Nazarenus est, coepit clamare ac dicere: Fili David Jesu miserere mei. Et comminabantur ei multi ut taceret. At ille magis clamabat multo dicens, Fili David miserere mei. Audiens Jesum caecus, misereri sui precatur, nec multis licet prohibentibus a clamando desistit. Quia populus gentium agnita fama nominis Christi, particeps ejus fieri quaerebat; contradicebant multi, primo Judaei, ut in apostolorum Actibus legimus, deinde etiam gentiles acriori ac fortiori persecutione frequenter instabant, ne illuminandus sanandusque Christum mundus invocaret; nec tamen eos qui ad vitam erant praeordinati aeternam, vesanus impugnantium furor disposita valebat salute privare.

Et stans Jesus praecepit illum vocari. Ecce stat qui ante transibat. Qua in re aliquid nobis Dominus innuit, quod intelligi de humanitate ac divinitate illius utiliter possit. Clamantem etenim caecum transiens audivit, sed stans miraculum illuminationis exhibuit. *Et vocant caecum, dicentes ei: Animaequior esto: surge, vocat te.* Clamantem ad se caecum Dominus vocat, cum populo gentium scientiam veritatis desideranti per sanctos praedicatores verbum fidei committit. Qui nimirum vocantes caecum, animaequiorem esse, et surgere atque ad Dominum venire praecipiunt, cum praedicando verbum indoctis, spem eos salutis habere ac de

torpore vitiorum erigi, atque ad virtutum studia, quibus illuminari mereantur, sese accingere jubent, dicentes cum propheta: *Accedite ad eum, et illuminamini* **(Psal. XXXIII)**; et iterum: *Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus* **(Ephes. V)**. Et quia primitiva de gentibus Ecclesia tanto promissi in Christo luminis desiderio fervebat, ut plurimi, relictis mundi facultatibus, nudi evangelicam vitam sequerentur, quo aeternum in coelis mererentur habere thesaurum, recte de illuminando caeco subditur:

Qui projecto vestimento suo exsiliens venit ad eum. Projecto quippe vestimento exsilit, ut adveniens illuminetur a Christo, qui abjectis mundi retinaculis expedito mentis gressu ad largitorem aeternae lucis properat.

Et respondens Jesus, dixit illi: Quid vis tibi faciam? Caecus autem dixit ei: Rabboni, ut videam. Nunquid qui lumen reddere poterat, quid vellet caecus ignorabat? Sed peti vult hoc, quod et nos petere, et se concedere praenoscit. Importune namque ad orationem nos admonet et dicit: *Scit namque Pater vester, quid opus sit vobis antequam petatis eum* **(Matth. VI)**. Ad hoc ergo requirit ut petatur, ad hoc requirit ut cor ad orationem excitet. Unde et caecus protinus adjungit: *Rabboni, ut videam.* Ecce caecus a Domino non aurum, sed lucem requirit. Parvi pendit extra lucem aliquid quaerere, quia etsi habere caecus quaelibet potest, sine luce non potest videre quod habet. Imitemur ergo eum quem et corpore et mente audivimus salvatum. Non falsas divitias, non terrena dona, non fugitivos honores a Domino, sed lucem quaeramus. Illam videlicet lucem quam videre cum solis angelis possumus, quam nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam

profecto lucem via fides est. Unde recte et illuminando caeco protinus respondetur.

Vade, fides tua te salvum fecit. Et confestim, inquit, *vidit, et sequebatur eum in via.* Videt et sequitur, qui bonum quod intelligit operatur. Videt autem, sed non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed bene operari contemnit. Jesum enim Dominum sequitur, qui imitatur. Hinc namque dicit: *Si quis mihi ministrat, me sequatur* **(Joan. XII)**. Consideremus ergo qua graditur, ut sequi mereamur. Ecce cum sit Dominus et creator angelorum, suscepturus naturam nostram quam condidit, in uterum virginis venit. Nasci tamen in hoc mundo per divites noluit, parentes pauperes elegit, unde et agnus qui pro illo offerretur defuit, columbarum pullos et par turturum ad sacrificium mater invenit. Prosperari in hoc mundo voluit, opprobria irrisionesque toleravit, sputa, flagella, alapas, spineam coronam, crucem sustinuit. Et quia rerum corporalium delectatione a gaudio interno cecidimus, cum qua amaritudine illuc redeatur ostendit.

CAPUT XI.

Et cum appropinquarent Jerosolymae, et Bethaniae ad montem Olivarum, mittit duos ex discipulis suis, et ait illis: Ite in castellum quod contra vos est. Bethania est villula sive civitas in latere montis Oliveti, quasi stadiis quindecim a Jerusalem, sicut Joannes evangelista manifestat, ubi Lazarus est suscitatus a mortuis, cujus et monumentum ecclesia nunc ibidem constructa demonstrat. Bethania autem domus

obedientiae dicitur. Et apte Dominus Jerosolymam venturus, ac mundum suo sanguine redempturus, primo Bethaniam praesentiae suae dignatione sublimavit, ibique a muliere devota mystico chrismate perunctus est, quia nimirum multos ante passionem suam docendo, domum sibi obedientiae, in qua per Spiritum gratiae inhabitaret, effecit, quorum pia actione delectatus, ipse quasi odorifero delibutus est unguento. Hinc etenim civitas haec in monte Oliveti posita esse refertur, ut Ecclesiam per gratiam sui conditoris salvandam esse designet, qui nos unctione spiritalium charismatum, et scientiae pietatisque perpetua luce, refovet. Unde alibi cum dixisset: *Non potest civitas abscondi supra montem posita,* continuo subjecit: *Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio* **(Matth. V)**. Quia mons idem Oliveti, id est, summus spiritalium distributor gratiarum, qui civitatem suam ut emineat exaltat, hanc quoque oleo exsultationis ut lucere possit, ne deficiat, impinguat. Et quia idem lumen sub modio poni noluit, misit discipulos in castellum quod contra eos erat, hoc est doctores qui indocta ac barbara totius orbis loca, quasi contra positi castelli moenia, evangelizando penetrarent, destinavit. Recte autem duo mittuntur, sive propter scientiam veritatis, et operationis munditiam, seu geminae dilectionis, Dei videlicet et proximi, sacramentum toto orbe praedicandum.

Et statim introeuntes illud, invenietis pullum ligatum super quem nemo adhuc hominum sedit. Solvite illum, et adducite. Et si quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite: Quia Domino necessarius est, et continuo illum dimittet huc. Introeuntes mundum praedicatores sancti invenerunt populum nationum perfidiae vinculis irretitum. Funiculis enim peccatorum

suorum unusquisque constrictus erat; nec solum nationum, verum etiam Judaeorum. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei* **(Rom. III)**. Unde bene apud Matthaeum asina quoque cum pullo alligata reperitur. Asina quippe, quae subjugalis fuit et edomita Synagogam quae jugum legis traxerat, pullus asinae lascivus et liber populum nationum significat. Super quem nemo adhuc hominum sedit, quia nemo rationabilium doctorum frenum correptionis, quo vel linguam cohibere a malo, vel in arctam vitae viam ire cogeretur, nemo indumenta salutis quibus spiritaliter calefieret, populo gentium utilia suadendo contulerat. Sederet namque super illum homo, si qui ratione utens ejus stultitiam deprimendo corrigeret. Unde non immerito possunt duo discipuli ad exhibenda Domino animalia destinati duo praedicatorum ordines, unus videlicet in gentes, alter in circumcisionem directus, intelligi.

Et abeuntes invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio, et solvunt eum. Bene pullus ante januam foris invenitur in bivio. Janua enim ipse est qui ait: *Ego sum janua ovium. Per me si quis introierit salvabitur, et ingredietur, et egredietur, et pascua inveniet.* Quibus vitae pascuis pullus iste, id est, populus gentium carebat, cum adhuc extra hanc januam in bivio ligatus stabat. Et recte in bivio, quia non unam certus vitae fideique viam tenebat, sed plures dubiosque sectarum calles sequebatur erroneus.

Et quidam de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum? In Evangelio Lucae ita scriptum est: *Abierunt autem qui missi erant, et invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum?* Et apte satis.

Multos quippe habebat dominos, quia non uni dogmati et superstitioni deditus, sed pro libitu immundorum spirituum ad varios diversosque miser raptabatur errores, ad simulacra muta prout ducebatur incedens. Denique vernacula quadam Scripturae consuetudine commune esse dicitur, quod immundum est. Sicut et ad Petrum vox de coelo dicit: *Quod Deus mundavit, tu commune ne dixeris* **(Act. X)**. Quia qui sanctus est solius Dei est, et cum nullo communis est. Qui autem peccator est et immundus, multorum est. Multi enim daemones possident eum, et ideo communis appellatur.

Qui dixerunt eis, sicut praeceperat illis Jesus, et dimiserunt eis, et duxerunt pullum ad Jesum. Qui solvendo pullo contradixerant, audito Domini nomine quiescunt. Quia magistri errorum, qui, venientibus ad salutem gentium doctoribus, obsistebant, eatenus suas tenebras defendere, donec, miraculis attestantibus, veri possessoris ac Domini virtus emicuit. At postquam fidei dominicae potestas apparuit, cedentibus passim adversariorum querelis, libere credentium coetus ad Deum quem corde portaret adducebatur.

Et imponunt illi vestimenta sua, et sedit super eum. Vestimenta apostolorum vel doctrina virtutum, vel edissertio Scripturarum, vel certe ecclesiasticorum dogmatum varietates intelligi possunt, quibus illa corda hominum ante nuda et frigida, quo Christo sessore digna fiant, operiunt.

Multi autem vestimenta sua straverunt in via. Portante Dominum asino, multi vestimenta sua in via sternunt, quia sancti martyres propriae se carnis amictu exuentes, simplicioribus Dei famulis viam suo sanguine parant, ut videlicet inoffenso gressu mentis ad supernae moenia civitatis

quo Jesus ducit incedant. Item Salvator noster asellum sedens Jerusalem tendit, quando uniuscujusque fidelis animam regens, videlicet jumentum suum, ad pacis intimae visionem ducit. Jumentum sedet etiam cum sanctae Ecclesiae universaliter praesidet, eamque in supernae pacis desiderium accendit. Multi autem vestimenta sua in via sternunt, quia corpora sua per abstinentiam edomant, ut ei iter ad mentem parent, vel exempla bona sequentibus praebeant.

Alii autem frondes caedebant de arboribus, et sternebant in via. Et qui praeibant et qui sequebantur clamabant dicentes: Osanna, benedictus qui venit in nomine Domini. Frondes vel ramos de arboribus caedunt, qui in doctrina veritatis verba atque sententias Patrum de eorum eloquio excerpunt, et haec in via Dei ad auditoris animum venientis humili praedicatione submittunt. Sed *qui praeibant et qui sequebantur clamabant dicentes: Osanna.* Praecessit quippe Judaicus populus, secutus est gentilis. Et quia omnes electi, sive qui in Judaea esse poterant, sive qui nunc in Ecclesia existunt, in Mediatorem Dei et hominum crediderunt, et credunt, qui praeeunt, et qui sequuntur, *Osanna* clamabant. *Osanna* autem Latina lingua *salva nos* dicitur. Ab ipso autem salutem et priores quaesierunt, et praesentes quaerunt. Et benedictum qui venit in nomine Domini confitentur, quoniam una spes, una fides est praecedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illi spectata passione ac resurrectione ejus sanati sunt, ita nos praeterita passione illius ac permanente in saecula resurrectione salvamur. Quem enim priores nostri ex Judaico populo crediderunt atque amaverunt venturum, hunc nos et venisse credimus et amamus, ejusque desiderio accendimur, ut eum facie ad faciem contemplemur.

Benedictum quod venit regnum patris nostri David, Osanna in excelsis. Et introivit Jerosolymam in templum, etc. Legimus in Evangelio Joannis quod refectae de quinque panibus et duobus piscibus turbae voluerunt rapere Jesum et constituere eum regem; sed ne hoc perficere possent, ipse in montem fugiendo precavit. Nunc autem ubi passurus Jerosolymam venit, non refugit eos qui se regem faciunt, qui agmine glorifico et hymnis Dei Filio ac rege dignis ad civitatem regiam ducunt; non reprimit voces eorum qui regnum patriarchae David in eo restaurandum et priscae benedictionis dona recuperanda concinunt. Ut quid ergo hoc quod prius fugiendo declinavit modo libens amplectitur, regnumque quod adhuc victurus in mundo suscipere noluit jamjam exiturus per passionem crucis de mundo non negavit suscipere, nisi ut aperte doceret quod non temporalis et terreni, sed aeterni in coelis Rex esset imperii? Ad quod profecto regnum per contemptum mortis, gloriam resurrectionis, et triumphum ascensionis perveniret. Hinc est enim quod post resurrectionem apparens discipulis ait: *Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra,* et caetera ejusdem loci. Notandum sane quanta sit consonantia turbae Dominum collaudantis, cum voce evangelizantis virgini matri Gabrielis qui ait: *Hic enim erit magnus, et filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in aeternum* **(Luc. I)**. Accepit autem sedem sive regnum David Dominus, ut gentem cui David quondam temporalis regni gubernacula simul et exempla justitiae praebuit, quaque modulis hymnorum spiritalium ad fidem atque amorem sui conditoris accendere solebant, hanc ipse verbis, donis, factis et promissis, tanto mediatore Dei et hominum dignis, ad regnum coeleste et immortale vocaret,

atque ad ipsam Dei Patris visionem introduceret. In quo jungitur: *Osanna in excelsis,* id est salus. Quo perspicue ostenditur quod adventus Christi non tantum hominum salus, sed totius mundi sit; terrena jungens coelestibus, ut omne genu flectatur ei, coelestium, et terrestrium et infernorum. Notandum sane quod *Osanna* verbum Hebraicum, compositum est ex duobus, corrupto et integro. Salva namque, sive salvifica apud eos dicitur *Osi,* at vero *anna* interjectio est deprecantis. Quomodo apud Latinos interjectio est dolentis *heu,* et interjectio admirantis *papae.* Denique in psalmo centesimo decimo septimo, ubi septuaginta Interpretes transtulerunt *O Domine, salvum me fac,* in Hebraeo scriptum est: *Anna Adonai, osi anna.* Quod interpres noster Hieronymus diligentius elucidans ita transtulit: *Obsecro, Domine, salva obsecro.* Idem namque significat *O Domine,* per interjectionem obsecrantis, quod *obsecro, Domine,* per ipsum verbum obsecrationis. *Osanna* itaque *salva obsecro* significat, consumpta littera *i* vocali, quae verbum prius terminat, cum perfecte dicitur *osi,* per virtutem litterae vocalis a qua verbum sequens incipit *anna.* Quod metrici in versibus scandendis synaloepham vocant, quamvis illi scriptam litteram scandentes transiliant; in hoc autem verbo *Osanna, i* littera nec saltem scribatur, sed sensu loquentium salvo, funditus interimatur.

Et introivit Jerosolymam in templum. Quod ingressus civitatem primo templum adiit, formam nobis religionis, quam sequamur, praemonstrat. Ut cum forte villam aut oppidum, aut alium quemlibet locum in quo sit domus orationis Deo consecrata, intramus, primo ad hanc

divertamus; et postquam nos Domino per orationum studia commendaverimus, sic deinde ad agenda ea propter quae venimus temporalia negotia secedamus. Appropinquante autem tempore passionis, appropinquare voluit Dominus loco passionis, ibique proximus manere, ubi constituto ac praefinito ante saecula tempore inveniri posset ab eis per quos eadem erat passio complenda. Quo etiam per hoc cunctis intimaret audientibus quod non invitus mortem, ut profani putavere, sed sua sponte subiret. Cujus hora proximante intrepidus locum adiit, in quo se passurum, et per seipsum, et per prophetarum suorum ora, longe ante praedixerat. Notandum vero quod hic introitus ejus in Jerusalem ante quinque dies Paschae, in quo mysterium sacrosanctae passionis suae implere decreverat, factus est. Narrat enim Joannes quod ante sex dies Paschae venerit Bethaniam, ubi coena ei facta, et discumbentibus multis soror eum Lazari Maria unguento mystico perfuderit; atque in crastinum asino sedens, obviante cum palmis plurima turba, venerit Jerosolymam. Ubi non praetereunda silentio est non tantum concordia in rebus, verum etiam in temporibus Veteris et Novi Testamenti, umbrae et veritatis, legis et Evangelii. Scriptum namque in lege est, dicente Domino ad Moysen et Aaron: *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Loquimini ad universum coetum filiorum Israel, et dicite eis: Decima die mensis hujus, tollat unusquisque agnum per familias et domos suas.* Et paulo post: *Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus, immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam* **(Exod. XII)**. Decima ergo die mensis primi, agnus qui in Pascha immolaretur, domum introduci jussus est, quia et Dominus decima die ejusdem mensis, hoc

est ante quinque dies Paschae, in civitatem in qua pateretur erat ingressurus. Et sicut agnus de toto grege electus certum suae victimationis diem exspectabat, ita et Dominus, conjurante adversum se omni seniorum et principum concilio, certus praestolabatur horam, in qua seipsum pro salute mundi oblationem Deo et hostiam in odorem suavitatis offerret. Immolabatur agnus quarta decima die primi mensis ad vesperam, et Dominus eadem hora agnum cum discipulis manducans, ubi legalis Paschae decreta complevit, egressus est cum eis statim ad locum orationis, ubi comprehensus a Judaeis et ligatus, jam sacramenta beatae suae victimationis inchoaret.

Et circumspectis omnibus, cum jam vesperae esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim. Non hoc semel fecit; sed per omnes quinque dies ex quo Jerosolymam ascenderat usque ad tempus passionis, hoc ipsum agere solebat, ut per diem in templo doceret, noctibus vero exiens moraretur in monte Oliveti, sicut in Luca legimus. Docendo enim incredulos, officium correctionis sedulus impendebat. Commanendo autem apud fideles, gratiam eis benignitatis propitius exhibebat. Bene autem dicitur quod, circumspectis omnibus, exivit in Bethaniam. Inspicit quippe internus arbiter omnium corda, et cum in contradicentibus ac resistentibus veritati non invenit ubi caput reclinet, secedit ad fideles, et in eis qui obediunt verbo mansionem sibi una cum Patre facere gaudet. Bethania namque *domus obedientiae* dicitur. Hoc quoque intelligendum est, quod tantae Dominus fuerit paupertatis, et ita nulli sit adulatus, ut in urbe maxima nullum hospitem, nullam invenerit mansionem, sed in agro parvulo apud

Lazarum sororesque ejus habitaret. Eorum quippe vicus Bethania est.

Et alia die cum exirent a Bethania, esuriit. Esuriit, vel veritatem humanae carnis ostendens, vel esuriens salutem credentium, aestuans ad incredulitatem Israel.

Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in ea. Et cum venisset ad eam, nihil invenit praeter folia. Non enim erat tempus ficorum. Et respondens Jesus dixit ei, Jam non amplius in aeternum quisquam ex te fructum manducet. Quomodo Dominus multa in parabolis dicere, ita etiam nonnulla in parabolis facere solebat. Quid enim causae erat ut esuriens fructus in ficulnea quaereret, quorum tempus nondum esse quilibet homo noverat, arboremque quod fructum per id tempus non haberet, aeternae sterilitatis maledictione damnaret, nisi quia plebem, quam verbo docebat, hoc etiam facto terrebat, ne quis habendo folia, et fructum non habendo, hoc est verba justitiae absque operibus praetendendo, excidi et in ignem mereretur projici? Unaquaeque enim arbor non de floribus, non de foliis, sed de fructu suo cognoscitur, id est, unusquisque homo non de aestimatione famae vel sermonum pompa, sed de suarum testimonio probatur actionum. Esuriens ergo Dominus vidit ficum habentem folia, et venit quaerere fructum in illa, nec invenit. Quia salutem desiderans humani generis, vidit Judaeam habentem eloquia legis et prophetarum, venitque probare docendo, corripiendo, miracula faciendo, si quem forte in eorum corde fructum fidei et vitae posset invenire. Sed quia folia sine fructibus habere reperta est ficulnea, damnatur, quia Judaea quae verba Scripturae sine operibus sonabat digna est ultione punita. Hoc autem dixerim, non quod tota

Synagoga fuerit abjecta, ex qua utique constat quod primitiva fuerit Ecclesia constructa. Sed illa nimirum portio Synagogae damnari meruit, quae esurientem Christum pascere bene operando recusavit, quae foliis verborum spiritalium magis obumbrari, quam fructibus Spiritus voluit honestari. Quibus ipse dicit alibi: *Ego vado, et quaeritis me, et in peccato vestro moriemini* **(Joan. V)**. Congruit sane hic locus illi ejus parabolae, ubi ait: *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, et venit quaerens fructum in illa, et non invenit. Dixit autem ad cultorem vineae: Ecce anni tres sunt ex quo venio quaerens fructum in ficulnea hac, et non invenio. Succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, dimitte illam et hoc anno, usque dum fodiam circa illam et mittam stercora. Et si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides illam* **(Luc. XIII)**. Cultor autem vineae ordo est apostolorum doctorumque spiritalium qui Synagogam, nei periret, diligenter ad poenitentiam vocare proque ejus salute Domino supplicare studuerunt. Praecipue Jacobus frater Domini, qui regendae Jerosolymorum Ecclesiae praelatus est. Verum quia illa nec in legalibus edictis, nec in propheticis contestationibus, nec in ipsa coruscantis Evangelii gratia fructum obedientiae ferre consensit, quasi tribus annis ficus sterilis permanens, abjecta est a Domino, et aeterna maledictione subversa. Namque non solum ab electorum sorte repulsa, sed ab ipsa etiam quam inanis occupabat terra abscissa est. Sed et tu, si non vis audire in judicio a Christo: *Discede a me, maledicte, in ignem aeternum, quia esurivi, et non dedisti mihi manducare* **(Matth. XXV)**, arbor esse sterilis in hac vita caveto, quin potius pauperi Christo et esurienti fructum pietatis quo indiget offerto.

Et veniunt Jerosolymam. Et cum introisset templum, coepit ejicere vendentes et ementes e templo, et mensas nummulariorum, et cathedras vendentium columbas evertit. Quod maledicendo ficum infructuosam per figuram fecit Dominus, hoc idem mox apertius ostendit, ejiciendo improbos e templo. Neque enim aliquid peccavit arbor, quod, esuriente Domino, poma non habuit, quorum necdum tempus advenerat; sed peccare sacerdotes qui in domo Domini saecularia negotia gerebant, et fructum pietatis quem debuerant, quemque in eis Dominus esuriebat, ferre supersederant. Arefecit Dominus arborem maledicto, ut homines haec videntes sive audientes, multo magis intelligerent sese divino condemnandos esse judicio, si absque operum fructu de plausu tantum sibi religiosi sermonis, vel ut de sonitu et tegumento blandirentur, viridantium foliorum. Verum quia non intellexerunt, in ipsos consequenter districtionem meritae ultionis exercuit. Et ejecit commercia rerum humanarum de domo illa, in qua divinas tantum res agi, hostias et orationes Deo offerri, verbum Dei legi, audiri et decantari, praeceptum erat. Et quidem credendum est quia ea tantum vendi vel emi repererit in templo, quae ad ministerium necessaria essent ejusdem templi, juxta hoc quod alias factum legimus, cum idem templum ingrediens invenit in eo vendentes et ementes oves et boves et columbas. Quia nimirum haec omnia, nonnisi ut offerrentur in domo Domini, eos qui de longe venerant ab indigenis comparare credendum est. Si ergo Dominus nec ea volebat venundari in templo, quae in templo volebat offerri, videlicet propter studium avaritiae, sive fraudis, quod proprium solet esse negotiantium facinus, quanta putas animadversione puniret, si invenisset ibi aliquos risui vel vaniloquio vacantes, aut alii cuilibet vitio

mancipatos? Si enim ea quae alibi liberi gerere poterant, Dominus in domo sua temporalia negotia geri non patitur, quanto magis ea quae nusquam fieri licet plus coelestis irae merentur, si in aedibus Deo sacratis aguntur? Verum quia Spiritus sanctus in columba super Dominum apparuit, recte per columbas sancti Spiritus charismata signantur. Qui autem sunt in templo Dei, hodie, qui columbas vendunt, nisi qui in Ecclesia pretium de impositione manus accipiunt? per quam videlicet impositionem Spiritus sanctus coelitus datur. Columba ergo venditur, quando manus impositio, per quam Spiritus sanctus accipitur, ad pretium praebetur. Sed Redemptor noster cathedras vendentium columbas evertit, quia talium negotiatorum sacerdotium destruit. Hinc est quod sacri canones Simoniacam haeresim damnant, et eos sacerdotio privari praecipiunt, qui de largiendis ordinibus pretium quaerunt. Cathedra ergo vendentium columbas evertitur, quia ii qui spiritalem gratiam venundant, vel ante humanos, vel ante Dei oculos sacerdotio privantur.

Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum. De vasis dicit illis quae mercandi gratia inferebant. Caeterum absit ut vasa Deo dicata Dominus ejiceret de templo, vel introferri prohiberet in templum, ubi futuri sui examinis insigne praetendit exemplum; sed potius immunda et profana eliminat vasa de templo, ac ne amplius inferantur prohibet, quando non solum de Ecclesia omnes repellit ac deturbat reprobos, verum etiam, ne ultra ad turbandam Ecclesiam intrent, aeterno eos verbere compescit. Sed et in praesenti haec est vera domus Domini, id est, cordis fidelium purificatio, ut non tantum peccata quae inerant divinitus

immissa compunctio tollat, sed etiam ne haec ultra repetant, divina in eis gratia perseverans adjuvet.

Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum est quia domus mea domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Omnibus, inquit, gentibus non uni genti Judaicae, nec in uno Jerosolymae urbis loco, sed in toto orbe terrarum, et nequaquam taurorum et hircorum et arietum, sed orationis.

Vos autem fecistis eam speluncam latronum. Qui ad accipienda munera in templo residebant, profecto quin quibusdam non dantibus laesiones exquirerent, dubium non erat. Domus ergo orationis spelunca latronum facta fuerat, quia ad hoc in templo assistere noverant, ut aut non dantes munera studerent corporaliter persequi, aut dantes spiritaliter necare. Templum quoque et domus Dei est ipsa mens atque conscientia fidelium, quae si quando in laesione proximi perversas cogitationes profert, quasi in spelunca latronum resident. Et simpliciter gradientes interficiunt, quando in eos qui in nullo rei sunt laesionis gladios defigunt. Mens enim fidelium non jam domus orationis, sed spelunca latronum est, quando, relicta innocentia et simplicitate sanctitatis, illud conatur agere, unde valeat proximis nocere.

Et cum mane transirent, viderunt ficum aridam factam a radicibus. Non rami tantum aut stipites infructuosae fici, sed ipsa etiam radix arefiendo, sententiam divinae in se reprobationis ostendit. Et Joannes ait quia *securis ad radicem arborum posita est* **(Matth. III)**. Arefacta est itaque ficus a radicibus, ut ostenderetur gens impia, non ad tempus vel ex parte corripienda externorum incursibus, et mox, miserante Domino, post actam poenitentiam priscae restituenda

libertati, ut saepe factum sacra historia refert; sed aeterna potius damnatione ferienda, arefacta est radicibus, ut intimaretur nefanda plebs non solum humana gloria forinsecus, verum etiam divino intus favore funditus esse destituenda. Nam et salutem vitamque quam accipere poterat in coelis, et quam jam perceperat patriam, perdidit in terris.

Et respondens Jesus, ait illis: Habete fidem Dei. Amen dico vobis, quia quicunque dixerit huic monti: Tollere et mittere in mare, et non haesitaverit in corde suo, sed crediderit quia quodcunque dixerit fiat, fiet ei. Solent gentiles qui contra Ecclesiam maledicta scripsere, improperare nostris quod non habuerint plenam fidem Dei, quia nunquam montes transferre potuerint. Quibus respondendum est non omnia scripta esse quae in Ecclesia sunt gesta, sicut etiam de factis ipsius Christi Dei et Domini nostri Scriptura nostra testatur. Unde et hoc quoque fieri potuisset, ut mons ablatus de terra mitteretur in mare, si necessitas id fieri poposcisset. Quomodo legimus factum precibus beati patris Gregorii Neocesareae Ponti antistitis, viri meritis et virtutibus eximii, ut mons in terra tantum loco cederet, quantum incolae civitatis opus habebant. Cum enim volens aedificare Ecclesiam in loco apto, videret eum angustiorem esse, quam res exigebat, eo quod ex una parte rupe maris, ex alia monte proximo coarctaretur, venit nocte ad locum, et genibus flexis admonuit Dominum promissionis suae, ut montem longius juxta fidem petentis ageret. Et mane facto reversus invenit montem tantum spatii reliquisse structoribus ecclesiae, quantum opus habuerant. Poterat ergo hic, poterat alius quis ejusdem meriti vir, si opportunitas exegisset, impetrare a Domino, merito fidei, ut etiam mons tolleretur et mitteretur in mare. Verum

quia montis nomine nonnunquam diabolus significatur, videlicet propter superbiam qua se contra Deum erigit, et esse vult similis Altissimo, mons ad praeceptum eorum qui fortes fide sunt tollitur de terra, et in mare projicitur, cum praedicantibus verbum doctoribus sanctis immundus Spiritus ab eorum corde repellitur, qui ad vitam sunt praeordinati, et in turbulentis amarisque infidelium mentibus vesaniam suae tyrannidis exercere permittitur. Non quod ibi etiam antea sedem regnumque non habuerit, sed quia tanto acrius in eos quos licet desaevit, quanto amplius se dolet a laesione piorum fuisse depulsum. Cui simile est illud Apocalypsis: *Et secundus angelus tuba cecinit, et ecce tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare* **(Apoc. VIII)**. Canente etenim angelo tuba, mons igne ardens missus est in mare, quia, praedicante verbum doctore veritatis, antiquus hostis invidiae facibus accensus, perversorum animos gravius corrupturus adiit, ut dolorem expulsionis suae de fidelibus vindicaret in perfidis.

Et cum stabitis ad orandum dimittite si quid habetis adversus aliquem, ut et pater vester, qui in coelis est, dimittat vobis peccata vestra, etc. Notanda distinctio deprecantium. Qui perfectam habet fidem, quae per dilectionem operatur, ille orando, vel etiam jubendo, potest montes transferre spiritales. Quomodo fecit Paulus de Helyma mago, quem et oculis et arte nefanda privavit. Quomodo de Pythonissa in Philippis, de qua spiritum malignum, montem videlicet superbissimum, ejecit. Sed idem mons in mare projectus quantum furibundi ignis huic intulerit, subsecuta confestim contra eum gentilium persecutio perdocuit. Qui vero tantae fastigium perfectionis necdum conscendere queunt, postulent sibi peccata dimitti,

quo ad vitam intrare mereantur perpetuam, et absque dubio impetrabunt quod petunt, si tamen in se peccantibus aliis primo ipsi dimittunt. Sin autem hoc facere contemnunt, non solum orando virtutes facere, sed nec suorum possunt veniam consequi peccatorum.

Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes, et scribae, et seniores, et dicunt illi: In qua potestate haec facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem ut ista facias? Diversis modis eamdem quam supra calumniam struunt, quando dixerunt: *In Beelzebub principe daemoniorum ejicit daemonia.* Quando enim dicunt, In qua potestate haec facis? de Dei dubitant potestate, et subintelligi volunt diaboli esse quae faciat. Addentes quoque: *Quis tibi dedit hanc potestatem?* manifestissime Dei Filium negant, quem putant non suis, sed alienis viribus signa facere.

Jesus autem respondens ait: Interrogabo vos et ega unum verbum, et respondete mihi, et dicam vobis in qua potestate haec faciam. Baptismus Joannis de coelo erat, an ex hominibus? Respondete mihi. Poterat Dominus aperta responsione tentatorum calumniam confutare, sed prudenter interrogat, ut suo vel silentio vel sententia condemnentur.

At illi cogitabant secum dicentes: Si dixerimus, de coelo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis ei? Quem enim confitemini de coelo habuisse prophetiam, mihi testimonium perhibuit, et ab illo audistis in qua ista faciam potestate.

Si dixerimus ex hominibus, Timemus populum. Omnes enim habebant Joannem, quia vere propheta esset. Viderunt ergo quod utrumlibet horum respondissent, in laqueum se casuros,

timentes lapidationem, sed magis timentes veritatis confessionem.

Et respondentes dicunt Jesu: Nescimus. Et respondens Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate haec faciam. Non vobis dico quod scio, quia non vultis fateri quod scitis. Justissime repulsi, utique confusi abscesserunt. Et impletum est quod in psalmo per prophetam dicit Deus Pater: *Paravi lucernam Christo meo,* id est, ipsum Joannem. *Inimicos ejus induam confusione* **(Psal. CXXXI)**. Notandum autem quod duas ob causas maxime scientia veritatis est occultanda quaerentibus. Cum videlicet is qui quaerit, aut minus capax est ad intelligendum quod quaerit, aut odio vel contemptu ipsius veritatis indignus est cui debeat aperiri quod quaerit. Propter quorum unum Dominus ait: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo.* Propter alterum vero discipulis praecepit: *Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos.*

CAPUT XII.

Et coepit illis in parabolis loqui: Vineam pastinavit homo, et circumdedit sepem, et fodit lacum, et aedificavit turrim. Homo iste qui pastinavit vineam ipse est qui in aliqua parabola conduxit operarios in vineam suam. Qui plantavit vineam de qua Isaias plenissime per canticum loquitur, ad extremum inferens: *Vinea Domini Sabaoth, domus est Israel.* Et in psalmo, *Vineam* (inquit) *de Aegypto transtulisti,*

ejecisti gentes et plantasti eam. Et sepem circumdedit ei, vel murum urbis, vel angelorum auxilia. *Et fodit in ea lacum,* sive torcular, aut altare, aut illa torcularia quorum et tres psalmi titulo praenotantur, octavus, et octogesimus, et octogesimus tertius. *Et aedificavit turrim,* haud dubium quin templum de quo dicitur per Michaeam: *Et tu turris nebulosa filiae Sion.*

Et locavit eam agricolis. Quos alibi vineae operarios appellavit, qui conducti fuerant hora prima, tertia, sexta et nona. *Et peregre profectus est,* non loci mutatione. Nam Deus unde abesse potest, quo complentur omnia? Et qui dicit per Jeremiam: *Ego Deus appropinquans, et non de longe dicit Dominus?* Sed abire videtur a vinea, ut vinitoribus liberum operandi arbitrium derelinquat.

Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineae. Qui apprehensum cum ceciderunt, et dimiserunt vacuum. Bene tempus fructuum posuit, non proventum. Nullus enim fructus exstitit populi contumacis, nullus hujus vineae proventus, tametsi crebre ac sollicite quaereretur, inventus est. Servus ergo qui primo missus est, ipse legifer Moyses intelligitur, qui quadraginta annos continuos fructum aliquem legis quem dederat, a cultoribus inquirebat, sed *caesum eum dimiserunt vacuum.* Irritaverunt enim Moysen in castris, et Aaron sanctum Domini. Et vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbaverunt Spiritum ejus. Qui et ipse servus quid de fructu vineae hujus sentiat, palam carmine declarat dicens: *Et vinea enim Sodomorum, vitis eorum, et propago eorum ex Gomorrha. Uva eorum uva fellis, et botrus amaritudinis in*

ipsis, furor draconum vinum eorum, et furor aspidum insanabilis **(Deut. XXXII)**.

Et iterum misit ad illos alium servum, et illum in capite vulneraverunt, et contumeliis affecerunt. Servus alter David regem prophetamque et caeteros psalmistas significat, qui post Moysen missi sunt, ut colonos vineae post edicta legalia psalmodiae modulatione et dulcedine citharae ad exercitium boni operis excitarent. Nam et ipse David, qui cor populi ad coelestia desideranda suspenderet, inter ritus carnalium victimarum laudes Domini continuas, suavi melodia decantari constituit. Sed et hunc affectum contumeliis in capite vulneraverunt, quia psalmistarum carmina quae ad laudem Domini vocabant, parvi pendentes, ipsum qui psalmodiae caput in Spiritu sancto et fons claruerat, David abjecerunt. Dicentes enim: *Quae nobis pars in David, aut quae haereditas in filio Isai* **(III Reg. XII)**? regnum simul ejus ignobili stirpe, et religionem impietate mutaverunt. Attamen ipse pro hac vinea, quae, de Aegypto translata, Palestinae montes sua obumbratione protexerat, ne radicitus exterminaretur orabat: *Domine Deus virtutum, convertere nunc, respice de coelo, et vide, et visita vineam istam, et dirige eam quam plantavit dextra tua* **(Psal. LXXIX)**. Ubi pariter exposuit quis sit homo ille qui hanc vineam plantavit, Dominus videlicet Deus virtutum.

Et rursum alium misit, et illum occiderunt, et plures alios, quosdam caedentes, alios vero occidentes. Tertium cum suis sociis servum, prophetarum chorum intellige, qui continuis attestationibus populum convenerunt, et quae huic vineae ventura imminerent mala praedixerunt. *Sed quem prophetarum non sunt persecuti? Et occiderunt eos qui*

praenuntiabant de adventu Domini Salvatoris **(Act. VII)**. Et hi omnes, multa de hujus vineae sterilitate dixerunt, sed unius Jeremiae planctum ponere sufficiat. *Ego autem,* inquit, *plantavi te vineam electam, omne semen verum, quomodo conversa es in pravum vineae alienae* **(Jerem. II)**? His sane tribus servorum gradibus omnium sub lege doctorum figuram posse comprehendi, Dominus alibi manifeste pronuntiat, dicens: *Quoniam necesse est impleri omnia quae scripta sunt in lege Moysi et prophetis et psalmis de me* **(Luc. XXIV)**.

Adhuc ergo unum habens filium charissimum, et illum misit ad eos novissimum dicens: Quia reverebuntur filium meum. Quod ait: Quia reverebuntur filium meum, non de ignorantia venit. Quid enim nesciat paterfamilias, qui hoc loco Deus pater intelligitur? Sed semper ambigere dicitur Deus, ut libera voluntas homini reservetur. Interrogemus Arium et Eunomium. Ecce pater dicitur ignorare, et sententiam temperat, et quantum in nobis est, probatur esse mentitus. Quidquid pro patre responderint, hoc intelligant pro filio, qui se dicit ignorare consummationis diem.

Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic est haeres, venite occidamus eum, et nostra erit haereditas. Manifestissime Dominus probat Judaeorum principes non per ignorantiam, sed per invidiam crucifixisse Filium Dei. Intellexerunt enim hunc esse cui dictum est: *Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam* **(Psal. II)**. Et propterea quasi sibi consulentes aiebant: *Ecce mundus totus post eum abit. Et si dimittimus eum sic, omnes credent in eum* **(Joan. XII)**. Haereditas ergo filii Ecclesia est, cunctis ei data de gentibus, quam non moriens ei pater reliquit, sed ipse sua morte

mirabiliter acquisivit, quam resurgendo possedit. Hanc autem, occiso eo, mali coloni praeripere moliebantur, cum crucifigentes eum Judaei fidem quae per eum exstinguere, et suam magis, quae ex lege est justitiam praeferre, ac gentibus imbuendis conabantur inserere.

Et apprehendentes eum occiderunt, et ejecerunt extra vineam. Notat eos malitiae pertinacis, qui nec crucifixo ac resuscitato a mortuis Domino ad praedicationem apostolorum credere voluerint, sed quasi cadaver vile projecerunt. Quia quantum in se erat a suis eum finibus excludentes gentibus suscipiendum dederunt.

Quid ergo faciet Dominus vineae? Veniet et perdet colonos, et dabit vineam aliis. Hunc versiculum Dominus apud Matthaeum mox exposuit ipse, dicens: *Ideo dico vobis quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus* **(Matth. XXI)**. Quod ita futurum etiam figuraliter ostenderat, cum in exemplum non credentium Judaeorum infructuoso fico malediceret. Qui e contrario postmodum credentes, sive de Judaeis, sive de gentibus, fructiferae atque eximiae comparavit arbori, dicens: *Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum* **(Joan. XV)**. Cum autem dixisset quia veniens Dominus vineae post perditionem malorum agricolarum, vineam daturus esset aliis, hoc idem ita divinitus fuisse procuratum, prophetico statim affirmavit exemplo, subjiciens:

Nec Scripturam hanc legistis: Lapidem quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Quomodo, inquit, implebitur haec prophetia, quod lapidem ab aedificantibus

reprobatum in caput anguli dicit esse ponendum, nisi quia Christus a vobis reprobatus, et occisus, crediturus est gentibus praedicandus, ut quasi lapis angularis duos condat in semetipso, atque ex utroque populo unam sibi fidelium civitatem, unum templum aedificet? Eosdem enim Synagogae magistros quos supra colonos dixerat, nunc aedificantes appellat. Quia qui subditam sibi plebem ad ferendos vitae fructus quasi vineam jubebantur excolere, ipsi quoque hanc Deo inhabitatore dignam quasi domum construere atque ornare praecipiebantur. Unde et Apostolus fidelibus scribens, ait: *Dei agricultura, Dei aedificatio estis* **(I Cor. III)**. Sed qui fructum vineae Dei quasi pessimi coloni reddere magno patrifamilias negabant, iidem quasi mali caementarii laborant domui Dei lapidem pretiosum et electum, qui vel in fundamentis, vel in angulo ponendus erat, subtrahere, hoc est fidem Christi auditoribus suis conabantur eripere.

Et quaerebant eum tenere, et timuerunt turbam. Cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit, et relicto eo abierunt. Principes sacerdotum et scribae, quasi mentientem contra se Dominum quaerebant interficere. Sed hoc idem quaerendo, docebant vera esse quae dixerat. Ipse quippe est haeres, cujus injustam necem aiebat esse vindicandam a patre. Illi nequam coloni, qui ab occidendo Dei Filio ad modicum quidem timore humano retardari, donec veniret hora ejus, nunquam vero divino amore potuere cohiberi. Morali sane intellectu, cuique fidelium cum mysterium baptismi quod exerceat operando committitur, quasi vinea quam excolat locatur. Mittitur servus unus, alter, et tertius, qui de fructu accipiant, cum lex, psalmodia, prophetia, quarum admonitionem bene agendo sequatur, legitur. Sed missus

servus contumeliis affectus vel caesus ejicitur, cum sermo auditus contemnitur, vel (quod pejus est) etiam blasphematur. Missum insuper haeredem (quantum in se est) occidit, qui et Filium Dei conculcaverit, et spiritui gratiae, quo sanctificatus est, contumeliam fecerit. Perdito malo cultore, vinea dabitur alteri, cum dono gratiae quod superbus sprevit, humilis quisque ditabitur. Sed et hoc quod principes sacerdotum, scribae, ac seniores manum mittere quaerentes in Jesum, timore turbae retinentur, quotidie geritur in Ecclesia, cum quilibet solo de nomine frater eam, quam non diligit ecclesiasticae fidei ac pacis unitatem, propter cohabitantium fratrum bonorum multitudinem aut erubescit, aut timet impugnare. Qui tamen sicut de stultissima avium struthione Dominus ait, cum tempus fuerit, in altum alas erigit, quia persequendo Ecclesiam quasi Dominum cruci addicere et ostentui gaudebit habere.

Et mittunt ad eum quosdam ex Pharisaeis et Herodianis, ut eum caperent in verbo. Herodianos dicit milites Herodis tetrarchae, qui et ipse tunc temporis erat Jerosolymis, atque in spernendo et irridendo Dominum Pilato et Judaeis consentiebat, ut Lucas evangelista testatur. Quaerentes ergo Dominum comprehendere summi sacerdotes, scribae, et seniores timuerunt turbam. Atque idea quia per se non poterant, terrenae potestatis manibus efficere tentabant, ut velut ipsi a morte ejus viderentur immunes. Nuper enim sub Caesare Augusto Judaea subjecta Romanis, quando in toto orbe est celebrata descriptio, stipendiaria facta fuerat, et erat in populo magna seditio, dicentibus aliis pro securitate et quiete, qua Romani pro omnibus militabant, debere tributa persolvi; Pharisaeis vero qui sibi applaudebant in justitia, e

contrario nitentibus, non debere populum Dei qui decimas solveret, et primitias daret, et caetera quae in lege scripta sunt, humanis legibus subjacere. Cujus seditionis adeo fomes invaluit, ut post Domini resurrectionem, insistentibus Romanis, patriam gentem, et regnum, augustum quoque illud cum sua religione templum, insuper ipsam lucem, perdere, quam tributa pendere, maluerint.

Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, et non curas quemquam. Nec enim vides in faciem hominis, sed in veritate viam Domini doces. Licet dari tributum Caesari, an non dabimus? Blanda et fraudulenta interrogatio illuc provocat respondentem, ut magis Deum quam Caesarem timeat, et dicat non debere tributa solvi, ut statim audientes Herodiani, seditionis contra Romanos auctorem eum teneant.

Qui sciens versutiam eorum, ait illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium ut videam. At illi attulerunt ei. Sapientia semper sapienter agit, ut suis potius tentatores sermonibus confutentur: Afferte mihi, inquit, denarium. Hoc est genus nummi, quod pro decem nummis imputabatur, et habebat imaginem Caesaris.

Et ait illis: Cujus est imago haec et inscriptio? Qui putant interrogationem Salvatoris, ignorantiam esse, et non dispensationem, discant ex praesenti loco quod utique potuerit scire Jesus cujus imago esset in nummo: sed interrogat, ut ad sermonem eorum competenter respondeat.

Dicunt illi: Caesaris. Respondens autem Jesus, ait illis: Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei, Deo. Quod ait: *Reddite quae sunt Caesaris*

Caesari, nummum, tributum, et pecuniam; *et quae sunt Dei, Deo,* decimas, primitias et oblationes ac victimas sentiamus. Quomodo et ipse reddit tributa pro se et Petro, et Deo reddidit quae Dei sunt, patris faciens voluntatem. Aliter: *Reddite quae Caesaris sunt Caesari, et quae sunt Dei, Deo*. Quemadmodum Caesar a nobis exigit impressionem imaginis suae, sic et Deus, ut quemadmodum illi redditur nummus, sic Deo reddatur anima lumine vultus ejus illustrata atque signata. Unde Psalmista: *Signatum est,* inquit, *in nobis lumen vultus tui, Domine* **(Psal. IV)**.

Hoc quoque lumen est totum hominis, et verum bonum, quod non oculis sed mente conspicitur. Signatum autem dixit in nobis, tanquam denarius signatur regis imagine. Homo enim factus est ad imaginem et similitudinem Dei, quam peccando corrupit. Bonum ergo ejus est verum atque aeternum si renascendo signetur.

Et mirabantur super eo. Qui credere debuerant ad tantam sapientiam, mirati sunt, quia calliditas eorum insidiandi non invenisset locum. Et, sicut Matthaeus scribit, *relicto eo abierunt,* infidelitatem pariter cum miraculo reportantes.

Et venerunt ad eum Sadducaei, qui dicunt resurrectionem non esse. Duae erant haereses in Judaeis, una Pharisaeorum, et altera Sadducaeorum. Pharisaei traditionum et observationum quas illi deuterosis vocant, justitiam praeferebant, unde et divisi vocabantur a populo. Sadducaei autem qui interpretantur *justi,* et ipsi vendicabant sibi quod non erant. Prioribus et corporis et animae resurrectionem credentibus, confitentibusque et angelos et spiritus, sequentes, juxta Acta apostolorum, omnia denegabant.

Et interrogabant eum dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis ut si cujus frater mortuus fuerit, et dimiserit uxorem, et filios non reliquerit, accipiat frater ejus uxorem ipsius, et resuscitet semen fratri suo. Septem ergo fratres erant, et primus accepit uxorem, et mortuus est, non relicto semine, etc. Qui resurrectionem corporum non credebant, animas judicantes interire cum corporibus, recte istiusmodi fingunt fabulam, quae deliramenti arguat eos qui resurrectionem asserant corporum. Potest autem fieri ut vere in gente eorum aliquando hoc acciderit.

In resurrectione ergo cum resurrexerint, cujus de his erit uxor? Septem enim habuerunt eam uxorem. Turpitudinem fabulae opponunt, ut resurrectionis denegent veritatem; verum mystice septem hi fratres sine filiis defuncti, reprobis quibusque congruunt, qui per totam hujus saeculi vitam quae septem diebus volvitur, a bonis operibus steriles existunt. Quibus viritim misera morte praereptis, ad ultimum et ipsa mundana conversatio, quam illi absque fructu vitalis operis exegerant, quasi uxor infecunda transibit.

Et respondens Jesus, ait illis: Nonne ideo erratis, non scientes Scripturas neque virtutem Dei? Propterea errant quia Scripturas nesciunt. Et quia Scripturas ignorant, consequenter nesciunt virtutem Dei, hoc est Christum, qui est Dei virtus et Dei sapientia **(I Cor. I)**.

Cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli in coelis. Latina consuetudo Graeco idiomati non respondet. Nubere proprie dicuntur mulieres, et viri uxores ducere. Sed nos simpliciter dictum intelligamus, quod nubere de viris, et nubi de uxoribus dictum

sit. Si in resurrectione non nubent neque nubentur, resurgent ergo corpora quae possunt nubere et nubi. Nemo quippe dicit de lapide et arbore, et his rebus quae non habent membra genitalia, quia non nubant neque nubantur, sed de iis qui cum possint nubere, tamen aliqua ratione non nubant. Quod autem infertur: Sed sunt sicut angeli in coelis, spiritalis repromittitur conversatio. Sunt enim sicut angeli in coelis, qui gloria resurrectionis innovati, absque ullo mortis metu, absque ulla labe corruptionis, absque ullo terreni status actu, perpetua Dei visione fruuntur. Ad quam necesse est angelicae dignitatis aequalitatem quisquis ascendere desiderat, nunc minimis fratribus pie agendo condescendat.

De mortuis autem quod resurgant non legistis in libro Moysi super rubum, quomodo dixerit illi Deus inquiens: Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob? Ad comprobandam resurrectionis veritatem multo aliis manifestioribus exemplis uti potuit, e quibus est et illud: *Suscitabuntur mortui, et resurgent qui in sepulcris sunt.* Et in alio loco: *Multi dormientium de terrae pulvere consurgent, alii in vitam aeternam, et alii in opprobrium, et confusionem aeternam* **(Dan. XII)**. Quaeritur itaque quid sibi voluerit Dominus hoc proferens testimonium, quod videtur ambiguum, vel non satis ad resurrectionis pertinet veritatem. Supra diximus Sadducaeos, nec angelos, nec spiritum, nec resurrectionem corporum confitentes, animarum quoque interitum praedicasse. Hi quinque tantum libros Moysi recipiebant, prophetarum vaticinia respuentes. Stultum ergo erat inde proferre testimonia, quorum auctoritatem non sequebantur. Porro ad aeternitatem animarum probandam

ponit exemplum: *Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob.* Statimque infert:

Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Ut cum probaverit animas permanere post mortem (neque enim poterat fieri, ut eorum esset Deus qui nequaquam subsisterent) consequenter introduceretur et corporum resurrectio, quae cum animabus bona malave gesserunt.

Et accessit unus de scribis qui audierat illos conquirentes. Et videns quoniam bene illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum. Jesus autem respondit ei quod primum omnium mandatum est: Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est. Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum. Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Primum omnium et maximum mandatum dicit, hoc est quod ante omnia debeamus intimo in corde singuli, quasi unicum pietatis fundamen locare. Quod apertius in conclusione demonstravit, cum ait: *Majus horum aliud mandatum non est.* Primum ergo omnium et maximum mandatum est, cognitio atque confessio divinae unitatis cum exsecutione bonae operationis. Bona autem operatio in dilectione Dei et proximi perficitur. Quam breviter aliis verbis commendat Apostolus, dicens: *In Christo enim Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed fides quae per dilectionem operatur* **(Galat. V)**.

Et ait illi scriba: Bene, magister, in veritate dixisti quia unus est Deus, et non est alius praeter eum. Et ut diligatur ex toto corde, et ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota

fortitudine, et diligere proximum tanquam seipsum, majus est omnibus holocaustomatis et sacrificiis. Ostenditur ex hac responsione scribae gravem saepe inter scribas et Pharisaeos quaestionem esse versatam quod esset mandatum primum sive maximum divinae legis, quibusdam videlicet hostias et sacrificia laudantibus, aliis vero majore auctoritate fidei et dilectionis opera praeferentibus, eo quod plurimi patrum ante legem absque omni victimarum et sacrificiorum consuetudine ex fide tantum, quae per dilectionem operatur, placerent Deo, summique apud ipsum loci haberentur; nemo autem unquam absque fide ac dilectione per holocausta solum et sacrificia Deo placuisse inveniretur. In qua sententia scriba iste etiam se fuisse declaravit.

Jesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi: Non es longe a regno Dei. Non longe fuit a regno Dei, quia sententiae illius quae Novi Testamenti et evangelicae perfectionis est propria, fautor exstitisse probatus est. Unde solertius inquirendum quomodo dicat Matthaeus quod scriba hic sive legis doctor (ut ipse appellat) tentans Dominum, de mandato primo sive maximo interrogaverit, quem secundum hunc evangelistam Dominus non longe esse a regno Dei asseverat, cum constet eos qui tentando sapientiam quaerunt hanc invenire non posse, ideoque nec regni coelestis quae sapientibus solum panditur appropinquare januae. Dicit enim Scriptura: *Et in simplicitate cordis quaerite illum, quoniam invenitur ab iis, qui non tentant illum* **(Sap. I)**. Nisi forte dicamus quod tentaturus quidem Dominum adierit, sed audito ejus responso, correptus, mox ad pietatis gratiam redierit; et quem prius tentando decipiendum putabat, postmodum amplectendo sequendum esse cognoverit. Aut certe ipsam

tentationem non accipiamus malam, tanquam decipere volentis inimicum, sed cautam potius, tanquam experiri amplius volentis ignotum. Neque enim frustra scriptum est: *Qui facile credit, levis corde minorabitur* **(Eccli. XIX)**.

Et nemo jam audebat eum interrogare. Pharisaei et Sadducaei, et caeteri principes Judaeorum quaerentes occasionem calumniae, et verbum aliquod invenire quod pateret insidiis, quia in sermonibus confutati sunt, ultra non interrogant, sed apertissime comprehensum Romanae tradunt potestati. Ex quo intelligimus venena invidiae posse quidem superari, sed difficile conquiescere.

Et respondens Jesus, dicebat docens in templo: Quomodo dicunt scribae Christum Filium David esse? Ipse enim dicit in Spiritu sancto: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse enim David dicit eum Dominum, et unde est filius ejus? Interrogatio Jesu nobis proficit usque hodie contra Judaeos. Et hi enim qui confitentur Christum esse venturum, hominem simplicem et sanctum asserunt de genere David. Interrogemus ergo eos docti a Domino, si simplex est homo, et tantum filius David, quomodo vocet eum David Dominum suum, non erroris incerto, nec propria voluntate, sed in Spiritu sancto. Non autem reprehenduntur, quia David filium dicunt, sed quia Dei Filium eum esse non credunt: siquidem ipse et Dominus David, Deus ante tempora manendo, et filius David apparuit homo in temporis fine nascendo. Quod autem a Patre subjiciuntur ei inimici, non infirmitatem Filii, sed unitatem naturae, quia in altero alter operatur, significat. Nam et Filius subjicit inimicos Patri, quia Patrem clarificat super terram.

Et dicebat eis in doctrina sua: Cavete a scribis qui volunt in stolis ambulare, et salutari in foro, et in primis cathedris sedere in synagogis, et primos discubitus in coenis. Ambulare in stolis, cultioribus vestimentis indutos ad publicum procedere significat, in quo inter caetera dives ille qui epulabatur quotidie splendide peccasse describitur. Notandum autem quod non salutari in foro, non primos sedere vel discumbere vetat eos quibus hoc officii ordine competit, sed eos nimirum qui haec sive habita, seu certe non habita, indebite amant, a fidelibus quibusque quasi improbos docet esse cavendos, animum, videlicet, non gradum justa districtione redarguens: quamvis et hoc culpa non careat, si iidem in foro litibus intersint, qui in cathedra Moysi Synagogae magistri cupiunt appellari. Duplici sane ratione a vanae gloriae cupidis attendere jubemur, aestimantes bona esse et facienda quae faciunt, vel aemulatione inflammemur, frustra gaudentes in bonis laudari quae simulant.

Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixae orationis, hi accipient prolixius judicium. Non tantum ait, Accipient judicium, sed adjunxit *prolixiu,* ut insinuet etiam illos qui in angulis stantes orant ut videantur ab hominibus damnationem mereri, sed eos qui haec prolixius quasi religiosiores agendo non solum laudes ab hominibus, verum etiam pecunias quaerunt, graviori esse judicio plectendos. Sunt enim qui se justos et magni apud Deum meriti simulantes, ab infimis quibuslibet et peccatorum suorum conscientia turbatis, quasi patroni pro eis in judicio futuri, pecunias accipere non dubitant: et cum porrectae manus pauperi preces juvare soleant, illi ob hoc maxime in precibus, ut pauperi nummum tollant, pernoctant. Quibus illa Judae maledictio non immerito

congruit: *Cum judicatur, exeat condemnatus, et oratio ejus fiat in peccatum* **(Psal. CVIII)**. Condemnatus quippe cum judicatur, exit, et orationem suam in peccatum recipit, qui magnae nunc aestimationis apud homines habitus, in divino tunc examine non solum se pro aliis intervenire non posse, sed nec sua sibi merita sufficere posse deprehendit, immo ipsarum quibus humanum judicium fefellerat precum, inter crimina poenas luit.

Et sedens Jesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba jactaret aes in gazophylacium. Quia sermone Graeco φυλάττειν *servare* dicitur, et gaza lingua Persica divitiae vocantur, gazophylacium locus appellari solet quo divitiae servantur. Quo nomine et arcam in qua donaria populi congregabantur, ad usus templi necessarios, et porticus in quibus servabantur appellabant. Habes exemplum de porticibus in Evangelio. *Haec,* inquit, *verba locutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo* **(Joan. VIII)**. Habes de arca in libro Regum: *Et tulit Joiada pontifex gazophylacium unum, aperuitque foramen desuper et posuit illud juxta altare ad dexteram ingredientibus domum Domini. Mittebantque in eo sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam quae deferebatur ad templum Domini. Cumque viderent nimiam pecuniam esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis et pontifex, effundebant, et numerabant pecuniam quae imveniebatur in domo Domini* **(IV Reg. XII)**. Itaque Dominus qui appetitores primatus et vanae gloriae cavendos esse monuerat, qui simulatis orationibus prolixius judicium praedixerat esse rependendum, etiam dona ferentes in domum Domini certo examine discernit, ut retribuat singulis

secundum cor et opera eorum, quia eodem modo semper in Ecclesia idem internus arbiter agere non cessat.

Et multi divites jactabant multa. Cum venisset autem una vidua pauper, misit duo minuta, quod est quadrans. Quadrantem vocant calculatores quartam partem cujuscunque rei, videlicet aut loci, aut temporis, aut pecuniae. Forsitan ergo hoc loco quartam partem sicli, id est, quinque obolos significat.

Et convocans discipulos ait illis: Amen dico vobis quoniam vidua haec pauper plus omnibus misit qui miserunt in gazophylacium. Hic nobis locus moraliter quidem intimat quod sit acceptabile Deo quidquid bono animo obtulerimus, qui non substantiam offerentium, sed conscientiam pensat, nec perpendit quantum in ejus sacrificio, sed ex quanto proferatur. Juxta vero leges allegoriae, divites qui in gazophylacium munera mittebant, Judaeos de justitiae legis elatos, porro vidua pauper Ecclesiae simplicitatem designat. Quae recte pauper appellatur, quia vel superbiae spiritum vel concupiscentias temporalium rerum, quasi mundi divitias abjecit. Vidua vero, quia vir ejus pro ea mortem pertulit, et nunc in coeli penetralibus, ab ejus oculis occultus, quasi in parte alterius regionis vivit. Haec in gazophylacium minuta duo mittit, quia in conspectum divinae Majestatis, qua oblationes devotae nostrae operationis quasi certo numero conscriptae et consignatae servantur, sive dilectionem Dei et proximi, seu fidei orationisque suae munera defert. Quae consideratu propriae fragilitatis minuta, sed merito piae intentionis accepta, cunctis superbientium Judaeorum operibus praestant.

Omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt. Haec vero de penuria sua omnia quae habuit misit totum victum suum. Ex abundantia sibi Judaeus mittit in munera Dei qui, de justitia sua praesumens, haec apud se orat: *Deus, gratias ago tibi, quoniam non sum sicut caeteri hominum, raptores, injusti,* etc. **(Luc. XVIII)**. Omnem autem victum suum in Dei munera mittit Ecclesia, quia omne quod vivit, non sui esse meriti, sed divini muneris intelligit, dicens: *Deus propitius esto mihi peccatori* **(Ibid.)**. Et iterum: *Fortitudinem meam ad te custodiam, quia tu Deus susceptor meus es, Deus meus? misericordia ejus praeveniet me* **(Psal. LVIII)**.

LIBER QUARTUS.

CAPUT XIII.

Et cum egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis, Magister, aspice quales lapides et quales structurae. Et respondens Jesus ait illi: Vides has omnes magnas aedificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Juxta historiam manifestus est sensus. Recedente autem Domino de templo, omnia legis aedificia et compositio mandatorum ita destructa est, ut nihil posset a Judaeis impleri; et capite sublato, universa inter se membra compuguant. Et quia fundata in gentibus fide, et Ecclesia Christi, Judaea

dignas suae perfidiae poenas erat luitura, apte Dominus post laudatam in paupere vidua devotionem Ecclesiae, egreditur de templo, ruinamque ejus futuram atque aedificia tunc admiranda non multo post complananda esse praedixit. Divinitus autem procuratum est ut patefacta per orbem fidei evangelicae gratia, templum ipsum quondam augustum cum suis caerimoniis tolleretur, ne quis forte adhuc parvulus ac lactens in fide, si videret illa permanere quae a prophetis sanctis facta, quae a Domino sunt instituta, admirando sanctum saeculare, paulatim a sinceritate fidei, quae est in Christo Jesu, ad carnalem laberetur judaismum. Providens ergo Deus infirmitati nostrae, et Ecclesiam suam multiplicari desiderans, omnia illa subverti fecit ac penitus auferri, quatenus umbra et typo cessante, veriorem ipsa jam veritas per orbem declarata palmam teneret.

Et cum sederet in monte Olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, Jacobus, et Joannes et Andreas. Dic nobis quando ista fient, et quod signum erit quando haec omnia incipient consummari? Quia laudantibus quibusdam aedificationes templi, Dominus palam responderat haec esse omnia destruenda, discipuli secreto tempus et signa praedictae destructionis interrogant. Sedet autem Dominus in monte Olivarum contra templum, cum de ruina templi et excidio gentis disputat, ut etiam ipso corporis situ verbis quae loquitur congruat, mystice designans quia quietus manens in sanctis, superborum detestatur amentiam. Quis enim non videat quod mons Oliveti fructiferam designet sanctae Ecclesiae celsitudinem, quam Dominus semper inhabitare delectatur? Quia videlicet mons ille non infructuosas habere arbores, et silvam sterilem, sed olivas

gignere solebat, quibus ad repellendas noctium umbras lumen alitur, solvuntur infirmitates et requies lassis tribuitur. Quae cuncta specialiter in Ecclesia fieri probat ipsa cum dicit: *Ego autem sicut oliva fructifera in domo Domini sperabo in misericordia Dei mei* **(Psal. LI)**.

Et respondens Jesus coepit dicere illis: Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes, Quia ego sum, et multos seducent. Multi imminente Jerosolymorum excidio principes exstitere qui se esse christos dicerent, tempusque libertatis jam jamque appropinquare referrent. Multi in Ecclesia ipsis etiam temporibus apostolorum haeresiarchae prodiere, qui, inter alia plurima, veritati contraria, diem Domini praedicarent instare. Quos Apostolus in Epistola ad Thessalonicenses damnat. Multi in nomine Christi venere Antichristi, quorum primus est Simon Magus: *cui,* sicut in Actibus apostolorum legimus, *auscultabant omnes qui in Samaria erant a minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei quae vocatur magna, eo quod multo tempore magicis artibus suis dementasset eos* **(Act. VIII)**.

Cum audieritis autem bella et opiniones bellorum, ne timueritis. Oportet enim fieri, sed nondum finis. Bella ad hostes pertinent, seditiones ad cives. Quae utraque a tempore Dominicae passionis in populo Judaeorum, qui sibi pro Salvatore Christo seditiosum latronem elegit, satis superque constat abundasse. Sed his adventantibus apostoli ne terreantur, ne Jerosolymam, Judaeamque deserant, admonentur, quia videlicet statim finis, quae in quadragesimum potius differenda sit annum, id est desolatio provinciae, ultimumque urbis ac templi sequatur excidium.

Exsurget autem gens contra gentem, et regnum super regnum, et erunt terraemotus per loca, et pestilentiae et fames. Initium dolorum haec. In Evangelio Lucae ita scriptum est: *Et terraemotus magni erunt per loca, et pestilentiae et fames* **(Luc. XXI)**. Constat autem haec ante ultimos acerbissimosque dolores, quibus omnis est vastata, imo erasa provincia, hoc est tempore Judaicae seditionis, ad litteram contigisse. Potest vero regnum super regnum, et pestilentia eorum quorum sermo serpit ut cancer, et fames audiendi verbum Dei, et commotio universae terrae, et a vera fide separatio, in haereticis magis intelligi, qui, contra se invicem dimicantes, Ecclesiae victoriam faciunt. Quod autem merito Jerosolymis ac provinciae Judaeorum universae tot eroganda fuerint adversa, Dominus subdendo manifestat cum dicit:

Videte autem vosmetipsos, tradent enim vos in conciliis, et in synagogis vapulabitis, et ante reges et praesides stabitis propter me in testimonium illis. Ea quippe Judaicae genti, vel sola vel maxima causa erat exitii, quia post occisionem Domini Salvatoris, nominis quoque ac fidei ejus praecones simul et confessores impia crudelitate vexabat.

Et in omnes gentes primum oportet praedicari Evangelium Dei. Hoc ita fuisse completum Ecclesiasticae testantur historiae, in quibus refertur quod apostoli omnes multo ante excidium Judaeae provinciae ad praedicandum Evangelium toto fuerint orbe dispersi, excepto Jacobo Zebedaei, et Jacobo fratre Domini, qui prius in Judaea pro verbo Evangelii sanguinem fuderant. Quoniam ergo noverat Dominus corda discipulorum de excidio ac perditione suae gentis esse contristanda, hoc eos solatio allevat, ut nossent sibi etiam Judaeis abjectis, socios non defore gaudii regnique coelestis,

imo plures multo quam de Judaea perirent ex omnibus toto orbe nationibus esse colligendos.

Et cum duxerint vos tradentes, nolite praecogitare quid loquamini, sed quod datum vobis fuerit in illa hora id loquimini. Non enim estis vos loquentes, sed Spiritus sanctus. Cum propter Christum ducimur ad judices, voluntatem tantum nostram pro Christo debemus efferre. Caeterum ipse Christus qui in nobis habitat, loquitur, et Spiritus sancti in respondendo gratia ministratur.

Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, et consurgent filii in parentes, et morte afficient eos. Et eritis odio omnibus, propter nomen meum. Qui autem, etc. Hoc in persecutionibus crebro fieri vidimus nec ullus est inter eos fidus affectus, quorum diversa fides est.

Cum autem videritis abominationem desolationis stantem ubi non debet, qui legit intelligat. Pro eo quod Marcus ait: *Stantem ubi non debet,* in Matthaeo scriptum est: *Stantem in loco sancto* **(Matth. XXIV)**; qui unum omnimodis idemque significat, quoniam nimirum in sancto loco non debet abominatio stare desolationis. Quando autem ad intelligentiam provocamur, mysticum monstratur esse quod dictum est. Potest autem simpliciter aut de Antichristo accipi, aut de imagine Caesaris quam Pilatus posuit in templo, aut de Adriani equestri statua, quae in ipso sancto sanctorum loco multo tempore stetit. Abominatio quoque secundum veterem Scripturam idolum nuncupatur. Et idcirco additur, *desolationis,* quod in desolato templo atque deserto idolum positum sit.

Tunc qui in Judaea sunt fugiant in montes. Et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat tollere aliquid de domo sua. Et qui in agro erit, non revertatur retro tollere vestimentum suum. Haec juxta litteram facta esse constat, cum appropinquante Romano bello et exterminio Judaicae gentis, oraculo admoniti, omnes qui erant in provincia Christiani longius discesserant, ut ecclesiastica narrat Historia, et trans Jordanem sedentes, manebant ad tempus in civitate Pella sub tutela Agrippae regis Judaeorum, cujus in Actibus apostolorum mentio est, qui cum ea quae sibi obtemperare volebat parte Judaeorum, semper Romanorum imperio subditus agebat. Juxta vero sensus spiritales, cum viderimus abominationem desolationis stare ubi non debet, hoc est haereses et flagitia regnare inter eos qui coelestibus mysteriis videbantur esse consecrati, cum operantes iniquitatem, loquentes mendacium, viros sanguinum et dolosos quos abominabitur Dominus, pacem fidelium turbare perpenderimus, tunc quicunque in Judaea, hoc est in confessione verae fidei persistimus, non terrenis infirmisque actibus mancipari, sed tanto altius virtutum eulmen debemus ascendere, quanto plures ampla et errabunda vitiorum sequi itinera videmus. *Tunc qui super tectum est,* hoc est qui excedens animo carnalia, tanquam in aura libera spiritualiter vivit, ne descendat ad infimos actus pristinae conversationis, neque ea quae reliquerat mundi carnisve desideria repetat. Domus namque nostra, vel mundus hic, vel ipsa in qua degimus, nostra intelligenda est caro, de qua dicit Apostolus: *Scimus enim quod si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus* **(I Cor. V)**. Et qui operatur in Ecclesia, ac sicut Paulus et Apollo plantat et rigat **(I Cor. III)**, non respiciat

spem saecularem, cui renuntiavit, nec retinacula vitae labentis, quibus se jam jamque, ut nudus Christus sequeretur, exuerat, resumere incautus praesumat.

Vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus. Vae praesenti captivitate praegnantibus et nutrientibus, quarum vel uteri vel manus filiorum sarcina praegravatae, fugae necessitatem non minimum impediunt. Lege Regum historiam, ubi uxor Jonathae malum captivitatis praepropera fuga vitando lapsum sinu filium perpetua claudum recepit.

Orate vero ut hieme non fiant. In Matthaeo scriptum est: *Orate autem ut non fiat fuga vestra hieme vel sabbato.* Si de captivitate Jerusalem voluerimus accipere, quando a Tito et Vespasiano capta est, orare debent ne fuga eorum hieme vel sabbato fiat, quia in altero duritia frigoris prohibet ad solitudinem pergere, et in montibus desertisque latitare; in altero aut transgressio legis est, si fugere voluerint, aut mors imminens, si remanserint. Si autem de consummatione mundi intelligitur, hoc praecipit ut non refrigescat fides nostra et in Christum charitas, neque otiosi in opere Dei torpeamus virtutum sabbato. Haec enim Domini locutio partim ad captivitatem Judaicam quae a Romanis facta est, partim ad diem judicii pertinet. Nam et apud Matthaeum ita discipuli Dominum, cum haec esset locuturus, interrogasse leguntur: *Dic nobis quando haec erunt et quod signum adventus tui, et consummationis saeculi?*

Erunt enim dies illi tribulationis tales, quales non fuerunt ab initio creaturae quam condidit Deus usque nunc, neque fient. Haec temporibus Antichristi proprie congruunt, quando non solum tormenta crebriora quam prius consueverunt,

ingerenda sunt fidelibus, sed (quod gravius est) signorum quoque operatio eos qui tormenta ingerunt, comitabitur: teste Apostolo, qui ait, *Cujus est adventus secundum operationem Satanae, in omni seductione, signis, et prodigiis mendacii* **(II Thess. II)**. Quanta enim saepe miracula, quot virtutes sancti martyres coram persecutoribus fecerunt, nec tamen credere illi neque a persequendo cessare voluerunt. Quis ergo ad fidem convertitur incredulus, cujus jam credentis non pavet et concutitur fides, quando persecutor pietatis fit etiam operator virtutis, idemque ipse qui tormentis saevit ut Christus negetur, provocat miraculis ut Antichristo credatur? Quod ergo in his suffugium, quae spes remanebit electis, nisi ut superna gratia quae virtutem patientiae piis largitur, potentiam persequendi ac tribulandi citius demat impiis? Unde provida pietate subjungitur.

Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro. Sed propter electos quos elegit, breviavit dies. Haec etenim tribulatio quanto caeteris quae praecessere pressurarum pondere gravior, tanto est temporis brevitate moderatior futura. Namque tribus annis ac dimidio, quantum de prophetia Danielis et Apocalypsi S. Joannis conjici potest, Ecclesiam per orbem impugnatura esse creditur.

Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis. Exsurgent enim pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa et portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos. Quidam haec ad captivitatis judaicae tempus referunt, ubi multi christos se esse dicentes, deceptas post se catervas populi trahebant. Sed notandum, quod in illa miserabilis et miserae civitatis obsidione nullus erat fidelis, ad quem divina exhortatio, ne

perversos magistros sequeretur, fieri deberet: verum omnes pariter, et minores et majores, et obsessi et obsidentes, alieni a Christo durabant. Unde melius de haereticis est accipiendum, qui contra Ecclesiam venientes christos se esse mentirentur. Quorum primus Simon Magus fuit, extremus autem ille major caeteris, est Antichristus.

Sed in illis diebus post tribulationem illam sol contenebrabitur, et luna non dabit splendorem suum, stellae coeli erunt decidentes. Sidera in die judicii videbuntur obscura, non diminutione suae lucis accedente, sed superveniente claritate veri luminis, hoc est summi judicis, cum venerit in majestate sua, et Patris, et sanctorum angelorum; quamvis nil prohibeat intelligi veraciter solem tunc et lunam cum sideribus caeteris ad tempus suo lumine privari, quomodo factum de sole constat tempore dominicae passionis. Luna enim tunc temporis cum esset plena, sub abdito terrae latebat. Unde imperfecta restat usque hodie prophetia illa Joel, qui cum dixisset: *Sol convertetur in tenebras,* addidit: *Et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et manifestus* **(Joel. II)**. Et quod de die judicii loquens Isaias: *Et erubescet* (inquit) *luna et confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion et in Hierusalem, et in conspectu senum suorum fuerit glorificatus* **(Isa. XXIV)**. Caeterum peracto die judicii et clarescente futurae gloria vitae, cum fuerit coelum novum et terra nova, tunc fiet quod idem propheta dicit alibi: *Et erit lux luna sicut lux solis, et lux solis erit septempliciter sicut lux septem dierum.*

Et virtutes quae sunt in coelis movebuntur. Quid mirum homines, qui et natura sunt et sensu terrestres, ad hoc judicium

perturbari, cujus aspectum et ipsae coelorum virtutes, hoc est angelicae trement potestates? Beato quoque Job attestante, qui ait: *Columnae coeli contremiscunt, et pavent ad nutum ejus* **(Job. XXVI)**. Quid ergo facient tabulae, quando trement columnae? Quid virgula deserti patitur, cum cedrus paradisi concutitur?

Et tunc mittet angelos suos, et congregabit electos suos a quatuor ventis, a summo terrae, usque ad summum coeli. A quatuor ventis, a quatuor mundi climatibus dicit, Oriente, Occidente, Aquilone et Austro. Et ne quisquam putaret a quatuor solummodo plagis terrae, et non potius a cunctis ejus finibus simul et mediterraneis regionibus electos esse congregandos, apte subjunxit: *A summo terrae, usque ad summum coeli,* id est, ab extremis terrae finibus per directum, usque ad ultimos terminos ejus, ubi longe aspectantibus circulus coeli terrae videtur indicere. Nullus ergo in die illa remanebit electus, qui non venienti ad judicium Domino in aera occurrat, sive vivens adhuc in corpore repertus, seu de morte jam resuscitatus ad vitam. Veniunt ad judicium reprobi et ipsi, alii in corpore viventes inventi, alii ad vitam a morte suscitati. Sed ea nimirum distantia, quod justi congregantur in gaudium Domini sui; inimici autem ejus peracto judicio dissipentur, et pereant a facie Dei.

A ficu autem discite parabolam: cum jam ramus ejus tener fuerit, et nata fuerint folia, cognoscitis quod in proximo sit aestas. Sic et vos, etc. Sub exemplo arboris, docuit consummationis adventum. Quomodo, inquit, cum teneri fuerint in arbore ficus cauliculi, et gemma erumpit in florem, cortexque folia parturit, intelligitis aestatis adventum, et favonii ac veris introitum; ita cum omnia haec quae scripta

sunt videritis, nolite putare jam adesse consummationem mundi, sed quasi prooemia et praecursores quosdam venire, ut ostendant quod prope sit et in januis. Potest autem haec fructificatio fici juxta mysticos sensus altius intelligi, videlicet super statu Synagogae, quae quondam veniente ad se Domino, quia fructum justitiae non habebat, in eis qui tunc increduli erant, aeterna sterilitate damnata est. Sed quoniam dixit Apostolus, *quia caecitas ex parte facta est in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus erit* **(Rom. XI)**. Cum hoc adfuerit tempus, ut ablata diutina caecitate perfidiae, omnis Israel lucem recipiat et salutem, quid nisi diu sterilis arbor fici fructum quem negaverat reddet? juxta illud beati Job: *Lignum habet spem, si praecisum fuerit, rursum virescit, et rami ejus pullulant. Si senuerit in terra radix ejus, et in pulvere mortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquae germinabit, et faciet comam, quasi cum primum plantatum est.* Quod ubi factum videris, diem extremi discriminis, et aestatem verae pacis ac lucis esse in proximo non ambiges.

Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio haec donec omnia ista fiant. Nomine generationis aut omne hominum significat genus, aut specialiter Judaeorum. *Coelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Coelum quod transibit, non aethaereum sive sidereum, sed aereum, a quo et aves coeli et nubila coeli cognominantur, intelligere debemus, Petro attestante qui dicit: *Quod coeli erant prius et terra de aqua, et per aquam, consistens Dei verbo; per quae ille tunc mundus aqua inundatus periit. Coeli autem qui nunc sunt, et terra, eodem verbo depositi sunt, igni reservati in diem judicii, et perditionis hominum impiorum* **(II Petr. III)**, aperte docens

quia non alii coeli sunt igne perituri, quam qui aqua perditi, hoc est inania haec et nebulosa ventosi aeris spatia. Neque enim aqua diluvii, quae quindecim tantum cubitis montium cacumina transcendit, ultra aeris aetherisque confinia pervenisse credenda est. Quocunque autem pervenire potuit, eo nimirum, juxta praefatam beati Petri sententiam, ignis quoque judicii perveniet. Si autem coelum et terra transibunt, moveri potest quomodo dicat Ecclesiastes: *Generatio praeterit et generatio advenit, terra vero in aeternum stat* **(Eccl. I)**. Sed aperta ratione coelum et terra per eam, quam nunc habent imaginem transeunt, attamen per essentiam sine fine subsistunt. *Praeterit enim figura hujus mundi* **(I Cor. VII)**. Et ad Joannem angelus: *Erit,* inquit, *coelum novum et terra nova* **(Apoc. XXI)**; quae quidem non alia condenda sunt, sed haec ipsa renovanda. Coelum ergo et terra et transit et erit, quia et ab ea quam nunc habet specie, per ignem tergitur, et tamen in sua semper natura servatur. Unde et per Psalmistam dicitur: *Mutabis ea, et mutabuntur* **(Psal. CI)**. Quam quidem ultimam commutationem suam, ipsis nobis nunc vicissitudinibus nuntiant, quibus nostris usibus indesinenter alternant. Nam terra a sua specie hiemali ariditate deficit, vernali humore virescit. Coelum quotidie caligine noctis obducitur, et divina claritate renovatur. Hinc ergo, hinc fidelis quisque colligat, et interire haec, et tamen per innovationem refici, quae constat nunc assidue velut ex defectu reparari.

De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in coelo, neque Filius, nisi Pater. Gaudet Arius et Eunomius, quasi ignorantia magistri, gloria discipulorum sit: et dicunt: *Non potest aequalis esse qui novit, et qui ignorat.* Cum vero omnia tempora fecerit Jesus, hoc est Verbum Dei (omnia enim per

ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, in omnibus autem temporibus etiam dies judicii sit, quia consequentia potest ejus ignorare partem, cujus totum noverit? Causa ergo reddenda est, cur ignorare dicatur. Apostolus super Salvatore scripsit: *In quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi* **(Coloss. II)**. Quare absconditi? Post resurrectionem interrogatus ab apostolis de die judicii, manifestius respondit: *Non est vestrum scire tempora et momenta, quae Pater posuit in sua potestate* **(Act. I)**. Quando dicit, *non est vestrum scire,* ostendit quod ipse sciat, sed non expediat nosse apostolis, ut semper incerti de adventu Judicis, sic quotidie vivant quasi die illa judicandi sint. Denique et consequens Evangelii sermo idipsum cogit intelligi. Docens quoque patrem solum nosse, in patre comprehendit et filium. Omnis enim pater, filii nomen est.

Videte, vigilate, et orate. Nescitis enim quando tempus sit. Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum suam, et dedit servis suis potestatem, etc. Perspicue ostendit Dominus quare dixerit: *De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in coelo, neque Filius, nisi Pater.* Quia non expediat scire apostolis, ut pendulae exspectationis incerto semper eum credant esse venturum, quem ignorant quando venturus sit. Et non dixit, quia nescimus, qua hora Dominus venturus sit, *sed nescitis.* Praemissoque patrisfamilias exemplo, cur reticeat consummationis diem, manifestius docet, dicens:

Vigilate ergo; nescitis enim quando Dominus veniat, sero, an media nocte, an galli cantu, an mane. Ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes. Homo autem qui peregre profectus reliquit domum suam, haud dubium quin Christus sit, qui ad Patrem post resurrectionem victor ascendens, Ecclesiam

corporaliter reliquit: quam tamen nunquam divinae praesidio praesentiae destituit, manens in illa omnibus diebus usque ad consummationem saeculi. Carnis enim locus proprie terra est, quae velut ad peregrina ducta est, cum per Redemptorem nostrum est in coelo collocata. Dedit autem servis suis potestatem cujusque operis: quia fidelibus suis, concessa sancti Spiritus gratia, facultatem tribuit bonis operibus serviendi. Janitori quoque praecepit ut vigilaret: quia ordini pastorum ac rectorum spiritalium, commissae sibi Ecclesiae curam solerti observantia jubet impendere.

Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate. Non apostoli tantum et successores eorum, rectores nimirum Ecclesiae, sed et omnes vigilare praecipimur. Universi januas cordium nostrorum, ne hostis antiquus mala suggerendo irrumpat, instanter servare jubemur. Ne nos dormientes Dominus veniens inveniat, sedulo singuli praecavere debemus. Unusquisque enim pro se reddet rationem Deo. Vigilat autem, qui ad aspectum veri luminis, mentis oculos apertos tenet. Vigilat, qui servat operando quod credit. Vigilat, qui a se torporis et negligentiae tenebras repellit. Hinc etenim Paulus dicit: *Evigilate, justi, et nolite peccare* **(I Cor. XV)**. Hinc rursus ait: *Hora est jam nos de somno surgere* **(Rom. XIII)**.

CAPUT XIV.

Erat autem Pascha, et azyma post biduum. Pascha, quod Hebraice dicitur *phase,* non a passione ut plerique arbitrantur, sed a transitu nominatur, eo quod exterminator videns

sanguinem in foribus Israelitarum, pertransierit, nec percusserit eos, vel ipse Dominus praebens auxilium populo suo, desuper ambulaverit. Cujus sacramentum vocabuli sublimius exponens evangelista Joannes ait: *Ante diem autem festum Paschae sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem* **(Joan. XIII)**. Ubi manifeste declarat, ideo solemnitatis hujus diem per legem mystice transitum esse vocatum, quod Agnus Dei qui peccata mundi tolleret, in eo, de hoc mundo sive ipse transiturus, sive nos salubri transitu, quasi de Aegyptia esset servitute ducturus. Hoc sane juxta veteris Instrumenti scripturam inter pascha et azyma distat, quod pascha ipse solus dies appellatur, in quo agnus occidebatur ad vesperam, hoc est quartadecima luna primi mensis. Quintadecima autem luna, quando egressum est de Aegypto, succedebat festivitas azymorum, quae septem diebus, id est, usque ad vigesimum primum diem ejusdem mensis ad vesperam est statuta solemnitas. Verum evangelistae indifferenter, et diem azymorum pro Pascha, et pro diebus azymorum Pascha ponere solent. Dicit enim Marcus: *Erat autem Pascha et Azyma post biduum* **(Marc. XIV)**. Dicit Lucas: *Dies festus azymorum, qui dicitur Pascha* **(Luc. XXII)**. Item Joannes, cum primo azymorum die, id est, quindecima luna res ageretur, ait: *Et ipsi non introierunt in praetorium, ut non contaminarentur, sed manducarent pascha* **(Joan. XVIII)**. Quod ideo fecere, quia et paschae dies in azymis panibus est celebrari praeceptus, et nos quasi pascha perpetuum facientes, semper ex hoc mundo transire praecipimur. Uno quippe die agno immolato ad vesperam, septem ex ordine dies sequuntur azymorum, quia Christus Jesus semel pro nobis in plenitudine temporum passus in carne, per totum hujus saeculi tempus (quod septem

diebus agitur), *in azymis sinceritatis et veritatis* **(I Cor. V)** praecepit esse vivendum, omnique semper nisu, nos desideria terrena quasi Aegypti retinacula fugere, et velut a mundana conversatione secretam solitudinem iter admonet subire virtutum.

Et quaerebant summi sacerdotes et scribae, quomodo eum dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem, Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Qui debuerant Pascha vicino parare victimas, levigare templi parietes, pavimenta verrere, vasa mundare, et secundum ritum legis purificari, ut esu agni digni fierent, congregantur ineuntes consilium quomodo occidant Dominum, non timentes seditionem, ut simplex sermo demonstrat, sed caventes, ne auxilio populi de suis manibus tolleretur.

Et cum esset Bethaniae in domo Simonis leprosi, et recumberet. Passurus pro omni mundo, et universas nationes suo sanguine redempturus, moratur in Bethania in domo obedientiae, quae quondam fuit Simonis leprosi; non quod leprosus illo tempore permaneret, sed quia ante leprosus, postea a Salvatore mundatus est, nomine pristino permanente, ut virtus curantis appareat. Nam et in catalogo apostolorum cum pristino vitio et officio Matthaeus publicanus appellatur, qui certe publicanus esse desierat. Quidam Simonem leprosum volunt intelligere partem populi quae crediderit Domino, et ab eo curata sit. Simon quoque obediens dicitur.

Venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, et fracto alabastro effudit super caput ejus. Mulier ista Maria erat Magdalene, soror Lazari, quem suscitavit Jesus

a mortuis, ut Joannes aperte commemorat, qui hoc etiam factum ante sex dies paschae testatur pridie quam asino sedens cum palmis et laude turbarum Jerosolymam veniret. Ipsa est autem, non alia, quae quondam (ut Lucas scribit) peccatrix adhuc, veniens pedes Domini lacrymis poenitentiae rigavit, et unguento piae confessionis linivit, et quia multum dilexit, multorum veniam peccatorum a pio judice promeruit. Nunc vero justificata et familiaris effecta Domino, non tantum pedes ejus (ut idem Joannes narrat) verum etiam caput (ut Matthaeus Marcusque perhibent) oleo sancto perfudit. Est autem alabastrum genus marmoris candidi, variisque maculis intertincti, quod ad vasa unguentaria cavari solet, eo quod optime servare ea incorrupta dicatur. Nascitur circa Thebas Aegyptias, et Damascum Syriae caeteris candidius, probatissimum vero in India. Nardus vero est frutex aromatica, gravi (ut aiunt) et crassa radice, sed brevi ac nigra fragilique, quamvis pingui, sinum redolente, aut cypressum, aspero sapore, folio parvo densoque, cujus cacumina in aristas se spargunt. Ideoque gemina dote pigmentarii nardi spicas ac folia celebrant. Et hoc est quod ait Marcus: *Unguenti nardi spicati pretiosi.* Quia videlicet unguentum illud quod attulit Maria Domino, non solum de radice confectum nardi, verum etiam, quo pretiosius esset, spicarum quoque et foliorum ejus adjectione odoris ac virtutis illius erat accumulata gratia. Ferunt autem de nardo physiologi, quod principalis sit in unguentis. Unde merito unctioni capitis et pedum Domini oblata est. Sunt quidem multa ejus genera, sed omnia hebetiora praeter Indicum, quod pretiosius est. Mystice autem devotio haec Mariae Domino ministrantis fidem ac pietatem designat Ecclesiae sanctae, quae loquitur in amoris cantico dicens: *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit*

odorem suum **(Cant. I)**. Quae nimirum verba, et semel juxta litteram manibus Mariae complevit, et quotidie in omnibus suis membris spiritaliter implere non desinit, quae toto diffusa orbe gloriantur, et dicunt: *Deo autem gratias qui semper triumphat nos, in Christo Jesu, et odorem notitiae suae manifestat per nos in omni loco. Quia Christi bonus odor sumus Deo* **(II Cor. II)**. Quae cum potentiam divinae virtutis ejus, quae illi una cum Patre est, digna reverentia confitetur, laudat, et praedicat, caput profecto illius unguento perfundit pretioso. Cum vero assumptae mysteria humanitatis aeque digna reverentia suspicit, in pedes utique Domini unguentum nardi pisticum, id est fidele ac verum perfundit, quia illam ejus naturam qua terram contingere, hoc est inter homines conversari dignatus est, pia praedicatione commendat, ac devotis veneratur obsequiis.

Erant autem quidam indigne ferentes intra semetipsos, et dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est? Poterat enim unguentum istud venundari plus quam trecentis denariis, et dari pauperibus. Marcus quoque haec, quomodo et Matthaeus, synecdochicωs loquitur, pluralem videlicet numerum pro singulari ponens. Nam Joannes distinctius loquens, Judam haec locutum esse testatur, et hoc gratia cupiditatis, eo quod fur fuisset, et loculos habens ea quae mittebantur, portaret. Potest etiam intelligi quod et alii discipuli aut senserint hoc, aut dixerint, aut eis Juda dicente persuasum sit, atque omnium voluntatem Matthaeus et Marcus etiam verbis expresserint, sed de Juda propterea dixit, *quia fur erat,* laetari [*Al.* caeteri] vero propter pauperum curam; Joannem autem de solo illo id commemorare voluisse,

cujus ex hac occasione furandi consuetudinem credidit intimandam. Quod vero sequitur:

Et fremebant in eam, nequaquam de bonis ac diligentibus Christum apostolis dictum crediderim; sed de illo potius sub numero plurali, qui nec Domino nec discipulis ejus fideliter adhaesisse, neque pauperum curam habuisse probatus est.

Jesus autem dixit: Sinite illam. Quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me. Semper enim pauperes habetis vobiscum, et cum volueritis, potestis illis benefacere; me autem non semper habebitis. Alia oboritur quaestio, quare Jesus post resurrectionem dixerit ad discipulos: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem mundi* **(Matth. XXVIII)**; et nunc loquitur, *Me autem non semper habebitis*. Sed mihi videtur in hoc loco de praesentia dicere corporali: quia nequaquam cum eis ita futurus sit post resurrectionem, quomodo nunc in omni convictu et familiaritate. Cujus rei memor Apostolus ait: *Et si noveramus Jesum Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus eum* **(II Cor. V)**.

Quod habuit, hoc fecit; praevenit ungere corpus meum in sepulturam. Quod vos putatis perditionem esse unguenti, officium sepulturae est. Nec mirum, si mihi bonum odorem suae fidei dederit, cum ego pro ea fusurus sim sanguinem meum.

Amen dico vobis, ubicunque praedicatum fuerit Evangelium istud in universum mundum, et quod fecit haec narrabitur in memoriam ejus. Attende notitiam futurorum, quod passurus post dies paucos sciat, Evangelium suum toto orbe

celebrandum. Notandum autem quod sicut Maria gloriam adepta est toto orbe, quocunque Ecclesia sancta diffusa est, de obsequio quod Domino piae devotionis exhibuit, ita e contrario ille qui obsequio ejus detrahere temeraria lingua non timuit, perfidiae nota longe lateque infamatus, et Deo simul atque hominibus merito factus est exosus. Sed Dominus bonum laude digna remunerans, futuras impii contumelias tacendo praeteriit.

Et Judas Scariothis unus de duodecim abiit ad summos sacerdotes, ut proderet eum illis. Infelix Judas! damnum quod ex effusione unguenti se fecisse credebat, vult magistri pretio compensare, nec certam jam postulat summam, ut saltem lucrosa videretur proditio, sed quasi vile tradens mancipium, in potestate ementium posuit, quantum vellent dare. Quod autem dixit, *Abiit ad summum sacerdotem, ut proderet eum illis,* ostendit eum non a principibus invitatum, non ulla necessitate constrictum, sed sponte propria sceleratae mentis inisse consilium.

Quod audientes gavisi sunt, et promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quaerebat quomodo illum opportune traderet. Multi hodie Judae scelus quod Dominum ac magistrum Deumque suum pecunia vendiderit, velut immane et nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cum pro mulieribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecunia vendunt. Ipse enim dixit: *Ego sum veritas.* Cum societatem fraternitatis aliqua discordiae peste commaculant, Dominum produnt, quia *Deus charitas est.* Qui ergo charitatis et veritatis jussa spernunt, Deum utique, qui est charitas et veritas, produnt, maxime cum non infirmitate vel ignorantia peccant,

sed in similitudinem Judae quaerunt opportunitatem qualiter arbitris absentibus, mendacio veritatem, virtutem crimine mutent.

Et primo die azymorum quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, et paremus tibi comedere pascha? Primum diem azymorum quartumdecimum primum mensis appellat, quando fermento abjecto pascha immolare, id est agnum occidere solebant ad vesperam. Quod exponens Apostolus, ait: *Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus* **(I Cor. V)**. Qui licet die sequenti, hoc est quintadecima sit luna crucifixus, hac tamen nocte qua agnus immolabatur, et carnis sanguinisque sui discipulis tradidit mysteria celebranda, et a Judaeis tentus ac ligatus ipsius immolationis, hoc est passionis suae sacravit exordium.

Et mittit duos ex discipulis suis et dicit eis: Ite in civitatem et occurret vobis homo lagenam aquae bajulans. Indicium quidem praesciae divinitatis est, quia cum discipulis loquens quid alibi futurum sit novit. Pulchre autem paraturis pascha discipulis, homo lagenam, sive juxta alium evangelistam, amphoram aquae bajulans occurrit, ut ostendatur hujus paschae mysterium pro ablutione perfecta mundi totius esse celebrandum. Aqua quippe lavacrum gratiae, lagena fragilitatem designat eorum, per quos eadem erat gratia mundo ministranda. Unde aiunt: *Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus* **(II Cor. IV)**. Parant ergo pascha discipuli ubi aquae infertur lagena, ut adesse tempus insinuent quo cultoribus veri Paschae typicus de limine ac postibus cruor auferatur, et ad tollenda mundi crimina vivifici fontis baptisma consecretur.

Sequimini eum, et quocunque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi pascha cum discipulis meis manducem? Consulte tam aquae bajuli quam domini domus, sunt praetermissa vocabula, ut omnibus verum pascha celebrare volentibus, hoc est Christi sacramentis imbui, eumque suae mentis hospitio suscipere quaerentibus, facultas danda signetur.

Et ipse vobis demonstrabit coenaculum grande stratum, et ibi parate nobis, etc. Coenaculum magnum lex spiritalis est, quae de angustiis litterae egrediens, in sublimi loco recipit Salvatorem. Nam qui adhuc occidentem litteram servaverit, qui non aliud in agno quam pecus intellexerit, iste nimirum minus pascha facit: quia majestatem spiritus in verbis Dei comprehendere necdum didicit. At qui aquae bajulum, hoc est gratiae praeconem, in domum Ecclesiae fuerit secutus, hic per spiritum illustrantem superficiem litterae transcendendo in alto mentis solario Christo refectionem praeparat, quia cuncta vel paschae sacramenta, vel caetera legis decreta, ejus esse sacramenta cognoscit.

Vespere autem facto, venit cum duodecim. Et discumbentibus eis, et manducantibus, ait Jesus: Amen dico vobis quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. Qui de passione praedixerat, et de proditore praedicit, dans locum poenitentiae, ut cum intellexisset sciri cogitationes suas, et occulta conscientiae, poeniteret eum facti sui. Et tamen non designat specialiter, ne manifeste coargutus impudentior fieret. Mittit crimen in numero, ut agat conscius poenitentiam.

At illi coeperunt contristari, et dicere ei singillatim: Nunquid ego? Et certe noverant undecim apostoli quod nihil tale contra Dominum cogitarent, sed plus crederent magistro quam sibi; et timentes fragilitatem suam, tristes interrogabant de peccato cujus conscientiam non habebant.

Qui ait illis: Unus ex duodecim qui intingit mecum manum in catino. O mira Domini potentia! Primum dixerat, *unus ex vobis me tradet,* perseverat proditor in malo, manifestius arguit, et tamen nomen proprie non designat. Judas caeteris contristatis et retrahentibus manum, et interdicentibus cibos ori suo, temeritate et impudentia qua magistrum prodituras erat, etiam manum cum magistro mittit in catinum, ut audacia bonam conscientiam mentiretur.

Et Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo. Vae autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur. Nec primo, nec secundo correptus a proditione retrahit pedem, sed patientia Domini nutrit impudentiam suam, et thesaurizat sibi iram in die irae. Poenam praedicit, ut quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata supplicia. Sed et hodie quoque et in sempiternum vae illi homini qui ad mensam Domini malignus accedit, qui insidiis mente conditis, qui praecordiis aliquo scelere pollutis, mysteriorum Christi oblationibus sacrosanctis participare non metuit. Et ille enim in exemplum Judae Filium hominis tradit, non quidem Judaeis peccatoribus, sed tamen peccatoribus, membris videlicet suis, quibus illud inaestimabile et inviolabile dominici corporis ac sanguinis sacramentum temerare praesumit. Ille Deum vendit, qui ejus timore atque amore neglecto, terrena pro illo et caduca, imo etiam criminosa, diligere et curare convincitur.

Bonum esset ei, si non esset natus homo ille. Non ideo putandus est ante fuisse quam nasceretur, quia nulli possit esse bene, nisi ei qui fuerit. Sed simpliciter dictum est, multo melius esse non subsistere, quam male subsistere.

Et manducantibus illis, accepit Jesus panem, et benedicens fregit, et dedit eis, et ait: Sumite, hoc est corpus meum. Finitis paschae veteris solemnibus, quae in commemoratione antiquae de Aegypto liberationis populi Dei agebantur, transiit ad novum quod in suae redemptionis memoriam Ecclesiam frequentare volebat, ut videlicet pro carne agni ac sanguine, sui corporis sanguinisque sacramentum substitueret, ipsumque se esse monstraret: *Cui juravit Dominus et non poenitebit eum: Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech* **(Psal. CIX)**. Frangit autem ipse panem quem discipulis porrigit, ut ostendat corporis sui fractionem non absque sua sponte ac procuratione venturam, sed sicut alibi dicit, potestatem se habere ponendi animam suam, et potestatem se habere iterum sumendi eam. Quem videlicet panem certi quoque gratia sacramenti, priusquam frangeret benedixit, quia naturam humanam quam passurus assumpsit, ipse una cum Patre et Spiritu sancto gratia divinae virtutis implevit. Benedixit panem et fregit, quia hominem assumptum ita morti subdere dignatus est, ut ei divinae immortalitatis veraciter inesse potentiam demonstraret, ideoque velocius eum a morte resuscitandum esse doceret.

Et accepto calice gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes. Cum appropinquare passioni dicitur, accepto pane gratias egisse perhibetur. Gratias itaque agit, qui flagella alienae iniquitatis suscipit. Et qui nihil dignum percussione

exhibuit, humiliter in percussione benedicit, ut hinc videlicet ostendat, quid unusquisque in flagello culpae propriae facere debeat, si ipse aequanimiter flagella culpae portat alienae; ut hinc ostendat quid in correptione faciat subditus, si in flagello positus patri gratias agit aequales.

Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur. Quia panis corpus confirmat, vinum vero sanguinem operatur in carne: hic ad corpus Christi mystice, illud refertur ad sanguinem. Verum quia et nos in Christo, et in nobis Christum manere oportet, vino dominici calicis aqua miscetur. Attestante enim Joanne, *aquae populi sunt.* Et neque aquam solam, neque solum vinum, sicut nec granum frumenti solum sine aquae admistione et confectione in panem cuipiam licet offerre, ne talis videlicet oblatio quasi caput a membris secernendum esse significet, et vel Christum sine nostrae redemptionis amore pati potuisse, vel nos sine illius passione salvari ac Patri offerri posse contingat. Quod autem dicit: *Hic est sanguis meus novi testamenti* **(Matth. XXVI)**, ad distinctionem respicit veteris testamenti, quod hircorum et vitulorum est sanguine dedicatum, dicente inter aspergendum legislatore: *Hic est sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus* **(Hebr. IX)**. Necesse est enim exemplaria quidem verorum his mundari; ipsa autem coelestia melioribus hostiis quam istis; juxta quod Apostolus per totam ad Hebraeos epistolam, inter legem distinguens et Evangelium, pulcherrima expositione ac plenaria ratione declarat.

Amen dico vobis, quod jam non bibam de genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei. Vitem sive vineam Domini appellatam esse Synagogam, et omnis sparsim Scriptura, et apertius testatur Isaias in

cantico de illa cantato: *Vinea,* inquiens, *Domini Sabaoth, domus Israel est* **(Isai. V)**. De qua nimirum vinea Dominus multo tempore bibebat, quamvis pluribus ramis in amaritudinem vitis alienae conversis, quia tametsi multis in illa plebe exorbitantibus a recto fidei itinere, non defuere plurimi toto legis tempore, quorum piis cogitationibus summisque virtutibus delectaretur Deus. Verum passo in carne Domino ac resurgente a mortuis, tempus fuit ut legalis illa, et figuralis observatio cessaret, atque ea quae secundum litteram gerebantur, in spiritualem translata sensum, melius in novo testamento, juvante sancti Spiritus gratia, tenerentur. Iturus ergo ad passionem Dominus ait: *Jam non bibam de genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei.* Ac si aperte dicat: Non ultra carnalibus Synagogae caeremoniis delectabor, in quibus etiam ista paschalis agni sacra locum tenuere praecipuum. Aderit enim tempus meae resurrectionis, aderit dies ille, cum ipse in regno Dei positus, id est, gloria vitae immortalis sublimatus, de salute ejusdem populi fonte gratiae spiritus regenerati, novo vobiscum gaudio perfundar.

Et hymno dicto, exierunt in montem Olivarum. Hoc est, quod in psalmo legimus: *Edent pauperes et saturabuntur, et laudabunt Dominum, qui requirunt eum* **(Psal. XXI)**. Potest autem hymnus etiam ille intelligi quem Dominus, secundum Joannem, Patri gratias agens, decantabat, in quo et pro seipso, et pro discipulis, et pro eis qui per verba eorum credituri erant, elevatis sursum oculis precabatur. Et pulchre discipulos sacramentis sui corporis ac sanguinis imbutos, et hymno piae intercessionis Patri commendatos, in montem educit Olivarum, ut typice designet nos per acceptionem

sacramentorum suorum, perque opem suae intercessionis, ad altiora virtutum dona et charismata sancti Spiritus, quibus in corde perungamur, conscendere debere.

Et ait eis Jesus: Omnes scandalizabimini in nocte ista. Praedicit quod passuri sunt, ut cum passi fuerint, non desperent salutem, sed agentes poenitentiam liberentur. Et signanter addidit *in nocte ista scandalizabimini,* quia quomodo qui inebriantur nocte inebriantur, sic et qui scandalum patiuntur, in nocte et in tenebris sustinent. Nos vero dicamus: *Nox praeterit, dies autem appropinquavit* **(Rom. XIII)**.

Quia scriptum est: Percutiam pastorem, et dispergentur oves. Hoc aliis verbis in Zacharia propheta scriptum est; et, nisi fallor, ex persona prophetae ad Deum dicitur: *Percute pastorem, et dispergentur oves* **(Zach. XIII)**. Sexagesimo quoque octavo psalmo, qui totus a Domino canitur, huic sensui congruente: *Quoniam quem tu percussisti, ipsi persecuti sunt.* Percutitur autem pastor bonus, ut ponat animam suam pro ovibus suis, et de multis gregibus erronum fiat unus grex et unus pastor.

Petrus autem ait ei: Et si omnes scandalizati fuerint, sed non ego. Non est temeritas nec mendacium, sed fides est apostoli Petri, et ardens affectus erga Dominum Salvatorem.

Et ait illi Jesus: Amen dico tibi quia tu hodie, in nocte hac, priusquam bis gallus vocem dederit, ter me es negaturus. Et Petrus de ardore fidei promittebat, et Salvator quasi Deus futura noverat. Et nota quod Petrus in nocte neget, et neget tertio. Postquam autem gallus cecinit, et decrescentibus

tenebris, vicina lux nuntiata est, conversus flevit amare, ternae negationis sordes lacrymis lavans. Non est sane arbitrandum esse contrarium quod Marco dicente: *Priusquam gallus bis vocem dederit, ter me es negaturus,* caeteri evangelistae simpliciter dixerunt: *Priusquam gallus cantet, ter me negabis.* Tota enim Petri negatio trina negatio est. In eadem namque permansit negatione, animo propositoque mendacii, donec, admonitus quid ei praedictum sit, amaro fletu et cordis dolore sanaretur. Haec autem tota, id est, trina negatio, si post primum galli cantum inciperet, falsum dixisse viderentur tres qui dixerunt dixisse Dominum quia antequam gallus cantaret, ter eum Petrus esset negaturus. Rursus si totam trinam negationem ante peregisset quam cantare gallus inciperet, superfluo dixisse Marcus deprehenderetur ex persona Domini: *Amen dico tibi quia tu in nocte hac priusquam gallus bis vocem dederit ter me negaturus es.* Sed quia ante primum galli cantum coepta est illa trina negatio, attenderunt illi tres non quando eam completurus esset Petrus, sed quanta futura esset, quandoque coeptura, id est, quae trina ante galli cantum, quanquam in animo ejus et ante primum galli cantum tota possit intelligi. Quamvis enim verbis negantis ante primum coepta, ante secundum autem galli cantum peracta sit tota illa trina negatio, tamen affectione animi et timore Petri ante primum tota concepta est. Nec interest quantis morarum intervallis trina voce enuntiata sit, cum cor ejus etiam ante primum galli cantum totam possideret, tam magna scilicet formidine imbibita, ut posset Dominum, non solum semel, sed iterum et tertio interrogatus negare, ut rectius diligentiusque attendentibus quomodo jam moechatus est mulierem in corde suo qui eam viderit ad concupiscendum, sic Petrus, quandocunque verbis ederet timorem, quem tam vehementem

animo conceperat, ut perdurare posset usque ad tertiam Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda est, quando eum trinae negationi sufficiens timor invasit.

Et veniunt in praedium, cui nomen Gethsemani. Monstratur usque hodie locus Gethsemani, in quo Dominus oravit, ad radices montis Oliveti, nunc ecclesia desuper aedificata. Interpretatur autem Gethsemani *vallis pinguium sive pinguedinum.* Quod vero non solum dicta vel opera nostri Salvatoris, verum etiam loca et tempora in quibus operatur et loquitur, mysticis (ut saepe dictum est) sint plena figuris, cum in monte orat Dominus, quasi tacite nos admonet sublimia tantum orando inquiri, et pro coelestibus bonis supplicari debere. At cum in valle orat, et hoc in valle pinguium sive pinguedinis, ipsius aeque insinuat nobis humilitatem semper in orationibus, et internae pinguedine dilectionis esse servandam, ne quis videlicet orans Deum, jactare sua merita in exemplum Pharisaei superbientis audeat, quin potius humili voce ac mente proclamet: *Deus, propitius esto mihi peccatori* **(Luc. XVIII)**. Ne aridum a dilectione proximi cor gestans, ad placandam sibi conditoris gratiam genuflectat, juxta eum qui centum denarios fratri, quos sibi debebat, dimittere nolens, decem millia talenta sibi a domino frustra precabatur remitti. Ne jejunum ab amore conditoris pectus habens, temporalia quaelibet potius in oratione quam ejus visionem requirat, annumerandus in eis de quibus ait ipse: *Quia receperunt mercedem suam* **(Matth. VI)**. In imo quippe cogitationem ponere, quid est aliud quam quaedam ariditas mentis? Qui autem intellectu coelestium jam per sancta desideria de supernis intimae delectationis cibo pascuntur, quasi largiori alimento pinguescunt. Haec enim

pinguedine saginari Psalmista concupierat, cum dicebat: *Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea* **(Psal. LXII)**. Quantum vero ad ipsam dominicae passionis dispensationem pertinet, apte approprians morti Dominus, in valle pinguedinis oravit, quia per vallem humilitatis et pinguedinem charitatis pro nobis mortem subiit. *Humiliavit enim semetipsum, factus obediens Patri usque ad mortem* **(Philip. II)**. *Et majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis* **(Joan. XV)**.

Et assumit Petrum, et Jacobum, et Joannem secum, et coepit pavere et taedere. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Timet Christus, cum Petrus non timeat. Christus timet; Petrus dicit: *Animam meam pro te ponam* **(Joan. XIII)**. Christus dicit: *Anima mea turbatur.* Utrumque verum est, et plenum utrumque ratione, quia et ille qui est inferior non timet, et ille qui est superior gerit timentis affectum. Ille enim quasi homo vim mortis ignorat. Iste autem, quasi Deus in corpore constitutus, fragilitatem carnis exponit, ut eorum qui sacramentum Incarnationis abjurant excluderetur impietas. Denique et hoc dixit, et Manichaeus non credidit, Valentinus negavit, Marcion phantasma judicavit. Eo autem usque hominem, quem veritate corporis demonstrabat, aequabat affectu, ut diceret: *Sed tamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis* **(Matth. XXVI)**. Suscepit ergo voluntatem meam, suscepit tristitiam meam. Confidenter tristitiam nomino, quia crucem praedico. Mea est voluntas, quam suam dixit. Quia ut homo suscepit tristitiam meam, ut homo locutus

Et ideo ait: *Non sicut ego volo, sed sicut tu vis* **(Ibid.)**. Mea est tristitia, quam meo suscepit affectu. Ergo pro me doluit, qui pro se nihil habuit quod dolere Et sequestrata delectatione

divinitatis aeternae, taedio meae infirmitatis afficitur. *Tristis est,* inquit, *anima mea usque ad mortem.* Non propter mortem tristis est Dominus, quia eum conditio corporalis affectus, non formido mortis offendit. Nam qui corpus suscepit, omnia debuit subire quae corporis sunt, ut esuriret, sitiret, angeretur, contristaretur. Divinitas autem commutari per hos nescit affectus.

Sustinete hic, et vigilate. Et cum processisset paululum, procidit super terram. Quod praecipit, *sustinete hic, et vigilate,* non a somno prohibet, cujus tempus non erat imminente discrimine, sed a somno infidelitatis et torpore mentis. Dato autem eis praecepto, ut sustinerent vigilarentque secum, paululum procedens ruit in faciem suam, et humilitatem mentis habitu carnis ostendit.

Et orabat ut si fieri posset transiret ab eo hora, et dixit: Abba, etc. Quid erat illa vox, nisi sonus infirmitatis nostrae? Multi adhuc infirmi contristantur futura morte; sed habeant rectum cor, vitent mortem quantum possint; sed si non possunt, dicant quod ipse Dominus, non propter se, sed propter nos dixit. Quid enim dixit? *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste.* Ecce habes voluntatem humanam expressam. Vide jam rectum cor.

Sed non quod ego volo, sed quod tu. Non veni (inquit) *facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me* **(Joan. V)**. Suam voluntatem dixit, quam temporaliter sumpsit ex virgine; voluntatem vero ejus qui eum misit, eam, videlicet, signans, quam intemporaliter aeternus habuit cum Patre communem. Orat transire calicem, ut ostendat vere, quod et homo erat. Reminiscens autem et propter quod missus

est, perficit dispensationem ad quam missus est, et clamat: *Sed non quod ego volo, sed quod tu.* Si moritur mors, me non moriente, secundum carnem videlicet, transeat, ait, calix iste. Verum quia non aliter hoc fiet, ait: *Non quod ego volo, sed quod tu.* Quod autem Patrem invocans duplici nomine dicit *Abba Pater,* utriusque populi illum, et Judaei, scilicet, et gentilis, Deum esse ac Salvatorem ostendit. Item namque abba quod et pater significat. Sed abba Hebraeum, pater Graecum est et Latinum. Ut ergo utrumque populum in eum crediturum, ab utroque eum invocandum esse doceret, utraque lingua eum primus ipse invocat. Ipse est enim bonus pastor, qui, animam dando pro ovibus suis, unum de duobus gregibus ovile perficit. Ideoque utriusque voce gregis auxilium Patris flagitat, ut nos utrique exemplo illius informati, ubi adversa imminere senserimus, nos, Patrem Deum, Hebraei, Abba, invocantes, una fidei et charitatis devotione praesidium coeleste quaeramus. Unde doctor egregius formam docendi a Domino sumens, ita suos alloquitur auditores: *Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba pater* **(Rom. VIII)**. Abba nimirum illi, qui de Israelitico populo, nos Pater, qui de gentibus ad fidem Christi venimus.

Et veniens invenit eos dormientes, et ait Petro: Simon, dormis? Non potuisti una hora vigilare? Ille qui supra dixerat: *Etiamsi omnes scandalizati fuerint, ego nunquam scandalizabor,* nunc tristitiae magnitudine somnum vincere non potest.

Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem. Impossibile est humanam animam non tentari. Unde et in Oratione Dominica dicimus: *Et ne nos inducas in tentationem* **(Matth.**

VI); quam ferre non possumus: non tentationem penitus refutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes. Ergo in praesentiarum non ait: *Vigilate et orate,* ne tentemini, sed, *ne intretis in tentationem.* Hoc est, ne tentatio vos superet ultima, et intra suos casses teneat. Verbi gratia, martyr, qui pro confessione Domini sanguinem fudit, tentatus quidem est, sed tentationis retibus non est ligatus. Qui autem negat, in plagas tentationis incurrit.

Spiritus quidem promptus est, caro vero infirma. Hoc adversum temerarios dictum est, qui quidquid crediderint, putant se posse consequi. Itaque quantum de ardore mentis confidimus, tantum de carnis fragilitate timeamus. Sed tamen, juxta Apostolum, spiritu carnis opera mortificemus. Facit hic locus et adversus Eutychianos, qui dicunt unam in mediatore Dei et hominum Domino ac Salvatore nostro operationem, unam fuisse voluntatem. Cum enim dicit: *Spiritus quidem promptus est, caro vero infirma,* duas voluntates ostendit: humanam, videlicet, quae est carnis, et divinam, quae est deitatis. Ubi humana quidem propter infirmitatem carnis recusat passionem. Divina autem ejus est promptissima. Quoniam formidare quidem in passione, humanae fragilitatis est; suscipere autem dispensationem passionis, divinae voluntatis atque virtutis est.

Et iterum abiens, oravit eumdem sermonem dicens; et reversus denuo, invenit eos dormientes. Solus orat pro omnibus, sicut et solus patitur pro universis. Languescebant autem et opprimebantur apostolorum oculi, negatione vicina.

Et venit tertio, et ait illis: Dormite jam, et requiescite; sufficit, etc. Cum dixisset: *Dormite jam, et requiescite,* et

adjungeret: *Sufficit,* ac deinde inferret: *Venit hora, ecce tradetur Filius hominis,* et caetera, utique intelligitur post illud, quod eis dictum est, *Dormite et requiescite,* siluisse Dominum aliquantum ut hoc fieret quod praemiserat, et tunc intulisse: *Ecce appropinquat hora,* sive *venit hora.* Ideo post illa verba positum est *sufficit,* id est, quod requievistis jam sufficit. Sed quia commemorata ipsa non est interpositio silentii Domini, propterea coarctat intellectum, ut in illis verbis alia pronuntiatio requiratur.

Surgite, eamus. Ecce qui me tradet, prope est. Postquam tertio oraverat, et apostolorum timorem, sequente poenitentia, imperaverat corrigendum, securus de passione sua pergit ad persecutores, et ultro se interficiendum praebet, dixitque discipulis: *Surgite, eamus. Ecce qui me tradet, prope est.* Non nos inveniat quasi timentes et retractantes, ultro pergamus ad mortem, ut confidentiam et gaudium passuri videant.

Dederat autem traditor eis signum, dicens: Quemcunque osculatus fuero, etc. Impudens quidem et scelerata confidentia, magistrum vocare, et osculum ei ingerere, quem tradebat. Tamen adhuc aliquid habet de verecundia discipuli, cum non eum palam tradidit persecutoribus, sed per signum osculi. Suscepit autem Dominus osculum traditoris, non quo simulare nos doceat, sed ne proditorem fugere videatur, simul et illud Davidicum complens: *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus* **(Psal. CXIX)**.

Unus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit servum summi sacerdotis, et amputavit illi auriculam. Petrus hoc fecit, ut Joannes evangelista declarat, eodem nimirum mentis ardore quo caetera fecerat. Sciebat

enim quomodo Phinees puniendo sacrilegos mercedem justitiae sacerdotii perennis acceperat. Lucas autem addit quod Dominus tangens auriculam servi, sanaverit eum. Nunquam ergo pietatis suae Dominus obliviscitur, qui etiam hostes suos non patitur vulnerari. Illi justo mortem inferunt, ipse persecutorum vulnera sanat. Mystice docens etiam eos qui in suae mortis consensione vulnus animae contraxerant, si fructum poenitentiae facerent dignum, salutem posse mereri.

Et respondens Jesus, ait illis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis et lignis comprehendere me, etc. Stultum est, inquit, eum cum gladiis et fustibus quaerere, qui ultro se vestris tradat manibus; et in nocte quasi latitantem, et vestros oculos declinantem, per proditorem investigare, qui quotidie in templo doceat. Sed ideo adversum me in tenebris congregamini, quia potestas vestra in tenebris est.

Tunc discipuli ejus, relinquentes eum, omnes fugerunt. Impletur sermo Domini quem dixerat, quod omnes discipuli scandalizarentur in illo in ipsa nocte. Nam etsi turba permittente ad petitionem Domini fugerunt, ut Joannes scribit, pavorem tamen ac timiditatem suae mentis ostendebant, quod ad fugae praesidium promptiores quam ad fiduciam patiendi cum Christo exstiterant.

Adolescens autem quidam sequebatur eum, amictus sindone super nudo, et tenuerunt eum. At ille rejecta sindone nudus profugit ab eis. Quod ait *amictus sindone super nudo,* subauditur corpore, id est, corpore super nudo, quia non aliud indumenti quam solam habebat sindonem. Quis autem fuerit iste adolescens, evangelista non dicit. Quisquis vero fuit, majorem in se quam in caeteris amorem Domini

permansisse comprobat, qui, illis jam fugientibus, ipse, donec ab hostibus comprehenderetur, vinculo charitatis astrictus, eum prosequi non omisit. Quamvis necdum perfectam habuerit charitatem, qui a comitatu Salvatoris vel tentus profugere potuit. Quia sicut *perfecta charitas foras mittit timorem* **(I Joan. IV)**, ita timor mentem obsidens, imperfectam arguit charitatem.

Sed notandum solertius quod de hoc adolescente scribens evangelista, non ait quia fugit a comitatu, vel fugit a sequendo Dominum, sed, *rejecta,* inquit, *sindone, nudus profugit ab eis*. Fugit enim ab hostibus, quorum et praesentiam detestabatur et facta; non fugit a Domino Salvatore ac magistro suo, cujus amorem etiam corpore absens fixum in corde servavit. Neque aliquid vetat intelligi Joannem hunc fuisse adolescentem, dilectum prae caeteris magistro discipulum. Nam et illum eo tempore fuisse adolescentem, longa post haec in carne vita ejus indicio est. Potuit namque fieri ut ad horam tenentium manibus elapsus, mox resumpto indumento, redierit, et sub dubia noctis luce sese turbis ducentium Jesum, quasi unus de ipsis immiscuerit, donec ad atrium pontificis cui erat notus perveniret. Juxta quod in suo ipse Evangelio commemorat. Sicut autem Petrus, qui culpam negationis poenitentiae lacrymis abluit, et confessione dominici amoris funditus exstirpavit, recuperationem ostendit eorum qui in martyrio labuntur, ita caeteri discipuli, qui articulum comprehensionis fugiendo praevenerant, cautelam fugiendi docent eos qui se minus idoneos ad toleranda supplicia sentiunt. Quibus tutius est multo praesidia latebrarum petere, quam se discrimini certaminum exponere. Ita etiam iste adolescens qui, rejecta sindone, nudus profugit

ab impiis, illorum et opus designat et animum qui, ut securiores ab incursibus hostium fiant, quidquid in hoc mundo possidere videntur abjiciunt, ac nudi potius Domino famulari, quam adhaerendo mundi rebus materiam tentandi atque a Deo revocandi adversariis dare didicerunt: juxta exemplum beati Joseph, qui, relicto in manibus adulterae pallio, foras exsilivit, malens Deo nudus, quam indutus cupiditatibus mundi meretrici, servire.

Et adduxerunt Jesum ad summum sacerdotem. Summum sacerdotem Caipham significat, *qui* (sicut evangelista Joannes scribit) *erat pontifex anni illius.* De quo consentanea testatur Josephus, quia pontificatum sibi absque merito dignitatis emerit a principe Romano. Non ergo mirum est si iniquus pontifex inique judicat.

Petrus autem a longe secutus est, etc. Merito a longe sequebatur, qui jam proxime erat negaturus. Neque enim negare posset, si Christo proximus adhaesisset. Verum in hoc maxima nobis est admiratione venerandus, quia Dominum non reliquit etiam cum timeret. Quod enim timet, naturae est; quod sequitur, devotionis; quod negat, obreptionis; quod poenitet, fidei. Aliter: quod ad passionem eumdem Dominum a longe sequitur Petrus, significabat Ecclesiam secuturam quidem, hoc est imitaturam passionem Domini, sed longe differenter. Ecclesia enim pro se patitur, at ille pro Ecclesia.

Et sedebat cum ministris, et calefaciebat se ad ignem. Est dilectionis ignis, est et cupiditatis. De hoc dicitur: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat* **(Luc. XII)**? De illo autem: *Omnes adulterantes, velut clibanus corda eorum* **(Ose. VII)**. Iste super credentes in coenaculo Sion

descendens, variis linguis eos Deum laudare docuit. Ille in atrio Caiphae instinctu maligni spiritus accensus, ad negandum ac blasphemandum Dominum noxias perfidorum linguas armabat. Quod enim intus in domo principis sacerdotum synodus maligna gerebat, hoc ignis in atrio foris inter frigora noctis materialiter accensus, typice praemonstrabat. Quicunque ergo vitiosum noxiumque in se exstinguit incendium, potest dicere cum propheta Domino: *Quia factus sum sicut uter in pruina, justificationes tuas non sum oblitus* **(Psal. CXVIII)**. In quibuscunque autem flammam charitatis turbida vitiorum flumina obruerunt, audiunt a Domino: *quoniam abundavit iniquitas, refrigescit charitas multorum* **(Matth. XXIV)**. Quo frigore torpens ad horam apostolus Petrus, quasi prunis ministrorum Caiphae calefieri cupiebat, quia temporalis commodi solatium, perfidorum societate quaerebat. Sed non mora, respectus a Domino cum ignem pravorum corpore, tum infidelitatem in corde reliquit. Ac, post resurrectionem Domini, sancto igni recreatus, funditus excessum trinae negationis trina dilectionis confessione purgavit. Tunc etenim completa illa memorabili piscium captura, cum venisset ad Dominum cum condiscipulis suis, prunas positas, et piscem superpositum et panem mox videns, sub cordis arcana prunis inflammavit amoris.

Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant adversum eum dicentes: Quoniam nos audivimus eum dicentem: Ego dissolvam templum hoc manu factum, et post triduum aliud non manufactum aedificabo. Quomodo falsi testes sunt, si ea dicunt quae Dominum dixisse legimus? Sed falsus testis est, qui non eodem sensu dicta intelligit quo dicuntur. Dominus

enim dixerat de templo corporis sui. Sed et in ipsis verbis calumniantur, et paucis additis vel mutatis, quasi justam calumniam faciunt. Salvator dixerat: *Solvite templum hoc.* Isti commutant et aiunt: *Ego dissolvam templum hoc manu factum.* Vos, inquit, *solvite,* non ego. Quia illicitum est ut ipsi nobis inferamus mortem. Deinde illi vertunt: et post triduum aliud non manu factum aedificabo, ut proprie de templo Judaico dixisse videatur. Dominus autem ut ostenderet animal vivum et spirans templum, dixerat: *Et ego in triduo suscitabo illud.* Aliud est aedificare, aliud suscitare.

Et exsurgens summus sacerdos in medium, interrogavit Jesum dicens: Non respondes quidquam ad ea quae tibi objiciuntur ab his? Ille autem tacebat, et nihil respondit. Ira praeceps et impatiens non inveniens calumniae locum, excutit de solio pontificem, ut insaniam mentis motu corporis demonstraret. Quanto plus Jesus tacebat ad indignos responsione sua falsos testes et sacerdotes impios, tanto magis pontifex, furore superatus, eum ad respondendum provocat, ut ex qualibet occasione sermonis locum inveniat accusandi. Nihilominus Jesus tacet. Sciebat enim, quasi Deus, quidquid respondisset, torquendum ad calumniam.

Rursum summus sacerdos interrogabat eum, et dicit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti. Jesus autem dixit illi: Ego sum. In Matthaeo scriptum est quod interroganti et adjuranti se pontifici si esset Christus, respondit: *Tu dixisti* **(Matth. XXVI)**. Pro quo Marcus posuit: *Ego sum,* ut, videlicet, ostenderet tantum valere quod ei dicit Jesus: *Tu dixisti,* quantum si diceret: *Ego sum.*

Et videbitis Filium hominis a dextris sedentem virtutis, et venientem cum nubibus coeli. Si ergo tibi in Christo, o Judaee, pagane, et haeretice, contemptus, infirmitas et crux contumelia est, vide quia per haec Filius hominis ad dexteram Dei Patris sessurus, et ex partu virginis homo natus, in sua coeli cum nubibus est majestate venturus. Unde et Apostolus, cum crucis abjecta descripsisset, dicens quod *humiliavit seipsum, factus obediens, usque ad mortem, mortem autem crucis,* adjunxit atque ait: *Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, coelestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Jesus Christus in gloria est Dei Patris* **(Philipp. II)**.

Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam. Quam de solio sacerdotali furor excusserat, eadem rabies ad scindendas vestes provocat. Scindit vestimenta sua, ut ostendat Judaeos sacerdotalem gloriam perdidisse, et vacuam sedem habere pontificis. Sed et consuetudinis Judaicae est, cum aliquid blasphemiae et quasi contra Deum audierint, scindere vestimenta sua. Quod Paulum quoque et Barnabam, quando in Lycaonia deorum cultu honorabantur, fecisse legimus. Herodes autem quia non dedit honorem Deo, sed acquievit immoderato favori populi, statim ab angelo percussus est. Altiore autem mysterio factum est ut in passione Domini pontifex Judaeorum sua ipse vestimenta disciderit, cum tunica Domini, nec ab ipsis qui eum crucifixere militibus scindi potuerit. Figurabatur enim quod sacerdotium Judaeorum pro sceleribus ipsorum pontificum esset scindendum, et a suae statu integritatis omnimodis solvendum; soliditas vero sanctae

universalis Ecclesiae, quae vestis sui Redemptoris solet appellari, nunquam valeat disrumpi. Quin potius et si Judaei, si gentiles, si haeretici, si mali catholici humilitatem Domini Salvatoris contemnant, ejus tamen usque ad consummationem saeculi, in illis quos foris electionis invenerit, inviolata sit permansura castitas.

Et coeperunt quidam conspuere eum, et velare faciem ejus, et colaphis eum caedere, et dicere ei: Prophetiza. Et ministri alapis eum caedebant. Impleta est hoc loco prophetia quae ait: *Dedi maxillas meas alapis, et faciem meam non averti a confusione sputorum* **(Isai. L)**. Sed qui tunc caesus est colaphis sive alapis Judaeorum, caeditur etiam nunc blasphemiis falsorum Christianorum.

Qui tunc consputus est salivis infidelium, nunc usque vesanis nomine tenus fidelium exhonoratur atque irritatur opprobriis. Velaverunt autem faciem ejus, non ut eorum ille scelera non videat, sed ut a seipsis, sicut quondam Moysi fecerunt, gratiam cognitionis ejus abscondant. Si enim crederent Moysi, crederent forsitan et Domino. Quod velamentum usque hodie manet super cor eorum non revelatum. Nobis autem in Christum credentibus ablatum est. Neque enim frustra eo moriente velum templi scissum est medium, et ea quae toto legis tempore latuerant, et abscondita carnali Israel fuerant, Novi Testamenti cultoribus sunt patefacta sancta sanctorum arcana. Quod vero dicunt ei: *Prophetiza,* et juxta alios evangelistas: *Prophetiza quis est qui te percussit;* quasi in contumeliam faciunt ejus, qui se a populis prophetam voluerit haberi. Sed ipso dispensante quae patitur, omnia pro nobis fiunt, sicut Petrus hortatur: Christo in carne passo nos eadem

cogitatione armemur, atque ad toleranda pro nomine ejus irrisionum opprobria praeparemur.

Et cum esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis. Et cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum ait: Et tu cum Jesu Nazareno eras, etc. Quid sibi vult quod prima eum prodit ancilla, cum viri utique magis eum potuerint recognoscere? nisi ut et iste sexus peccasse in necem Domini videretur et iste sexus redimeretur, per Domini passionem. Et ideo mulier resurrectionis accipit prima mysterium, et mandata custodit ut veterem praevaricationis oboleret errorem.

Et exivit foras ante atrium, et gallus cantavit. De hoc galli cantu caeteri evangelistae tacent, non tamen factum esse negant, sicut et multa alia alii silentio praetereunt, quae alii narrant.

Rursus autem cum vidisset illum ancilla, coepit dicere circumstantibus: Quia hic ex illis est. At ille iterum negavit. Non haec eadem quae prius accusabat, illa esse credenda est. Dicit namque Matthaeus apertissime: *Exeunte illo januam, vidit eum alia, et ait iis qui erant ibi* **(Matth. XXVI)**, etc. In hac autem negatione Petri discimus non solum abnegari Christum ab eo qui dicit eum non esse Christum, sed ab illo etiam qui, cum sit, negat se esse Christianum. Dominus autem non ait Petro: discipulum meum te negabis, sed: *Me negabis.* Negavit ergo ipsum, cum se negavit ejus esse discipulum.

Et post pusillum, rursus qui astabant dicebant Petro: Vere tu ex illis es. Nam et Galilaeus es. Non quod alia lingua Galilaei

quam Jerosolymitae loquerentur, qui utrique fuerint Hebraei, sed quod unaquaque provincia et regio suas habeat proprietates, ac vernaculum loquendi sonum vitare non possit. Unde in Actibus apostolorum, cum ii quibus Spiritus sanctus insederat, omnium gentium linguis loquerentur, inter alios qui de diversis mundi plagis advenerant, etiam illi qui habitabant Judaeam dixisse referuntur: *Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilaei sunt? Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram in qua nati sumus* **(Act. II)**? Et Petrus fratribus loquens in Jerusalem: *Et notum,* inquit, *factum est omnibus habitantibus in Jerusalem, ita ut appellaretur ager ille lingua eorum Haceldama* **(Act. I)**. Quare lingua eorum, nisi quia idem nomen aliter illi, hoc est Jerosolymae, aliter sonabant Galilaei?

Ille autem coepit anathematizare et jurare: Quia nescio hominem istum quem dicitis. Et statim iterum gallus cantavit. Solet Scriptura sacramentum causarum per statum designare temporum. Unde Petrus, qui media nocte negavit, ad galli cantum poenituit. Qui etiam post resurrectionem Domini diurna sub luce illum quem tertio negaverat tertio aeque se amare professus est. Quia nimirum quod in tenebris oblivionis erravit, et speratae jam lucis rememoratione correxit, et ejusdem verae lucis adepta praesentia plene totum quidquid nutaverat erexit. Hunc opinor gallum aliquem doctorum intelligendum, qui nos jacentes excitans, et somnolentos increpans dicat: *Evigilate justi, et nolite peccare.*

Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei Jesus: Priusquam gallus cantet bis, ter me negabis. Et coepit flere. Quam nociva pravorum colloquia? Petrus ipse inter infideles vel hominem se nosse negavit, quem inter

condiscipulos jam Dei Filium fuerat confessus. Sed nec in atrio Caiphae retentus poterat agere poenitentiam. Egreditur foras, ut alii narrant evangelistae, quatenus, ab impiorum concilio secretus, sordes pavidae negationis liberis fletibus abluat.

CAPUT XV.

Et confestim consilium facientes mane summi sacerdotes cum senioribus et scribis et universo concilio, vincientes Jesum duxerunt et tradiderunt Pilato. Non solum ad Pilatum, sed etiam ad Herodem ductus est, ut uterque Domino illuderet. Et cerne sollicitudinem sacerdotum in malo. Tota nocte vigilaverunt ut homicidium facerent, et vinctum tradiderunt Pilato. Habebant enim hunc morem, ut quem adjudicassent morti, ligatum judici traderent. Attamen notandum quod non tunc primum ligaverunt eum, sed mox comprehensum nocte in horto, ut Joannes declarat, ligaverunt, et sic adduxerunt eum ad Annam primum.

Et interrogavit eum Pilatus: Tu es rex Judaeorum? Pilato nihil aliud criminis interrogante nisi utrum rex Judaeorum sit, arguuntur impietatis Judaei, quod ne falso quidem invenire potuerint quod objicerent Salvatori.

At ille respondens ait illi: Tu dicis. Sic respondit ut et verum diceret, et sermo ejus calumniae non pateret. Et attende quod Pilato, qui invitus ferebat sententiam, aliqua in parte responderit, sacerdotibus autem et principibus respondere noluerit, indignosque suo sermone judicarit.

Pilatus autem rursus interrogavit eum dicens: Non respondes quidquam? Vide in quantis te accusant. Jesus autem amplius nihil respondit. Ethnicus quidem est qui condemnat Jesum, sed causam refert in populum Judaeorum: *Vide in quantis te accusant.* Jesus autem nihil respondere voluit, ne crimen diluens dimitteretur a praeside, et crucis utilitas differretur.

Pontifices autem concitaverunt turbam ut magis Barrabam dimitteret eis. Haeret Judaeis usque hodie sua petitio, quam tanto labore impetrarunt. Quod enim data sibi optione, pro Jesu latronem, pro Salvatore interfectorem, pro datore vitae elegerunt ademptorem, merito salutem perdiderunt et vitam, et latrociniis sese ac seditionibus in tantum subdiderunt, ut et patriam regnumque suum, quod plus Christo amavere, perdiderint, et hactenus eam quam vendidere sive animae sive corporis libertatem recipere non meruerint.

Pilatus autem iterum respondens ait illis: Quid ergo vultis ut faciam regi Judaeorum? At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum. Pilatus vero dicebat eis: Quid enim mali fecit? Multas liberandi Salvatorem Pilatus occasiones dedit: primum latronem justo conferens, deinde inferens: *Quid ergo vultis, ut faciam regi Judaeorum?* Cumque responderent *Crucifigatur,* non statim acquievit, sed, juxta suggestionem uxoris, quae mandaverat ei, ut Matthaeus scribit: *Nihil tibi et justo illi* **(Matth. XXVII)**, ipse serioque [*Al.* quoque] respondens: *Quid enim,* ait, *mali fecit?* Hoc dicendo Pilatus absolvit Jesum.

At illi magis clamabant: Crucifige eum. Ut impleretur quod in vigesimo primo psalmo dixerat: *Circumdederunt me canes multi, congregatio malignantium obsedit me* **(Psal. XXI)**; et

illud Jeremiae: *Facta est mihi haereditas mea sicut leo in silva, dederunt super me vocem suam* **(Jerem. XII)**. Isaia quoque in hac sententia congruente: Et exspectavi ut facerent judicium, fecerunt autem iniquitatem et non justitiam, sed clamorem **(Isai. V)**.

Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barrabam et tradidit Jesum flagellis caesum, ut crucifigeretur. Jesus autem flagellatus non ab alio, quam ab ipso Pilato intelligendus est. Scribit namque aperte Joannes: *Clamaverunt rursum omnes dicentes: Non hunc, sed Barrabam. Erat autem Barrabas latro. Tunc ergo apprehendit Pilatus Jesum et flagellavit* **(Joan. XVIII)**. Ac deinde subjungit: *Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus,* etc. **(Joan. XIX)**. Quod quidem ideo fecisse atque ideo credendus est militibus eum illudendum tradidisse, ut satiati poenis et opprobriis ejus, mortem ejus ultro sitire desisterent. Hoc autem factum est ut quia scriptum erat: *Multa flagella peccatorum* **(Psal. XXXI)**, illo flagellato, nos a verberibus liberaremur, dicente Scriptura: *Fagellum non appropinquabit tabernaculo tuo* **(Psal. XC)**.

Milites autem duxerunt eum in atrium praetorii, et convocant totam cohortem, et induunt eum purpura, et imponunt ei plectentes spineam coronam, et coeperunt salutare eum: Ave rex Judaeorum. Milites quidem quod rex Judaeorum fuerat appellatus, et hoc ei scribae et sacerdotes crimen objecerant, quod sibi in populo Israelitico usurparet imperium, illudentes hoc faciunt, ut nudatum pristinis vestibus induant purpura, qua reges veteres utebantur, ut pro diademate imponant ei coronam spineam, pro sceptro regali dent calamum, ut Matthaeus scribit, et adorent quasi regem. Nos autem omnia

haec intelligamus mystice. Quomodo enim Caiphas dixit: *Oportet unum hominem mori pro omnibus* **(Joan. XVIII)**, *nesciens quid diceret* **(Luc. IX)**; et isti quodcunque fecerunt, licet alia mente fecerint, tamen nobis qui credimus sacramenta tribuebant. Notandum autem quod pro eo quod Marcus ait: *Et induunt eum purpura,* Matthaeus ita posuit: *Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei* **(Matth. XXVII)**. Ubi intelligitur quod Matthaeus ait: *Chlamydem coccineam circumdederunt ei,* hoc Marcus dixisse, Indutum purpura. Pro regia enim purpura chlamys illa coccinea illudentibus adhibita erat, et est rubra quaedam purpura cocco simillima. Potest etiam fieri ut purpuram etiam Marcus commemoraverit, quam chlamys habebat, quamvis esset coccinea. Mystice ergo in purpura qua indutus est Dominus, ipsa ejus caro quam passionibus objecit, insinuatur. De qua praemissa dixerat prophetia: *Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua quasi calcantium in torculari* **(Isai. LXIII)**? In corona vero quam portabat spinea, nostrorum susceptio peccatorum, pro qua mortalis fieri dignatus est, ostenditur. Juxta quod praecursor ipsius testimonium ei perhibens ait: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi* **(Joan. I)**. Namque spinas in significatione peccatorum poni solere testatur ipse Dominus, qui protoplasto in peccatum prolapso dicebat: *Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi* **(Gen. III)**. Quod est aperte dicere: Conscientia tua punctiones tibi et aculeos vitiorum procreare non desistet. Quod vero, juxta Evangelium Lucae, Dominus apud Herodem alba veste induitur, in caeteris vero evangelistis a militibus Pilati sub coccineo sive purpureo habitu illusus esse perhibetur, collata utraque narratione, in uno innocentia et castitas assumptae humanitatis, in altero

autem veritas passionis per quam ad gloriam regni immortalis esset perventurus, exprimitur. Sicut enim purpura colorem sanguinis, qui pro nobis effusus est, imitatur, ita et habitus regni quod post passionem intravit nobisque intrandum patescit, insinuat. Verum quia dicit Apostolus: *Quotquot enim in Christo baptizati estis, Christum induistis* **(Galat. III)**; et Isaias Domino de electis omnibus: *His,* inquit, *velut ornamento vestieris* **(Isai. XIL)**, potest in hoc utroque Domini habitu inimicorum quidem sententia probroso, sed ipsius Domini electione gloriosissimo, omnis electorum ejus multitudo, quae in martyres venerandos, et caeteram fidelium plebem distinguitur, aptissime designari. Alba etenim veste induitur, cum munda justorum confessione circumdatur.

Purpura sive cocco vestitur, cum in triumpho victoriosorum martyrum gloriatur.

Et percutiebant caput ejus arundine, et conspuebant eum. Et ponentes genua adorabant eum. Haec tunc fecere milites Pilati, haec usque hodie faciunt haeretici et pagani, milites utique diaboli. Quia enim caput Christi Deus, caput ejus percutiunt qui eum Deum esse verum denegant. Et quia per arundinem scriptura solet confici, quasi arundine caput Christi feriunt, qui, divinitati illius contradicentes, errorem suum confirmare auctoritate sacrae Scripturae conantur. Spuunt in faciem ejus, qui ejus praesentiam gratiae verbis exsecrandis ex internae caecae mentis insania conceptis respuunt, et Jesum Christum in carne venisse denegant.

Et quidem milites eum, quasi qui Deum se ipse falso dixisset, illudentes adorabant. Sed sunt hodie, quod est gravioris vesaniae, qui eum certa fide ut Deum verum adorant, sed

perversis actibus mox verba ejus quasi fabulosa despiciunt, ac promissa regni illius temporalibus illecebris longe postponunt.

Et educunt illum ut crucifigerent eum. Et angaria verunt praetereuntem quempiam Simonem Cyrenaeum, venientem de villa, patrem Alexandri et Rufi, ut tolleret crucem ejus. Magnae tunc opinionis fuisse Simon iste videtur, cum filii quoque ejus quasi jam noti omnibus designentur ex nomine. Sed cavendum ne cui videatur contrarium, quod Joannes scribit, ipsum Dominum sibi crucem portasse; caeteri vero evangelistae hunc Simonem Cyrenaeum eam bajulasse referunt.

Primo namque a Domino portata, ac deinde Simoni, quem exeuntes forte obvium habuerunt, portanda imposita est. Et hoc congruo satis ordine mysterii. Quia nimirum *ipse passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus.*

Et quia Simon iste non Jerosolymita, sed Cyrenaeus esse perhibetur (Cyrene enim Libyae civitas est, ut in Actibus apostolorum legimus), recte per eum populi gentium designantur, qui quondam peregrini et hospites testamentorum, nunc obediendo cives sunt et domestici Dei, et, sicut alibi dicitur, *Haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi* **(Rom. VIII)**. Unde apte Simon *obediens,* Cyrene, *haeres* interpretatur. Nec praetereundum quod idem Simon de villa venisse refertur. Villa enim Graece πάγος dicitur. Unde paganos appellamus eos quos a civitate Dei alienos, et quasi urbanae conversationis videmus esse expertes. Sed de pago Simon

egrediens crucem portat post Jesum, cum populus nationum, paganis ritibus derelictis, vestigia dominicae passionis obedienter amplectitur.

Et perducunt illum in Golgotha locum, quod est interpretatum, Calvariae locus. Extra urbis portam loca sunt in quibus truncantur capita damnatorum, et Calvariae, id est, decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, erigerentur vexilla martyrii.

Et quomodo pro nobis maledictum crucis factum est, et flagellatus et crucifixus; sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigitur.

Et dabant ei bibere myrrhatum vinum, et non accepit. Deus loquitur ad Jerusalem: *Ego te plantavi vineam meam veram; quomodo facta es in amaritudine vitis aliena* **(Jerem. II)**? Amara vitis amarum vinum fecit: quod propinatur Domino Jesu, ut impleatur quod scriptum est: *Dederunt in cibum meum fel, et in siti mea potaverunt me aceto* **(Psal. LXVIII)**. Quod autem dicitur: *Et non accepit,* vel secundum Matthaeum: *Cum gustasset, noluit bibere* **(Matth. XXVII)**, hoc indicat, quod gustaverit quidem pro nobis mortis amaritudinem, sed tertia die resurrexit.

Quod enim ait Marcus: *non accepit,* intelligitur: non accepit ut biberet. Gustavit autem, sicut Matthaeus testis est, ut, quod idem Matthaeus ait, *Noluit bibere,* hoc Marcus dixerit *Non accepit,* tacuerit autem quod gustaverit. Sed et hoc quod ait Marcus, *Myrrhatum vinum,* intelligendum est Matthaeum dixisse *cum felle mistum* **(Matth. XXVII)**. Fel quippe pro

amaritudine posuit. Et myrrhatum vinum amarissimum est, quanquam fieri possit ut et felle et myrrha vinum amarissimum reddetur.

Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. Haec Joannes evangelista plenius exponit: quod scilicet milites caetera in quatuor partes, juxta suum numerum, dividentes, de tunica, quae inconsutilis erat desuper contexta per totum, sortem miserint.

Quadripertita autem vestis Domini quadripertitam ejus figuravit Ecclesiam, toto scilicet orbe (qui quatuor partibus constat) terrarum diffusam, et omnibus eisdem partibus aequaliter, id est, concorditer distributam. Tunica vero illa sortita omnium partium significat unitatem, quae charitatis vinculo continetur. Si enim charitas juxta Apostolum, et supereminentiorem habet viam, et supereminet scientiae, et super omnia praecepta est, merito vestis qua significatur desuper contexta perhibetur. In sorte autem quid nisi gratia Dei commendata est? Sic quippe in uno ad omnes pervenit, cum sors omnibus placuit, quia et Dei gratia in unitate ad omnes pervenit. Et cum sors mittitur, non personae cujuscunque vel meritis, sed occulto Dei judicio creditur. Et quia, sicut dicit Apostolus, *vetus homo noster simul affixus est cruci cum illo, ut evacuetur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato* **(Rom. VI)**, quandiu id agunt opera nostra, ut evacuetur corpus peccati, et quandiu exterior homo corrumpitur, ut interior renovetur de die in diem, tempus est crucis. Haec sunt etiam bona opera quidem, tamen adhuc laboriosa, quorum merces requies est. Sed ideo dicitur, *Spe gaudentes* **(Rom. XII)**, ut requiem futuram cum hilaritate in laboribus operemur. Hanc hilaritatem significat crucis latitudo

in transverso ligno ubi figuntur manus. Per manus enim opera intelligimus, per latitudinem hilaritatem operantis, quia tristitia facit angustias. Per altitudinem autem, cui caput adjungitur, exspectatio retributionis de sublimi justitia Dei qui *reddet unicuique secundum opera sua* **(Matth. XVI)**, his quidem secundum tolerantiam boni operis, gloriam et honorem, et incorruptionem quaerentibus vitam aeternam. Itaque etiam longitudo, qua totum corpus extenditur, ipsam tolerantiam significat, unde longanimes dicuntur qui tolerant. Profundum autem, quod terrae infixum est, secretum sacramenti praefigurat. Recordaris, nisi fallor, quod verba Apostoli in ista designatione crucis expediantur, ubi ait: *In charitate radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quae sit longitudo, latitudo, altitudo, et profundum* **(Ephes. III)**

Erat autem hora tertia, et crucifixerunt eum. Sunt qui arbitrentur hora quidem tertia Dominum crucifixum, a sexta autem hora tenebras factas usque ad nonam, ut consumptae intelligantur tres horae, ex quo crucifixus est, usque ad tenebras factas. Et posset quidem hoc rectissime intelligi, nisi Joannes diceret hora quasi sexta Pilatum sedisse *pro tribunali in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autem Gabbatha* **(Joan. XIX)**. Sequitur enim: *Parasceve paschae hora quasi sexta. Et dicit Judaeis: Ecce rex vester,* etc. Si ergo hora quasi sexta Pilato sedente pro tribunali traditus est crucifigendus Judaeis, quomodo hora tertia crucifixus est, sicut verba Marci non intelligentes quidam putaverunt? Jam certe dixerat Marcus: *Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus.* Si ergo eis rei gestae tempus voluit commemorare, sufficeret dicere: *Erat autem hora tertia;* ut

quid adjunxit: *Et crucifixerunt eum,* nisi quia voluit aliquid recapitulando significare, quod quaesitum inveniretur, cum Scriptura ipsa illis temporibus legeretur, quibus universae Ecclesiae notum erat qua hora Dominus ligno suspensus est, unde posset hujus vel error corrigi, vel mendacium refutari? Sed quia sciebat a militibus Dominum crucifixum non a Judaeis, occulte ostendere voluit eos magis crucifixisse qui clamaverunt ut crucifigeretur, quam illos qui ministerium principi suo secundum suum officium praebuerunt. Intelligitur ergo fuisse hora tertia cum clamaverunt Judaei ut Dominus crucifigeretur. Et veracissime demonstratur tunc eos crucifixisse quando clamaverunt, maxime quia nolebant videri se hoc fecisse, et propterea eum Pilato tradiderant, quod eorum verba satis indicant secundum Joannem. Quod ergo maxime videri fecisse nolebant, hoc eos hora tertia fecisse Marcus ostendit, verissime indicans magis fuisse Domini necatricem linguam Judaeorum quam militum manus.

Et erat titulus causae ejus inscriptus: Rex Judaeorum. Titulus positus supra crucem ejus in quo scriptum erat: Rex Judaeorum, illud ostendit, quod nec occidendo efficere potuerunt, ut eum regem non haberent qui eis manifestissima et eminentissima potestate secundum sua opera redditurus est. Unde in psalmo canitur: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion, montem sanctum ejus* **(Psal. II)**. Qui apte etiam quoniam rex simul et pontifex est, cum eximiam Patri suae carnis hostiam in altari crucis offerret, regis quoque qua praeditus erat dignitate, titulo praetendit, ut cunctis legere, hoc est audire et credere volentibus insinuaret quod per crucis patibulum non perdiderit suum, sed confirmarit potius et corroborarit imperium.

Et cum eo crucifigunt duos tatrones, unum a dextris, et alium a sinistris ejus. Latrones qui cum Domino sunt hinc inde crucifixi, significant eos qui sub fide et confessione Christi vel agonem martyrii, vel quemlibet continentiae arctioris instituta subeunt. Sed quicunque haec pro aeterna solum coelestique gloria gerunt, hi profecto dextri latronis merito ac fide designantur. At qui sive humanae laudis intuitu, seu qualibet minus digna intentione mundo abrenuntiant, non immerito blasphematoris ac sinistri latronis mentem imitantur et actus.

De quibus dicit Apostolus: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, si dedero omnes facultates meas in cibos pauperum,* si alia plura aut pietatis opera facere, aut dona gratiae spiritalis accepisse videar, *charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest* **(I Cor. XIII)**. Beati autem qui sua propter Dominum, et propter Evangelium relinquunt. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum coelorum* **(Matth. V)**.

Similiter et summi sacerdotes illudentes ad alterutrum cum scribis dicebant: Alios, etc. Etiam nolentes confitentur scribae et pontifices quod alios salvos fecerit. Itaque vos vestra condemnat sententia. Qui enim alios salvos fecit, utique si vellet, seipsum salvare poterat.

Christus rex Israel descendat nunc de cruce, ut videamus et credamus. Fraudulenta promissio. Quid est plus de cruce adhuc viventem descendere, aut e sepulcro mortuum resurgere? Surrexit, et non creditis; ergo etiam si de cruce descenderit, similiter non credetis.

Et qui cum eo crucifixi erant, conviciabantur ei. Quomodo qui cum eo crucifixi erant conviciabantur ei, quando quidem unus eorum conviciatus est, secundum Lucae testimonium, alter et compescuit eum, et in Deum credidit? nisi intelligamus Matthaeum et Marcum, breviter perstringentes, hoc loco pluralem numerum pro singulari posuisse, sicut in Epistola ad Hebraeos legimus pluraliter dictum: *Clauserunt ora leonum* **(Hebr. XI)**, cum solus Daniel significari intelligatur. Et pluraliter dictum: *Secti sunt* **(Ibid.)**, cum de solo Isaia tradatur. Quid autem usitatius, verbi gratia, quam ut dicat aliquis: Et rustici mihi insultant, etiam si unus insultet? Tunc enim esset contrarium quod Lucas de uno manifestavit, si illi dixissent ambos latrones conviciatos Domino, cum non posset sub numero plurali unus intelligi. Cum vero dictum est *latrones,* vel, *qui cum eo crucifixi erant,* nec additum est *ambo,* non solum si ambo fecissent posset hoc dici, sed etiam quia unus hoc fecit, potuit usitato locutionis modo per pluralem numerum significari. Quod vero Luca testante unus latro Dominum blasphemat dicens: *Si tu es Christus; salvum fac temetipsum, et nos* **(Luc. XXIII)**, alter vero illum digna invectione redarguit, et Dominum fideli supplicatione precatur dicens: *Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum* **(Ibid.)**, usque hodie geri in Ecclesia videmus, cum mundanis tacti afflictionibus veri simul et falsi Christiani, illi quidem qui ficta mente dominicae passionis sacramenta gestant, ad praesentis vitae gaudia cupiunt liberari a Domino. At qui simplici intentione cum Apostolo non gloriantur, nisi in cruce Domini nostri, ita potius a praesentibus aerumnis optant erui, ut spiritum suum in manus sui commendent auctoris, unaque cum ipso regni coelestis desiderant esse participes. Unde bene ille, qui fide

dubia Dominum precabatur funditus est contemptus a Domino, neque ulla responsione dignus habitus. At vero preces illius, qui aeternam a se salutem quaerebat, pia mox Dominus exauditione suscipere dignatus est. Quia nimirum, quicunque in tribulationibus positi temporalia tantum a Domino solatia requirunt, temporalibus se pariter et aeternis gaudiis privant. Qui autem veraciter bona patriae coelestis suspirant, ad haec absque ulla dubietate Christo miserante perveniunt.

Et facta hora sexta, tenebrae factae sunt per totam terram usque in horam nonam. Clarissimum mundi lumen retraxit radios suos, ne aut pendentem videret Dominum, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur. Et notandum, quod Dominus sexta hora, hoc est, recessuro a centro mundi sole crucifixus sit; diluculo autem, hoc est, oriente jam sole resurrectionis suae mysteria celebrarit. Statu enim temporis signavit, quod effectu operis exhibuit. Quia mortuus est propter peccata nostra, et resurrexit propter justificationem nostram. Nam et de Adam peccante scriptum est quod audierit *vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem* **(Gen. III)**. *Post meridiem,* nempe inclinata luce fidei; *ad auram* vero, refrigescente fervore charitatis. Deambulans autem audiebatur, quia ab homine peccante recesserat. Rationis ergo, imo divinae pietatis ordo poscebat ut eodem temporis articulo quo tunc Adae praevaricanti occluserat, nunc latroni Dominus poenitenti januam paradisi reseraret, et qua hora primus Adam peccando mortem huic mundo invexerat, eadem hora secundus Adam mortem moriendo destrueret.

Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: Heloi, Heloi lama sabacthani, quod est interpretatum, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Principio vigesimi primi psalmi usus est. Illud quod in medio versiculi legitur: *Respice in me,* superfluum est. Legitur enim in Hebraeo, *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti?* Nec mireris verborum humilitatem, querimonias derelicti, cum, formam servi sciens, scandalum crucis videas. Sicut enim esurire, et sitire, et fatigari, non erant propria divinitatis, sed corporales passiones, ita et quod dicitur, *Ut quid me dereliquisti?* corporalis vocis erat proprium, quia solet secundum naturam corpus nullatenus velle a sibi conjuncta vita fraudari. Licet enim et ipse Salvator hoc dicebat, sed proprie ostendebat corporis fragilitatem, manens virtus et sapientia Dei. Ut homo ergo loquitur, meos circumferens motus, quod in periculis positi, a Deo nos deseri putamus; ut homo turbatur, ut homo flet, ut homo crucifigitur.

Et quidam de circumstantibus audientes dicebant: Ecce Eliam vocat. Non omnes, sed quidam. Quos arbitror milites fuisse Romanos, non intelligentes sermonis Hebraici proprietatem, sed ex eo quod dixit Heloi, Heloi, putantes Eliam ab eo invocatum. Siu autem Judaeos, qui hoc dixerint, intelligere volueris, et hoc more sibi solito faciunt, ut Dominum imbecillitate infament, qui Eliae auxilium deprecetur.

Currens autem unus, et implens spongiam aceto, circumponensque calamo potum, dabat ei, dicens: Sine, videamus si veniat Elias ad deponendum eum. Quam ob causam Domino acetum sit potui datum, Joannes ostendit plenius, dicens: *Postea sciens Jesus quia jam omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dicit: Sitio.*

Vas autem positum erat aceto plenum. Illi ergo spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori ejus. Vidit ergo quoniam consummata sunt omnia quae oportebat ut fierent, antequam acciperet acetum, et traderet spiritum, atque ut hoc etiam consummaretur quod ait: *Et in siti mea potaverunt me aceto* **(Psal. CXVIII)**, *Sitio,* inquit. Tanquam hoc diceret: Hoc minus fecistis, date quod estis. Judaei quippe ipsi erant acetum, degenerantes a vino patriarcharum et prophetarum; tanquam de pleno vase, de iniquitate mundi hujus impleto, cor habentes velut spongiam cavernosis quodammodo atque tortuosis latibulis fraudulentum. Hyssopum, cui circumposuerunt spongiam aceto plenam, quoniam herba est humilis, et pecus purgat, ipsius Christi humilitatem congruenter accipimus, quam circumdederunt, et se circumvenisse putaverunt. Unde illud in psalmo: *Asperges me hyssopo, et mundabor* **(Psal. L)**; Christi namque humilitate mundamur, quia nisi humiliasset *semetipsum, factus obediens Patri usque ad mortem crucis* **(Philipp. II)**, non utique sanguis ejus in peccatorum remissionem, hoc est, in nostri mundationem fuisset effusus. Per arundinem vero, cui imposita est spongia, Scriptura significatur, quae implebatur hoc facto. Sicut enim lingua dicitur vel Graeca, vel Latina, vel alia quaelibet, sonum significans qui lingua promitur, sic arundo dici potest littera quae arundine scribitur. Sed significantius sonos vocis humanae usitatissime dicimus linguas; scripturam vero arundinem dici, quo minus usitatum, eo magis est mystice figuratum.

Jesus autem emissa voce magna expiravit. Quid hac voce magna dixerit Dominus, Lucas aperte designat, dicens: *Pater,*

in manus tuas commendo spiritum meum. Et haec, inquit, *dicens exspiravit* **(Luc. XXIII)**. Quod vero scribit Joannes, quia cum accepisset Jesus acetum, dixit: *Consummatum est, et inclinato capite tradidit spiritum* **(Joan. XIX)**, inter illud quod ait: *Consummatum est,* et illud, *Et inclinato capite tradidit spiritum,* emissa est illa vox magna, quam tacuit Joannes, caeteri autem tres commemoraverunt.

Et velum templi scissum est in duo a sursum usque deorsum. Scinditur velum templi, ut arca testamenti et omnia legis sacramenta, quae tegebantur, appareant, atque ad populum transeant nationum. Ante etenim dictum fuerat: *Notus in Judaea Deus, in Israel magnum nomen ejus* **(Psal. LXXVI)**. Nunc autem: *Exaltare super caelos Deus, et super omnem terram,* inquit, *gloria tua* **(Psal. LXVI)**. Et in Evangelio prius dixit: *In viam gentium ne abieritis* **(Matth. X)**. Post passionem vero suam: *Euntes,* inquit, *docete omnes gentes* **(Matth. XXVIII)**.

Videns autem centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans exspirasset, ait: Vere homo hic Filius Dei erat. Manifesta causa miraculi centurionis exponitur, quod videns Dominum sic expirasse, hoc est, spiritum emisisse, dixerit: *Vere homo hic Filius Dei erat.* Nullus enim habet potestatem emittendi spiritum, nisi qui animarum conditor est. Et hoc considerandum est, quod centurio ante crucem in ipso scandalo passionis, vere Dei Filium confiteatur, et Arius in Ecclesia praedicet creaturam. Unde merito per centurionem fides Ecclesiae designatur, quae velo mysteriorum coelestium, per mortem Domini reserato, continuo Jesum et

vere justum hominem, et vere Dei Filium, Synagoga tacente, confirmat.

Erant autem et mulieres de longe aspicientes, inter quas erat Maria Magdalene, et Maria Jacobi minoris, et Joseph mater, et Salome. Et cum esset in Galilaea, sequebantur eum et ministrabant ei. Jacobum minorem dicit Jacobum Alphaei, qui et frater Domini dicebatur, eo quod esset filius Mariae materterae Domini, cujus in Evangelio suo meminit Joannes, dicens: *Stabat autem juxta crucem Jesu mater ejus, et soror matris ejus Maria Cleophae* **(Joan. XIX)**. Maria autem Cleophae videtur eam dicere a patre, sive a cognatione. Vocabatur vero minor Jacobus, ad distinctionem majoris Jacobi, videlicet filii Zebedaei, qui inter primos apostolos vocatus est, et electus a Domino. Consuetudinis autem Judaicae fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, ut mulieres de substantia sua victum atque vestitum praeceptoribus ministrarent; hoc qui scandalum facere poterat in nationibus, Paulus abjecisse se memorat: *Nunquid non habemus potestatem sorores mulieres circumducendi, sicut et caeteri apostoli faciunt* **(I Cor. IX)**? Ministrabant autem Domino de substantia sua, ut meteret earum carnalia, cujus illae metebant spiritalia. Non quo indigeret cibis Dominus creaturarum, sed ut typum ostenderet magistrorum, quod victu atque vestitu ex discipulis deberent esse contenti. Sed videamus, quales comites habuerit. Mariam scilicet Magdalenen, a qua septem daemonia ejecerat, et Mariam Jacobi et Joseph matrem, materteram suam, et alias, quas in caeteris Evangeliis legimus.

Et cum jam sero esset factum, quia erat parasceve, quod est ante Sabbatum, venit Joseph ab Arimathia nobilis

decurio. Decurio vocatur, quod sit de ordine curiae, et officium curiae administret. Qui etiam curialis, a procurando munera civilia, solet appellari. Arimathia autem ipsa est Ramathaim, civitas Helchanae et Samuelis in regione Thamnitica juxta Diospolim. Παρασκευὴ vero Graece, Latine *praeparatio* dicitur. Quo nomine Judaei, qui inter Graecos morabantur, sextam Sabbati appellabant, eo quod in illo ea quae requiei Sabbati necessaria essent, praeparare solerent. Juxta hoc quod de manna quondam praeceptum est: *Sexta autem die colligetis duplum,* etc. Quia ergo sexta die factus est homo, et tota est mundi creatura perfecta, septima autem conditor ab opere suo requievit, unde et hanc Sabbatum, hoc est requiem, voluit appellari, recte Salvator eadem sexta die crucifixus, humanae restaurationis implevit arcanum. Ideoque cum accepisset acetum, dixit: *Consummatum est,* hoc est, sextae diei, quod pro mundi refectione suscepi, jam totum est opus expletum. Sabbato autem in sepulcro requiescens, resurrectionis quae octava die ventura erat, exspectabat eventum. Ubi nostrae simul devotionis ac beatae retributionis praelucet exemplum, quos in hac quidem sexta saeculi aetate pro Domino pati, et velut mundo necesse est crucifigi. In septima vero aetate, id est, cum lethi quis debitum solvit, corpora quidem in tumulis, animas autem secreta in pace cum Domino manere, et post bona oportet opera quiescere, donec, octava tandem veniente aetate, etiam corpora ipsa resurrectione glorificata cum animabus simul incorruptionem aeternae haereditatis accipiant.

Venit, inquit, *Joseph ab Arimathia nobilis decurio, qui et ipse erat exspectans regnum Dei. Et audacter introivit ad Pilatum,*

et petiit corpus Jesu. Magnae quidem Joseph iste dignitatis ad saeculum, sed majoris apud Deum meriti fuisse laudatur. Talem namque existere decebat eum qui corpus Domini sepeliret, qui et per justitiam meritorum tali ministerio dignus esset, et per nobilitatem potentiae saecularis facultatem posset obtinere ministrandi. Non enim quilibet ignotus aut mediocris ad praesidem accedere et crucifixi corpus poterat impetrare.

Joseph autem mercatus est sindonem, et deponens eum, involvit sindone. Et ex simplici sepultura Domini ambitio divitum condemnatur, qui ne in tumulis quidem possunt carere divitiis. Possumus autem juxta intelligentiam spiritalem hoc sentire, quod corpus Domini non auro, non gemmis, et serico, sed linteamine puro obvolvendum sit, quanquam et hoc significet, quod ille in sindone munda involvat Jesum, qui pura eum mente susceperit. Hinc Ecclesiae mos obtinuit ut sacrificium altaris non in serico, neque in panno tincto, sed in lino terreno celebretur, sicut corpus est Domini in sindone munda sepultum, juxta quod in gestis pontificalibus a beato papa Silvestro legimus esse statutum.

Et posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, et advolvit lapidem ad ostium monumenti. De monumento Domini ferunt, qui nostra aetate de Jerosolymis in Britanniam venere, quod domus fuerit rotunda de subjacente rupe excisa, tantae altitudinis, ut intro consistens homo vix manu extenta culmen possit attingere, quae habet introitum ab Oriente, cui lapis ille magnus advolutus atque impositus est. In cujus monumenti parte Aquilonari sepulcrum ipsum, hoc est, locus Dominici corporis de eadem petra factus est, septem habens pedes longitudinis, trium vero palmorum mensura caetero

pavimento altius eminens. Qui videlicet locus non desuper, sed a latere meridiano per totum patulus est, unde corpus inferebatur. Color autem ejusdem monumenti ac loculi rubicundo et albo dicitur esse permistus.

Maria autem Magdalene, et Maria Joseph aspiciebant ubi poneretur. In Luca legimus quia stabant omnes noti ejus a longe et mulieres, quae secutae erant eum. His ergo notis Jesu, post depositum ejus corpus ad sua remeantibus, solae mulieres, quae arctius amabant, funus subsecutae, quomodo poneretur, inspicere curabant, ut ei tempore congruo munus possent devotionis offerre. Sed et hactenus sanctae mulieres die Parasceves, id est, praeparationis idem faciunt, cum animae humiles, et quo majoris sibi consciae fragilitatis, eo majori Salvatoris amore ferventes, passionis ejus vestigiis in hoc saeculo, quo requies est praeparanda futura, diligenter obsequuntur, et si forte valeant imitari pia curiositate, quo ordine sit eadem passio completa perpendunt.

CAPUT XVI.

Et cum transisset Sabbatum, Maria Magdalene, et Maria Jacobi, et Salome, emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum. In Evangelio Lucae scriptum est quod revertentes a monumento paraverunt aromata et unguenta, et Sabbato quidem siluerunt propter mandatum. Mandatum ergo legis erat ut Sabbati silentium a vespera usque ad vesperam servaretur; ideoque religiosae mulieres, sepulto Domino, quandiu licebat operari, id est, usque ad solis occasum, in

unguentis praeparandis erant occupatae, ut Lucas scribit. Et quia tunc, prae angustia temporis, opus explere nequibant, festinaverunt mox, transacto Sabbato, id est, occidente sole, ubi operandi licentia remeaverat, emere aromata, sicut Marcus refert, ut venientes mane ungerent corpus ejus. Neque enim vespere Sabbati praeoccupante jam noctis articulo monumentum adire voluerunt.

Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam sole. Prima Sabbatorum prima dies est a die Sabbatorum, id est, requietionum, quam nunc diem Dominicam propter resurrectionem Domini Salvatoris mos ecclesiasticus appellat. Idipsum autem est, cum una Sabbati, sive una Sabbatorum legimus, id est, una dies a Sabbatorum die, hoc est, requietionum, quae in Sabbatis custodiebantur. Sanctae autem mulieres, quae Dominum fuerant secutae, cum aromatibus ad monumentum venerunt, et ei, quem viventem dilexerant, etiam mortuo studio humanitatis obsequuntur. Et nos ergo in eum qui est mortuus credentes, si, odore virtutum referti, cum opinione bonorum operum Dominum quaerimus, ad monumentum profecto illius cum aromatibus venimus. Quod autem valde mane mulieres venerunt ad monumentum orto jam sole, id est, cum jam coelum ab Orientis parte albesceret, quod non fit utique, nisi solis orientis vicinitate, juxta historiam quidem magnus quaerendi et inveniendi Dominum fervor charitatis ostenditur. Juxta intellectum vero mysticum nobis datur exemplum, illuminata facie, decussisque vitiorum tenebris, odorem bonorum operum Domino et orationum suavitatem offerre.

Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat

quippe magnus valde. Quomodo lapis per angelum revolutus sit, Matthaeus sufficienter exponit. Sed revolutio lapidis mystice reserationem sacramentorum Christi, quae velamine litterae legalis tegebantur, insinuat. Lex enim in lapide scripta est, cujus ablato tegmine, gloria resurrectionis ostensa, et abolitio mortis antiquae, ac vita nobis speranda perpetua, toto coepit orbe praedicari.

Et introeuntes in monumentum, viderunt juvenem sedentem in dextris coopertum stola candida, et obstupuerunt. Introeuntes ab Oriente in domum illam rotundam, quae in petra est excisa, viderunt angelum sedentem ad meridianam partem loci illius, ubi positum fuerat corpus Jesu, hoc namque erat in dextris. Quia nimirum corpus, quod supinum jacens caput habebat ad occasum, dexteram necesse est haberet ad Austrum. Scribit autem Matthaeus quod angelum qui revolvit lapidem ab ostio monumenti primo viderunt super ipsum lapidem sedentem qui eas intrare in locum ubi Dominus erat positus jusserit, et videre quod jam resurrexisset a mortuis. Scribit Lucas, quod intrantes in monumentum, duos angelos inibi stantes invenerint. Illae ergo mulieres angelos vident quae cum aromatibus venerunt, quia videlicet illae mentes supernos cives aspiciunt, quae cum virtutibus ad Deum per sancta desideria proficiscuntur. Notandum vero nobis est, quidnam sit quod in dextris sedere angelus cernitur. Quid namque per sinistram nisi vita praesens? Quid vero per dexteram nisi perpetua vita signatur? Unde scriptum est: *Laeva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me* **(Cant. II)**. Sinistram namque Dei Ecclesia, prosperitatem videlicet vitae praesentis quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris premit. Dextra vero

Dei eam amplectitur, quia sub aeterna ejus beatitudine tota devotione continetur. Quia ergo Redemptor noster jam praesentis vitae corruptionem transierat, recte angelus qui nuntiare perennem ejus vitam venerat, in dextera sedebat. Qui stola candida coopertus apparuit, quia festivitatis nostrae gaudia nuntiavit. Candor etenim vestis, splendorem nostrae denuntiat festivitatis. Nostrae dicamus an suae? Sed ut fateamur verius, et suae dicamus et nostrae. Illa quippe Redemptoris nostri resurrectio, et nostra festivitas fuit, quia nos ad immortalitatem reduxit, et angelorum festivitas exstitit, quia nos revocando ad coelestia, eorum numerum implevit. In sua ergo ac nostra festivitate angelus in albis vestibus apparuit, quia dum nos per resurrectionem dominicam ad superna reducimur, coelestis patriae damna reparantur. Sed jam qui venientes feminas affatur audiamus.

Nolite expavescere, Jesum quaeritis Nazarenum crucifixum; surrexit, non est hic. Ecce locus ubi posuerunt eum. Nolite, inquit, *expavescere.* Ac si aperte dicat: Paveant illi qui non amant adventum supernorum civium. Pertimescant qui carnalibus desideriis pressi, ad eorum se societatem pertingere posse desperant. Vos autem cur pertimescitis, qui vestros concives videtis? Unde et Matthaeus angelum apparuisse describens ait: *Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, et vestimenta ejus sicut nix* **(Matth. XXVIII)**. In fulgure etenim terror timoris est, in nive autem blandimentum candoris. Quia vero omnipotens Deus et terribilis est peccatoribus, et blandus justis, recte testis resurrectionis ejus angelus et in fulgure vultus, et in candore habitus demonstratur, ut de ipsa sua specie et terreret reprobos, et mulceret pios. *Jesum quaeritis Nazarenum.* Jesus Latino eloquio salutaris, id est salvator

interpretatur. At vero multi hoc nomine dici poterant tunc, non tamen substantialiter, sed nuncupative. Ideoque locus subjungitur, ut de quo Jesu dictum sit manifestetur: *Nazarenum;* et causam protinus subdit, *crucifixum,* atque addidit, *resurrexit, non est hic. Non est hic* dicitur per praesentiam carnis, qui tamen nusquam deerat per praesentiam majestatis.

Sed ite et dicite discipulis ejus et Petro, quia praecedet vos in Galilaeam. Quaerendum nobis est cur nominatis discipulis Petrus designatur ex nomine. Sed si hunc angelus nominatim non exprimeret, qui magistrum negaverat, venire inter discipulos non auderet. Vocatur ergo ex nomine, ne desperaret ex negatione. Qua in re considerandum nobis est, cur omnipotens Deus eum quem cunctae Ecclesiae praeferre disposuerat, ancillae vocem pertimescere, et seipsum negare permisit. Quod nimirum magnae actum pietatis dispensatione cognoscimus, ut is qui futurus erat pastor Ecclesiae, in sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque eum ostendit sibi, et tunc praeposuit caeteris, ut ex sua infirmitate cognosceret quam misericorditer aliena infirma toleraret. Bene autem de Redemptore nostro dicitur: *Praecedet vos in Galilaeam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.* Galilaea namque transmigratio facta interpretatur. Jam quippe Redemptor noster a passione ad resurrectionem, a morte ad vitam, a poena ad gloriam, a corruptione ad incorruptionem, transmigraverat. Et primum post resurrectionem in Galilaea a discipulis videtur, quia resurrectionis ejus gloriam post laeti videbimus, si modo a vitiis ad virtutum celsitudinem transmigramus. Qui ergo in sepulcro nuntiatur, in transmigratione ostenditur, quia is qui

in mortificatione carnis agnoscitur, in transmigratione mentis videtur.

At illae exeuntes de monumento fugerunt (invaserat enim eas tremor et pavor) et nemini quidquam dixerunt. Timebant enim. Merito movet quomodo Marcus scribat: *Et nemini quidquam dixerunt.* Cum dicat Lucas: *Et regressae a monumento, annuntiaverunt haec omnia illis undecim, et caeteris omnibus.* Similiter Matthaeus: *Et exierunt* (inquit) *cito de monumento, cum timore et gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus* **(Matth. XXVIII)**. Nisi intelligamus, ipsorum angelorum nemini ausas fuisse aliquid dicere, id est respondere ad ea quae ab illis audierant; aut certe custodibus quos jacentes viderunt. Nam illud gaudium quod Matthaeus commemorat, non repugnat timori, de quo Marcus dicit. Debemus enim utrumque in illarum animo factum intelligere, etiamsi ipse Matthaeus de timore non diceret.

Surgens autem Jesus mane prima Sabbati, apparuit primo Mariae Magdalenae. Haec apparitio Domini quomodo et ubi sit facta, Joannes plenissime docet. Surrexit autem Dominus mane de monumento, in quo sero jam facto erat depositus, ut adimpleretur illud Psalmistae: *Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matutinum laetitia* **(Psal. XXIX)**. Sepultus ergo sexta Sabbati, quae dicitur Parasceve, circa horam vespertinam, sequenti nocte ac die Sabbati cum nocte subsequenti in monumento positus, sic die tertia, id est mane surrexit prima Sabbati. Non autem merito uno die in sepulcro et duabus noctibus jacuit, quia videlicet lucem suae simplae mortis, tenebris duplae nostrae mortis adjunxit. Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebamur. Unam ad nos

suam, id est, carnis mortem detulit, et duas nostras quas reperit solvit. Si enim ipse utramque susciperet, nos a neutra liberaret. Sed unam misericorditer accepit, et juste utramque damnavit. Simplam suam duplae nostrae contulit, et duplam nostram moriens subegit.

Apparuit, inquit, *primo Mariae Magdalenae, de qua ejecerat septem daemonia. Illa vadens nuntiavit his qui cum eo fuerant lugentibus et flentibus.* Sicut in principio mulier auctrix culpae viro fuit, vir exsecutor erroris, ita nunc quae prior mortem intulerat et gustaverat, resurrectionem prior vidit. Et ne perpetui reatus apud viros opprobrium sustineret, quae culpam viro transfuderat, transfudit et gratia. Unde recte et mulier haec quae viris lugentibus ac flentibus laetitiam dominicae resurrectionis prima nuntiavit, a septem daemonibus curata esse memoratur, ut universis vitiis plena fuisse, sed ab his omnibus divino munere mundata esse signetur, et ubi abundavit peccatum, superabundasse gratia monstretur. Septenarius namque numerus pro universitate solet mystice poni. Quae ergo a septem daemonibus curata, hoc est ab universis erat liberata sceleribus, prima resurgentem a mortuis Dominum vidit, ne quisquam digne poenitens de admissorum venia desperaret, videns eam quae tot ac tantis quondam erat subdita vitiis in tantum culminis subito merito fidei ac dilectionis esse promotam, ut ipsis evangelistis atque apostolis Christi prima illa miraculum patratae resurrectionis evangelizaret.

Et illi audientes quod viveret, et visus esset ab ea, non crediderunt. Quia resurrectionem dominicam discipuli tarde crediderunt, non tam illorum infirmitas quam nostra (ut ita dicam) futura firmitas fuit. Ipsa namque resurrectio illis

dubitantibus per multa argumenta monstrata est, quae dum nos legentes agnoscimus, quid aliud quam de illorum dubitatione solidamur? Minus enim mihi Maria Magdalene praestitit, quae citius credidit, quam Thomas, qui diu dubitavit. Ille etenim dubitando vulnerum cicatrices tetigit, et de nostro pectore dubitationis vulnus amputavit.

Post haec autem duobus ex eis ambulantibus ostensus est in alia effigie euntibus in villam. Et illi euntes renuntiaverunt caeteris, nec illis crediderunt. Quomodo hoc factum sit, Lucas exponit latius. Quod autem dicit Marcus, *ostensus est in alia effigie,* hoc apertius dicit Lucas, *quia oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent, donec cum illo venientes in castellum quo ibant, et ponentes ei mensam quasi peregrino, tandem cognoverunt eum in fractione panis* **(Luc. XXIV)**. Qui, sicut idem Lucas consequenter adjungit, *surgentes eadem hora regressi sunt in Jerusalem. Et invenerunt congregatos undecim, et eos qui cum ipsis erant dicentes, quod surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quae gesta erant in via, et quomodo cognoverunt eum in fractione panis* **(Ibid.)**. Quod autem ait Marcus, *annuntiaverunt caeteris, vel illis crediderunt,* cum Lucas dicat quod jam inde loquebantur, vere resurrexisse, et Simoni apparuisse, quid intelligendum est, nisi aliquos fuisse ibi qui hoc nollent credere? Cui autem non eluceat, praetermisisse Marcum, quod Lucas narrando explicavit? Hoc est, quae cum illis locutus fuerit Jesus antequam cognoscerent eum, et quomodo eum in fractione panis agnoverunt, quandoquidem mox ut dixit eis apparuisse alia effigie euntibus in villam, continuo conjunxit: *Et illi euntes nuntiaverunt caeteris, nec illis crediderunt.* Quasi possent

nuntiare quem non cognoverant, aut possent agnoscere quibus alia effigies ejus apparuerat. Quomodo ergo eum agnoverunt ut nuntiare possent, Marcus sine dubio praetermisit. Quod ideo memoriae commendandum est, ut assuescamus advertere Evangelistarum morem, ita praetermittentium quae non commemorant, et conjungentium quae commemorant, ut eis qui usum in hac consideratione non habent, non aliunde maxime error oriatur, quo putant eos non sibi congruere.

Novissime recumbentibus illis undecim apparuit, et exprobravit incredulitatem illorum et duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse, non crediderant. Quomodo *novissime,* quasi jam ultra eum non viderint? Novissimum quippe illud est, quod Dominum Apostoli in terra viderunt, quando ascendit in coelum, quod factum est quadragesimo die post ejus resurrectionem. Nunquidnam tunc exprobraturus erat, quod non credidissent eis qui eum viderant resurrexisse, quando jam et ipsi post resurrectionem toties eum viderant? Illud ergo accipiamus, post multas demonstrationes ejus, quibus per dies quadraginta discipulis suis praesentatus est, eum etiam novissime recumbentibus illis undecim apparuisse, id est ipso quadragesimo die. Et quoniam jam erat ab eis ascensurus in coelum, hoc eis illo die maxime exprobrare voluisse, quia his qui viderant eum resurrexisse non crediderant antequam eum ipsi viderent, cum utique post ascensionem suam praedicantibus illis Evangelium, gentes, quae non viderunt, fuerant crediturae. Post illam quippe exprobrationem secutus, ait idem Marcus:

Et dixit eis: Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae. Qui crediderit et baptizatus

fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur. Hoc ergo praedicaturi, quoniam qui non crediderit condemnabitur, cum id utique non crediderit quod non vidit, nonne ipsi primitus fuerant objurgandi, quod antequam Dominum vidissent, non crediderint eis quibus Dominus apparuisset? Quod vero dixit eis. *Euntes in mundum universum, praedicate Evangelium omni creaturae,* nunquid sanctum Evangelium vel insensatis rebus, vel brutis animalibus fuerat praedicandum, ut de eo discipulis dicatur, *Praedicate omni creaturae?* Sed omnis creaturae nomine, potest omnis natio gentium designari. Ante etenim dictum fuerat: *In viam gentium ne abieritis:* nunc autem dicitur, *Praedicate omni creaturae,* ut scilicet prius a Judaea apostolorum repulsa praedicatio, tunc nobis in adjutorium fieret, cum hanc illa ad damnationis suae testimonium superba repulisset. *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit, condemnabitur.* Fortasse unusquisque apud semetipsum dicat: Ego jam credidi, salvus ero. Verum dicit, si fidem operibus tenet. Vera etenim fides est, quae in hoc quod verbis dicit, moribus non contradicit. Hinc est enim quod de quibusdam falsis fidelibus Paulus dicit: *Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant* **(Tit. I)**. Hic Joannes ait: *Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est* **(I Joann. II)**. Cum autem dicatur, *Qui vero non crediderit, condemnabitur,* quid hic dicimus de parvulis qui per aetatem adhuc credere non valent? Nam de majoribus nulla quaestio est. In Ecclesia ergo Salvatori per alios parvuli credunt, sicut ex aliis ea quae illis in baptismo remittuntur peccata traxerunt.

Signa autem eos qui crediderint haec sequentur: In nomine meo daemonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super aegros manus imponent, et bene habebunt. Nunquid quia ista signa non facimus, minime credimus? Sed haec necessaria in exordio Ecclesiae fuerunt. Ut enim ad fidem cresceret, miraculis fuerat nutrienda. Quia et nos cum arbusta plantamus, tandiu eis aquam fundimus, quousque ea in terra convaluisse videamus. At si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit. Hinc est enim quod Paulus dicit: *Linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus* **(I Cor. XIV)**. An non habemus de his signis atque virtutibus quae adhuc subtilius considerare debeamus? Sancta quippe Ecclesia quotidie spiritaliter facit, quod tunc per apostolos corporaliter faciebat. Nam sacerdotes ejus cum per exorcismi gratiam manus credentibus imponunt, et habitare malignus spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi daemonia ejiciunt? Et fideles quique qui jam vitae veteris saecularia verba derelinquunt, sancta autem mysteria insonant, Conditoris sui laudes et potentiam, quantum praevalent, narrant, quid aliud faciunt nisi novis linguis loquuntur? Qui dum bonis suis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Et dum pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem pravam minime pertrahuntur, mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocebit. Qui quoties proximos suos in bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, et exemplo suae operationis illorum vitam roborant qui in propria actione titubant, quid aliud faciunt, nisi super aegros manus imponunt, ut bene habeant? Quae nimirum miracula tanto majora sunt,

quanto magis spiritalia. Tanto majora sunt, quanto per haec non corpora, sed animae suscitantur.

Et Dominus quidem Jesus postquam locutus est eis, assumptus est in coelum, et sedet a dextris Dei. Considerandum nobis est quid est quod Marcus ait: *Sedet a dextris Dei,* et Stephanus dicit, *Video coelos apertos, et Filium hominis stantem a dextris Dei* **(Act. VII)**. Quid est quod Marcus hunc sedentem, Stephanus vero stantem se videre testatur? Sed scimus quia sedere judicantis est, stare vero pugnantis vel adjuvantis. Quia ergo Redemptor noster assumptus in coelum et nunc omnia judicat, et ad extremum judex omnium veniet, hunc post assumptionem Marcus sedere describit, quia post ascensionis suae gloriam judex in fine videbitur. Stephanus vero in laboris certamine positus, stantem vidit, quem adjutorem habuit. Quia ut iste in terra persecutorum infidelitatem vinceret, pro illo de coelo illius gratia pugnavit. Sequitur:

Illi autem profecti praedicaverunt, ubique Domino cooperante, et sermonem confirmante, sequentibus signis. Quid in his considerandum est, quid memoriae commendandum, nisi quod praeceptum obedientia, obedientiam vero signa secuta sunt? Inter quae notandum, quod Evangelium suum Marcus quanto tardius caeteris inchoavit, tanto in longiora scribendo tempora porrexit. Nam neque de nativitate ipsius Domini aut praecursoris ejus, neque de infantia vel pueritia utriuslibet eorum aliqua commemorans, neque de nativitate Salvatoris altius scribens, excepto quod eum in capite Evangelii sui filium Dei nominat, ab initio evangelicae praedicationis, quod per Joannem factum est, coepit: et ad illud usque tempus narrando pervenit:

quo apostoli idem Evangelii verbum totum praedicando disseminavere per orbem. Restat sane quaestio non minima, quomodo scripserit idem evangelista, dixisse angelum mulieribus: *Ite, dicite discipulis ejus et Petro, quia praecedit vos in Galilaeam; ibi eum videbitis, sicut dixit vobis,* nec tamen ibi visum a discipulis Dominum in ullo post haec Evangelii suo loco retulerit. Et quidem Matthaeus abiisse discipulos dicit in Galilaeam, ibique Dominum vidisse et adorasse, et praeceptum ab eo accepisse eundi, docendi, baptizandi omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Attamen inspecta aliorum scriptura evangelistarum docet eum saepius antea visum discipulis: maxime ipso die resurrectionis ejus in Jerosolymis, et in castello Emmaus. Quare ergo specialiter se in Galilaeam praecessurum, et ibi a discipulis videndum praedixit, cum neque ibi solum, neque ibi primum fuerit visus? Videamus ergo cujus mysterii gratia secundum Matthaeum et Marcum resurgens ita mandaverit: *Praecedam vos in Galilaeam, ibi me videbitis*. Quod etsi completum est, tamen post multa completum est, cum mandatum sic sit (quanquam sine praejudicio necessitatis) ut aut hoc solum, aut hoc primum exspectaretur fieri debuisse. Procul dubio ergo, quoniam vox est ista non evangelistae narrantis, quod ita factum sit, sed angeli ex mandato Domini et ipsius Domini, evangelistae autem narrantis, sed ita ut ab angelo et a Domino dictum sit, prophetiae dictum accipiendum est. Galilaea namque interpretatur vel transmigratio, vel revelatio. Prius itaque secundum transmigrationis significationem, quid aliud occurrit intelligendum,

Praecedet vos in Galilaeam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis, nisi quia Christi gratia de populo Israel transmigratura erat ad gentes, quibus apostoli praedicantes Evangelium nullo modo crederentur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum praepararet? Et hoc intelligimus: *Praecedet vos in Galilaeam.* Quod autem gaudentes mirantur, disruptis et evictis difficultatibus, aperiri sibi ostium in Domino per illuminationem fidelium, hoc intelligitur: ibi eum videbitis, id est, ibi membra ejus invenietis. Ibi vivum corpus ejus in eis qui vos susceperint, agnoscetis. Secundum illud autem quod Galilaea interpretatur revelatio, non jam in forma servi intelligendum est, sed in illa in qua aequalis est Patri, quam promisit apud Joannem dilectoribus suis, cum diceret: *Ego diligam eum, et ostendam illi meipsum* **(Joan. XIV)**. Non utique secundum id quod jam videbant, et quod etiam resurgens cum cicatricibus non solum videndum, sed etiam tangendum postmodum ostendit: sed secundum illam ineffabilem lucem, qua *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum:* secundum quam *lucet in tenebris, et tenebrae eum non comprehenderunt* **(Ibid.)**. Illuc nos praecessit, unde ad nos veniens non praecessit, et quo nos praecedens non deseruit. Illa erit revelatio, tanquam vera Galilaea, cum *similes ei erimus, ibi eum videbimus sicuti est.* Ipsa erit etiam beatior transmigratio ex isto saeculo in illam aeternitatem, si ejus praecepta sic amplectamur ut ad ejus dexteram aggregari mereamur. Tunc enim ibunt sinistri in combustionem aeternam, justi autem in vitam aeternam. Hinc illuc transmigrabunt, et ibi eum videbunt quomodo non vident impii. Tolletur enim impius ne videat claritatem Domini, et impii lumen non videbunt. *Haec est autem vita aeterna, ut cognoscant te unum verum Deum, et quem misisti*

Jesum Christum **(Ibid. XVII)**, sicut in illa aeternitate cognoscitur, quo suos perducet per formam servi, ut eum liberi contemplentur per formam Domini.